

แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า
ตามโครงการสวนกลางมหานคร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ฉบับนี้หนาขาว
ห้องสมุดคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล.....

นฤนาท สนลอย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ.2542

ISBN 974-662-278-1

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล Mahidol University

จพ

๙๘๖๓๙

๒๕๔๖

๑.๖

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า

ตามโครงการสวนกลางมหานคร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

.....
นฤนาท สันลอย

นางสาวนฤนาท สันลอย

ผู้วิจัย

.....
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกษม กุลประดิษฐ์ วท.ม.

ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....
นายสัญญา สุตพันธ์วิหาร วท.ม.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....
นางเครือพันธ์ ไบตระกูล

นางเครือพันธ์ ไบตระกูล M.Sc.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....
ศาสตราจารย์เลียงชัย ถิ่นถ่อมวงศ์ Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

.....
นายสายเมือง วิรัชศิริ สค.ม.

นายสายเมือง วิรัชศิริ สค.ม.

กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

.....
นายชาติ นาวานุเคราะห์ Ph.D.

นายชาติ นาวานุเคราะห์ Ph.D.

ประธานคณะกรรมการประจำหลักสูตร

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม

คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า

ตามโครงการสวนกลางมหานคร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม

วันที่ 26 เมษายน พ.ศ.2542

..... นฤนาท สนลอย .....

นางสาวนฤนาท สนลอย

ผู้วิจัย

....

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกษม กุลประดิษฐ์ วท.ม.

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

....

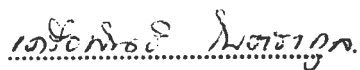
นายทัญญู ณ ถลาง Ph.D.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

....

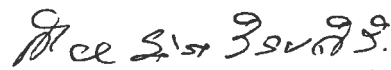
นายสุทัษช์ สุติพันธ์วิหาร วท.ม.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

....

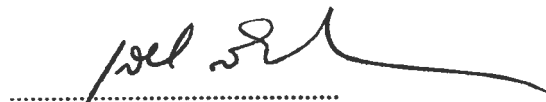
นางเครือพันธ์ ไบตระกูล M.Sc.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

....

นายสายเมือง วิรัชศิริ สค.ม.

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

....

ศาสตราจารย์เลียงชัย ถัมถ้อยวงศ์ Ph.D.

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล

....

รองศาสตราจารย์รุ่งจรัส หุดะเจริญ วท.ม.

คณบดี

คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

ถ้าการทำงานวิจัยสักชิ้นหนึ่งเปรียบเสมือนกับการผลิดอกของต้นไม้ การที่จะสามารถได้ดอกไม้ที่แข็งแรงพร้อมที่จะเติบโตแพร่ขยายเผ่าพันธุ์ ต้องอาศัยปัจจัยที่ช่วยเอื้อหนุนมากเท่าใด การทำงานก็เช่นเดียวกัน ย่อมต้องอาศัยปัจจัยเสริมต่างๆ กันไป สำหรับวิทยานิพนธ์เล่มนี้กว่าที่จะสำเร็จออกมาต้องอาศัยผู้ที่ช่วยชี้แนะ และพร่ำสอน เพื่อให้สามารถผลิตงานหรือดอกผลที่สมบูรณ์ออกมาได้ ซึ่งได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์เกษม กุลประดิษฐ์ ผู้ที่เป็นที่ปรึกษาทั้งทางวิชาการและการดำเนินชีวิต ไปสู่ความงอกงามทางความคิดและจิตวิญญาณ อาจารย์สัญญา สุดิพันธ์วิหการ ที่ได้สละเวลาและช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ทำให้ผู้วิจัยกล้าและพร้อมกับการเผชิญปัญหาด้วยตนเองต่อไป ขอขอบพระคุณความละเอียด รอบคอบที่ได้รับจากอาจารย์สายเมือง วิรัชศิริ ผู้อำนวยการกอง 4 สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) รวมถึงข้อมูลสำคัญและความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ที่สั่งสมของอาจารย์เครือพันธ์ ใบตระกูล (อดีตผู้อำนวยการกองสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ) ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.วาทัญญ ฌ กลาง ที่กรุณาให้คำปรึกษาและความเมตตากับผู้วิจัยอย่างดียิ่ง นอกจากนั้นยังได้รับโอกาสในการทำงานจาก รศ.รุ่งจรัส หูตะเจริญ อาจารย์ปิยะกาญจน์ เทียรทิพย์ และอาจารย์ประพุดิ เกิดสืบ

ดอกไม้ที่สมบูรณ์เกิดจากต้นไม้ที่แข็งแรงฉันใด การที่ต้นไม้จะแข็งแรงย่อมจะขาดซึ่งรากแก้วมิได้ ขอขอบพระคุณพ่อแม่ที่มอบรากแก้วแห่งชีวิตกับผู้วิจัย รวมถึงพี่ๆ ทั้ง 4 ที่ร่วมกันเพื่อเสริมรากแขนงแห่งการดำเนินชีวิต ทำให้ผู้วิจัยสามารถเติบโตได้อย่างอบอุ่นและมั่นคง พร้อมทั้งจะเรียนรู้โลกทั้งภายนอกและภายใน (ตน)

ขอบคุณความชื่นชมจากสายฝนแห่งไมตรีของชาวบางกะเจ้าทั้ง 6 ตำบลทุกท่าน พี่ๆ จากกองสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะและกองวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม เพื่อนๆ ET 22, AT 10 โดยเฉพาะจ๊อบ พี่เม่า พี่พิกุล พี่อ้อย บิด พี่มิ่งและเก้ ในการฝึกกำลังทำสวนทากุ่มครั้งแรกในชีวิต เบ๊ว RD 1 น้องปิ๊ก น้องเอกและน้องวี IM 5 สำหรับแผนที่สวยงาม รวมไปถึงที่พักยามเย็นที่ทำให้ทั้งความเย็นกายเย็นใจกับผู้วิจัยมาตลอดระยะเวลาเกือบ 3 ปี

และเหนือสิ่งอื่นใดข้อผิดพลาดต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการทำงาน ซึ่งผู้วิจัยขอน้อมรับเอาไว้เพื่อเป็นเสมือนกระจกสะท้อน ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ความผิดพลาดของอดีต ในการดำรงปัจจุบันและสานฝันของอนาคต เพื่อค้นหาชีวิตที่แท้ในโลกกว้าง

นฤนาท สนลอย

3836333 ENT/M : สาขาวิชา : เทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม ; วท.ม. (เทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม)
คำสำคัญ : องค์การ/ การบริหารจัดการ/ พื้นที่สีเขียว/ สิ่งแวดล้อม/โครงการสวนกลางมหานคร/ บางกะเจ้า

นฤนาท สนั่นลอย : แนวทางการบริหารจัดการ พื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้าตาม โครงการสวนกลางมหานคร อำเภอพระ
ประแดง จังหวัดสมุทรปราการ (THE MANAGEMENT GUIDELINE FOR BANG KA CHAO GREEN AREA
PROJECT IN PRAPADANG DISTRICT, SAMUTPRAKARN PROVINCE) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : เกษม
กุลประดิษฐ์ วท.ม., สัณชัย สุทธิพันธุ์วิหาร วท.ม., สายเมือง วิรัชศิริ สด.ม., เครือพันธ์ ไบตระกูล M.Sc. 180 หน้า. ISBN 974-
662-278-1.

จากการขยายตัวของการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยของกรุงเทพมหานครรวมถึงปริมณฑล ทำให้มีผลกระทบต่อการใช้
ประโยชน์ที่ดินในรูปแบบพื้นที่สีเขียว จึงเกิดนโยบายการรักษาพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้าและโครงการสวนกลางมหา
นครขึ้น ดังนั้นจึงต้องนำการบริหารจัดการพื้นที่ที่ต่อเนื่องจากโครงการฯมาใช้ โดยเฉพาะการจัดองค์การในการประสานงาน
ระดับพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า ในการศึกษาวิจัยวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาลักษณะสภาพพื้นที่และ
ลักษณะการจัดการพื้นที่ในช่วงปี พ.ศ.2520-2540 และเพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียว โดยการจัดองค์
การของพื้นที่ที่จะใช้ทฤษฎีระบบ (System approach) ร่วมกับการจัดองค์การตามสถานการณ์หรือตามเหตุการณ์ (Contingency
or situation models) ซึ่งการมีโครงการฯ ทำให้เกิดพื้นที่ที่มีกิจกรรมแตกต่างกัน 3 พื้นที่ คือ พื้นที่สวนสาธารณะ พื้นที่ป่าของ
เมืองหรือป่าชุมชน และพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร สำหรับพื้นที่สวนสาธารณะ ได้ศึกษาจากการสอบถามความคิดเห็น
ของผู้บริหารพื้นที่ระดับนโยบายจากแบบสัมภาษณ์ พื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชน ศึกษาจากระดับความต้องการมีส่วนร่วม
ของประชาชนจากแบบสอบถาม เพื่อนำมาจัดรูปแบบการจัดการป่าชุมชนตามตัวแบบการจัดการป่าชุมชนของประเทศไทยที่
มีผู้ศึกษาไว้ ส่วนพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร ศึกษาจาก 2 ส่วน คือ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ รวมถึงการเชื่อมโยง
การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่กับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สีเขียว จากข้อมูลทุติยภูมิร่วมกับข้อมูลปฐมภูมิ คือ การแปลภาพถ่าย
ทางอากาศในช่วงปี พ.ศ.2520-2540 และส่วนที่ 2 คือการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนจากแบบสอบถาม หลังจากนั้น
ใช้การสนทนากลุ่มผู้นำในพื้นที่ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ขั้นตอนสุดท้ายใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากผลการศึกษา
ที่ได้ทั้งหมด เพื่อเสนอแนะแนวทางการจัดตั้งองค์การของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษา พบว่า การจัดการพื้นที่ควรอยู่ในรูปการประสานงานแบบคณะกรรมการ โดยองค์การการจัดการพื้นที่สวน
สาธารณะจะอยู่ในรูปคณะกรรมการอำนวยการสวนกลางมหานคร ซึ่งประกอบไปด้วยคณะทำงานส่วนวิจัยและพัฒนา คณะ
ทำงานส่วนส่งเสริมและประสานงาน และคณะทำงานส่วนปฏิบัติการ ส่วนองค์การการจัดการพื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชน อยู่
ในรูปคณะทำงานส่วนโครงการป่าไม้ชุมชน สำหรับพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร ใช้การจัดองค์การในรูปคณะทำงานส่วน
พื้นที่ โดยที่คณะทำงานทั้ง 3 พื้นที่ ดำเนินกิจกรรมหลักของตน แต่การดำเนินการในภาพรวมของพื้นที่ เป็นไปในรูปแบบ
ของพื้นที่สีเขียวเกษตร ร่วมกับเกษตรเพื่อการท่องเที่ยว รวมถึงเชิงไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของพื้นที่ด้วย โดยที่คณะ
กรรมการอำนวยการโครงการสวนกลางมหานคร เป็นองค์การหลักด้านวิชาการและข้อมูล และประสานงานกับคณะทำงาน
ส่วนโครงการป่าไม้ชุมชนและคณะทำงานส่วนพื้นที่อีกต่อหนึ่ง โดยคณะกรรมการหรือคณะทำงานในแต่ละชุด การจัดตั้ง
ควรอยู่ในรูปสหการ คือ ควรมีจากองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบล ร่วมอยู่ด้วย หรือจัดตั้งในรูปแบบองค์การอิสระ
สำหรับข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือการบริหารจัดการภาครัฐ ที่ให้นิยามวางแผนแบบมีส่วนร่วมมาปฏิบัติ ร่วมกับการแก้ไข
ระบบราชการ นำการประสานงานระดับพื้นที่มาใช้ รวมถึงมีการประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ส่วนภาคชุมชนควรใช้
กระบวนการสร้างผู้นำและเครือข่ายผู้นำ เพื่อทำให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์โครงการจากชุมชน อันจะนำมาสู่การวางแผนการ
บริหารจัดการพื้นที่สีเขียวที่มีประสิทธิภาพ

3836333 ENTM/M : MAJOR : TECHNOLOGY OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT, M.Sc.
(TECHNOLOGY OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT)

KEY WORDS : ORGANIZATION/ MANAGEMENT/ GREEN AREA/ ENVIRONMENT/ BANG KA CHAO

NARUNATH SONLOY : THE MANAGEMENT GUIDELINE FOR BANG KA CHAO GREEN AREA PROJECT IN PRAPADANG DISTRICT, SAMUTPRAKARN PROVINCE. THESIS ADVISOR : KASEM KULPRADID, M.Sc., SANCHAI SUTIPANWIHAN, M.Sc., SAIMUANG VIRAYASIRI, M.S., KLUEPHAN BAITRAKUN, M.Sc., 180 p. ISBN 974-662-278-1

Because of increasing in residential landuse in Bangkok, which affect the Green Area pattern, there are the policies to preserve Green Area and Bang Ka Chao Green Area Project. Project management are significant especially to organization. In this thesis, system approach is used for analysis in area system and contingency or situation model is used for organizing that makes it suitable for area system and area environment to achieve the objective of green area preservation. The objectives are to study changes in green area and management to recommend management guidelines for Bang Ka Chao Green Area especially in the organization. After Bang Ka Chao Green Area Project was established, the study area was divided into 3 sub-system zones including Park Zone, Urban Forestry Zone and Agricultural Zone being private properties. Park Zone was studied through structural interview to policy makers. Urban Forestry Zone was studied by using questionnaires and urban forestry management model with local people. Agricultural Zone was studied to evaluate landuse changes during 1977-1997 by using secondary data and translation of aerial cameras and evaluating local people's attitude through questionnaire. After that group discussion from local leader is used for brainstorming and recommending guideline in the organization and management by content analysis.

The study showed that organization guideline were committee pattern. The Park Zone was organized by Park Zone Committee which consisted of the Research and Development Party, the Promotion and Cooperation Party and the Performance Party. Urban Forestry Zone was organized by Urban Forestry Section Committee and Local Section Committee for Agricultural Zone. The main function of 3 committees were to manage agricultural green area pattern or agriculture tour and conserve in environmental condition. The Park Zone Committee, arranged to be either by co-operate from Subdistrict Administrative Organization or independent organization, will be the center of area information for other committees. The study recommend that organization should use active strategy to make good relationship between bureaucracy and community. The active strategies for bureaucracy include community based planning, re-engineering governmental management, local co-operation and continuous performance evaluation. The community should also search for good leaders and set up community network encouraging the local people to plan the community based project.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญรูป.....	ญ
บทที่	
1. บทนำ	
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	7
1.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	7
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	11
1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	12
1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	12
2. ทบทวนวรรณกรรม	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับองค์การ ทฤษฎีองค์การ.....	16
และวิวัฒนาการของทฤษฎีองค์การ	
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะตัวของพื้นที่.....	23
และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น	
2.3 การเชื่อมโยง ประชุกต์ แนวคิด ทฤษฎี มาปรับใช้กับพื้นที่.....	31
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 การรวบรวมข้อมูล.....	46
3.2 ขนาดและการสุ่มตัวอย่าง.....	48
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	51
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	54
4. สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา	
4.1 ข้อมูลทั่วไป.....	59
4.2 ภาพของบางกะเจ้าในอดีต.....	62
4.3 ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่.....	65
4.4 กรอบการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่บางกะเจ้า.....	72
4.5 สถานการณ์และแนวโน้มการจัดการพื้นที่ในอนาคต.....	76
5. ผลการศึกษาและอภิปรายผล	
5.1 ระบบย่อยพื้นที่สวนสาธารณะ.....	80
5.2 ระบบย่อยพื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชน.....	90
5.3 ระบบย่อยพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร.....	95
5.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยต่างๆภายในพื้นที่.....	119
รวมถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่จะมีผลกับระบบ	
5.5 แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า.....	130
เฉพาะด้านการจัดองค์การบริหารงานระดับพื้นที่	
6. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	
6.1 สถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่.....	138
6.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เกษตรกรรม.....	139
6.3 ลักษณะประชากรและความคิดเห็น ความต้องการของชุมชน.....	140

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.4 การรับรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว..... และโครงการสวนกลางมหานคร รวมถึงการจัดการพื้นที่	142
6.5 รูปแบบองค์การบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า.....	142
6.6 ข้อจำกัดการวิจัย.....	145
6.7 อภิปรายผลการศึกษา.....	145
6.8 ข้อเสนอแนะ.....	147
บรรณานุกรม.....	150
ภาคผนวก ก ราชนามคณะอนุกรรมการ โครงการสวนกลางมหานคร.....	156
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์.....	157
ภาคผนวก ค แบบสอบถาม.....	174
ประวัติผู้วิจัย.....	180

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 มาตรฐานพื้นที่สวนสาธารณะต่อประชากร.....	2
2 ประชากรและพื้นที่สวนสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร.....	3
3 ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า.....	30
4 รายละเอียดข้อมูลทุกขุม.....	46
5 ขนาดประชากรและขนาดตัวอย่าง.....	48
6 รายละเอียดการศึกษาระบบองค์การตามสถานการณ์.....	57
7 การใช้ประโยชน์บ่อบาดาลในพื้นที่บางกะเจ้า.....	64
8 อัตราการขยายตัวของชุมชนหลักในบางกะเจ้า 6 บริเวณตั้งแต่ปี พ.ศ.2530-2535.....	70
9 ระดับคะแนนเฉลี่ยความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนตามขั้นต่างๆ 8 ขั้น.....	92
10 ระดับความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าของเมือง.....	94
11 ผลการเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายในระบบพื้นที่บางกะเจ้า.....	97
จากข้อมูลทุกขุม ในช่วงปี พ.ศ.2520-2540	
12 ปริมาณการใช้ประโยชน์พื้นที่แต่ละประเภท.....	99
13 ผลการเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายในระบบพื้นที่.....	104
จากข้อมูลทุกขุมที่ได้มีการจัดรูปข้อมูลแล้ว	
14 ผลการเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายในระบบพื้นที่.....	104
จากข้อมูลทุกขุมร่วมกับการแปลภาพถ่ายทางอากาศ	
15 ระดับและแนวโน้มความสัมพันธของปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อพื้นที่สีเขียว.....	107
16 การจำแนกครัวเรือนตามอาชีพ.....	111
17 การจำแนกครัวเรือนตามการถือครองที่ดิน.....	112
18 การจัดกลุ่มครัวเรือนตามอาชีพและการถือครองที่ดิน.....	111
19 ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินและขนาดการถือครองที่ดินของครัวเรือน.....	111
20 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน.....	113

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
21 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพเกษตรกร.....	113
22 ภาพโดยรวมของการใช้ประโยชน์พื้นที่.....	114
23 ชนิดการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องการ.....	114
24 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุ ที่ทำให้เกิดการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม.....	115
25 ความคิดเห็นเกี่ยวกับอันดับของสาเหตุ ปัญหาการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม.....	116
26 การรับรู้ต่อนโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว.....	117
บริเวณบางกะเจ้าและต่อโครงการสวนกลางมหานคร	
27 คิดเห็นต่อนโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว.....	117
บริเวณบางกะเจ้าและต่อโครงการสวนกลางมหานคร	
28 ประโยชน์ที่ครัวเรือนคาดว่าจะได้รับจากพื้นที่สวนสาธารณะ.....	118
และพื้นที่ป่าของเมือง	
29 รูปแบบการจัดการพื้นที่และรูปแบบการจัดการที่ต้องการของประชาชน.....	119

สารบัญรูป

รูปที่	หน้า
1 แผนภาพลำดับขั้นของการเปลี่ยนแปลงภายในพื้นที่บางกะเจ้า.....	5
2 กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	10
3 ที่ตั้งพื้นที่ศึกษา.....	13
4 แนวเขตตำบลและแนวเขตโครงการสวนกลางมหานคร.....	14
5 พื้นที่เป้าหมายของโครงการสวนกลางมหานคร.....	15
6 ระบบองค์การ.....	20
7 วิวัฒนาการของทฤษฎีองค์การและการบริหารงานที่มุ่งไปสู่แนวความคิดระบบ.....	22
และแนวคิดตามสถานการณ์	
8 ขั้นตอนการศึกษา.....	45
9 ขอบเขตการปกครองบริเวณพื้นที่ศึกษา.....	50
10 โครงข่ายการคมนาคมของพื้นที่.....	61
11 ลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ตาม พรบ.ผังเมือง พ.ศ.2518.....	77
12 องค์ประกอบย่อยภายในพื้นที่.....	79
13 โครงสร้างการบริหารจัดการพื้นที่สวนสาธารณะ.....	88
14 ลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ในปี พ.ศ.2524.....	100
15 ลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ในปี พ.ศ.2530.....	101
16 ลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ในปี พ.ศ.2534.....	102
17 ลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ในปี พ.ศ.2539.....	103
18 แผนที่ความคิดประเด็นสาเหตุปัญหา ของกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ.....	121
19 แผนที่ความคิดประเด็นสาเหตุปัญหา ของกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ.....	122
20 แผนที่ความคิดประเด็นการจัดการพื้นที่ ของกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ.....	123
21 แผนที่ความคิดประเด็นการจัดการพื้นที่ ของกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ.....	124
22 แผนที่ความคิดแนวทางการจัดการพื้นที่สีเขียว ของกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ.....	125
23 แผนที่ความคิดแนวทางการจัดการพื้นที่สีเขียว ของกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ.....	127
24 แนวทางการจัดการพื้นที่ป่าชุมชน/ป่าของเมือง.....	128
25 ร่างตัวแบบแนวคิดเบื้องต้น (Conceptual model) ของผู้วิจัย.....	136
26 รูปแบบโครงสร้างองค์การ เพื่อการจัดการพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า.....	137

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การขยายตัวของการพัฒนาในประเทศและมหานครต่าง ๆ ทั่วโลก ที่กว้างต่าง ๆ ถูกแทนที่ด้วยอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ นอกจากนี้การที่ประชากรมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชุมชนมีการขยายขนาดเพิ่มมากขึ้นด้วย ทำให้เกิดการใช้ที่ดินเพื่อการเป็นอาคารหรือการเป็นที่อยู่อาศัยขยายตัวขึ้นแทนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินในรูปแบบอื่น ๆ ดังเช่น ตัวอย่างมหานครของประเทศไทย คือ กรุงเทพมหานคร ที่มีลักษณะการเติบโตที่ไม่มีรูปแบบหรือเติบโตในลักษณะ “Ameba City Model” เนื่องจากในอดีตการวางแผนการใช้ประโยชน์พื้นที่ ที่เน้นกิจกรรมที่ให้ผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจ และเมื่อมีการพัฒนาความเป็นเมืองมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาไม่ความสมดุลระหว่างการใช้พื้นที่เมืองและพื้นที่อื่น ๆ ที่มีได้ใช้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

พื้นที่ที่มีได้ใช้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจมีหลายประเภท แต่พื้นที่ประเภทหนึ่งที่มักถูกละเลยไม่ให้ความสำคัญ คือ พื้นที่ที่มีกิจกรรมเพื่อการนันทนาการหรือพื้นที่สีเขียว ซึ่งการให้คำนิยามของพื้นที่สีเขียวได้มีผู้ให้คำนิยามไว้อย่างหลากหลาย และแบ่งแยกย่อยออกได้เป็นหลายประเภท ดังเช่น ในการศึกษาของบริษัท โมดัส คอนซัลแตนท์ จำกัด (2538) ได้ยกตัวอย่างพื้นที่สีเขียวในความหมายด้านผังเมืองตามกิจกรรมเป็น แอบริเออร์ พื้นที่สีเขียวในเมือง พื้นที่โล่ง และแอบริเออร์หรือถ้ายกตัวอย่างพื้นที่สีเขียวที่เป็นรูปธรรม เช่น ป่าไม้ในเมือง สวนปาริมทาง สวนปาริมคลอง และสวนสาธารณะ เป็นต้น

ในบรรดาพื้นที่สีเขียวทั้งหมด พื้นที่สวนสาธารณะเป็นพื้นที่ที่มักได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด เนื่องจากเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพชีวิตของประชากรในประเทศ และประเทศต่าง ๆ ก็มีการกำหนดมาตรฐานพื้นที่สวนสาธารณะให้เหมาะสมกับขนาดประชากรของประเทศนั้น ๆ ตัวอย่างมาตรฐานพื้นที่สวนสาธารณะต่อประชากรของประเทศต่าง ๆ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 มาตรฐานพื้นที่สวนสาธารณะต่อประชากร

ประเทศ/เมือง	ไร่/1000 คน	ตารางเมตร / คน
1. สิงคโปร์	6.8	10.8
2. ปอโตริโก	13	20.8
3. อังกฤษ	17.5	28
4. อเมริกา	25	40
5. กรุงเทพมหานคร	10	16

ที่มา : เพ็ญศรี วัฒนชกุลและคณะ, 2520

จากตารางแสดงมาตรฐานพื้นที่สวนสาธารณะ จะเห็นได้ว่ากรุงเทพมหานครได้กำหนดมาตรฐานที่สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจไว้ต่ำกว่าประเทศอื่น ยกเว้นเพียงประเทศสิงคโปร์เท่านั้น ซึ่งแม้จะมีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานไว้ต่ำแล้ว แต่กรุงเทพมหานครก็ยังมีอัตราส่วนที่ว่างสาธารณะที่ต่ำกว่ามาตรฐานมากและมีแนวโน้มจะต่ำลงเรื่อย ๆ ดังแสดงในตารางที่ 2 คือตั้งแต่ปี พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา โดยในปี พ.ศ. 2490 มีอัตราส่วนที่ว่างสาธารณะต่อประชากรเท่ากับ 1.17 ไร่ต่อประชากร 1,000 คนและในปี พ.ศ.2500 มีอัตราส่วนฯ ต่ำลงถึงร้อยละ 98 (0.59 ไร่ต่อ 1,000 คน) ส่วนในปี พ.ศ.2519 มีอัตราส่วนฯ เพียง 0.22 ไร่ต่อ 1,000 คน และจากข้อมูลล่าสุดในปี พ.ศ.2539 (คณะที่ปรึกษาผังเมืองกรุงเทพมหานคร, 2540) พบว่าปริมาณพื้นที่สวนสาธารณะได้เพิ่มขึ้นเป็น 3,019.915 ไร่ ในขณะที่ประชากรของกรุงเทพมหานครตามทะเบียนราษฎรมีจำนวน 5.58 ล้านคน จะคิดเป็นอัตราส่วน 0.54 ไร่ต่อประชากร 1,000 คน (0.86 ตารางเมตรต่อคน) ซึ่งก็ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย 10 ไร่ต่อประชากร 1,000 คน

ตารางที่ 2 ประชากรและพื้นที่ส่วนสาธารณะในเขตกรุงเทพมหานคร

ปี (พ.ศ.)	ประชากรในเขต กรุงเทพมหานคร (คน)	เนื้อที่ในเขต กรุงเทพมหานคร (ตารางกิโลเมตร)	ที่ว่างสาธารณะ		
			ไร่	ไร่/1000คน	ตารางเมตร / คน
2490 ¹	604,530	97.778	706	1.17	1.87
2500 ¹	1,204,894	173.747	706	0.59	0.94
2505 ¹	1,204,894	173.747	724	0.47	0.75
2510 ¹	2,009,039	290.567	755	0.38	0.59
2512 ¹	2,271,062	290.567	840	0.37	0.59
2519 ¹	5,349,494	1,549.405	940.9	0.22	0.35
2538 ²	5,562,141	1,570.820	1,878	0.34	0.54
2539 ³	5,580,000	1,570.820	3,019.91	0.54	0.86

* ที่มา: 1 เพ็ญศรี ไววนิชกุลและคณะ, 2520.

2 บริษัท โมดัส คอนซัลแตนท์จำกัด, 2538.

3 คณะที่ปรึกษาผังเมืองกรุงเทพมหานคร, 2540.

**หมายเหตุ : สาเหตุที่เนื้อที่เขตกรุงเทพมหานครในช่วงปีต่าง ๆ ไม่เท่ากัน เนื่องจากพื้นที่กรุงเทพมหานครมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจากการขยายตัวของเมืองและการรวมพื้นที่ของเขตกรุงเทพมหานครเดิมรวมกับเขตธนบุรี

จากการที่พื้นที่สวนสาธารณะของกรุงเทพมหานครมีขนาดต่ำกว่ามาตรฐานมาก ร่วมกับสาเหตุที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเห็นความสำคัญของการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของกรุงเทพมหานคร จึงมีความคิดในการอนุรักษ์พื้นที่บริเวณบางกะเจ้าไว้สำหรับไว้เป็นปอดของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากลักษณะพื้นที่บางกะเจ้ามีลักษณะของพื้นที่ชุ่มน้ำชนิดหนึ่ง คือ เป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง ล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยาเกือบรอบพื้นที่เป็นรูปคล้ายกระเพาะหมู ลักษณะดินเป็นดินเหนียวและดินโคลน มีความสามารถในการรับน้ำหนักต่ำ ระดับพื้นที่โดยเฉลี่ยสูงกว่าระดับน้ำทั่วไปประมาณ 50-60 เซนติเมตร ที่ดินส่วนใหญ่ 80 % เป็นพื้นที่เกษตรกรรม บริเวณรอบนอกกรมแม่น้ำเป็นป่าจาก สภาพอากาศในพื้นที่บริสุทธิ์ มีมลพิษน้อย เพราะมีปริมาณก๊าซออกซิเจน

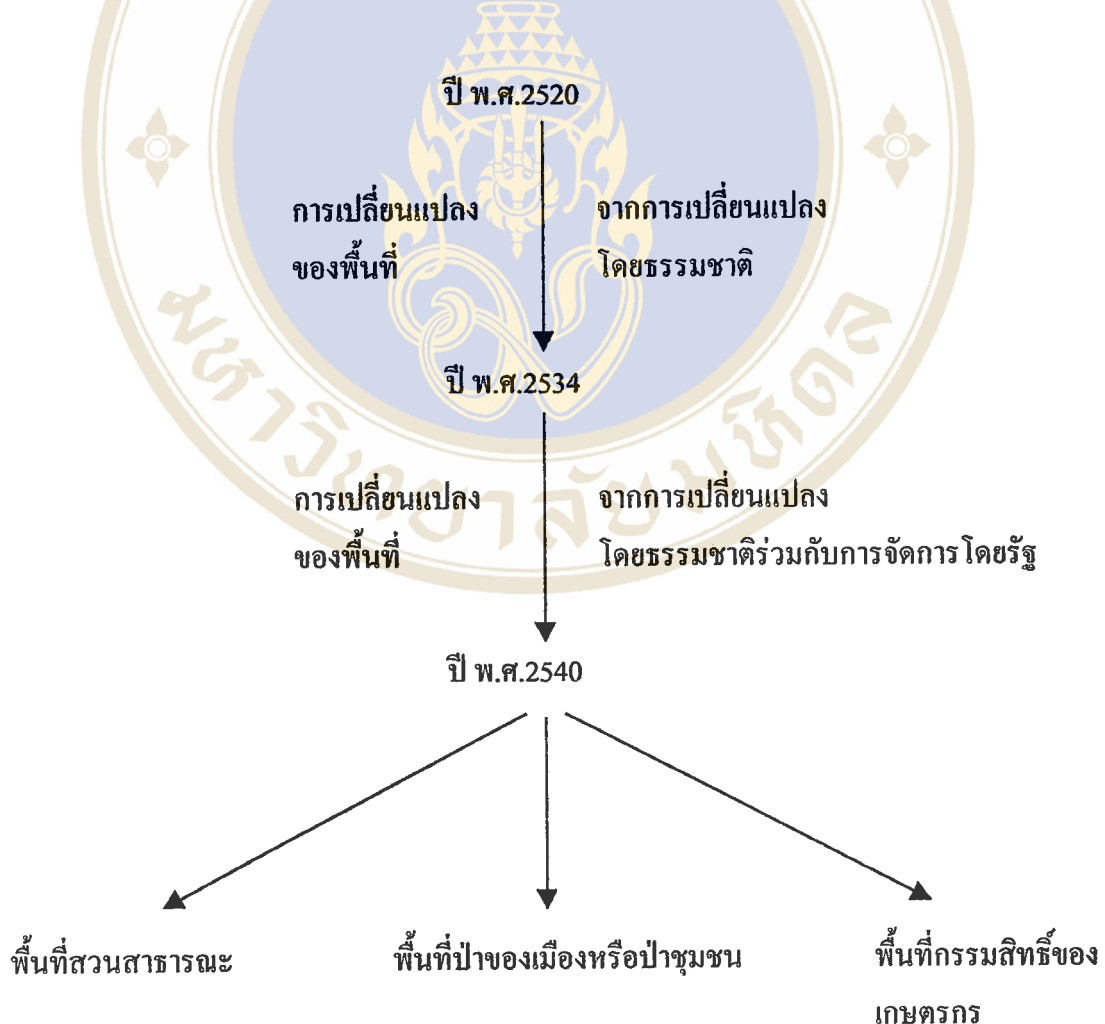
สูง ประมาณว่าก๊าซออกซิเจนที่ผลิตจากบางกะเจ้าโดยเฉลี่ยมีปริมาณถึง 160 ตัน/ปี/ตารางกิโลเมตร ปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ต่ำ และเนื่องจากบางกะเจ้าอยู่ทางทิศใต้ของกรุงเทพมหานคร ทำให้อากาศในพื้นที่ถูกพัดเข้าในกรุงเทพมหานครประมาณปีละ 9 เดือน ซึ่งเป็นผลดีต่อสภาพอากาศในกรุงเทพฯ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่กรองอากาศจากย่านโรงงานอุตสาหกรรมบริเวณอำเภอพระประแดงและถนนปู้เจ้าสมิงพรายได้เป็นอย่างดี นับว่าบางกะเจ้าทำหน้าที่คล้ายกับเป็นปอดของกรุงเทพฯ ในปัจจุบัน

การอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้าเริ่มขึ้นตั้งแต่วันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2520 มีการแต่งตั้ง “คณะกรรมการบริหารและพัฒนาสิ่งแวดล้อม” เพื่อทำหน้าที่วางแผนและประสานงานการใช้ที่ดินและมีอำนาจยับยั้งการกระทำหรือโครงการใด ๆ ที่มีผลกระทบกับสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การควบคุมพื้นที่โดยคณะกรรมการบริหารและพัฒนาสิ่งแวดล้อมบริเวณบางกะเจ้า ยังได้มีการจัดทำแนวทางการพัฒนาสิ่งแวดล้อมบริเวณบางกะเจ้า โดยกำหนดการใช้ที่ดินเป็นบริเวณต่าง ๆ รวมถึงการออกกฎหมายควบคุมชนิด และประเภทอาคารที่จะก่อสร้างในพื้นที่ แต่นโยบายของรัฐบาลและแผนพัฒนาบริเวณบางกะเจ้ายังไม่สามารถนำไปสู่การดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ดังจะเห็นได้จากการเปลี่ยนมือของกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของบุคคลภายนอกประมาณ 40 % และมีแนวโน้มที่พื้นที่สีเขียวธรรมชาติจะถูกนำไปใช้เพื่อกิจกรรมอื่น รวมถึงมีแรงบุงการขยายตัวของพื้นที่โดยรอบบางกะเจ้า

จึงได้มีนโยบายอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวที่มีสภาพธรรมชาติอย่างจริงจัง โดยแต่งตั้ง “คณะกรรมการโครงการสวนกลางมหานคร” ในวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2534 มีนายไพจิตร เอื้อทวีกุล รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ประกอบด้วยกรรมการจากหน่วยงานต่าง ๆ และผู้ทรงคุณวุฒิรวม 21 ท่าน เป็นกรรมการ มีสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นฝ่ายเลขานุการ มีหน้าที่เสนอเรื่องการจัดสร้างสวนกลางมหานครบริเวณบางกะเจ้า แก่นายกรัฐมนตรี ซึ่งโครงการสวนกลางมหานครเป็นโครงการหนึ่ง ในการนำนโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวชานเมืองมาสู่การอนุรักษ์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น มีการพัฒนาทั้งในรูปการสร้างสวนสาธารณะ รวมทั้งการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชน การพัฒนาถนน ทางเดินเท้า ระบบประปา การพัฒนาสภาพวัดและโรงเรียน รวมถึงมีการสร้างคันกันน้ำรอบพื้นที่เพื่อการป้องกันน้ำท่วม มีระยะเวลาการดำเนินโครงการระหว่างปี พ.ศ.2534-2542 และปัจจุบันมี “คณะอนุกรรมการโครงการสวนกลางมหานคร” ซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และอนุกรรมการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิดูแลพื้นที่ มีสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม (ดำเนินโครงการโดยกองสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่

เฉพาะ) เป็นหน่วยงานประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่นในด้านการก่อสร้างคันกั้นน้ำได้มอบหมายให้กรมโยธาธิการ ทำหน้าที่ในการควบคุมการก่อสร้าง ระบบประปา มอบหมายให้การประปานครหลวงดูแลรับผิดชอบ ส่วนการพัฒนาถนนและทางเดินเท้ามีการมอบหมายทั้งกรมโยธาธิการและจังหวัดดูแล โดยที่ทางสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมจะโอนเงินงบประมาณในส่วนต่าง ๆ ให้ และในส่วนของการจัดสร้างสวนสาธารณะได้มีคำสั่งคณะกรรมการโครงการสวนกลางมหานครแต่งตั้ง “คณะทำงานพิจารณารูปแบบสวนกลางมหานคร” ซึ่งมีนายทัญญู ณฑกลาง เป็นประธานคณะทำงานควบคุมการก่อสร้างสวนสาธารณะในปัจจุบัน

ผลการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว รวมถึงการเกิดโครงการสวนกลางมหานครนั้น ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงภายในพื้นที่บางกะเจ้าดังนี้

รูปที่ 1 แผนภาพลำดับขั้นของการเปลี่ยนแปลงภายในพื้นที่บางกะเจ้า

ซึ่งปัจจุบัน (พ.ศ.2540) ทางโครงการได้จัดซื้อที่ดินของประชาชนได้จำนวน 1,267 ไร่ ดำเนินการสร้างสวนสาธารณะจำนวน 205 ไร่ ส่วนอีก 1,067 ไร่ ดำเนินการโครงการป่าของเมืองหรือป่าชุมชน ทำให้สามารถแยกประเภทพื้นที่ได้เป็น 3 ประเภท ที่มีลักษณะกิจกรรมแตกต่างกัน หรือสามารถแบ่งได้เป็นระบบย่อยได้ 3 ระบบย่อย ได้แก่ ระบบย่อยพื้นที่สวนสาธารณะ จำนวน 205 ไร่ ระบบย่อยพื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชน จำนวน 1,067 ไร่ และระบบย่อยพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร จำนวน 7,528 ไร่

จะเห็นได้ว่าจากลักษณะของระบบย่อยทั้ง 3 ระบบ ที่มีลักษณะกิจกรรมแตกต่างกัน ได้แก่ ระบบย่อยพื้นที่สวนสาธารณะ มีกิจกรรมหลักในการดูแลบำรุงรักษาบริเวณสวนสาธารณะทั้งหมด ระบบย่อยพื้นที่ป่าของเมืองหรือพื้นที่ป่าชุมชนมีกิจกรรมหลัก ทั้งการดูแลต้นไม้และการประสานกับชุมชนด้วย ส่วนระบบย่อยพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร เป็นพื้นที่ที่ได้รับการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชน ได้แก่ มีระบบคันกันน้ำ สะพาน ทางเดินเท้า ซึ่งทำให้ลักษณะกิจกรรมหลักของระบบย่อยนี้ ต้องเป็นการบริหารจัดการสิ่งสาธารณะเหล่านั้น รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อมุ่งในการจัดการปัญหาที่มีในพื้นที่ โดยที่ลักษณะกิจกรรมต่าง ๆ ของทั้ง 3 ระบบย่อย มีวัตถุประสงค์หลักเดียวกัน คือ เพื่อเป็นการรักษาพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า ดังนั้นการจัดการพื้นที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ คือ คำนึงถึงทั้งการประสานกิจกรรมทั้ง 3 ระบบย่อยภายในพื้นที่ รวมถึงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีผลต่อระบบของพื้นที่ด้วย

การศึกษาในครั้งนี้ เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการที่ต่อเนื่องกับการจัดสร้างโครงการสวนกลางมหานคร ซึ่งผู้วิจัยได้ประยุกต์หลักการวิเคราะห์ระบบงาน (System analysis) มาใช้เพื่อวิเคราะห์ถึงลักษณะภายในระบบย่อยและระหว่างระบบย่อยต่าง ๆ ภายในระบบองค์การใหญ่ ร่วมกับการจัดองค์การตามแนวทฤษฎีองค์การตามความเหมาะสม (Contingency หรือ situational models) ที่โครงสร้างขององค์การย่อมต้องแตกต่างกันออกไปตามสภาพแวดล้อม สภาพปัญหา ลักษณะเฉพาะของพื้นที่และชุมชน โดยต้องประสานการทำงานอย่างเหมาะสมกับรูปแบบกิจกรรมและสถานการณ์ของระบบให้มากที่สุด

1.2 วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อสภาพพื้นที่และลักษณะการจัดการพื้นที่บางกะเจ้า ตั้งแต่เริ่มมีนโยบายเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่ที่เป็นพื้นที่สีเขียวจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2520 - 2540)

1.2.2 เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า เฉพาะด้านการจัดองค์การบริหารงานระดับพื้นที่ ตามโครงการสวนกลางมหานคร

1.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดในการวิจัย เริ่มจากการใช้วิธีการวิเคราะห์ระบบงาน (System Analysis) มาใช้วิเคราะห์สภาพทางกายภาพของพื้นที่บางกะเจ้า โดยการแบ่งส่วนพื้นที่เป็น 3 ระบบย่อยตามโครงการสวนกลางมหานคร คือ ระบบย่อยพื้นที่สวนสาธารณะ ระบบย่อยพื้นที่ป่าชุมชนหรือป่าของเมือง และระบบย่อยพื้นที่ที่ยังเป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกร ซึ่งระบบงานในแต่ละส่วนย่อยของพื้นที่ประกอบไปด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่แตกต่างกันไป ร่วมกับการใช้แนวคิดการออกแบบโครงสร้างองค์การตามทฤษฎีองค์การตามสถานการณ์ (Contingency Organization Design) คือ จัดรูปแบบองค์การโดยคำนึงถึงกิจกรรมที่แตกต่างกันภายในแต่ละระบบ และส่วนที่มีผลกระทบต่อตัวระบบ ซึ่งคือ สภาพแวดล้อมภายนอกอื่น ๆ นั้นเอง โดยการศึกษาประกอบไปด้วยหัวข้อดังนี้

1.3.1. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ (ตั้งแต่ปี พ.ศ.2520-2540) โดยการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิร่วมกับจากข้อมูลปฐมภูมิ คือ การแปลผลจากภาพถ่ายทางอากาศ ซึ่งประกอบไปด้วยการเปลี่ยนแปลงฯ ด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.3.1.1 พื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่เกษตรกรรม

1.3.1.2 พื้นที่ชุมชน

1.3.1.3 พื้นที่ถนนหรือเส้นทางคมนาคมทางบก

1.3.1.4 พื้นที่โล่ง

1.3.1.5 พื้นที่อุตสาหกรรม

1.3.1.6 พื้นที่ถือครองเฉลี่ย

1.3.1.7 ความหนาแน่นของประชากร

1.3.1.8 ระดับน้ำขึ้นสูงสุด

1.3.1.9 ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำ (DO)

การศึกษาส่วนนี้เป็นการศึกษา เพื่อการหาสถานการณ์ของพื้นที่ ได้แก่ สภาพปัญหาและความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพปัญหาหรือสถานการณ์ของพื้นที่

1.3.2 ศึกษาถึงความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลง โดยใช้วิธีการทางสถิติเพื่อหาระดับความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงของการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ โดยกำหนดเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ดังนี้

1.3.2.1 ตัวแปรตาม คือ พื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่เกษตรกรรม

1.3.2.2 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

- พื้นที่ชุมชน
- พื้นที่ถนน/เส้นทางคมนาคมทางบก
- พื้นที่โล่ง
- พื้นที่อุตสาหกรรม
- พื้นที่ถือครองเฉลี่ย
- ความหนาแน่นของประชากร
- ระดับน้ำขึ้นสูงสุด
- ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำ (DO)

1.3.3 ศึกษาถึงแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า ด้านการจัดองค์การบริหารงานระดับพื้นที่ ตามโครงการสวนกลางมหานคร โดยการบริหารจัดการพื้นที่ศึกษาใน 3 ส่วนของพื้นที่ ได้แก่

1.3.3.1 พื้นที่สวนสาธารณะ

เป็นการศึกษาลักษณะ รูปแบบ องค์การ ดูแลสวนสาธารณะ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview)

1.3.3.2 พื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชน

ศึกษาโดยการนำรูปแบบการจัดการป่าไม้ชุมชนที่เน้นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมตามตัวแบบ (model) ของ อ.ฉลาดชาย รมิตานนท์ ในเรื่อง “ป่าไม้สังคมเพื่อการพัฒนาชนบท” 3 รูปแบบที่มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนแตกต่างกัน แล้วใช้แบบวัดระดับความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชน วัดระดับความต้องการการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน เพื่อหารูปแบบการจัดการป่าไม้ชุมชนที่เหมาะสมกับประชาชนของพื้นที่ (อึ้งโนนชัย ขาวิชัย, 2534)

1.3.3.3 พื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร ศึกษาจาก

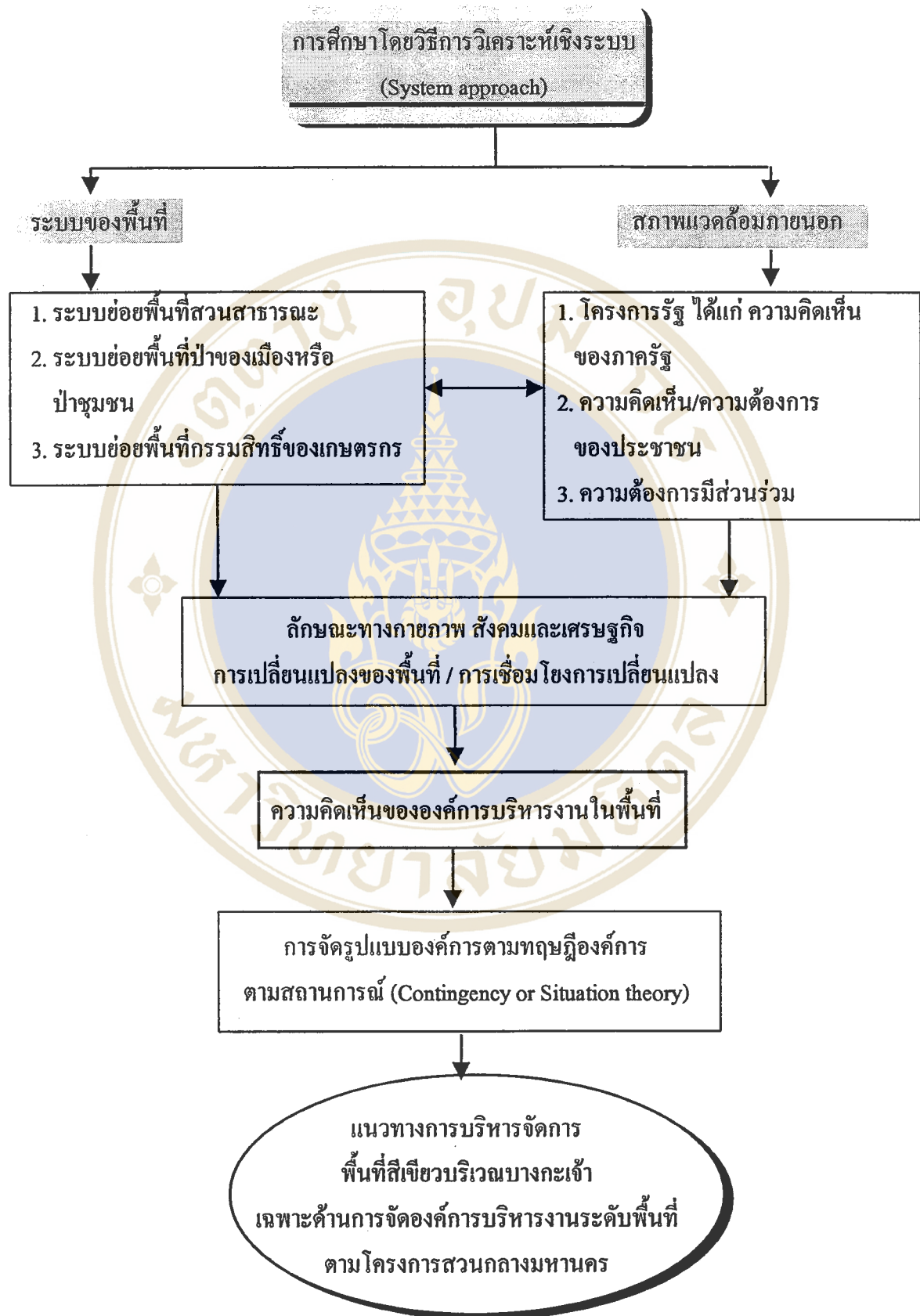
- การเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของพื้นที่ ระดับของการเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ จากข้อมูลย้อนหลัง (พ.ศ.2520-2540) เพื่อจัดลำดับความรุนแรงหรือจัดลำดับความสำคัญของปัจจัย ที่ทำให้เกิดการลดลงของพื้นที่สีเขียว

- ศึกษาถึงความคิดเห็นของชุมชนต่อพื้นที่ โดยการสอบถามประชาชนในพื้นที่

เพื่อศึกษาถึงปัญหาและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ รวมถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งทำให้สามารถได้ข้อมูลเพื่อใช้ในการจัดองค์การได้เหมาะสมกับสภาพปัญหา การเปลี่ยนแปลง และความต้องการที่แท้จริง

1.3.3.4 ศึกษาความคิดเห็นขององค์การบริหารงานในพื้นที่ โดยการสนทนากลุ่ม

เพื่อระดมความคิดเห็นขององค์การบริหารงานในพื้นที่ต่อผลการจัดการพื้นที่ และร่วมหาวิธีการจัดการด้านองค์การเพื่อตอบสนองต่อผลการศึกษาที่ได้ รวมถึงเป็นการตรวจสอบผลการศึกษาในส่วนอื่น ๆ (Re-check) ด้วย ดังแสดงในกรอบแนวความคิดการวิจัยในรูปที่ 2

รูปที่ 2 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

1.4 ขอบเขตการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตประชากร

ประชากรที่ศึกษา ศึกษาจากครัวเรือนทั้งหมดในพื้นที่ 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางกะเจ้า ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลบางกอบัว ตำบลบางขอบ ตำบลทรงคนอง และตำบลบางกระสอบ จำนวน 11,220 ครัวเรือน (กรมการปกครอง, 2540)

1.4.2 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาได้แก่ พื้นที่ 9,000 ไร่ (ตามโครงการสวนกลางมหานคร) ในบริเวณ 6 ตำบลของอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ ตำบลบางกะเจ้า ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลบางกอบัวและตำบลบางกระสอบ บางส่วนของตำบลทรงคนองและตำบลบางขอบ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1.4.2.1 พื้นที่สวนสาธารณะ	205	ไร่
1.4.2.2 พื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชน	1,062	ไร่
1.4.2.3 พื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร	7,528	ไร่

1.4.3 ขอบเขตวิธีการศึกษา

1.4.3.1 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของพื้นที่ โดยการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ย้อนหลังตั้งแต่ ปี พ.ศ.2520-2540 และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศ

1.4.3.2 การศึกษาความเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรอิสระและตัวแปรตามทีละคู่ โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์ (correlation)

1.4.3.3 การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนต่อพื้นที่ และระดับความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนและป่าของเมือง โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire)

1.4.3.4 การศึกษาลักษณะ รูปแบบ องค์การในการดูแลพื้นที่สวนสาธารณะ โดยใช้การสัมภาษณ์ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview)

1.4.3.5 การศึกษาความคิดเห็นขององค์การบริหารงานในพื้นที่ โดยการสนทนากลุ่ม (Group discussion) หลังจากนั้นทำการประมวลผลการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

(Content analysis) เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า เฉพาะด้านการจัดองค์การบริหารงานระดับพื้นที่ ตามโครงการสวนกลางมหานคร

1.5 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

แนวทางการบริหารจัดการ หมายถึง การจัดรูปแบบการประสานงานขององค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

พื้นที่บางกะเจ้า หมายถึง พื้นที่ 9,000 ไร่ ตามโครงการสวนกลางมหานคร ซึ่งแบ่งเป็น 3 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่สวนสาธารณะ พื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชนและพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร

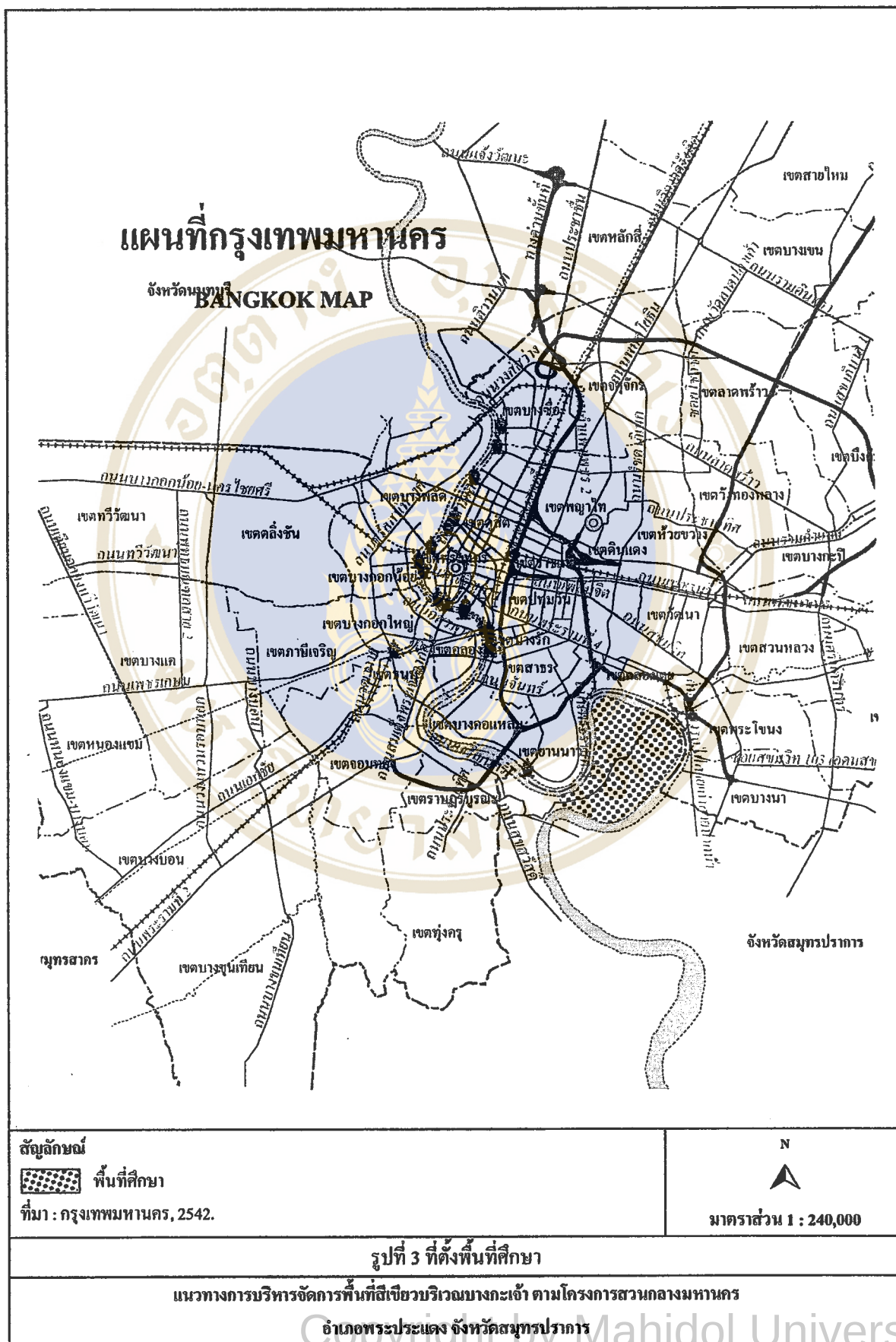
องค์กร หมายถึง รูปแบบโครงสร้างและหน้าที่ในการจัดการพื้นที่บางกะเจ้า เพื่อการรักษาพื้นที่สีเขียว

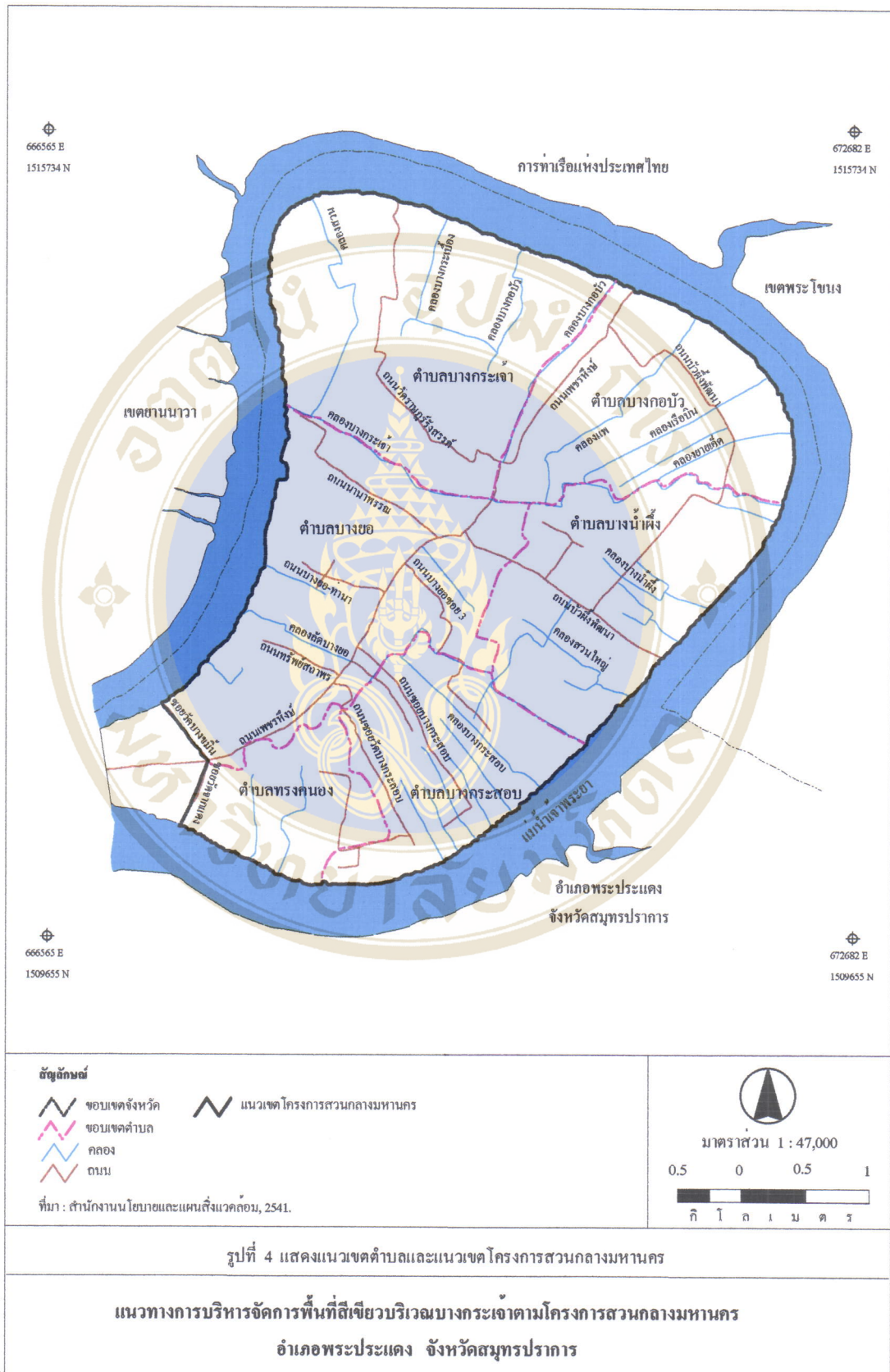
โครงการสวนกลางมหานคร หมายถึง โครงการตามนโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า

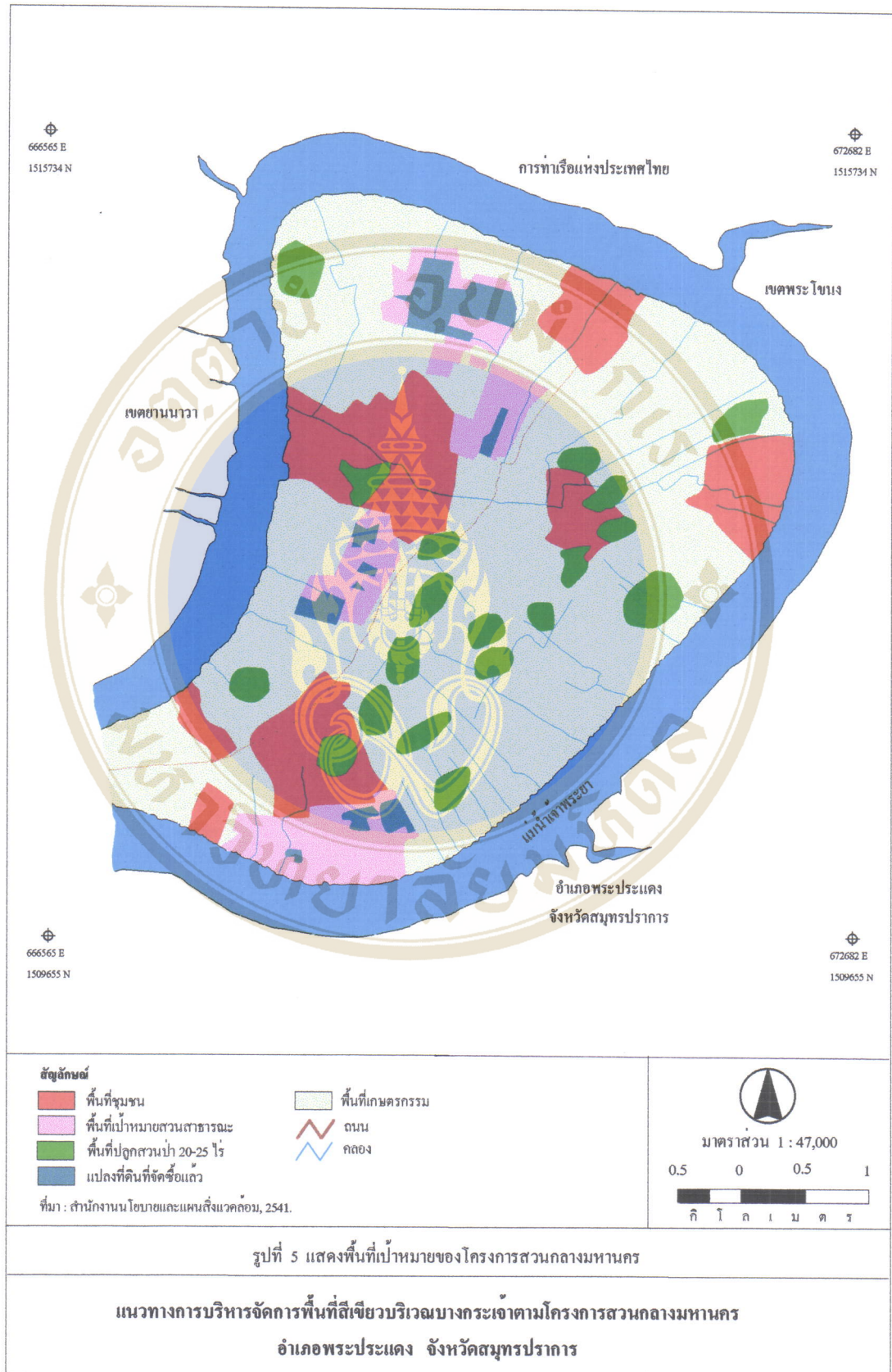
องค์กรในพื้นที่ หมายถึง องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในปฏิบัติงานในพื้นที่ ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) รวมถึงผู้ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ ได้แก่ ผู้นำชุมชนและกลุ่มต่าง ๆ ที่ไม่เป็นการ

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาคาดว่าจะได้แนวทางการจัดตั้งองค์กรของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่มีความเหมาะสมในการทำหน้าที่ดำเนินงานและประสานงานระหว่างระบบย่อยต่าง ๆ ภายในองค์กร รวมทั้งสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร เพื่อบรรลุเป้าหมายของการรักษาพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการระดับพื้นที่ของบางกะเจ้า ซึ่งเป็นพื้นที่สีเขียวที่มีขนาดใหญ่และมีความซับซ้อน โดยการศึกษาได้มุ่งประเด็นไปในการบริหารจัดการโดยผ่านกระบวนการจัดองค์การดูแลพื้นที่ เพื่อให้ตัวองค์กรนั้นสามารถที่จะดำเนินกิจกรรมหรือปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ภายใต้งบประมาณและข้อจำกัดเฉพาะตัวของพื้นที่ ดังนั้นกระบวนการเพื่อการหาวิธีการจัดองค์การที่เหมาะสมกับพื้นที่ จึงมีการแบ่งแนวคิดที่เกี่ยวข้องได้เป็น 4 ประเด็นคือ

1. แนวคิดเกี่ยวกับองค์การ ทฤษฎีองค์การและวิวัฒนาการของทฤษฎีองค์การ
2. แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะตัวของพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพื้นที่
3. การเชื่อมโยง ประชยุต์ แนวคิด ทฤษฎี มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่จะนำมาสู่วิธีการหรือการเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสมในการจัดองค์การ

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับองค์การ ทฤษฎีองค์การและวิวัฒนาการของทฤษฎีองค์การ

การให้ความหมายขององค์การ เพื่อที่จะช่วยในการทราบแนวทางการจัดองค์การให้เหมาะสมกับลักษณะปัจจัยต่าง ๆ ความหมายแรก องค์การ คือ กลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปรวมตัวกันขึ้น เพื่อดำเนินการให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยที่บุคคลคนเดียวไม่อาจดำเนินการให้สำเร็จลงได้โดยลำพัง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2537: 5)

องค์การ คือ โครงสร้างที่ได้จัดทำขึ้นตามกระบวนการสำหรับให้บุคคลฝ่ายต่าง ๆ เข้ามา ร่วมกันปฏิบัติ เพื่อความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายต่าง ๆ ได้ (ธงชัย สันติวงศ์, 2530: 220)

องค์การ หมายถึง กิจกรรมหลายประการที่มาประกอบรวมกันอย่างมีโครงสร้าง โดยเป็น กิจกรรมของคนที่มาทำงานร่วมกันหรือประสานงานกันในลักษณะที่มีความสัมพันธ์แบบพึ่งพา อาศัยกันและกัน (Fremont E.Kast and James E.Rosenzweig, 1979: 6-7 อ้างในชุมพร สังขปรีชา, 2529: 4)

องค์การ คือ ศูนย์กลางของกิจการที่รวมประกอบกันขึ้นเป็นหน่วย ซึ่งแตกต่างจากความ หมายขององค์กร ซึ่งหมายถึง ส่วนประกอบย่อยของหน่วยใหญ่ ทำหน้าที่สัมพันธ์กันหรือขึ้นต่อกัน และกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

การจัดองค์กร หมายถึง ความพยายามของผู้บริหารที่จะให้มีหนทางสำหรับการปฏิบัติงาน ให้สำเร็จผลตามแผนงานที่วางเอาไว้ (ธงชัย สันติวงศ์, 2530: 220)

ดังนั้นความหมายขององค์การในที่นี้คือ หน่วยกลางการปฏิบัติงานที่รวบรวมเอางานย่อย ต่าง ๆ มาปฏิบัติงานร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หลักขององค์การ

วิวัฒนาการของทฤษฎีองค์การมีการแบ่งตามช่วงเวลาของการเกิด และมีการพัฒนาเป็น ลำดับตั้งแต่แนวคิดของ Plato และ Alistotle แนวคิดของ Augustin ใน City of God แนวคิดของ Machiavelli ใน The Prince แนวคิดของ Locke ใน Two Treaties on Government และแนวคิดของ Rousseau ใน The Social Contract ซึ่งล้วนเป็นการศึกษาเฉพาะปัจจัยภายนอกองค์กรเท่านั้น จึงมี การเปลี่ยนแปลงมาสู่การศึกษาปัจจัยภายในองค์กร โดยเริ่มจากแนวคิดการแบ่งงานตามความ ชำนาญเฉพาะด้านของ Adam Smith จนกลายเป็นกลุ่มทฤษฎีสัมพัทธ์ (Classical theory) 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่หนึ่ง คือ กลุ่มการบริหารงานแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) โดยเริ่มจาก Frederic W.Taylor นอกจากนั้นยังมีนักทฤษฎีกลุ่มนี้อีก ได้แก่ Henry L. Gantt และ Frank Bunker Gilbreth ทฤษฎีนี้เน้นการศึกษามนุษย์ในฐานะเป็นปัจจัยภายในโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการผลิต แต่ทำให้มีข้อโจมตีว่าเป็นทฤษฎีที่มองมนุษย์เป็นเสมือนเครื่องจักรกล ไม่มีชีวิตจิตใจ

กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มทฤษฎีการบริหาร (Administrative theory) กลุ่มนี้มีแนวคิดว่าคุณภาพขององค์การอาจเพิ่มขึ้นได้ โดยการปรับปรุงกระบวนการ (Means) ซึ่งจะนำไปสู่ผล (Ends) หรือการเน้นปรับปรุงวิธีการทำงานของฝ่ายบริหาร นักทฤษฎีในกลุ่มการบริหาร ได้แก่ Henry Fayol, Lyndall Urwick และ James D. Mooney หลักการกลุ่มนี้ ได้แก่ หลักการ OSCAR หลักการ POCCC หลักการ POSDCORB ของ Luther Gulick แต่แนวคิดกลุ่มนี้ก็มีจุดบกพร่องคือ คำนึงถึงเฉพาะตัวแปรทางโครงสร้างและกระบวนการขององค์การ ไม่คำนึงถึงตัวแปรของสิ่งแวดล้อมและจิตวิทยา รวมถึงพฤติกรรมต่าง ๆ

กลุ่มสุดท้ายในยุคแรกหรือยุคทฤษฎีองค์การสมัยเดิม (Classical theory) คือกลุ่มองค์การแบบราชการ (Bureaucracy) ได้แก่แนวคิดแบบราชการในอุดมคติ (Ideal Type of Bureacracy) ของ Max Weber แนวคิดนี้เกิดจากรายละเอียดพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองสมัยของ Max Weber เป็นหลัก แต่ปัจจุบันพบว่าองค์การแบบราชการไม่สามารถแก้ไขปัญหาใหม่ๆ ได้ (ศรีสอางค์ เสาวรส, 2530: 14-19) จึงนำมาสู่ยุคที่สอง คือ ยุคทฤษฎีองค์การสมัยใหม่

ยุคทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ (Neoclassical Theory) ยุคนี้ยอมรับว่ามนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในประสิทธิภาพขององค์การ แต่มนุษย์มีจิตใจ ความนึกคิดในการทำงาน ดังนั้นจึงเน้นที่การมองพฤติกรรมของคนในการทำงานหรือพฤติกรรมองค์การนั่นเอง และข่าวสาร ข้อมูล เป้าหมาย ทักษะคน จะเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจ หรือเป็นเครื่องมือกำหนดบทบาทของสมาชิกในองค์การ โดยมีนักทฤษฎีที่สำคัญคือ Hobert A.Simon และ James G. March นักทฤษฎีกลุ่มนี้มองพฤติกรรมองค์การโดยอาศัยกรอบทฤษฎีการตัดสินใจเป็นหลัก แต่มิได้มีการพัฒนาตัวแปรภายนอกองค์การและตัวแบบบุคคลอย่างลึกซึ้งมากนัก

จนมาถึงยุคสุดท้าย คือยุคทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ (Modern Theory) ที่ให้ความสำคัญต่อปัญหาด้านจิตวิทยาและสังคมของผู้ปฏิบัติงานและกลุ่มทำงานมากขึ้น (พิทยา บวรสุวรรณ, 2525:8) ซึ่งมีประเภทขององค์การประกอบด้วย องค์การชั่วคราว องค์การตามความเหมาะสม องค์การแบบประชาธิปไตย และการพัฒนาองค์การ ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละแบบดังนี้

2.1.1 องค์การแบบชั่วคราว

รูปแบบองค์การชั่วคราว หมายถึง องค์การที่ถูกจัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสภาพแวดล้อม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่และ

ข้อเรียกร้องต่าง ๆ เป็นการสร้างความยืดหยุ่นให้กับองค์กร เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่อง เมื่อสามารถแก้ไขปัญหาได้แล้ว องค์กรนั้นจะสลายตัวไป เป็นวิธีการจัดคนที่มีความชำนาญต่างๆ ที่หลากหลายมาทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อแก้ไขปัญหาระยะสั้น สลับซับซ้อนและมีลักษณะเฉพาะ

2.1.2 องค์กรตามความเหมาะสม

ถือหลักว่าการจัดองค์กรที่ดีนั้น ต้องคำนึงถึงประเภทขององค์กรว่าหน่วยงานนั้น ๆ มีหน้าที่อะไร มีระบบการผลิตแบบใด องค์กรที่ดีคือ องค์กรที่สามารถเลือกรูปแบบการจัดองค์กร ให้เหมาะสมกับประเภทขององค์กรนั้น ๆ ทั้งนี้บางครั้งองค์กรอาจเลือกใช้รูปแบบระบบราชการ หรือรูปแบบองค์กรชั่วคราวก็ได้ ภายองค์กรเดียวกันบางครั้งมีการใช้รูปแบบองค์กรหลาย ๆ รูปแบบไปพร้อม ๆ กันก็ได้

2.1.3 องค์กรประชาธิปไตย

รูปแบบการจัดองค์กรแบบประชาธิปไตย ซึ่งถือหลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กร เป็นสำคัญแทนที่การจัดแบบระบบราชการ มี 2 ระบบย่อย (พิทยา บวรวัฒนา, 2525: 13)

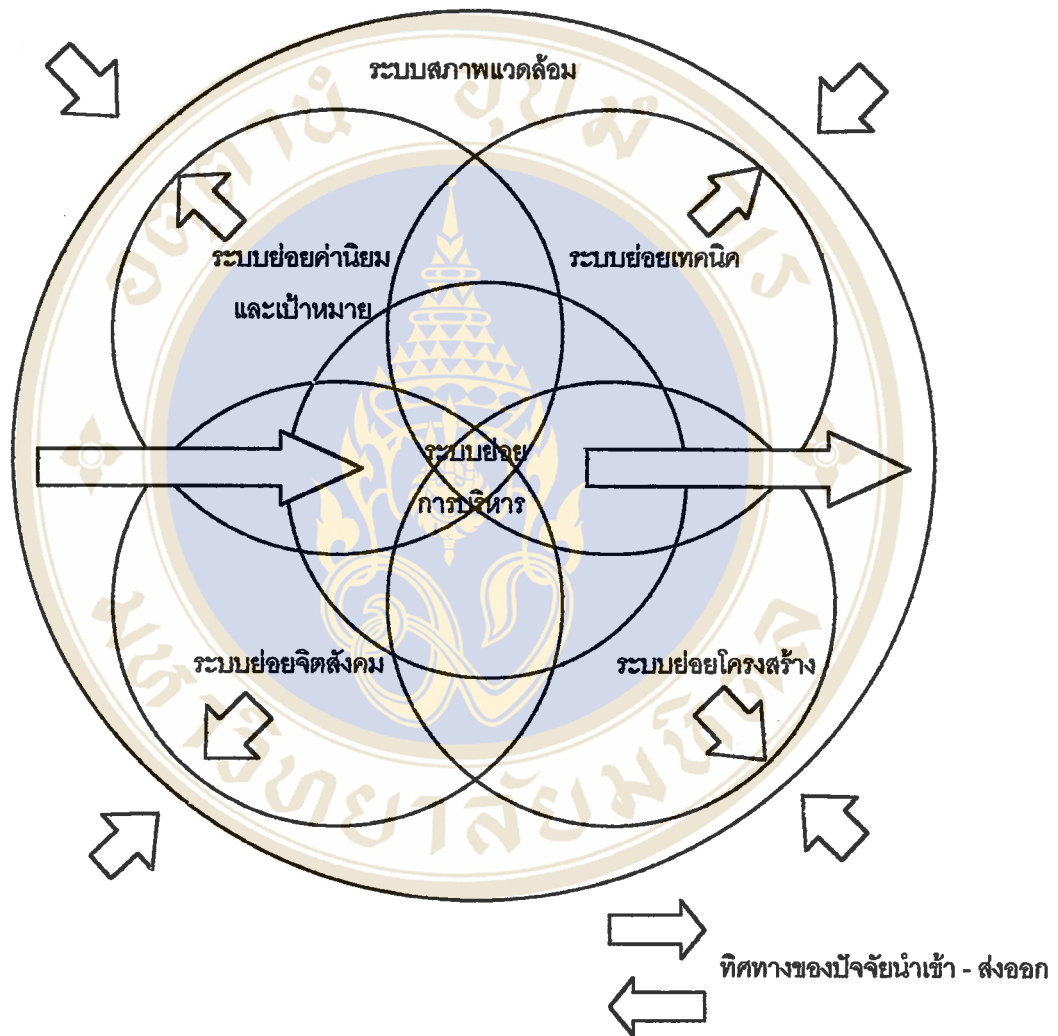
2.1.3.1 องค์กรระบบที่ 4 (System 4)

เป็นองค์กรที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกองค์กร มีสาระสำคัญอยู่ที่สมาชิกในองค์กรมีทัศนคติที่ดี มีจิตใจสนับสนุนเป้าหมายขององค์กร ระบบการติดต่อในองค์กรมีทั้งในแนวนอนและแนวตั้ง มีการติดต่อระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้บังคับบัญชาอย่างไว้วางใจและเชื่อถือกัน มีการตัดสินใจโดยกลุ่ม สมาชิกในกลุ่ม มีการกำหนดเป้าหมายขององค์กร มีการควบคุมการทำงานของสมาชิกองค์กร ส่งผลให้องค์กรแบบนี้มีคุณภาพ ผลผลิตสูง

2.1.3.2 การพัฒนาองค์กร (Organization Development, OD)

เป็นความพยายามในการที่จะเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรอย่างมีระบบ มีการวางแผนล่วงหน้า มีการใช้ความรู้และเทคนิคจากพฤติกรรมศาสตร์มาช่วยเปลี่ยนองค์กร โดยมีปรัชญาความเชื่อว่า องค์กรที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาองค์กร จะเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพ มีลักษณะประชาธิปไตยและเน้นความสำคัญของมนุษย์มากขึ้น ใช้การพัฒนาองค์กรเพื่อเปลี่ยนทัศนคติ ค่านิยม พฤติกรรมของคนในองค์กร

จากวิวัฒนาการขององค์กรจะสามารถสรุปลักษณะองค์กรต่าง ๆ ได้ดังแผนภาพในรูปที่ 6

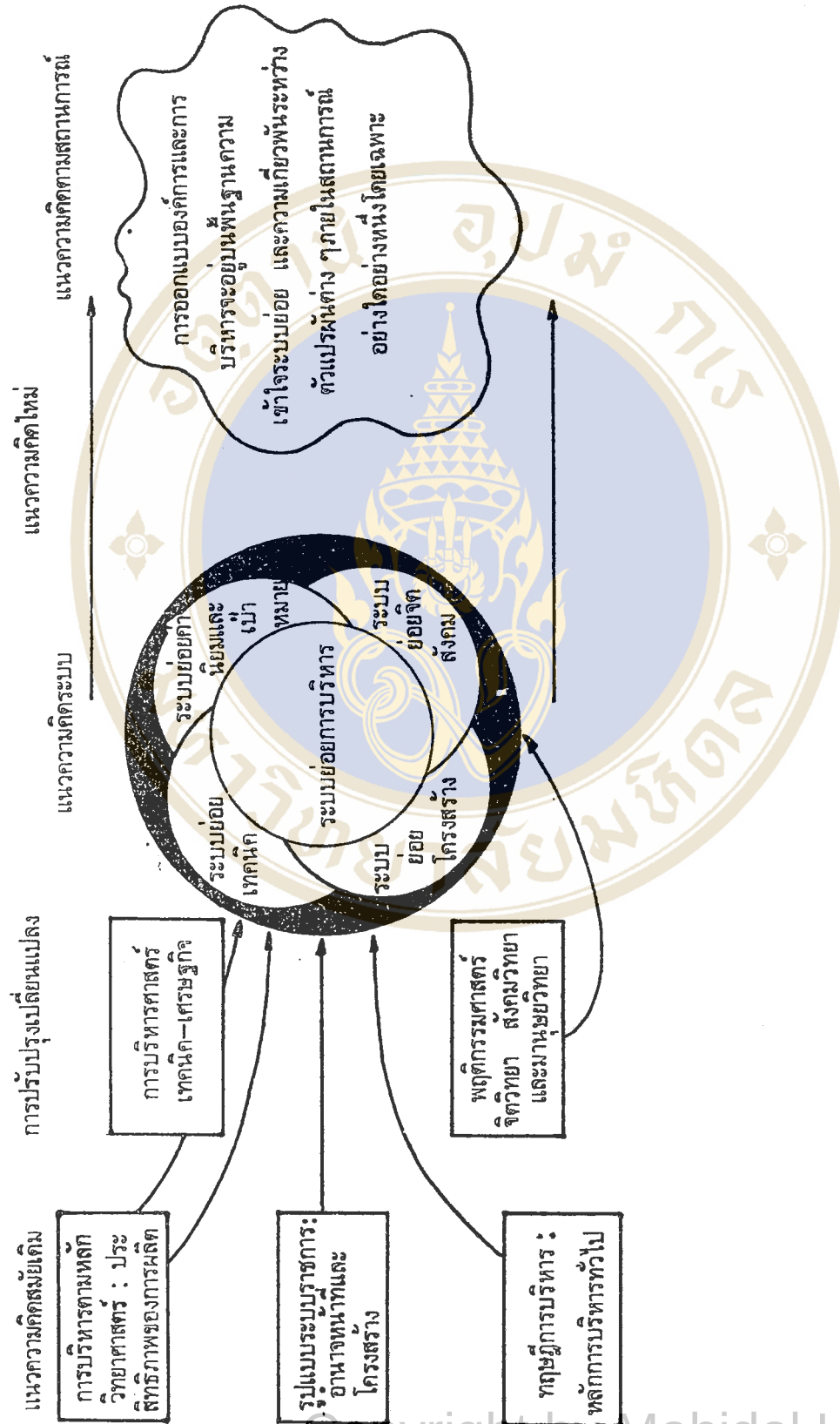

รูปที่ 6 ระบบองค์การ

ที่มา : สมยศ นาวิการ, 2523 : 39

จากรูปที่ 6 ความหมายขององค์การ และวิวัฒนาการองค์การ จะเห็นได้ว่ารูปแบบองค์การ แต่ละแบบก็จะมีข้อดี ข้อด้อยแตกต่างกันออกไป ตัวอย่างเช่น ทฤษฎีการบริหารสมัยเดิม (Classical Theory) จะให้ความสำคัญกับ “ระบบย่อยโครงสร้าง” คือ ระบบย่อยการบริหารและการพัฒนาหลัก การต่าง ๆ ส่วนทฤษฎีการบริหาร (Administrative Theory) จะให้ความสำคัญกับ “ระบบย่อย เทคนิค” คือวิธีการตัดสินใจที่กำหนดไว้ รวมถึงกระบวนการควบคุม จนมาถึงยุคทฤษฎีองค์การ สมัยใหม่ (Modern Theory) หรือทฤษฎีที่เน้นพฤติกรรมศาสตร์และหลักการด้านจิตวิทยาของผู้ ปฏิบัติงาน คือเน้นในส่วน “ระบบย่อยจิตสังคม” เท่านั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าทฤษฎีองค์การในแต่ละ แบบก็จะมีจุดเน้นแตกต่างกันออกไป ดังนั้นจึงไม่สามารถที่จะใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งมาใช้ในการ จัดองค์การได้

จึงนำมาสู่การมองแบบเป็นระบบ (จากรูปที่ 6) เพื่อหาแนวทางการจัดองค์การให้เหมาะสม กับระบบย่อยทั้งหมด โดยใช้แนวความคิดระบบ (System Approach) เพื่อให้ได้กรอบอย่าง กว้าง ๆ ในการทำความเข้าใจกับองค์การ หรือทำให้ได้รูปจำลองแบบมหภาคขององค์การ แล้วนำ แนวความคิดตามสถานการณ์ (Contingency Approach) มาจำกัดขอบเขตหรือกำหนดกรอบของ ระบบที่ได้ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งหรือพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งโดยเฉพาะ นั่นเอง โดยสมมุติฐานของแนวความคิดตามสถานการณ์ จะมีความเหมาะสมระหว่างองค์การและ สภาพแวดล้อมขององค์การ และระหว่างระบบย่อยต่าง ๆ ภายในองค์การ ซึ่งได้มีข้อสรุป วิวัฒนาการขององค์การได้ดังรูปที่ 7

รูปที่ 7 วิวัฒนาการของทฤษฎีองค์การและการบริหารที่มุ่งไปสู่แนวความคิดระบบและแนวความคิดตามสถานการณ์
ที่มา : สมยศ นาวีการ, 2523 : 48.

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะตัวของพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ลักษณะของพื้นที่บางกะเจ้าเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว คือ เป็นพื้นที่ที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาโอบล้อมพื้นที่ไว้เกือบตลอดพื้นที่ มีสภาพเกือบจะเป็นเกาะ มีรูปร่างของพื้นที่คล้ายกับกระเพาะหมู ดังนั้นพื้นที่นี้บางครั้งจึงมีการเรียกขานชื่อโดยทั่วไปว่า “เกาะกระเพาะหมู” ครอบคลุมพื้นที่ 6 ตำบลของอำเภอบางปะกง จังหวัดสมุทรปราการ อันประกอบไปด้วย ตำบลบางกะเจ้า ตำบลบางกอบัว ตำบลบางน้ำผึ้ง ตำบลบางกอบัว ตำบลบางช่อและตำบลทรงคนอง มีขนาดพื้นที่ประมาณ 11,818.75 ไร่ หรือ 18.91 ตารางกิโลเมตร

ลักษณะพื้นที่เป็นพื้นที่ราบน้ำท่วมถึง ความลาดชันต่ำประมาณ 0.5-0.6 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง มีลักษณะดินเป็นดินเหนียวและดินโคลน และเนื่องจากเป็นดินตะกอนปากแม่น้ำ ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์สูง ประกอบกับมีระบบคลองกระจายครอบคลุมพื้นที่ ส่งผลให้มีลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นสวนผสม มีการปลูกไม้ผลยืนต้น พืชหมากและมะพร้าวเป็นหลัก ส่วนต้นไม้ยืนต้นอื่น ๆ เช่น มะม่วงน้ำดอกไม้ มีการปลูกเป็นส่วนน้อย ส่วนไม้พื้นล่างนิยมปลูกพวกไม้ประดับ จำพวกหมากแดง หมากผู้ หมากเมีย และพืชผักต่าง ๆ นอกจากนี้บางส่วนที่ได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลจะเป็นน้ำกร่อย เช่นทางด้านทิศตะวันออกของพื้นที่ ส่วนใหญ่จะเป็นป่าจาก ทำให้ลักษณะพื้นที่โดยรวมเกือบทั้งหมดปกคลุมไปด้วยต้นไม้อย่างหนาแน่น และเป็นสีเขียวสดมากเมื่อเทียบกับพื้นที่โดยรอบ

จากลักษณะพิเศษของพื้นที่ที่มีจุดเด่นที่ยังเป็นพื้นที่สีเขียวขนาดใหญ่ ช่วยดูดซับคาร์บอนไดออกไซด์ที่อยู่ในบรรยากาศ และทำหน้าที่กรองอากาศเสียจากย่านอุตสาหกรรมพระประแดงและแถบจังหวัดสมุทรปราการรวมถึงกรุงเทพฯ ด้วย และการที่บางกะเจ้ามีความสามารถในการผลิตอากาศบริสุทธิ์ เมื่อมีลมมรสุมพัดผ่านจะพัดอากาศบริสุทธิ์มาด้วย ทำให้เป็นผลดีต่อการหมุนเวียนอากาศภายในกรุงเทพฯ อีกด้วย จึงมีนโยบายที่จะอนุรักษ์พื้นที่บางกะเจ้านี้ให้อยู่ในสภาพพื้นที่สีเขียวดังเดิม จึงได้มี “นโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว” เกิดขึ้นในวันที่ 14 กันยายน 2520 เพื่อควบคุมการใช้ที่ดินบริเวณบางกะเจ้าให้เป็นพื้นที่สีเขียวทั้งหมด รวมถึงมีผังเมืองกำหนดการใช้ที่ดิน กฎหมายควบคุมอาคาร เพื่อสนับสนุนนโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวดังกล่าว รวมถึงมีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารและพัฒนาสิ่งแวดล้อมบางกะเจ้าขึ้น เพื่อกำกับ ดูแล การดำเนินการตามนโยบาย

แต่พบว่านโยบายของรัฐบาล และแผนพัฒนาบริเวณบางกะเจ้ายังไม่สามารถนำไปสู่การดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เพราะแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและสภาพแวดล้อมน้อยมาก แต่เมื่อตรวจสอบกรรมสิทธิ์ในที่ดิน ปรากฏว่ากรรมสิทธิ์ที่ดินมีการเปลี่ยนมือเป็นของบุคคลภายนอกประมาณร้อยละ 40 และมีแนวโน้มที่พื้นที่สีเขียวที่มีสภาพธรรมชาติจะถูกนำไปใช้เพื่อกิจกรรมอื่น ซึ่งในระยะยาวจะไม่สามารถอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวให้บรรลุตามมติคณะรัฐมนตรีในปี พ.ศ.2520 ได้ รวมถึงพื้นที่โดยรอบก็มีการขยายตัวเติบโตรวดเร็ว อันจะเป็นการกระตุ้นให้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินเพิ่มขึ้นด้วย ดังนั้นในวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2534 จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการโครงการสวนกลางมหานคร โดยมีรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี (นายไพจิตร เอื้อทวีกุล) เป็นประธาน ร่วมกับกรรมการจากผู้ทรงคุณวุฒิและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องอีกรวม 21 ท่าน และมีคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นฝ่ายเลขานุการ มีหน้าที่เสนอแนะต่อนายกรัฐมนตรีในการจัดสร้างสวนกลางมหานครในเนื้อที่ประมาณ 9,000 ไร่ เพื่ออนุรักษ์พื้นที่สีเขียวในการเป็นแหล่งฟอกอากาศเสียและผลิตออกซิเจน ศูนย์รวมพันธุ์ไม้และการศึกษาธรรมชาติ รวมถึงเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนด้วย โดยในช่วงแรกให้มีการเวนคืนที่ดินในเนื้อที่ 9,000 ไร่ และจัดที่อยู่อาศัยใหม่ให้กับชุมชนบางกะเจ้า แต่ปรากฏว่ามีการคัดค้านการเวนคืนพื้นที่จากประชาชน ดังนั้นในวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2534 มีผู้แทนประชาชน 6 ตำบลและผู้แทนชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรฯ ประชุมเพื่อหาข้อยุติในปัญหาความขัดแย้ง ข้อสรุปปรากฏว่าให้มีการยกเลิกการเวนคืนที่ดิน ให้มีการซื้อขายโดยสมัครใจแทนและโครงการมีการดำเนินการ เพื่อยกฐานะการครองชีพและคุณภาพชีวิตประชาชน มีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชนและสภาพแวดล้อม เช่น ด้านสาธารณสุข ปลอดภัย สาธารณูปการ การระบายน้ำและการป้องกันน้ำท่วม มีการจัดตั้งคณะกรรมการประสานงานเพื่อติดตามดูแลให้มีการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปตามข้อตกลงดังกล่าว

เป้าหมายโครงการมี 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เพื่ออนุรักษ์พื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า 6,700 ไร่ โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ พื้นที่สวนสาธารณะ 1,000 ไร่ พื้นที่ป่าของเมืองหรือพื้นที่ป่าชุมชน 2,500 ไร่ และในส่วนในพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร 3,200 ไร่ ส่วนที่ 2 คือ การพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนในพื้นที่ 2,300 ไร่ โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการสวนกลางมหานคร คือฝ่ายจัดการพื้นที่สีเขียวและนันทนาการ กองสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเป็นเจ้าของเรื่อง นอกจากนี้ยังมีการแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการสวนกลางมหานครกำกับดูแล ซึ่งเป็นอนุกรรมการภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ซึ่งปัจจุบันมีรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน โดยมีอนุกรรมการที่ปรึกษา คือ ศาสตราจารย์ช่อฉูด วิเชียรเจริญและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ 19 คนเป็น

อนุกรรมการ และมีสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมเป็นอนุกรรมการและเลขานุการ

ซึ่งในปัจจุบัน สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมได้ดำเนินโครงการ โดยซื้อที่ดินจากประชาชนโดยความสมัครใจได้เนื้อที่ 1,267 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่สวนสาธารณะ 205 ไร่ กำลังดำเนินการตามขั้นตอนเพื่อก่อสร้างสวนสาธารณะสวนที่ 1 ที่ตำบลบางกะเจ้า เนื้อที่ 76 ไร่ ดำเนินการก่อสร้างในปี พ.ศ.2539 และสวนที่ 2 เนื้อที่ 72 ไร่ ก่อสร้างในปีงบประมาณ 2541 และสวนที่ 3 จำนวน 57 ไร่ ติดตามตรวจสอบการดำเนินงานโดยคณะกรรมการพิจารณาแบบสวนกลางมหานคร ที่มีนายวาทัญญู ณ ถลาง เป็นประธานคณะกรรมการ ร่วมกับตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ รวม 16 ท่านร่วมในคณะกรรมการ และพื้นที่ส่วนที่เหลืออีก 1,062 ไร่ จะจัดทำเป็นพื้นที่ป่าของเมืองหรือพื้นที่ป่าชุมชน

การก่อสร้างสวนสาธารณะระยะที่ 1 เนื้อที่ 76 ไร่ ภายในสวนสาธารณะจะแบ่งออกเป็นบริเวณต่าง ๆ 3 บริเวณหลัก คือ บริเวณพื้นที่สวนสาธารณะและสวนพฤกษชาติในเชิงอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวและพื้นที่เกษตรกรรมประเภทไม้ผล บริเวณพื้นที่เพื่อการนันทนาการและบริเวณพื้นที่ส่วนให้บริการ สำหรับสวนสาธารณะระยะที่ 2 เนื้อที่ 72 ไร่ การออกแบบมีเป้าหมายในการรักษาพื้นที่สีเขียวและระบบนิเวศน์ของพื้นที่ให้สวยงามและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่เดิม รวมทั้งมุ่งเน้นให้การออกแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับแนวทางการออกแบบสวนสาธารณะระยะที่ 1 แต่จะมีอาคารนิทรรศการสัตว์น้ำขนาดเล็ก ส่วนพื้นที่สวนสาธารณะและสวนพฤกษชาติ ระยะที่ 3 พื้นที่ 57 ไร่ จะเน้นการออกแบบที่สอดคล้องกลมกลืนต่อเนื่องกับระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ในระยะที่ 3 มีการแบ่งพื้นที่เป็นสวนต่าง ๆ คล้ายระยะที่ 1 และระยะที่ 2 แต่จะเพิ่มเติมบริเวณสวนผีเสื้อเพื่อแสดงวงจรชีวิตและความสำคัญทางนิเวศวิทยาของผีเสื้อ รวมถึงมีการออกแบบอาคารและลานโล่งเพื่อการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก

นอกจากนี้ยังมีโครงการต่าง ๆ ของรัฐ ที่กำลังดำเนินการพัฒนาพื้นที่บางกะเจ้าในปัจจุบัน ซึ่งมีอยู่ 3 โครงการ ได้แก่

โครงการที่ 1 โครงการป้องกันน้ำท่วมและระบบระบายน้ำหลักพื้นที่บางกะเจ้า

โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการป้องกันน้ำท่วม และระบายน้ำจังหวัดสมุทรปราการฝั่งตะวันตก อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม ในการก่อสร้างได้

จัดงบประมาณให้กรมโยธาธิการ กระทรวงมหาดไทยทำการก่อสร้าง โดยมีรายละเอียดโครงการดังนี้

1.1 ก่อสร้างคันกันน้ำริมแม่น้ำเจ้าพระยาโดยรอบพื้นที่บางกะเจ้า มีความยาวประมาณ 16.62 กิโลเมตร

1.2 ปรับปรุงคลองที่มีอยู่เดิมจำนวน 18 คลอง มีความยาวประมาณ 19.4 กิโลเมตร

1.3 ก่อสร้างประตูระบายน้ำ 8 แห่ง ท่อลอดพร้อมงานระบาย 18 แห่งและทำนบกั้นน้ำ 3 แห่ง

ประโยชน์จากโครงการเพื่อป้องกันน้ำเอ่อล้นจากแม่น้ำเจ้าพระยา และสามารถควบคุมการถูกล้ำของน้ำเค็มเข้าพื้นที่ในฤดูแล้ง นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมด้านการเกษตรในพื้นที่ด้วย

โครงการที่ 2 โครงการขยายประปานครหลวง

โครงการอยู่ในความรับผิดชอบของการประปาานครหลวง มีสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ เพื่อขยายเขตการให้บริการน้ำประปาให้ครอบคลุมพื้นที่

โครงการที่ 3 โครงการปรับปรุงถนนและสะพาน

โครงการนี้ได้รับเงินสนับสนุนจากสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม แบ่งเป็น 3 โครงการย่อยคือ

3.1) โครงการก่อสร้างสะพานข้ามคลองบางน้ำผึ้ง

เป็นการเชื่อมพื้นที่จากตำบลบางน้ำผึ้ง ไปสู่ตำบลบางกอบัว ซึ่งสะพานเดิมเป็นไม้ สร้างตั้งแต่ พ.ศ.2512 โดยสะพานที่สร้างแทนที่มีขนาดผิวจราจรกว้าง 5 เมตร ยาว 25 เมตร ทางเท้าข้างละ 0.4 เมตร โดยใช้เสาปูนหล่อทับที่ท้องคาน สูงจากระดับผิวน้ำ 2.00 เมตร

3.2) โครงการก่อสร้างสะพานข้ามคลองลัดบางขย

เป็นเส้นทางจากหมู่ที่ 7 ตำบลบางกระสอบ บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาสู่ถนนเพชรหึง-บางกอบัว โดยผ่านซอยกลางบางกระสอบ สะพานที่จะสร้างมีความกว้าง 4.00 เมตร ยาว 20 เมตร ทางเท้าข้างละ 0.4 เมตร โดยใช้เสาปูนหล่อทับที่ ท้องความสูงจากระดับน้ำ 1.50 เมตร

3.3) โครงการก่อสร้างถนนลาดยางแอสฟัลท์ ซอยกลางบางกระสอบ

ถนนที่จะสร้างมีผิวจราจรกว้าง 4 เมตร ยาว 625.00 เมตร พื้นฐานลงด้วยหินคลุกสูงเฉลี่ย 0.3 เมตร รวดยางแอสฟัลท์ 2 ชั้น ไหล่ทางลงด้วยหินคลุก เมื่อดำเนินการแล้วเสร็จสูงเฉลี่ย 0.4 เมตร

การเกิดขึ้นของโครงการสวนกลางมหานคร ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่เป็น 3 พื้นที่ คือ พื้นที่สวนสาธารณะ พื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชน และพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร การถือครองที่ดินจะเกิดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นองค์การจึงเป็นแหล่งรวมทรัพยากรและบุคคล ทำให้ต้องมีการจัดแบ่งงาน แบ่งอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบขององค์การนั้นให้เหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ทั้ง 3 รูปแบบดังกล่าว รวมถึงเตรียมการเพื่อรองรับกิจกรรมอื่น ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตอีกด้วย

จากการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอก คือการดำเนินโครงการรัฐที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมี การเปลี่ยนแปลงสภาพภายในระบบของบางกะเจ้าอีกด้วย โดยเฉพาะลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่และลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย จะเห็นว่าการจัดองค์การเป็นหลักการสำคัญประการหนึ่งเพื่อให้เป็นกระบวนการประสานงานระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่มบุคคล เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมในการจัดการพื้นที่

สำหรับในพื้นที่บางกะเจ้า การศึกษาระบบจะศึกษาถึงกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ รวมถึงการเชื่อมโยงของสาเหตุการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งจะนำมาสู่การจัดรูปแบบองค์การในการดูแลจัดการพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม โดยการศึกษาปัญหาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่บางกะเจ้าทั้งในด้านกายภาพและลักษณะสังคมและเศรษฐกิจ ดังผลจากการศึกษาโดยบริษัท ทีม คอนซัลแตนท์ จำกัด บริษัท ที เอ แอนด์ อี คอนซัลแตนท์ จำกัดและบริษัท ควอลิตี้ คอนซัลแตนท์ จำกัด (2536) ในแผนการศึกษาจัดทำรูปแบบการจัดสร้างสวนกลางมหานคร จากการสอบถามราษฎรในเขตตำบลต่าง ๆ ในบางกะเจ้า พบว่า ประชากรในพื้นที่มีการเพิ่มประชากรต่ำ ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้างอิสระ รองลงมาได้แก่อาชีพเกษตรกรรม มีเศรษฐกิจอยู่ในระดับค่อนข้างดี แต่จากการศึกษาเปรียบเทียบกับผลการศึกษาที่ผ่านมา ๆ มาจะพบว่าการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงอาชีพของคนในพื้นที่ รวมถึงรูปแบบการเพิ่มของประชากรที่ต่างจากอดีต โดยมีประเด็นที่สำคัญคือ

1) การเพิ่มประชากร ซึ่งเดิมเกิดจากการเพิ่มโดยธรรมชาติ (อัตราการเกิด-อัตราการตาย) ปัจจุบันการเพิ่มเป็นการเพิ่มโดยการย้ายถิ่นเข้า โดยเฉพาะตำบลทรงคนอง ซึ่งเป็นตำบลที่อยู่ใกล้แหล่งงานในเขตสำโรงใต้ รวมทั้งในเขตตำบลทรงคนอง และเขตใกล้เคียงตำบลบางขอกเองก็มีโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้การเดินทางทำงานสะดวก ประกอบกับปัจจุบันมีการแบ่งพื้นที่เป็น

พื้นที่ย่อย ๆ เพื่อให้ผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาเช่า เพราะพื้นที่อยู่ภายใต้การควบคุมของพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร ทำให้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นรูปแบบอื่น ๆ ที่จะได้ค่าตอบแทนสูงกว่า ดังนั้นจึงนิยมแบ่งพื้นที่ย่อยหรือทำบ้านพักให้เช่า

2) การลดลงของพื้นที่เกษตรหรือการเสื่อมโทรมของพื้นที่เกษตร เนื่องจากปัญหาด้านการดูแลรักษาสวน ปัญหาภัยธรรมชาติ ได้แก่ น้ำท่วมในฤดูฝน และการถูกล้ำของน้ำเค็มในฤดูแล้ง รวมถึงปัญหาราคาผลผลิตที่ตกต่ำ ทำให้เกษตรกรไม่มีแรงจูงใจในการเพิ่มพื้นที่เกษตรหรือปรับปรุงพื้นที่เกษตรเสื่อมโทรม ต่อเนื่องจากปัญหาในข้อ 2 ทำให้อาชีพของคนในพื้นที่จากเดิมที่ส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรมาเป็นอาชีพรับจ้าง ทั้งในโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่และใกล้เคียงเช่น กรุงเทพมหานคร มีการละทิ้งพื้นที่เกษตรมากขึ้น เห็นได้จากลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่เปลี่ยนแปลงไป จากการศึกษาในปี พ.ศ.2536 โดยการแปลภาพถ่ายทางอากาศและตรวจสอบในสนาม โดยบริษัททิมคอนซัลแตนท์และคณะ ปรากฏว่าการใช้ประโยชน์ที่ดินมากที่สุดเป็นพื้นที่เกษตรเสื่อมโทรมหรือหมดสภาพถึง 4,017 ไร่ รองลงมาเป็นพื้นที่เกษตรขาดการดูแลที่ดี 3,480 ไร่ ส่วนพื้นที่เกษตรสมบูรณ์มีเพียง 95 ไร่ ในขณะที่พื้นที่ชุมชนมีทั้งหมด 893 ไร่ พื้นที่จัดสรร 148 ไร่ พื้นที่โรงงานอุตสาหกรรม 154 ไร่ มีบริเวณที่เป็นพื้นที่ป่าชายเลนหรือพันธุ์ไม้ท้องถิ่น 145 ไร่ ส่วนพื้นที่วัด โรงเรียน สถานที่ราชการมี 68 , 24 และ 8 ไร่ ตามลำดับ

สำหรับลักษณะของชุมชนบางกะเจ้า (สุนันทา สุวรรณโณดม, 2533) ชุมชนบางกะเจ้า เดิมทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ และยังทำการเกษตรสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันบ้าง แต่ก็มีความโน้มที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดกับกิจกรรมการเกษตรอย่างรวดเร็วในระยะหลัง ๆ กิจกรรมด้านการเกษตร หารายได้น้อยกว่าทางอุตสาหกรรม เพราะความเสียหายจากน้ำท่วมและสภาพแวดล้อมปัจจุบัน ส่งผลให้กิจกรรมในพื้นที่เกิดความยากลำบากที่จะรักษาและพัฒนาให้รุ่งเรืองด้วยกำลังของคนในพื้นที่

การประกาศเป็นพื้นที่สีเขียวแต่ไม่เป็นรูปธรรม ทำให้บางกะเจ้ามีการเปลี่ยนแปลงจากการเกษตรที่ไม่เป็นถาวรเป็นต้น ขึ้นกับธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม เพราะอิทธิพลจากความเป็นเมืองของกรุงเทพมหานครและท้องที่ใกล้เคียงและคนในชุมชนมีมากกว่าที่จะดำรงชีพทางการเกษตรได้หมด ความผันแปรในการใช้ที่ดินจึงมีขึ้น การถือครองที่ดินเริ่มเล็กลงตามการเพิ่มของขนาดครอบครัว ที่ดินแปลงเล็กแปลงน้อยจึงถูกพิจารณาใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่กิจกรรมทางการเกษตรมากขึ้น ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงในอาชีพ

กรณีชุมชนบางกะเจ้า สภาพทางกายภาพเป็นที่ตั้งชุมชน (Location) ลักษณะสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน (Infrastructure) ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน (Settlement) ลักษณะกิจกรรมของชุมชน (Community activities) มีแนวโน้มไปในลักษณะชุมชนเมือง แต่ปรากฏว่าประชากรผู้เป็นสมาชิกของชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มที่อาศัยทำกินในท้องที่ตั้งแต่บรรพบุรุษยังเป็นสภาพแวดล้อมแบบชนบท

โดยแสดงลักษณะการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่บางกะเจ้า เปรียบเทียบ 2 ช่วง คือ ช่วง พ.ศ.2520-2534 และช่วง ปี พ.ศ.2534-2540 ในด้านสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สีเขียว ผลจากการเปลี่ยนแปลง ลักษณะการดูแลพื้นที่ ทั้งหน่วยงาน องค์การ ส่วนกลาง และในพื้นที่ รวมถึงบทบาทขององค์การ/หน่วยงานในพื้นที่ ในตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า

ลักษณะการเปลี่ยนแปลง	พ.ศ.2520-2534	พ.ศ.2534-2540
1. สาเหตุการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สีเขียว	การเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติของพื้นที่ ได้แก่ - ชุมชนเดิมขยายตัว - การอพยพของชุมชนใหม่ - คุณภาพสิ่งแวดล้อมต่ำลง - น้ำท่วม - การเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพด้านการเกษตร - ขนาดพื้นที่ถือครอง และลักษณะการถือครองที่ดิน	การเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติของพื้นที่รวมถึงผลด้านการจัดการของรัฐ ได้แก่ โครงการสวนกลางมหานคร
2. ผลจากการเปลี่ยนแปลง	- ปริมาณพื้นที่สีเขียวลดลง - ความหนาแน่นของชุมชน - อัตราการอพยพเข้าเพิ่มขึ้น - คุณภาพสิ่งแวดล้อมต่ำลง - เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพเนื่องจากน้ำท่วม - จำนวนคนประกอบอาชีพเกษตรต่ำลง	การเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติของพื้นที่และเกิดการแบ่งพื้นที่เป็น 3 ส่วน คือ 1. พื้นที่สวนสาธารณะ 2. พื้นที่ป่าของเมือง/ป่าชุมชน 3. พื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร
3. การดูแลพื้นที่	กฎหมายและนโยบายการรักษาพื้นที่สีเขียว	กฎหมายและโครงการสวนกลางมหานคร
4. หน่วยงาน องค์การ ส่วนกลาง	คณะกรรมการบริหารและพัฒนาสิ่งแวดล้อมบางกะเจ้า	คณะกรรมการ โครงการสวนกลางมหานคร คณะอนุกรรมการ โครงการสวนกลางมหานคร คณะทำงานพิจารณารูปแบบสวนกลางมหานคร
5. หน่วยงาน องค์การ ในพื้นที่	ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน องค์การบริหารส่วนจังหวัด กรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล ชมรมหรือกลุ่มในพื้นที่	ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน องค์การบริหารส่วนตำบล ชมรมหรือกลุ่มในพื้นที่
6. บทบาทขององค์การ/หน่วยงานในพื้นที่	การรับนโยบายจากรัฐ	การรับนโยบายจากรัฐร่วมกับการเสนอปัญหาของพื้นที่

2.3 การเชื่อมโยง ประยุกต์ แนวคิด ทฤษฎี มาปรับใช้เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

จากลักษณะการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ดังแสดงในตารางที่ 3 จะมีช่วงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เป็น 2 ช่วงคือ ช่วงที่ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ.2520-2534 และช่วงที่ 2 ตั้งแต่ปี พ.ศ.2534-2540 ทำให้เห็นถึงลำดับขั้นของการเปลี่ยนแปลงภายในพื้นที่บางกะเจ้าได้ดังนี้

เมื่อใช้แนวความคิดระบบ (System Approach) มาใช้ในการวิเคราะห์พื้นที่โดยแบ่งตามลักษณะกิจกรรมที่แตกต่างกัน จะแบ่งได้เป็น 3 ระบบย่อยในพื้นที่บางกะเจ้า คือ ระบบย่อยของพื้นที่สวนสาธารณะ ระบบย่อยของพื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชน และระบบย่อยของพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร

เมื่อนำแนวคิดตามสถานการณ์ (Contingency Approach) มาใช้ในการศึกษาหาความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยต่าง ๆ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างองค์การกับสภาพแวดล้อมภายนอก โดยแบ่งเป็นสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ได้แก่

2.3.1 สภาพแวดล้อมภายในระบบ มี 2 ประเภท (McFarland, 1974) คือ

- สิ่งที่เป็นรูปธรรมที่สามารถเห็นได้ ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ การจัดการวัสดุ อุปกรณ์และเทคโนโลยีอื่น
- สิ่งที่เป็นนามธรรมหรือไม่สามารถจับต้องได้ ได้แก่ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ความเป็นผู้นำทางสังคม และความสัมพันธ์ของมนุษย์

เมื่อนำหลักการนี้มาปรับโดยวิเคราะห์ร่วมกับลักษณะของพื้นที่บางกะเจ้า ทำให้แบ่งการศึกษาระบบภายในพื้นที่บางกะเจ้า ออกเป็น 3 ส่วนคือ

- 1) ระบบย่อยพื้นที่สวนสาธารณะ
- 2) ระบบย่อยพื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชน
- 3) ระบบย่อยพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร

2.3.2 สภาพแวดล้อมภายนอกระบบ ได้แก่

- ความต้องการ
- ความคิด ความคิดเห็น
- ความจริงหรือสิ่งที่ปรากฏในพื้นที่
- ทรัพยากร
- เหตุการณ์หรือปัญหาหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น
- พลังงานหรือส่วนที่จะส่งเข้าไปสนับสนุนระบบ

ซึ่งในการศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกของพื้นที่บางกะเจ้า จะสรุปได้เป็น 2 ส่วนคือ

1. ความคิดเห็นของชุมชนในพื้นที่บางกะเจ้า
2. สิ่งที่ใส่ไปในระบบ ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ โครงการรัฐที่มีผลทำให้เกิดกิจกรรมต่าง ๆ แตกต่างกันตามระบบย่อย ๆ ของพื้นที่ รวมถึงความคิดเห็นของผู้บริหารโครงการรัฐนั้น

โดยที่การศึกษาทั้งระบบภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกของพื้นที่บางกะเจ้า ต้องศึกษาภายใต้ภาพรวมของลักษณะทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจของประชาชน และการเปลี่ยนแปลง รวมถึงการเชื่อมโยงกันของการเปลี่ยนแปลงทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าวข้างต้น

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการตรวจสอบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ได้นำแนวคิด วิธีการ หลักการมาปรับใช้ โดยแบ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

2.4.1 งานวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่สีเขียวและการจัดการพื้นที่

2.4.2 งานวิจัยเกี่ยวกับองค์การ

2.4.3 งานวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา

2.4.4 งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการป่าไม้ชุมชนแบบเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม

2.4.1 งานวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่สีเขียวและการจัดการพื้นที่

จากนโยบายและแผนการส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2540-2559 ในส่วนของนโยบายสิ่งแวดล้อมชุมชน ที่มีเป้าหมายที่จะให้ชุมชนทุกระดับมีการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน และพื้นที่สีเขียว มีนโยบายในการจัดการทั้งหมด 9 ประการ โดยเฉพาะในนโยบายข้อที่ 4 คือนโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสงวนที่ดินเป็นพื้นที่สีเขียวสำหรับเป็นที่ที่สร้างความสดชื่นและส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนและประชากรในอนาคตอย่างเพียงพอ (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2540)

แต่ข้อจำกัดในการให้ความหมายหรือคำจำกัดความ ของคำว่า “พื้นที่สีเขียว” ในแต่ละแหล่งจะแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ในแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่สีเขียวเมืองหลัก ขอนแก่น ให้ความหมายว่าพื้นที่สีเขียว คือ พื้นที่เกษตรกรรม ที่ว่างโล่ง แหล่งน้ำธรรมชาติ พื้นที่ชุ่มน้ำพื้นที่สาธารณะประโยชน์ ป่าชุมชน และพื้นที่สีเขียวเพื่อการนันทนาการ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน เป็นต้น (อ้างในคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540)

แผนการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่สีเขียวในเมืองหลัก : นครราชสีมา โดยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ความหมายว่า พื้นที่สีเขียวคือ พื้นที่ป่า ได้แก่ ป่าสงวนแห่งชาติ วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ สวนรุกขชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่เกษตร รวมทั้งพื้นที่เกษตรกรรมที่สงวนไว้ในแถบริ้วสีเขียว แหล่งโบราณสถานและ โบราณคดี แหล่งท่องเที่ยว เส้นทางน้ำ อ่างเก็บน้ำ และ

พื้นที่ชุ่มน้ำ รวมถึงสนามเด็กเล่น สนามกีฬา และสวนสาธารณะของชุมชน (อ้างในคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540)

คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ในแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่สีเขียวในเมืองหลักบุรี ได้ให้ความหมายของพื้นที่สีเขียวให้ความหมายของพื้นที่สีเขียวไว้ว่า พื้นที่ว่างหรือพื้นที่โล่ง นอกเหนือจากพื้นที่ปลูกสร้างของเมืองหรือพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ป่าไม้ ที่พักผ่อนหย่อนใจ เช่น ชายหาด สวนสาธารณะ สนามกีฬา สนามเด็กเล่น เป็นต้น

แผนการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่สีเขียวในเมืองหลัก : เชียงใหม่ โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ให้ความหมายของพื้นที่สีเขียวว่า พื้นที่โล่งรอบเมือง หรือในเขตกึ่งเมืองกึ่งชนบท ซึ่งมีการใช้ที่ดินบาง ได้แก่พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่โล่งแจ้งที่มีสภาพธรรมชาติ พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่ราบน้ำท่วมถึง และความหมายของพื้นที่สีเขียวเพื่อการนันทนาการในเมืองเชียงใหม่ หมายถึง พื้นที่โล่งว่างรอบ ๆ หรือกลุ่มอาคารสาธารณะประเภทต่าง ๆ เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย ศาสนสถาน สถานีนขนส่ง สถาบันราชการ ฼าปนสถาน สถานีนขนส่ง สถาบันราชการ ริมคูเหมือง แนวทางรถไฟ ริมถนน พื้นที่ริมตลิ่ง หนองน้ำธรรมชาติ และพื้นที่โล่งอื่น ๆ ที่มีศักยภาพสามารถพัฒนาให้เป็นพื้นที่ซึ่งประชาชนสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในแง่การออกกำลังกาย หรือการพักผ่อนหย่อนใจได้ เช่นเดียวกับสวนสาธารณะและสนามเด็กเล่นระดับต่าง ๆ สนามกีฬาและสวนสัตว์ (อ้างในคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540)

ในแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่สีเขียวของภาคมหานคร โดยบริษัทโมดัส คอนซัลแตนท์ จำกัด ให้คำจำกัดความของพื้นที่สีเขียวเป็น 2 นัย คือพื้นที่สีเขียวตามประกาศของผังเมืองรวม หมายถึงพื้นที่ชนบทและพื้นที่เกษตรกรรม และอีกนัยหนึ่งคือ พื้นที่เพื่อการนันทนาการและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่สื่อความหมายเชิงบวกต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

และในแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่สีเขียวในเมืองหลัก : นครราชสีมา โดยคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล จำแนกประเภทพื้นที่สีเขียวออกเป็น 3 ประเภทคือ

1) พื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ ซึ่งได้แก่ พื้นที่สีเขียวที่เป็นพื้นที่ป่าไม้ประเภทต่าง ๆ รวมถึงเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า พื้นที่ป่าชายเลน พื้นที่ชุ่มน้ำ แหล่งโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมที่ควรอนุรักษ์และเพื่อการศึกษาค้นคว้า เป็นต้น

2) พื้นที่สีเขียวเพื่อการจัดระเบียบการใช้พื้นที่ชุมชนและพื้นที่สีเขียวโดยรอบขานเมือง เพื่อเป็นส่วนควบคุมการขยายตัวของเมืองเข้ารุกล้ำพื้นที่เกษตรกรรมหรือพื้นที่สีเขียวที่เป็นริ้วเส้นทางคมนาคมและริ้วชายน้ำต่าง ๆ ได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรมที่สงวนไว้เป็นพื้นที่ล้อมเมือง พื้นที่โล่งว่างต่าง ๆ พื้นที่ปลูกต้นไม้ริมทางเท้า ริ้วสีเขียว ริมแม่น้ำลำคลอง ริ้วสีเขียวริมเส้นทางคมนาคมและพื้นที่สีเขียวตามประกาศของผังเมือง เป็นต้น

3) พื้นที่สีเขียวเพื่อการนันทนาการหรือที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นส่วนของพื้นที่เพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่นกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมประเพณี หรือกิจกรรมเพื่อการนันทนาการ หรือสถานที่พักผ่อน ได้แก่ สวนสาธารณะต่าง ๆ สวนหย่อม สนามกีฬา สนามเด็กเล่น สวนสัตว์ พื้นที่ชานน้ำ-ริมตลิ่ง ที่ว่างชายฝั่งทะเลหรือชายหาด ที่โล่งว่างเพื่อการนันทนาการ พื้นที่พิเศษ (สนามกอล์ฟ) เขตโบราณสถานและเปิดพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ เป็นต้น

(คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2540)

จะเห็นได้ว่าการนิยามคำว่า "พื้นที่สีเขียว" ในแต่ละแหล่งก็จะมีแตกต่างกัน ทำให้รูปแบบกิจกรรมการจัดการพื้นที่สีเขียวในแต่ละแหล่งแตกต่างกันตามคำนิยามที่ได้ให้ไว้ แต่โดยหลักการแล้ววิธีการจัดรูปแบบกิจกรรมการจัดการพื้นที่จะการใช้การแบ่งเขตพื้นที่ (Zoning) เป็นเขตต่าง ๆ เพื่อให้สามารถจัดรูปแบบกิจกรรมได้เหมาะสม ซึ่งโดยส่วนใหญ่การแบ่งเขตพื้นที่ มักจะแบ่งตามแนวคิดในการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่จะมีอยู่ 4 ประการ คือ

1) การสงวน (Preservation) การแบ่งเขตนี้ ถือว่าพื้นที่เขตสงวนควรเป็นพื้นที่ที่ต้องธำรงไว้ซึ่งความสมดุลของธรรมชาติ โดยปล่อยให้มันมีลักษณะตามแบบเดิมหรือธรรมชาติทุกประการ ไม่ให้มนุษย์เข้าไปทำประโยชน์

2) การอนุรักษ์ (Conservation) จากแนวคิดนี้ เขตพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ คือ เป็นพื้นที่ที่ให้มนุษย์เข้าไปจัดการได้ในรูปแบบการดูแลป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ให้ถูกทำลายหรือเสื่อมสลายลง

3) การพัฒนา (Development) เขตพื้นที่เพื่อการพัฒนา คือ เขตพื้นที่ที่ให้มีการปรับปรุงบูรณะ พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพดีขึ้น

4) การใช้ประโยชน์ (Utilization) เขตพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ คือ เป็นพื้นที่ที่อนุญาตให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องเหมาะสม (คณะกรรมการเพื่อจัดทำคู่มือการจัดการแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับจังหวัด, 2533 อ้างใน ฟารุ่ง มีอุดร, 2539: 21)

การที่พื้นที่บางกะเจ้าถูกกำหนดโดยพระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ.2518 กำหนดให้พื้นที่บางกะเจ้ามีการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็น 2 ประเภท คือ การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม และการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม ทำให้มีการใช้ประโยชน์พื้นที่โดยส่วนใหญ่ให้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมหรือพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรมและการสาธารณสุข-สาธารณสุขการ รวมถึงได้มีการกำหนดลักษณะและประเภทกิจกรรมที่ห้ามมิให้กระทำภายในพื้นที่ด้วย

จากคำจำกัดความของพื้นที่สีเขียวในการศึกษาต่าง ๆ รวมถึงลักษณะของพื้นที่บางกะเจ้าเอง ทำให้ความหมายของพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า หมายถึง พื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินหลักเพื่อประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรมและประโยชน์ทางด้านกิจกรรมสาธารณะ เช่น การใช้ประโยชน์ด้านนันทนาการ การพักผ่อนหย่อนใจ พื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ หรือพื้นที่สาธารณะอื่น ๆ

ดังนั้นการจัดการพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้าจึงอยู่ในแนวคิดการบริหารและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3 ข้อคือ

- 1) การอนุรักษ์ (Conservation) จากแนวคิดนี้ เขตพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ คือ เป็นพื้นที่ที่ห้ามมนุษย์เข้าไปจัดการได้ในรูปแบบการดูแลป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ให้ถูกทำลายหรือเสื่อมสลายลง เช่นการทำโครงการป่าของเมืองเพื่อรักษาสภาพสีเขียวเดิมของพื้นที่ไว้
- 2) การพัฒนา (Development) เขตพื้นที่เพื่อการพัฒนาคือเขตพื้นที่ให้มีการปรับปรุงบูรณะ พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีสภาพดีขึ้น เช่น การปรับปรุงพื้นที่ที่เสื่อมโทรมให้เป็นรูปแบบของสวนสาธารณะ
- 3) การใช้ประโยชน์ (Utilization) เขตพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ คือ เป็นพื้นที่ที่อนุญาตให้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องเหมาะสม

2.4.2 งานวิจัยเกี่ยวกับองค์การ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์การ โดยความมุ่งหมายเพื่อที่จะให้ทราบถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ภายในองค์การ โดยงานวิจัยเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงสร้างองค์การ : ศึกษากรณีสำนักงานอธิการบดี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี พบว่า องค์ประกอบหลักที่มีในองค์การ คือ โครงสร้างองค์การ การแบ่งงาน อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบภายในองค์การ (ภัทราวดี หุตเหล็ก, 2533) นอกจากนั้นจากงานวิจัยเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงสร้างองค์การ : ศึกษากรณีกรุงเทพมหานคร ในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ยังต้องมีส่วนของสายการบังคับบัญชา และการประสานงาน (เอี่ยมพร มัชฌิมวงศ์, 2539) ซึ่งการที่จะได้ข้อมูลเกี่ยวกับองค์การ ต้องอาศัยการค้นคว้าเอกสาร (Documentary research) ร่วมกับวิธีการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานในด้านนั้น ๆ รวมถึงการเสนอความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมด้วยเพื่อที่จะสามารถจัดองค์การที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากร (สรันยา เทียนเสรี, 2541)

2.4.3 งานวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา

จากงานวิจัยเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา พบว่าการมีถนนหรือทางด่วนเข้าสู่พื้นที่จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ด้านการใช้ที่ดินและสภาพสังคมของพื้นที่ ส่วนด้านเศรษฐกิจพบว่า การมีระบบทางด่วนจะทำให้เกิดการกว้านซื้อที่ดิน ทำให้ราคาที่ดินสูงมากทำให้เป็นการไล่ที่คนยากจน และเป็นการขยายตัวของกรุงเทพมหานครแบบการพัฒนาแบบรวมความหนาแน่นไว้ที่ศูนย์กลาง (concentric development) (เพ็ญศรี ไววนิชกุล, 2520) จะเห็นได้ว่าการจัดการพื้นที่ต้องพิจารณา รูปแบบโครงการที่จะใส่เข้ามาในพื้นที่ด้วย เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่สามารถเปลี่ยนแปลง และมีความอ่อนไหวต่อปัจจัยภายนอกที่มากกระทบ

ซึ่งการเปลี่ยนแปลงสภาพด้านสังคม เศรษฐกิจ การใช้ที่ดิน และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่บางกะเจ้าเกิดขึ้นตั้งแต่ในอดีต (พ.ศ.2521) การศึกษาด้านสังคม เศรษฐกิจ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงประชากร เกิดการย้ายถิ่นเข้ามามากกว่าการเกิด ลักษณะสังคมเป็นสังคมเกษตร รับจ้าง ค้าขายและรับราชการ ด้านการใช้ที่ดินส่วนใหญ่จะเป็นสวนผสม ดินมีความอุดมสมบูรณ์สูงเหมาะสำหรับการทำสวนไม้ยืนต้น (อภิชาติ วงศ์แก้ว, 2521)

ต่อมาการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและการเปลี่ยนแปลงของประชากร ลักษณะเศรษฐกิจและสังคมของประชากรในพื้นที่ ในช่วงปี พ.ศ.2533 และ 2534 (สุนันทา สุวรรณคม, 2534) พบว่าชุมชนบางกะเจ้า สภาพทางกายภาพทั้งที่ตั้งของชุมชน (Location) ลักษณะสิ่งอำนวยความสะดวก

พื้นฐาน (Infrastructures) ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน (settlement) ลักษณะกิจกรรมของชุมชน (Community Activities) แม้จะมีแนวโน้มในลักษณะชุมชนเมืองแต่ลักษณะส่วนตัวของประชากรยังเป็นสังคมแบบชนบท

จากที่มีการศึกษาลักษณะพื้นที่ในด้านต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่มักจะเป็นการศึกษาพื้นที่เพื่อคาดการณ์หรือวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจ วิธีการดำเนินชีวิตของคนในพื้นที่ที่มีผลต่อเนื่องมาจากโครงการต่าง ๆ ที่จะเข้ามาสู่พื้นที่ ซึ่งเป็นการศึกษาทางเดียว คือศึกษาเฉพาะผลที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยไม่ได้มีการศึกษาทั้งสองทางหรือเปรียบเทียบลักษณะโครงการที่เหมาะสมกับลักษณะของพื้นที่ ดังนั้นการศึกษาในช่วงต่อมาจะเป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการดำเนินการที่เหมาะสมกับพื้นที่ โดยมีการเสนอแนะแนวทางในการวางแผนการพัฒนาพื้นที่โดยอาศัยแนวคิดด้านการพัฒนาพื้นที่เพื่อให้ประชาชนได้ประโยชน์สูงสุด กับแนวความคิดด้านการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษไว้ โดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชน มีการเสนอแนวทางการอนุรักษ์การเกษตรให้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบเกษตรก้าวหน้า การแก้ปัญหาตามความต้องการของประชาชนและปรับปรุงชุมชนตามลักษณะศักยภาพของพื้นที่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (กนกพร แก้วก๊วกว, 2531) รวมทั้งยังมีการเสนอให้มีการพัฒนาบางกะเจ้าโดยต้องเป็นไปเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนบริเวณบางกะเจ้าให้สูงขึ้น (สุวัฒนา ธาดานิติและคนอื่น ๆ, 2533: 8-23) จึงเกิดรูปแบบของการพัฒนาพื้นที่ในรูปโครงการสวนกลางมหานครที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว

จะเห็นได้จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาว่า แนวทางการพัฒนาพื้นที่ที่มีการเสนอมา มักจะเป็นการเสนอเพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะพื้นที่ศึกษามีลักษณะอ่อนไหวต่อสิ่งรบกวนนอก ทั้งลักษณะการเปลี่ยนแปลงด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินจากพื้นที่เกษตรกรรม ไปเป็นพื้นที่อื่น ๆ รวมถึงสภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนด้วย ดังนั้นการบริหารจัดการพื้นที่หรือการจัดองค์การได้เหมาะสม ต้องคำนึงถึงปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง ขนาดพื้นที่ถือครอง และขนาดประชากร

2.4.4 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการป่าไม้ชุมชนแบบเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม

ในการศึกษาครั้งนี้ มีระบบย่อยของพื้นที่ในส่วนที่เป็นพื้นที่ป่าชุมชนหรือป่าของเมืองด้วย โดยความหมายของป่าไม้ของเมือง (Urban forestry) หมายถึงต้นไม้ที่ปลูกหรือป้องกันรักษาไว้ในใจกลางเมืองและรวมไปถึงบริเวณรอบ ๆ เมืองหรือชานเมืองด้วย ป่าไม้ในเมืองอาจจะปลูกสร้างขึ้น

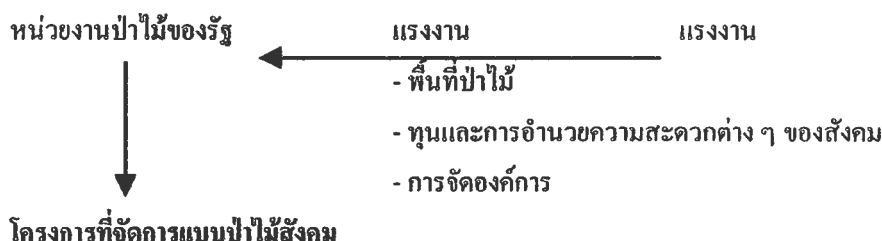
ในที่ดินของเอกชนหรือที่ดินสาธารณะเป็นสาธารณสมบัติ อาทิ สวนสาธารณะ การปลูกต้นไม้ริมถนนในเมือง การปลูกต้นไม้ริมทางหลวง การปลูกต้นไม้รอบ ๆ อาคารสาธารณะ เช่น วัด โรงเรียน โรงพยาบาล หรือแม้ว่าการปลูกต้นไม้ในที่สาธารณะนอกตัวเมือง (โมดัส คอนซัลแตนท์, 2538)

ซึ่งลักษณะการบริหารจัดการพื้นที่ป่าของเมือง/ป่าชุมชน จะได้จากการวัดระดับความต้องการมีส่วนร่วมมาปรับใช้กับแบบ (model) ของการจัดรูปแบบองค์การประชาชนเพื่อกิจการป่าไม้สังคมหรือป่าชุมชน โดยนำมาจากงานวิจัยของอาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์ เรื่อง “ป่าไม้สังคมเพื่อการพัฒนาชนบท” (อ้างในอนวัช ยาวิชัย, 2534: 118) ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดโครงการป่าไม้สังคมนี้จะมีวัตถุประสงค์อยู่สองประเภท คือ วัตถุประสงค์พื้นฐาน (primary objective) และวัตถุประสงค์ทางด้านสังคม (social objective) ดังนี้

1. วัตถุประสงค์พื้นฐาน คือ ด้านสถานะทางนิเวศวิทยาและการตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น
2. วัตถุประสงค์ด้านสังคม คือ คำนึงว่าป่าไม้สังคมจะสามารถช่วยในการตอบสนองความต้องการ ก่อให้เกิดความเติบโตและเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ การจ้างงาน และก่อให้เกิดความสามารถในการพึ่งตนเอง (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2528: 98)

แบบจำลองป่าไม้สังคมจะแสดงความสัมพันธ์ร่วมกันของบทบาทระหว่าง หน่วยงานป่าไม้ของรัฐ องค์กรประชาชน ร่วมกับปัจจัยพื้นฐาน คือ ที่ดิน แรงงาน ทุน และความรู้ทางเทคนิค โดยในงานวิจัยของอาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์ จะเสนอรูปแบบการจัดการป่าไม้ชุมชนในประเทศไทยไว้ทั้งหมด 8 แบบ ซึ่งมีปัจจัยพื้นฐาน (ที่ดิน แรงงาน ทุน ความรู้) ที่แตกต่างกัน ดังนี้

- 1) ป่าที่ประชาชนมีส่วนร่วมบนพื้นที่ป่าไม้ของรัฐ (ระบบ Taungya, หมู่บ้านป่าไม้)
(Participatory forestry on state forest lands)

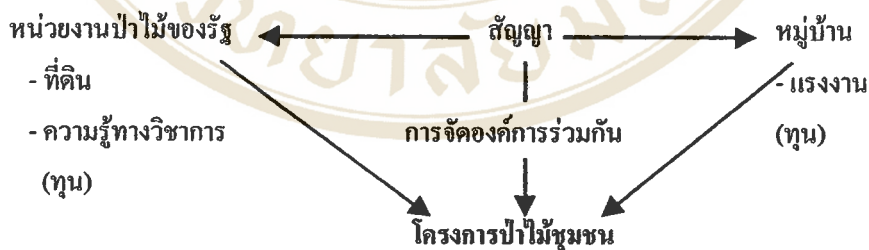
2) โครงการป่าไม้สังคมที่บริหารโดยหน่วยงานป่าไม้บนพื้นที่ของชุมชน

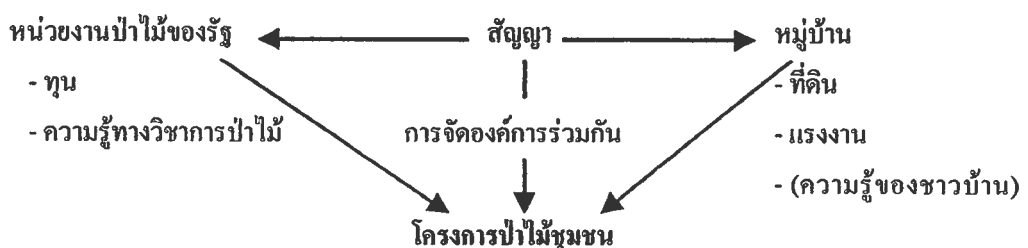
3) หน่วยงานป่าไม้ของรัฐทำหน้าที่เป็นหน่วยงานส่งเสริม (Support service model)

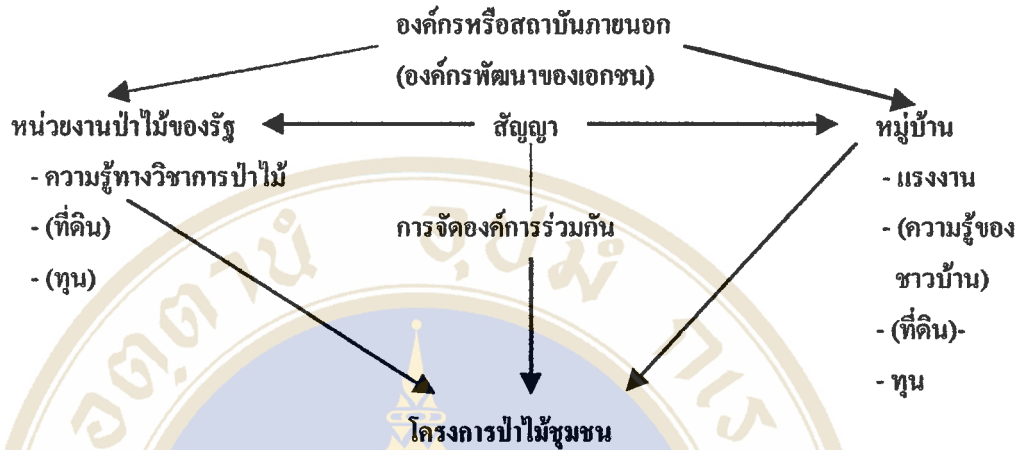
4) รัฐจัดหาป่าของรัฐให้กับโครงการป่าไม้ชุมชน (Partnership model)

5) โครงการป่าไม้ชุมชนที่สนับสนุนโดยหน่วยงานป่าไม้ (partnership model)

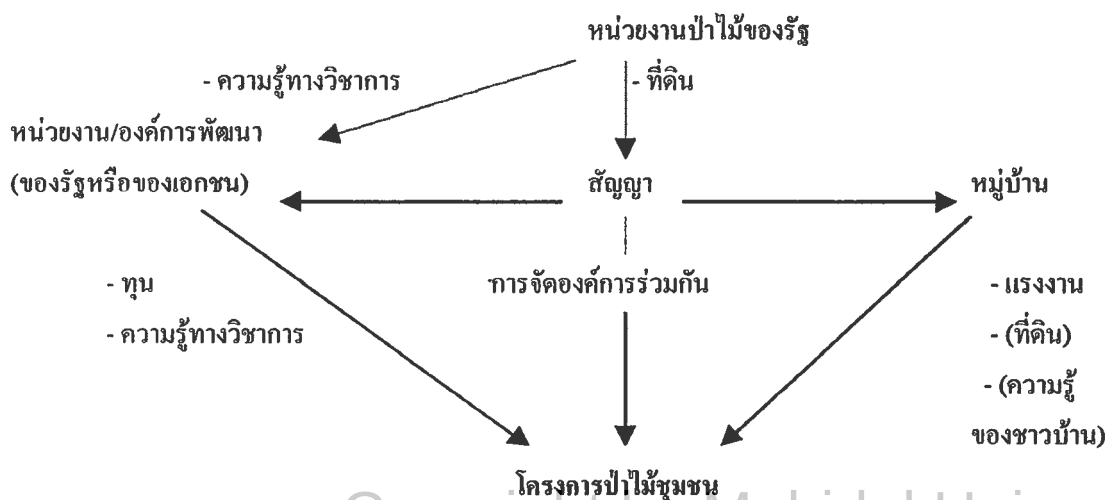
6) โครงการป่าไม้ชุมชนที่ได้รับการช่วยเหลือจากคนกลางหรือบุคคลที่สาม

7) โครงการให้ทุนเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดกิจกรรมป่าไม้ชุมชน

8) โครงการพัฒนาชุมชนที่สนับสนุนโดยหน่วยงานป่าไม้ของรัฐ (Institutional development model)

เนื่องจากปัจจุบันการกำหนดและการวางแผนโครงการมักกระทำโดยนักป่าไม้อาชีพ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนยังถูกจำกัดอยู่เฉพาะด้านการนำไปปฏิบัติเท่านั้น จึงควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดโครงการและการวางแผน เนื่องจากสามารถนำมาแปรเป็นโครงการที่นำไปปฏิบัติได้ (อ้างในอนวัช ขาววิชัย, 2534: 123)

นอกจากนี้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) ยังได้เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การกระทำหรือดำเนินโครงการใด ๆ ที่น่าจะส่งผลกระทบต่อประชาชนก็ควรให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือแนวทางในโครงการนั้น ๆ ได้บ้าง ตัวอย่างเช่น ในการพัฒนาชุมชนเมืองหรือการวางผังเมือง (town planning) นิยมนำการมีส่วนร่วมของประชาชนมาเป็นวิธีการหนึ่งในการประชาสัมพันธ์ (ชุมพร สังฆปริษา, เอกสารไม่ตีพิมพ์) รายงานชี้แจงบอกกล่าวให้ประชาชนทราบว่าการดำเนินการคืบหน้ามากน้อยเพียงใด ซึ่งทางราชการอาจได้รับข่าวสารข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้นจากประชาชน

บทบาทของประชาชนผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน โดยใช้แบบ “ลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมของประชาชน (Ladder of citizen participation)” ที่สะท้อนถึงระดับการมีส่วนร่วม โดยการแบ่งลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมแบ่งได้เป็น 3 ระดับของความเข้มข้นหรือความจริงจังในการมีส่วนร่วมหรือความมีประสิทธิภาพของการมีส่วนร่วม (Three generalied grades of participation effectiveness) (Arnstein R Sherry, 1969) ดังนี้

- 1) ระดับที่มีความจริงจังกน้อยที่สุดหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non-participation) มี 2 ขั้นคือ
  - 1.1) การชักนำ (Manipulation)
  - 1.2) การฝึกอบรม (therapy)
- 2) ระดับที่มีสัญญาณบ่งบอกว่าเป็นการมีส่วนร่วม (Degree of tokenism) มี 3 ขั้นคือ
  - 2.1) การรับทราบข้อมูลข่าวสาร (Informing)
  - 2.2) การปรึกษาหารือ (Consulting)
  - 2.3) การให้การยอมรับ (Placation)
- 3) ระดับที่แสดงถึงการมีอำนาจของประชาชน (Degree of citizen power) มี 3 ขั้นคือ
  - 3.1) การเป็นหุ้นส่วน (Partnership)
  - 3.2) การมอบหมายอำนาจการตัดสินใจ (Delegated power)
  - 3.3) การควบคุมของประชาชน (Citizen control)

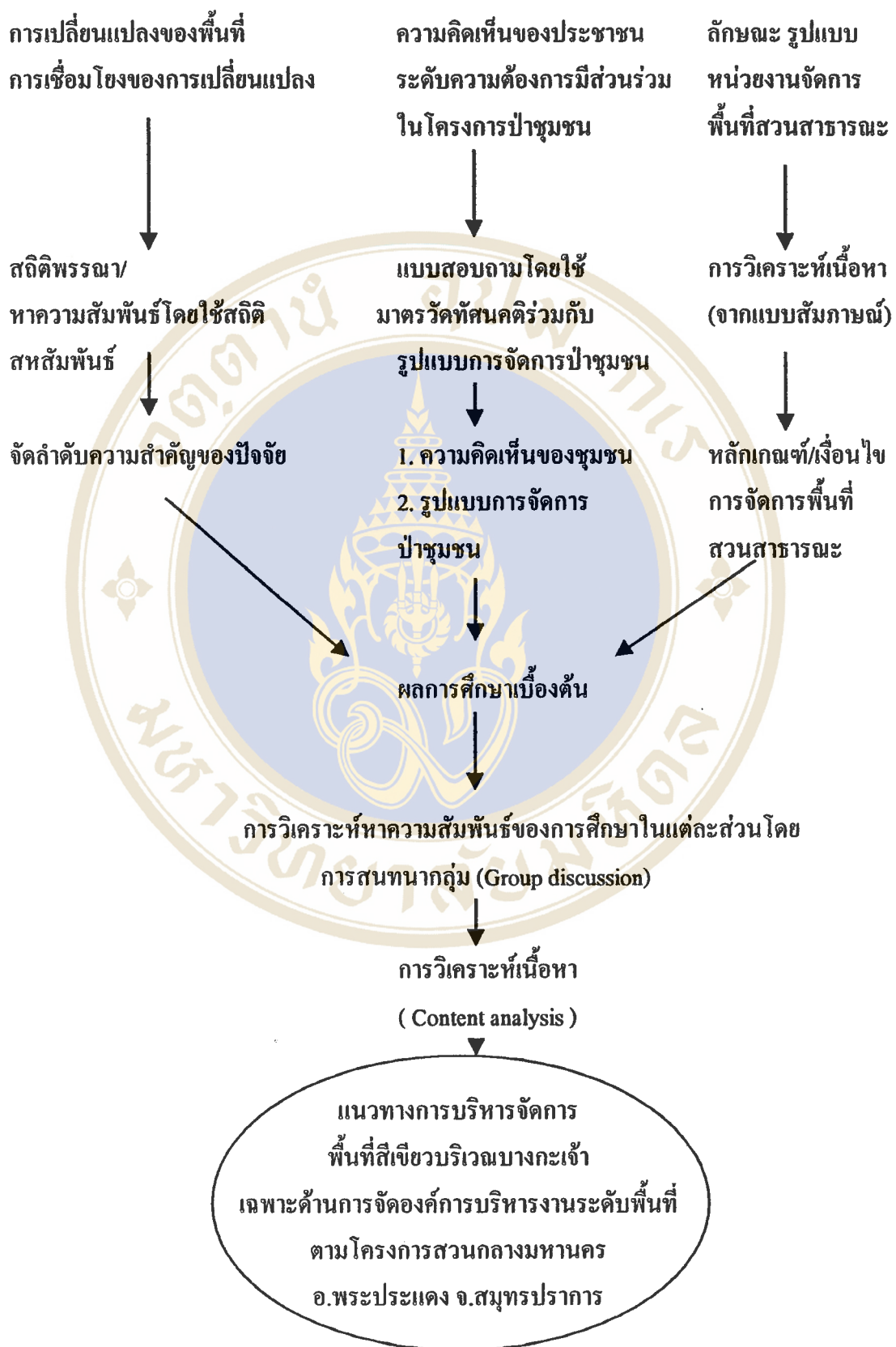
ซึ่งในการศึกษา ได้ใช้แบบสอบถามที่จะวัดถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการป่าไม้ชุมชน/ป่าของเมือง โดยสร้างมาตรวัดทัศนคติ เพื่อใช้วัดระดับความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

แนวคิดในการวิจัยที่ใช้แนวคิดของทฤษฎีระบบ (System Approach) มาใช้ในการวิเคราะห์หรือมองพื้นที่ในภาพรวม ร่วมกับใช้วิธีการบริหารเชิงสถานการณ์หรือตามเหตุการณ์ (Contingency Approach) เพื่อใช้จำกัดขอบเขตหรือกรอบของระบบที่ได้ เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และลักษณะพื้นที่ของบางกะเจ้า ดังนั้นจึงได้มีการออกแบบการศึกษาระบบย่อยทั้ง 3 และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอก รวมถึงการนำผลที่ได้มาใช้ในการจัดรูปแบบองค์การจัดการพื้นที่บางกะเจ้า เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการรักษาพื้นที่สีเขียว ดังแผนภาพขั้นตอนวิธีการศึกษาในรูปที่ 8

รูปที่ 8 ขั้นตอนการศึกษา

3.1 การรวบรวมข้อมูล

3.1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ ในช่วงปี พ.ศ.2520-2540 เพื่อศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของพื้นที่ 9 ปังจัย ได้แก่ พื้นที่สีเขียว พื้นที่ชุมชน พื้นที่ถนน พื้นที่โล่ง พื้นที่อุตสาหกรรม การถือครองที่ดิน ความหนาแน่นประชากร ระดับน้ำขึ้นสูงสุด และปริมาณออกซิเจนละลายน้ำ (DO) ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 รายละเอียดข้อมูลทุติยภูมิ

ชนิดข้อมูล	ลักษณะข้อมูล	ที่มาของข้อมูล
1. ปริมาณพื้นที่สีเขียว ปี พ.ศ. 2524 และ 2530 2534 และ 2539	พื้นที่เกษตรกรรม/พื้นที่ป่า	การแปลภาพถ่ายทางอากาศ และการตรวจสอบในพื้นที่
2. ปริมาณพื้นที่ชุมชน ปี พ.ศ. 2524 และ 2530 2534 และ 2539	พื้นที่บ้านและชุมชน	การแปลภาพถ่ายทางอากาศ และการตรวจสอบในพื้นที่
3. พื้นที่ถนน ปี พ.ศ. 2524 และ 2530 2534 และ 2539	พื้นที่เส้นทางคมนาคมทุกเส้นทางที่ปรากฏในภาพถ่ายทางอากาศ	การแปลภาพถ่ายทางอากาศ และการตรวจสอบในพื้นที่
4. พื้นที่โล่ง ปี พ.ศ. 2524 และ 2530 2534 และ 2539	พื้นที่เปิดโล่ง (Bare soil) ที่ไม่ได้มีสิ่งปลูกสร้างหรือการเพาะปลูกอยู่ในขณะนั้น	การแปลภาพถ่ายทางอากาศ และการตรวจสอบในพื้นที่
5. พื้นที่อุตสาหกรรม ปี พ.ศ. 2524 และ 2530 2534 และ 2539	พื้นที่ตั้งโรงงานและพื้นที่โดยรอบที่มีกิจกรรมเพื่อการอุตสาหกรรม	การแปลภาพถ่ายทางอากาศ และการตรวจสอบในพื้นที่
6. การถือครองที่ดิน	ขนาดพื้นที่ถือครอง	1. สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม 2. อำเภอพระประแดง 3. สำนักงานที่ดินอำเภอพระประแดง 4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 4 รายละเอียดข้อมูลทุติยภูมิ (ต่อ)

ชนิดข้อมูล	ลักษณะข้อมูล	ที่มาของข้อมูล
7. ความหนาแน่นประชากร	1. ปริมาณประชากรของแต่ละตำบลในพื้นที่ 2. พื้นที่ตำบล	1. อำเภอพระประแดง 2. สำนักทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
8. ระดับน้ำขึ้นสูงสุด	ระดับน้ำขึ้นสูงสุดของแม่น้ำเจ้าพระยาช่วงที่ไหลผ่านพื้นที่ 3 จุดตรวจวัด ได้แก่ สถานีตรวจวัดสาธิตประดิษฐ์ สถานีท่าเรือกรุงเทพฯ และสถานีพระประแดง	กรมเจ้าท่า
9. ค่าออกซิเจนละลายน้ำ, DO	ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำ (DO) จากจุดตรวจวัดคุณภาพแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณพื้นที่บางกะเจ้า ในช่วงปี พ.ศ.2521-2540 จาก 5 จุดตรวจวัด ได้แก่ สถานีพระประแดง สถานีวัดโขนินประดิษฐ์ สถานีปากคลองพระโขนง สถานีท่าเรือกรุงเทพและสถานีโรงน้ำมันรำ	กรมควบคุมมลพิษ

3.1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ได้แก่

3.1.2.1. แบบสอบถาม (Questionnaire)3.1.2.2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview)3.1.2.3. การจัดสนทนากลุ่ม (Group discussion)

3.2 ขนาดและการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรศึกษาในการศึกษาค้างนี้ มีจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ ประชากร 6 ตำบลในพื้นที่ศึกษา คณะอนุกรรมการโครงการสวนกลางมหานครและผู้นำท้องถิ่นทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยมีขนาดตัวอย่างของแต่ละกลุ่ม ดังนี้

3.2.1 การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม

จากสถิติจำนวนครัวเรือนของประชากรในพื้นที่ศึกษา ปี พ.ศ.2539 (กรมการปกครอง, 2540) จำนวน 11,220 ครัวเรือน จำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่จะทำการศึกษา ได้ใช้หลักการถ้าขนาดประชากรเป็นหลัก 10,000 จะใช้ร้อยละ 1 (เทียนฉาย กิระนันท์, 2527) ดังนั้นจำนวนตัวอย่างทั้งหมดเท่ากับ

$$11,220/100 = 112 \text{ ครัวเรือน}$$

การสุ่มตัวอย่าง ใช้ตำบลเป็นเกณฑ์ของการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยคำนวณขนาดตัวอย่างของกลุ่มตัวอย่างจากประชากรในแต่ละตำบลเทียบเป็นสัดส่วน (Proportion) ดังแสดงขนาดตัวอย่างในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ขนาดประชากรและขนาดตัวอย่าง

ตำบล	ประชากรทั้งหมด (ครัวเรือน)	ขนาดตัวอย่าง (ครัวเรือน)
บางกอบัว	2,216	23
ทรงคนอง	2,524	27
บางน้ำผึ้ง	1,417	15
บางกระสอบ	884	10
บางกระเจ้า	1,772	19
บางขอม	2,407	26
รวม	11,220	120

จากนั้นจะทำการเก็บตัวอย่างครัวเรือนแบบบังเอิญ (Accidental sampling) คือ เมื่อพบครัวเรือนใดในพื้นที่ศึกษาที่ทำการเก็บตัวอย่างทันที ซึ่งจากเป้าหมายกำหนดขนาดตัวอย่างไว้ 112 ครัวเรือน แต่ในการเก็บจริงได้เก็บตัวอย่างจำนวน 120 ครัวเรือน ดังจำนวนที่กำหนดในตาราง การเก็บตัวอย่างจะเลือกตัวอย่างจากแต่ละครัวเรือน โดยที่ทำการเก็บจากหัวหน้าครัวเรือนหรือบุคคลที่สามารถเป็นตัวแทนของครัวเรือนได้ โดยที่บุคคลนั้นต้องประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง (เว้นผู้ที่กำลังศึกษาในภาคปกติ)

3.2.2 การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์

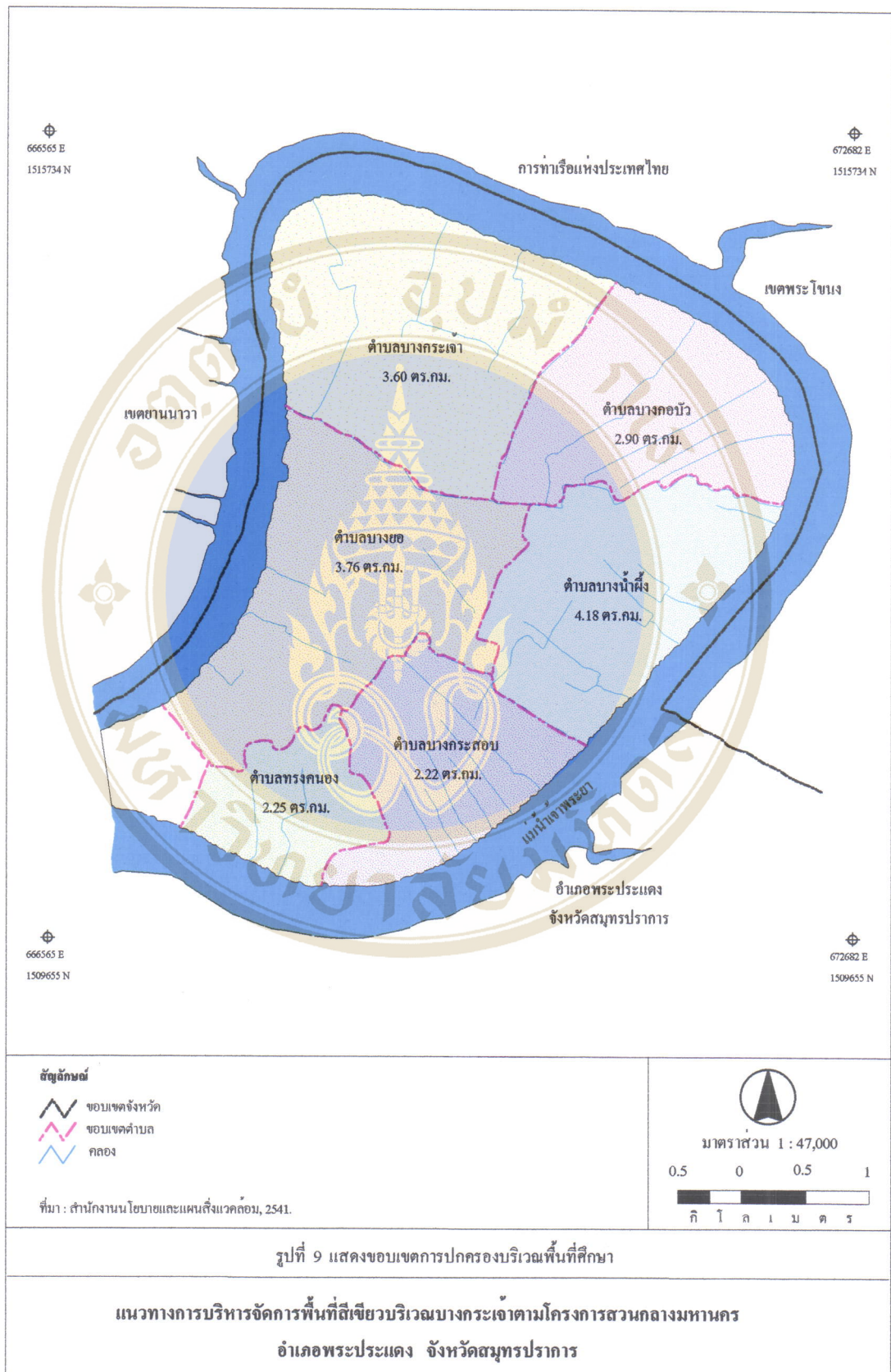
ประชากรศึกษาของการสัมภาษณ์ คือ คณะอนุกรรมการโครงการสวนกลางมหานคร จำนวน 24 คน จึงได้ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด โดยส่งแบบสอบถามประชากรทุกคน คือ 24 ชุด แล้วใช้วิธีการโทรศัพท์เพื่อตรวจสอบการได้รับแบบสัมภาษณ์ หลังจากนั้นทำการรอผลการส่งกลับเป็นเวลาประมาณ 3 เดือนนับแต่วันส่ง

3.2.3 การเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

ประชากรศึกษาของการสนทนากลุ่ม มี 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการ ซึ่งคัดเลือกจากกลุ่มที่มีหน้าที่ในการจัดการพื้นที่ระดับท้องถิ่น ซึ่งได้แก่กลุ่มองค์การบริหารส่วนตำบล และกลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ คือ กลุ่มผู้ที่มีบทบาทในการจัดการกิจกรรมของชุมชนหรือเป็นผู้ที่เป็นที่รู้จักของชาวบ้านในพื้นที่ศึกษา ดังนี้

3.2.3.1 ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการ ได้แก่ ประธานหรือรองประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล จากพื้นที่ศึกษารวม 6 ตำบล โดยที่กลุ่มตัวอย่างได้ใช้ประชากรทั้งหมด คือ 12 คน

3.2.3.2 ผู้นำท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ คือ ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนของแต่ละตำบล ซึ่งได้รับการแต่งตั้งโดยกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จากพื้นที่ศึกษารวม 6 ตำบล ตำบลละ 2 คน รวม 12 คน แต่ได้เลือกกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 50 ของประชากรทั้งหมด โดยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) การเลือกตัวอย่างโดยถามข้อมูลจากพัฒนากรตำบลบางกะเจ้าเพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างตำบลละ 1 คน รวมจำนวน 6 คน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.3.1 ภาพถ่ายทางอากาศมาตราส่วน 1 : 20,000 ปี พ.ศ.2524 ปี พ.ศ.2530 ปี พ.ศ.2534 และปี พ.ศ.2539

3.3.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) เกี่ยวกับลักษณะ รูปแบบ หน่วยงานในการบริหารจัดการพื้นที่สวนสาธารณะ ซึ่งดัดแปลงมาจากรูปแบบการจัดแบ่งงาน เพื่อการดูแลสวนสาธารณะของกองสวนสาธารณะ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร (มปป.) ในด้าน

3.3.2.1 โครงสร้างองค์การ

- ความเป็นทางการ
- ความชำนาญพิเศษ

3.3.2.2 อำนาจหน้าที่

- การรวมอำนาจ
- การกระจายอำนาจ

3.3.2.3 ความรับผิดชอบ

3.3.2.4 การแบ่งงาน/การจัดกลุ่มงาน

3.3.2.5 สาขการบังคับบัญชา

- ขนาดการควบคุม

3.3.2.6 การประสานงาน

3.3.2.7 การดำเนินองค์การ

3.3.3 แบบสอบถามประชาชนในพื้นที่ แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ

3.3.3.1 ส่วนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อาชีพ การถือครองที่ดิน ขนาดที่ดิน เพื่อใช้ในการแบ่งกลุ่มประชากร โดยจะแยกประชากรตามการประกอบอาชีพและการถือครองที่ดิน เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 อาชีพเกษตรกรที่มีที่ดินของตนเอง กลุ่มที่ 2 ไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเอง กลุ่มที่ 3 ไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรและไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง เพื่อพิจารณาขนาดประชากรตัวอย่างในแต่ละกลุ่ม

3.3.3.2 ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับลักษณะพื้นที่และความคาดหวังที่มีต่อพื้นที่ ได้แก่ ประเด็นของลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ปัจจุบัน ลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องการ การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ ปัญหาที่เกิดขึ้นของพื้นที่ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่สีเขียว ความคิดเห็นต่อนโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว และต่อโครงการสวนกลางมหานคร รวมถึงความคิดเห็นในการจัดการพื้นที่ปัจจุบัน และรูปแบบการจัดการที่ต้องการ

3.3.3.3 ส่วนที่ 3 ระดับความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการป่าไม้ของเมือง หรือป่าไม้ชุมชน โดยใช้ตัวแบบลำดับขั้นการมีส่วนร่วมของ Arnstein มาใช้ในการวัดระดับความต้องการมีส่วนร่วมและในการวัดจะใช้มาตรวัดทัศนคติ โดยแบ่งระดับความคิดเห็นเป็น 6 ระดับ ได้แก่

เห็นด้วยมากที่สุด	ค่าระดับคะแนนเท่ากับ 5
เห็นด้วยมาก	ค่าระดับคะแนนเท่ากับ 4
เห็นด้วยปานกลาง	ค่าระดับคะแนนเท่ากับ 3
เห็นด้วยน้อย	ค่าระดับคะแนนเท่ากับ 2
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ค่าระดับคะแนนเท่ากับ 1
ไม่เห็นด้วย	ค่าระดับคะแนนเท่ากับ 0

ต่อจากนั้นมีการให้คะแนนการถ่วงน้ำหนัก 3 ระดับ คือ 1,2 และ 3 ดังนี้

1) ให้ค่าน้ำหนัก (Weighty) เป็น 1 คือ เป็นระดับที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุดหรือการไม่มีส่วนร่วม มี 2 ขั้นคือ

1.1) การชักนำ (Manipulation)

1.2) การฝึกอบรม (therapy)

2) ให้ค่าน้ำหนัก (Weighty) เป็น 2 คือ เป็นระดับที่มีสัญญาณบ่งบอกว่าเป็นการมีส่วนร่วม (Degree of tokenism) มี 3 ขั้นคือ

2.1) การรับทราบข้อมูลข่าวสาร (Informing)

2.2) การปรึกษาหารือ (Consulting)

2.3) การให้การยอมรับ (Placation)

3) ให้ค่าน้ำหนัก (Weighty) เป็น 3 คือ เป็นระดับที่แสดงถึงการมีอำนาจของประชาชน (Degree of citizen power) มี 3 ขั้นคือ

3.1) การเป็นหุ้นส่วน (Partnership)

3.2) การมอบหมายอำนาจการตัดสินใจ (Delegated power)

3.3) การควบคุมของประชาชน (Citizen control)

เมื่อสร้างแบบสัมภาษณ์คณะอนุกรรมการโครงการสวนกลางมหานคร และแบบสอบถามประชาชนในพื้นที่ศึกษา ตามลักษณะและขอบเขตเนื้อหาที่ได้กล่าวแล้วข้างต้นแล้ว สำหรับแบบสัมภาษณ์คณะอนุกรรมการโครงการสวนกลางมหานคร ทำการตรวจสอบ ปรับปรุง และแก้ไขโดยคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ทั้งด้านเนื้อหาและถ้อยคำ แล้วจึงนำไปใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ส่วนแบบสอบถามประชาชนในพื้นที่ศึกษา นอกจากมีการตรวจสอบ ปรับปรุง และแก้ไขโดยคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ทั้งด้านเนื้อหาและถ้อยคำแล้ว ยังได้นำไปทดสอบถามในพื้นที่ติดต่อกับพื้นที่ศึกษา คือ ในพื้นที่บางส่วนของ ต.ทรงคนอง และตำบลบางขอบ บริเวณก่อนที่จะถึงวัดจากแดง ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ซึ่งเป็นเขตเริ่มต้นของพื้นที่ศึกษา (พื้นที่โครงการสวนกลางมหานคร) จำนวน 20 ชุด แล้วจึงนำผลการทดสอบมาแก้ไขปรับปรุง แบบสอบถามกลุ่มประชาชนโดยกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และผู้วิจัยอีกครั้ง

3.3.4 ประเด็นคำถามการสนทนากลุ่ม

3.3.4.1 ประเด็นที่หนึ่ง สาเหตุปัญหา คือประเด็นที่เกี่ยวกับปัญหาหรือสาเหตุที่มีผลทำให้พื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่เกษตรกรรมลดลง ซึ่งประเด็นนี้ต้องการที่จะทราบสภาพปัญหาและความสำคัญของแต่ละปัจจัยที่มีผลต่อการลดลงของพื้นที่สีเขียว ตามความคิดของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ นอกเหนือจากที่มีการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อนำมาเสริมหรืออธิบายหรือตรวจสอบกับผลการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิในขั้นตอนแรก

3.3.4.2 ประเด็นที่สอง เจียวย่างไร คือประเด็นเกี่ยวกับความต้องการของผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีต่อการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นว่าในความเป็นจริงแล้ว ต้องการให้มีการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใดในพื้นที่ที่จะเป็นการตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริงจะทำให้ได้ภาพของคำว่า "พื้นที่สีเขียว" ตามความคิดเห็นของภาคประชาชน

3.3.4.3 ประเด็นที่สาม ทำอย่างไร คือประเด็นที่เป็นการระดมความคิดเห็นว่าในพื้นที่ฐานศักยภาพของชุมชนเองหรือถ้าต้องอาศัยหน่วยงานอื่นให้เข้ามาช่วยในการจัดการชุมชนจะอย่างไร หรือต้องการให้หน่วยงานอื่นเข้ามาช่วยหรือไม่ อย่างไร เพื่อที่จะทำให้ภาพความคิดของรูปแบบพื้นที่สีเขียวที่ต้องการในประเด็นที่สองนั้นเป็นรูปธรรมให้มากที่สุด

3.3.4.4 ประเด็นที่สี่ เป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการตรวจสอบ ประเมินผลการศึกษาค้นคว้าของผู้วิจัย เพื่อให้สามารถนำผลการวิจัยหรือรูปแบบโครงสร้างและหน้าที่องค์การที่ได้ มาปรับใช้ได้จริงกับสภาพของชุมชน

โดยการระดมความคิดเห็นต่อประเด็นต่างๆจะใช้ แผนที่ความคิด (Mind map) มาช่วยในการระดมความคิดเห็นของแต่ละกลุ่ม เพื่อช่วยในการแตกประเด็นและจัดการข้อมูลความคิดให้อยู่ในรูปที่เข้าใจง่ายหรือมองภาพได้ชัดเจนขึ้นแล้วบันทึกผลการสนทนากลุ่มโดยการบันทึกเสียงและการจดบันทึกข้อความประเด็นที่สำคัญ

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เกี่ยวกับลักษณะ รูปแบบหน่วยงานดูแลระบบย่อยพื้นที่สวนสาธารณะ ใช้การพรรณาสรุปรูปข้อมูล ตามหัวข้อที่กล่าวในหัวข้อเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อหาลักษณะหน่วยงานที่เหมาะสมในการดูแลพื้นที่สวนสาธารณะ

3.4.2 ข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire)

3.4.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล และส่วนความคิดเห็นเกี่ยวกับพื้นที่ของชุมชนในชุมชน จะใช้สถิติพรรณนา เช่น ความถี่ ร้อยละในการพรรณนาข้อมูลตามหัวข้อต่างๆ ในแบบสอบถาม

3.4.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อโครงการจัดการป่าของเมืองหรือป่าชุมชน จะทำการวิเคราะห์เป็น 2 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 การหาค่าคะแนนเฉลี่ยของความต้องการมีส่วนร่วมในแต่ละขั้น โดยนำค่าคะแนนที่ได้ (0, 1, 2, 3, 4, 5) ของแต่ละขั้นคูณด้วยความถี่ของจำนวนคนที่ตอบในค่าคะแนนนั้นๆ แล้วหารด้วยจำนวนคนทั้งหมดที่ตอบแบบสอบถาม (โดยคะแนนเต็มในแต่ละขั้นเท่ากับ 5)

ส่วนที่ 2 ระดับความต้องการมีส่วนร่วมในโครงการป่าของเมืองหรือป่าชุมชนของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามทั้งหมด (120 คน) โดยนำคะแนนที่ได้จากมาตรวัด

ทัศนคติมาคูณกับค่าถ่วงน้ำหนัก (Weighty) แล้วนำคะแนนในขั้นตอนนี้มาทำการคำนวณหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation; SD.) มาประเมินระดับความต้องการการมีส่วนร่วมของกลุ่มตัวอย่าง ตามเกณฑ์ดังนี้

1. ความต้องการมีส่วนร่วมระดับสูง	หมายถึง	ค่าคะแนนรวมสูงกว่า Mean + SD.
2. ความต้องการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง	หมายถึง	ค่าคะแนนรวมอยู่ระหว่างค่า Mean + SD. กับ Mean - SD.
3. ความต้องการมีส่วนร่วมระดับต่ำ	หมายถึง	ค่าคะแนนรวมต่ำกว่า Mean - SD.

จากนั้นใช้การพรรณนาเพื่อสรุปผลข้อมูล แล้วนำระดับความต้องการมีส่วนร่วมที่ได้ดังกล่าวมาใช้ในการจัดรูปแบบโครงการจัดการป่าชุมชน

3.4.3 ข้อมูลที่ได้จากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

3.4.3.1 ส่วนที่ได้จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศ จะทำการนับขนาดพื้นที่โดยการนับจากตารางกริด (GRID = สี่เหลี่ยมจัตุรัสเล็กๆ) โดยวัดว่าในพื้นที่แต่ละส่วนจะมีขนาดพื้นที่ที่ช่องของตารางกริดแล้วคูณด้วยขนาดพื้นที่ของตารางกริดจะได้ขนาดพื้นที่ของแต่ละส่วน

3.4.3.2 ส่วนข้อมูลด้านความหนาแน่นประชากร ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำ (DO) ระดับน้ำสูงสุด พื้นที่ถือครองเฉลี่ย จะนำข้อมูลที่ได้มาหาค่าเฉลี่ยเพื่อเป็นตัวแทนของข้อมูล

3.4.3.3 นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจากในข้อ 3.4.3.1 และ 3.4.3.2 โดยแบ่งเป็นตัวแปรตาม คือ ปริมาณพื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่เกษตรกรรม ตัวแปรอิสระ คือ พื้นที่ชุมชน พื้นที่ถนนหรือเส้นทางคมนาคม พื้นที่โล่ง พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่ถือครองเฉลี่ย ความหนาแน่นประชากร ระดับน้ำขึ้นสูงสุดและปริมาณออกซิเจนละลายน้ำ (DO) มาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % โดยการคำนวณข้อมูลที่ค่าของตัวแปร โดยนำข้อมูลของตัวแปรอิสระมาหาความสัมพันธ์ข้อมูลของตัวแปรตาม เพื่อสรุป/ความเชื่อมโยงของแต่ละตัวแปรที่มีผลต่อปริมาณพื้นที่สีเขียว โดยวิเคราะห์ผลจากค่า “r” หรือค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ร่วมกับการพรรณนาสรุปข้อมูล

3.4.4 ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Group discussion) ถอดคำพูดจากแถบบันทึกเสียง การจดบันทึกร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) มาใช้เพื่อการเชื่อมโยงระบบย่อยทั้ง 3

ระบบย่อยและสภาพแวดล้อม ทั้งความคิดเห็น ความต้องการของประชาชน รวมถึงการจัดการขององค์การในพื้นที่บางกะเจ้า

3.4.5 การวิเคราะห์รูปแบบองค์การจัดการพื้นที่สีเขียว บริเวณบางกะเจ้า โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวบริเวณพื้นที่บางกะเจ้า ในการจัดองค์การบริหารจัดการพื้นที่ทั้ง 3 ระบบย่อย ได้แก่

3.4.5.1 องค์การบริหารจัดการระบบย่อยพื้นที่สวนสาธารณะ

3.4.5.2 องค์การบริหารจัดการระบบย่อยพื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชน

3.4.5.3 องค์การบริหารจัดการระบบย่อยพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร

รายละเอียดการศึกษาระบบย่อยพื้นที่สวนสาธารณะ พื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชน และระบบย่อยพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร ทั้งผลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร เครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่สำรวจ และผลที่ได้ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 รายละเอียดการศึกษาระบบองค์การตามสถานการณ์

การศึกษา	ผลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร (Documentary research)	เครื่องมือที่ใช้ในการ สำรวจ (Survey research)	กลุ่มตัวอย่างที่ สำรวจ	ผลที่ได้
1. ระบบย่อย พื้นที่สวน สาธารณะ	หลักเกณฑ์ เงื่อนไข การดูแล พื้นที่สวนสาธารณะ ประกอบ ด้วย 1. โครงสร้างองค์การ 2. อำนาจหน้าที่ 3. ความรับผิดชอบ 4. การแบ่งงาน/การจัดกลุ่ม งาน 5. สาขาการบังคับบัญชา/ ขนาดการควบคุม 6. การประสานงาน 7. การดำเนินงานองค์การ	แบบสัมภาษณ์แบบมี โครงสร้าง (Structure Interview)	คณะกรรมการ ระดับนโยบาย ได้ แก่ คณะ อนุกรรมการ โครง การสวนกลางมหา นคร	รูปแบบของ การจัด องค์การ จัดการพื้นที่ สวน สาธารณะ
2. ระบบย่อย พื้นที่ป่าของ เมืองหรือป่า ชุมชน	1. รูปแบบการจัดการป่าชุมชน ของประเทศไทย 2. การมีส่วนร่วม/การวัด ระดับการมีส่วนร่วม	แบบสอบถาม (Questionnaire)	ประชาชนในพื้นที่ ทั้ง 6 ตำบล	รูปแบบการจัด องค์การจ้ด การพื้นที่ป่า ของเมือง
3. ระบบย่อย พื้นที่ที่เป็น กรรมสิทธิ์ ของ เกษตรกร	1. การเปลี่ยนแปลงที่มีผลกับ การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สี เขียว ได้แก่ 1.1 พื้นที่ชุมชน 1.2 พื้นที่ถนน 1.3 พื้นที่โล่ง 1.4 พื้นที่อุตสาหกรรม 1.5 พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 1.6 ความหนาแน่นประชากร 1.7 ระดับน้ำขึ้นสูงสุด 1.8 ปริมาณออกซิเจนละลาย น้ำ (DO) 2. ความคิดเห็นของประชาชน	1. การวิจัยเอกสาร 2. การสำรวจด้วยภาพ ถ่ายทางอากาศ 3. แบบสอบถาม (Questionnaire)	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	1. สถานการณ์ ของพื้นที่ 2. สภาพ ปัญหา/ความ รุนแรงของ ปัญหา 3. ความเชื่อมโยง ของปัญหา เพื่อใช้ในการ จัดองค์การดูแล พื้นที่ที่ยัง เป็นกรรมสิทธิ์ ของเกษตรกร

ตารางที่ 6 รายละเอียดการศึกษาระบบองค์การตามสถานการณ์ (ต่อ)

การศึกษา	ผลที่ได้จากการวิจัยเอกสาร (Documentary research)	เครื่องมือที่ใช้ในการ สำรวจ (Survey research)	กลุ่มตัวอย่างที่ สำรวจ	ผลที่ได้
4. การ วิเคราะห์ ความสัมพันธ์ ระหว่าง ระบบย่อย ต่างๆภายใน พื้นที่รวมถึง สภาพแวดล้อม ภายนอกที่มี ผลกับระบบ	-	การสนทนากลุ่ม (Group discussion)	ผู้นำท้องถิ่นที่เป็น ทางการและไม่เป็น ทางการ	การเชื่อมโยง ระบบย่อยทั้ง 3 ระบบย่อย และสภาพแวดล้อม ทั้งความ คิดเห็น ความ ต้องการของ ประชาชน รวมถึงการจัด การขององค์ การในพื้นที่ ที่จะมีผลกับ ระบบย่อย
5. รูปแบบ องค์การจ้ การพื้นที่บาง กะเจ้า	-	การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)	ผลการศึกษาที่ได้ทั้ง หมด	แนวทางการ บริหารจัดการ พื้นที่สีเขียว บริเวณพื้นที่ บางกะเจ้า ด้านการจัด องค์การ บริหารงาน ระดับพื้นที่

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

ในบทที่ 4 เสนอภาพของพื้นที่ ทั้งลักษณะทางกายภาพ ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมในพื้นที่ศึกษา โดยมุ่งทำให้สามารถมองเห็นภาพลักษณะสถานการณ์และลักษณะของการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงในส่วนย่อยแต่ละส่วนได้ทั้งระบบ และสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของส่วนย่อยนั้นในความสัมพันธ์เชิงระบบได้ และเมื่อเห็นภาพรวมของพื้นที่แล้ว ทำให้การบริหารจัดการพื้นที่ในส่วนการจัดองค์การทำได้ชัดเจนและสอดคล้องกับสถานการณ์มากขึ้น

4.1 ข้อมูลทั่วไป

4.1.1 ลักษณะข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษา

เป็นพื้นที่ในเขตอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ อยู่ใน 6 ตำบล คือ ต.บางกะเจ้า ต.บางขอบ ต.บางกระสอบ ต.ทรงคนอง ต.บางน้ำผึ้ง และ ต.บางกอบัว มีแม่น้ำเจ้าพระยาล้อมรอบลักษณะคล้ายรูปกระเพาะหมู เป็นระยะทางประมาณ 15 กิโลเมตร มีคอคอดกว้างประมาณ 580 เมตร พื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 11,818.75 ไร่ หรือ 18.91 ตารางกิโลเมตร แต่ในการศึกษา ศึกษาเพียง 9,000 ไร่ หรือ 14.4 ตารางกิโลเมตร (ตามโครงการสวนกลางมหานคร) มีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร 3 ด้าน คือด้านทิศเหนือตรงข้ามกับท่าเรือคลองเตย เขตพระโขนง กรุงเทพฯ ทิศตะวันออกตรงข้ามกับแขวงบางนา แขวงบางจาก เขตพระโขนง ทิศตะวันตกตรงข้ามกับแขวงบางโพงพาง เขตยานนาวา ส่วนด้านทิศใต้ตรงข้ามกับตำบลสำโรงใต้ ตำบลบางหญ้าแพรก และเขตเทศบาลอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

แม้ว่าจะมีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานครถึง 3 ด้าน แต่การเข้าถึงพื้นที่ทำได้ไม่สะดวก เนื่องจากมีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นอุปสรรคในการเดินทาง สามารถเดินทางเข้าสู่พื้นที่ได้สะดวกโดยใช้เรือข้ามฟาก ซึ่งมีท่าเรือกระจายอยู่รอบพื้นที่ ท่าเรือที่สำคัญ ได้แก่ ท่าเรือเพชรหึงส์ ท่าเรือชอยบางกะเจ้า ท่าเรือวัดบางกะเจ้านอก และท่าเรือวัดบางน้ำผึ้ง ในการเดินทางส่วนใหญ่จะสิ้นสุดที่ท่าเรือวัดคลองเตยและบริเวณใกล้เคียงที่เป็นต้นทางของรถประจำทางหลายสาย ส่วนท่าเรือที่อยู่เขตได้กระเพาะหมูบริเวณปากทางเข้าพื้นที่ เป็นท่าเรือที่สามารถขนส่งรถยนต์ได้ คือการใช้ท่าแพขนานยนต์เป็นเส้นทางเชื่อมกับสมุทรปราการฝั่งตะวันออกบริเวณปู่เจ้าสมิงพราย ซึ่งในช่วงระยะเวลาเร่งด่วนจะเกิดการติดขัดของการจราจร เนื่องจากมีปริมาณรถมากทั้งรถที่จะเข้ามาในพื้นที่ และรถขนส่งสินค้าจากโกดังภายในพื้นที่เพื่อขนส่งออกไปสู่บริเวณนอกพื้นที่

ส่วนการเดินทางภายในพื้นที่ มีถนนหลักคือถนนสายเพชรหึงส์-บางกอบัว อยู่กลางพื้นที่จากทิศใต้ไปทางทิศเหนือ ระยะทางประมาณ 5.6 กิโลเมตร แยกจากถนนนครเขื่อนขันธ์ บริเวณอำเภอพระประแดง และมีถนนซอยย่อยแยกจากถนนหลักไปสู่ตำบลต่าง ๆ ภายในพื้นที่ เช่น ถนนบัวผึ้งพัฒนาติดต่อระหว่างตำบลบางกอบัวและตำบลบางน้ำผึ้งกับถนนเพชรหึงส์ ถนนบางกะเจ้า ชอยวัดกรองแก้ว ถนนวัดราษฎร์รังสรรค์ติดต่อระหว่างตำบลบางกะเจ้ากับถนนเพชรหึงส์ถนนบางขอ-ท่านาติดต่อเขตตำบลบางขอ และถนนชอยวัดบางกระสอบติดต่อกับตำบลบางกระสอบ (ดังแสดงในรูปที่ 11)

4.1.2 การแบ่งเขตการปกครอง ประกอบด้วย 6 ตำบล (อำเภอพระประแดง, 2540)

4.1.2.1 ต.บางกะเจ้า ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน 1,772 ครัวเรือน

พื้นที่ 3.6 ตารางกิโลเมตร (2,250 ไร่)

4.1.2.2 ต.บางกอบัว ประกอบด้วย 13 หมู่บ้าน 2,216 ครัวเรือน

พื้นที่ 2.9 ตารางกิโลเมตร (1,812.5 ไร่)

4.1.2.3 ต.ทรงคนอง ประกอบด้วย 13 หมู่บ้าน 2,524 ครัวเรือน

พื้นที่ 2.25 ตารางกิโลเมตร (1,406.25 ไร่)

4.1.2.4 ต.บางน้ำผึ้ง ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน 1,417 ครัวเรือน

พื้นที่ 4.18 ตารางกิโลเมตร (2,612.5 ไร่)

4.1.2.5 ต.บางกระสอบ ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน 884 ครัวเรือน

พื้นที่ 2.22 ตารางกิโลเมตร (1,387.5 ไร่)

4.1.2.6 ต.บางขอ ประกอบด้วย 10 หมู่บ้าน 2,407 ครัวเรือน

พื้นที่ 3.76 ตารางกิโลเมตร (2,350 ไร่)

4.2 ภาพของบางกะเจ้าในอดีต

พื้นที่บางกะเจ้าเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะตัว คือ เป็นพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลทั้งน้ำจืดจากแม่น้ำเจ้าพระยา ร่วมกับอิทธิพลของน้ำเค็มคือทะเล ทำให้ปัจจัยทั้ง 2 ส่วนเป็นตัวกำหนดลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ทำให้พื้นที่บางกะเจ้ามีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง ความลาดชันประมาณ 0-1 % ระดับพื้นที่โดยเฉลี่ยสูงกว่าระดับน้ำทั่วไปประมาณ 50-60 เซนติเมตร ลักษณะดินมีต้นกำเนิดมาจากการทับถมของตะกอนบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา หรือตะกอนน้ำกร่อย (brackish water) ทำให้ยังคงมีความเค็มหลงเหลืออยู่ จากการสำรวจของกรมพัฒนาที่ดิน พบว่าบริเวณพื้นที่ศึกษาเป็นดินชุดสมุทรสงคราม เป็นดินเหนียวและดินโคลน มีความสามารถในการรับน้ำหนักต่ำ การระบายน้ำไม่ดี มีการสีกกร่อนน้อย เหมาะสมกับการปลูกไม้ยืนต้นหรือการทำสวน เช่นมะพร้าว เนื่องจากประกอบด้วยสารอินทรีย์ในอัตราส่วนที่สูง สันฐานดินเป็นดินลึก มีการขกร่องเพื่อระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วม น้ำซึมผ่านได้ช้า การไหลบ่า (run off) ของน้ำบนผิวดินเร็ว หน้าดินเป็นดินเหนียว ดินบนมีสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลเข้ม ดินล่างสีน้ำตาลปนเทาหรือสีเทาปนเขียว มะกอก จุดประในดินบนสีเทาส่วนจุดประในดินล่างสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาลปนเขียวมะกอก

ช่วงความลึกประมาณ 50-125 เซนติเมตร พบดินเลนสีเทาปนเขียว และมีเกลือสูงปานกลาง แต่มีข้อจำกัดในการทำการเกษตรกรรมคือดินเค็ม มีน้ำท่วมจากน้ำทะเล ต้องใช้วิธีการขกร่องเพื่อการระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วมและควรเลือกชนิดพืชทนเค็มได้ดี เช่น มะพร้าว ลักษณะพื้นที่เช่นนี้ไม่เหมาะสมในการทำอุตสาหกรรม เนื่องจากทำให้เกิดการกร่อนของเหล็กและคอนกรีต

นอกจากนี้ลักษณะพื้นที่ที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาโอบล้อมเกือบรอบพื้นที่ มีลำคลองย่อยสายต่าง ๆ กระจายอยู่ในพื้นที่ทั้งหมดถึง 14 คลอง และยังมีลำกระโดงสวนและลำรางสาธารณะรวมพื้นที่ประมาณ 750 ไร่ สามารถขังน้ำได้ประมาณ 2.4 ล้านลูกบาศก์เมตร (อภิชาติ วงศ์แก้วและคณะ, 2521: 4) เป็นประโยชน์ในการช่วยชะลอการเกิดน้ำหลากเข้าท่วมพื้นที่กรุงเทพมหานครในฤดูฝนที่มีน้ำหลาก เนื่องจากสามารถเป็นแหล่งระบายและเก็บกักน้ำไว้ในพื้นที่ได้ในปริมาณที่มากพอสมควร และขณะเดียวกันเมื่อถึงฤดูร้อนน้ำเค็มขึ้นสูง การที่มีโค้งแม่น้ำโอบล้อมพื้นที่จะสามารถช่วยชลอน้ำเค็มและเป็นที่พักของตะกอนต่าง ๆ ด้วย

ประโยชน์ของระบบคลองและลำรางสาธารณะ นอกจากจะเป็นเส้นทางคมนาคมของชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่ การเก็บกักน้ำในฤดูน้ำหลากแล้ว ยังมีประโยชน์ต่อตัวพื้นที่เอง โดยสามารถเป็นแหล่งที่ใช้ในการระบายน้ำ ทำให้เกิดการหมุนเวียนน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ในกิจกรรมการเกษตร

ส่วนแหล่งน้ำใต้ดินของพื้นที่ศึกษาจะมีความลึกของชั้นน้ำบาดาลไม่เกิน 550 เมตร แบ่งได้เป็น 8 ชั้น ตามระดับความลึกดังนี้ (สุวัฒนา ธาดานิติและคนอื่น ๆ, 2533: 3-24)

1) ชั้นกรุงเทพ	ระดับความลึกกึ่งกลางประมาณ	50 เมตร
2) ชั้นพระประแดง	ระดับความลึกกึ่งกลางประมาณ	100 เมตร
3) ชั้นนครหลวง	ระดับความลึกกึ่งกลางประมาณ	150 เมตร
4) ชั้นนนทบุรี	ระดับความลึกกึ่งกลางประมาณ	200 เมตร
5) ชั้นสามโคก	ระดับความลึกกึ่งกลางประมาณ	250 เมตร
6) ชั้นพญาไท	ระดับความลึกกึ่งกลางประมาณ	350 เมตร
7) ชั้นธนบุรี	ระดับความลึกกึ่งกลางประมาณ	450 เมตร
8) ชั้นปากน้ำ	ระดับความลึกกึ่งกลางประมาณ	550 เมตร

น้ำใต้ดินมีการใช้ประโยชน์ในระดับชั้นพระประแดง ชั้นนครหลวงและชั้นนนทบุรีเท่านั้น มีจำนวนบ่อบาดาลประมาณ 86 บ่อ การใช้ น้ำเป็นการใช้บ่อน้ำบาดาลร่วมกันในรูปแบบประปาหมู่บ้าน โดยใช้การต่อท่อส่งไปตามบ้านต่าง ๆ โดยเสียค่าใช้จ่ายร่วมกัน และจัดเก็บค่าบริการโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งในพื้นที่ก็มีโครงการจัดระบบประปาของการประปานครหลวงร่วมด้วย แต่ปรากฏว่ามีราคาค่าต่อท่อเข้าสู่บ้านเรือนในราคาที่ค่อนข้างสูง ทำให้ไม่ได้รับความนิยมในการขอรับบริการเท่ากับรูปแบบประปาหมู่บ้าน โดยการใช้ประโยชน์บ่อบาดาลในพื้นที่ แบ่งเป็นเพื่อการอุปโภคมากที่สุด รองลงมา คือ การทำอุตสาหกรรม วัด การเกษตร และการค้าตามลำดับ ดังรายละเอียดแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การใช้ประโยชน์บ่อน้ำบาดาลในพื้นที่บางกะเจ้า

(หน่วย = บ่อ)

ตำบล	อุปโภค	อุตสาหกรรม	การเกษตร	การค้า	วัด	รวม
ทรงคนอง	9	2	2	2	2	17
บางขย	28	6	2	-	2	36
บางกระสอบ	3	-	-	-	-	3
บางกระเจ้า	6	-	-	-	-	6
บางน้ำผึ้ง	4	-	-	-	1	6
บางกอบัว	14	-	-	-	-	16
รวม	64	8	4	2	5	86

ที่มา: กองน้ำบาดาล กรมทรัพยากรธรณี อ้างใน สุวัฒน์ รัตนนิติและคนอื่น ๆ, 2533: 3-25.

จากลักษณะของดินและน้ำในพื้นที่ที่เหมาะสมกับการทำการเกษตรมาก ทำให้ลักษณะของพืชพันธุ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพื้นที่ถูกกำหนดโดยลักษณะดินและน้ำ เช่น ทางด้านตะวันออกของพื้นที่เป็นป่าจากเนื่องจากเป็นเขตน้ำกร่อย ส่วนด้านอื่น ๆ ที่เป็นน้ำจืดนิยมทำสวนแบบขกร่อง มีการขุดลำกระโดงหรือคลองย่อยเชื่อมต่อกับคลองหลักของพื้นที่ และจากแม่น้ำเจ้าพระยาโดยตรง เพื่อที่สามารถนำน้ำมาใช้ในการเพาะปลูกได้ โดยพืชที่นิยมปลูกเป็นพวกสวนหมาก สวนมะพร้าว มะม่วง ส้มโอ มะนาว กล้วยน้ำว้า กล้วยหอมทอง ส้มเขียวหวานและผัก สำหรับการทำสวนมะพร้าวนิยมทำทั้งมะพร้าวกินผลและมะพร้าวทำน้ำตาล ซึ่งในอดีตอาชีพทำน้ำตาลมะพร้าวเป็นอาชีพที่สำคัญของชุมชน นอกจากนี้ในบางพื้นที่ได้แก่ตำบลบางขยและตำบลทรงคนอง ในอดีตปรากฏว่าเป็นบริเวณที่มีการทำนาได้ผล ข้าวที่เก็บเกี่ยวได้มีคุณภาพดีมาก ได้ชื่อว่าข้าวปากกลัดมีชื่อเสียงว่าคุณภาพดีและขายได้ราคาสูงกว่าท้องที่อื่น ๆ

คุณภาพน้ำในแม่น้ำและลำคลองในอดีตไม่มีปัญหาเรื่องคุณภาพน้ำ น้ำใสสะอาดเกือบตลอดปี อาจขุ่นบ้างเล็กน้อยในช่วงฤดูฝนระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน และมีการเกิดน้ำท่วมบ้างในช่วงเดือนพฤศจิกายน ส่วนน้ำกร่อยอยู่ระหว่างช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงพฤษภาคมของทุกปี แต่สามารถใช้อุปโภคได้อย่างปลอดภัยไม่เกิดการเน่าเสีย

การที่พื้นที่มีความเหมาะสมทางด้านกายภาพทั้งคุณภาพดินและน้ำ ทำให้คนในพื้นที่ส่วนใหญ่มีอาชีพหลักในการทำการเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำสวนชนิดต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น

และเนื่องจากสภาพพื้นที่บางกะเจ้ามีพื้นที่ป่าและการทำการเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ลักษณะพื้นที่โดยรวมเกือบทั้งหมดปกคลุมไปด้วยต้นไม้อย่างหนาแน่นเป็นบริเวณพื้นที่ที่ยังคงเป็นสีเขียวอยู่มากเมื่อเทียบกับพื้นที่โดยรอบ

ผนวกกับการที่พื้นที่นี้เป็นพื้นที่ที่มีประโยชน์ต่อกรุงเทพมหานครทั้งทางด้านการป้องกันน้ำท่วม เป็นทางผ่านในการระบายน้ำ เป็นแหล่งผลิตออกซิเจนขนาดใหญ่ประมาณ 160 ตัน/ปี/ตร.กม. (เพ็ญศรี ไววนิชกุล, 2520: 43) และการที่พื้นที่อยู่ทางใต้ของกรุงเทพมหานคร ทำให้สามารถเคลื่อนย้ายออกซิเจนเข้าสู่กรุงเทพฯ ได้ประมาณปีละ 9 เดือน ทำให้มีการกำหนดให้พื้นที่บางกะเจ้าเป็นพื้นที่ธรรมชาติสีเขียวขนาดใหญ่กลางใจเมืองที่ควรรักษาไว้ โดยการดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการบางกะเจ้าภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเข้ามาดูแลพื้นที่ และมีคำสั่งคณะกรรมการบางกะเจ้าเห็นควรให้มีนโยบายการอนุรักษ์พื้นที่ให้เป็นพื้นที่สีเขียวเมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ.2520

4.3 ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่

การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่มีสาเหตุทั้งจากภายในพื้นที่และจากอิทธิพลภายนอกพื้นที่ สาเหตุภายในพื้นที่เป็นสาเหตุที่เกิดเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ คือจากแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งแม่น้ำในช่วงที่ไหลผ่านพื้นที่บางกะเจ้านี้อยู่ใกล้กับปากแม่น้ำ ทำให้ได้รับอิทธิพลจากน้ำทะเลหนุน ปริมาณฝนที่ตกลงในพื้นที่ นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากน้ำที่ปล่อยมาจากทางเหนือขึ้นไปบริเวณต้นแม่น้ำ โดยที่บริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบนมีการปล่อยน้ำลงมาเพื่อใช้ด้านน้ำเค็มไม่ให้ขึ้นไปถึงตอนบนของแม่น้ำมากนัก รวมถึงการที่มีการท่อดักตัวของพื้นที่ เนื่องจากการสูบน้ำบาดาลมาใช้ ทำให้ความสูงของพื้นที่ลดลง เมื่อประกอบกับอิทธิพลต่าง ๆ และสภาพพื้นที่ที่อยู่ติดทะเล ถ้าน้ำทะเลหนุนสูงก็จะทำให้ไม่สามารถระบายน้ำออกจากพื้นที่ได้ จึงเกิดสภาพน้ำท่วมขังนานในแต่ละปี อันเป็นผลนำมาซึ่งความเสียหายกับพื้นที่เกษตรกรรมของบางกะเจ้า

จากการศึกษา พบว่า น้ำท่วมเนื่องจากระดับน้ำทะเลและน้ำแม่น้ำเจ้าพระยาหนุนสูงในช่วงที่ไม่มีฝนตก พบว่าเริ่มมีปัญหามาประมาณ 10-13 ปี โดยเริ่มท่วมประมาณเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน จนถึงเดือนธันวาคม-มกราคม ท่วมขังนานประมาณ 13 วันต่อเดือน และท่วมนานเฉลี่ย 7 ชั่วโมงต่อวัน สำหรับปัญหาน้ำท่วมเนื่องจากฝนตกหนักในปี พ.ศ.2526 ทำให้เกิดความสูญเสียต่อ

ดัชนีที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพน้ำที่สำคัญคือ ปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำ (ค่า DO) ปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ (BOD) และปริมาณรวมของแบคทีเรียชนิดโคลิฟอร์ม (TCB) ผลการตรวจสอบพบว่าค่าปริมาณออกซิเจนละลายในน้ำ (DO) มีค่าอยู่ในช่วง 0.2-0.9 มิลลิกรัมต่อลิตร (มาตรฐานคุณภาพน้ำประเภทที่ 4 กำหนดให้ไม่ต่ำกว่า 2 มิลลิกรัมต่อลิตร) ปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ (BOD) อยู่ในช่วง 1.9-3.8 มิลลิกรัมต่อลิตร (ค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำประเภทที่ 4 ไม่เกิน 4.0 มิลลิกรัมต่อลิตร) ส่วนปริมาณรวมของแบคทีเรียชนิดโคลิฟอร์ม (TCB) มีค่าสูงมากอยู่ในช่วง 92,400 ถึง 1,002,600 MPN/100 มิลลิตร (ไม่มีค่ามาตรฐานคุณภาพน้ำ) โดยที่ค่าปริมาณรวมของแบคทีเรียชนิดโคลิฟอร์มในช่วงท้ายทศวรรษ โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2533 มีปริมาณถึง 1 ล้าน MPN/100 มิลลิตร ปริมาณแบคทีเรียรวมชนิดโคลิฟอร์มนี้เกิดจากการปนเปื้อนจากน้ำทิ้งชุมชน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ถึงสถานการณ์การขยายตัวของชุมชนในพื้นที่

ในช่วงปี พ.ศ.2533 ถึง 2537 สรุปผลการตรวจสอบทั้งจากการสำรวจของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม และจากกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข พบว่ากลุ่มน้ำเจ้าพระยาดอนล่าง ยังมีคุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานน้ำประเภทที่ 4 เช่นเดียวกับช่วงที่ผ่านมา คือมีปริมาณออกซิเจนละลายน้ำสูงกว่า 2 มิลลิกรัมต่อลิตร ปริมาณความสกปรกในรูปสารอินทรีย์ที่ 5 วัน (BOD_5) และแอมโมเนียมีค่าต่ำกว่า 4 และ 0.5 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับ ค่าปริมาณโคลิฟอร์มแบคทีเรีย (Fecal Coliform Bacteria) มีค่าสูงกว่า 4,000 MPN/100 มิลลิตร ในขณะที่ค่าปริมาณโคลิฟอร์มแบคทีเรียทั้งหมด (Total Coliform Bacteria) มีค่าสูงกว่า 20,000 MPN/100 มิลลิตร

การเปลี่ยนแปลงคุณภาพน้ำของแม่น้ำเจ้าพระยาที่ล้อมรอบพื้นที่บางกะเจ้า ตั้งแต่ในปี พ.ศ.2520 จนถึง พ.ศ.2540 นั้น ในงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า สาเหตุหลักที่คุณภาพน้ำของพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงไปโดยกิจกรรมของชุมชนหรือการปนเปื้อนของน้ำทิ้งชุมชน ดังนั้นการศึกษานี้ ได้ศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของคุณภาพน้ำและความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงคุณภาพน้ำที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณพื้นที่สีเขียว (ในการศึกษานี้ใช้ดัชนีที่ใช้วัดคุณภาพน้ำคือ ค่า DO เป็นตัวชี้วัดถึงคุณภาพน้ำ โดยรวบรวมข้อมูลทุกขุมจากกรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม มาใช้ในการวิเคราะห์)

สำหรับอิทธิพลจากภายนอก คือ การขยายตัวของกรุงเทพมหานครที่มีต่อพื้นที่บางกะเจ้า ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2522 มีการขยายตัวของกรุงเทพมหานครทั้งชั้นกลางและชั้นใน เกิดการเปลี่ยน

แปลงพื้นที่ด้านใต้เขตยานนาวาเป็นคลังสินค้าและที่อยู่อาศัย พื้นที่บางนา พื้นที่ย่านอุตสาหกรรม แถบถนนปู้เจ้าสมิงพรายและถนนสุขสวัสดิ์เป็นเขตอุตสาหกรรมโลหะ เคมี ยาง ย้อมผ้า นับว่าเป็น การขยายแหล่งงานเข้าใกล้พื้นที่บางกะเจ้า ในช่วงปี พ.ศ.2525 มีการพัฒนาด้านตะวันออกของ กรุงเทพมหานครในเขตลำโพงเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ และการพัฒนาทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา มีการสร้างถนนวงแหวนรอบนอก การก่อสร้างสะพานตากสินมหาราช เชื่อมระหว่างถนนสารมาซึ่งถนนตากสินในเขตคลองสาน เป็นปัจจัยสำคัญทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากที่สวนในบริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำกลายเป็เมือง ช่วงปี พ.ศ.2530 มีการสร้างสะพานพระราม 9 เชื่อมระหว่างด้านทิศใต้ของเขตยานนาวากับเขตราษฎร์บูรณะ เป็นแรงผลักดันสำคัญของการเปลี่ยนแปลงความเป็นเมืองของพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาและบริเวณ บางกะเจ้า สำหรับในช่วงปี พ.ศ.2533 การใช้ที่ดินโดยรอบพื้นที่บางกะเจ้ามีการใช้ที่ดินหนาแน่นยิ่งขึ้น มีการพัฒนาที่ดินในรูปอาคารสูงเป็นอาคารสำนักงานและอาคารชุดที่อยู่อาศัย มีการเปลี่ยนแปลงบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่บริเวณคลองสานถึงเขตราษฎร์บูรณะ ใกล้สะพานพระราม 9 เป็นอาคารชุดที่อยู่อาศัยของผู้ที่มีรายได้สูง โดยมีข้อได้เปรียบที่มีทัศนียภาพริมแม่น้ำเจ้าพระยาและ ทัศนียภาพของพื้นที่บางกะเจ้าเป็นจุดขาย

การที่มีการขยายตัวของการพัฒนาโดยรอบพื้นที่บางกะเจ้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งในแง่ของการ พัฒนาเป็นเขตอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย ทำให้เป็นแรงดึงดูดทางด้านแหล่งงานและแบบอย่างใน การพัฒนาของคนในพื้นที่บางกะเจ้าด้วยเช่นกัน แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดของพื้นที่ที่มีการอนุรักษ์พื้นที่ ในการเป็นพื้นที่สีเขียว โดยนโยบายอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวตั้งแต่เมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ.2520 กำหนดให้มีการใช้ที่ดินให้เป็นสีเขียวทั้งหมด แล้วให้สำนักผังเมืองกำหนดการใช้ที่ดินในผังนคร หลวงให้สอดคล้องกับการใช้ที่ดินดังกล่าว มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและพัฒนาสิ่งแวดล้อม รวมถึงให้มีการเวนคืนพื้นที่บางกะเจ้าเป็นพื้นที่สาธารณะด้วย ต่อจากนั้นได้มีนโยบายต่าง ๆ ออกมาในการพยายามที่จะอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวไว้

และในปัจจุบันมีการปรับปรุงกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมดูแลพื้นที่ โดยใช้กฎกระทรวง ฉบับที่ 173 (พ.ศ. 2537) ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 กำหนดให้ บริเวณบางกะเจ้ามีการใช้ที่ดินเป็น 2 ประเภทคือ

- 1) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
- 2) การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม

และกฎกระทรวงฉบับที่ 37 (พ.ศ.2535) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 เพื่อกำหนดเขตพื้นที่เพื่อกำหนดชนิด ประเภทอาคารและขนาดพื้นที่ว่างของอาคารที่เหมาะสมที่สามารถปลูกสร้างได้ในพื้นที่ ซึ่งข้อกำหนดต่าง ๆ ที่คลุมพื้นที่ทำให้พื้นที่บางกะเจ้าเป็นพื้นที่ที่ไม่สามารถสร้างอาคารขนาดใหญ่รวมถึงไม่สามารถจัดสรรที่ดินได้

จากสาเหตุการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติที่ทำให้การผลิตจากภาคการเกษตรไม่สามารถยังชีพได้ แม้ว่าพื้นที่ส่วนใหญ่จะยังคงสภาพเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ที่ปัจจุบันนิยมทำเป็นสวนผสมโดยไม่ขึ้นคัน ได้แก่ หนาก มะพร้าว ไม้พื้นล่าง ได้แก่ หนากผู้ หนากเมีย และหนากแดง ส่วนพืชพวกมะนาว มะม่วง ส้มโอ ไม่ค่อยพบว่ามีปลูกมากนักเนื่องจากต้องอาศัยการบำรุง ดูแลรักษาอย่างมาก ทำให้สภาพสวนปัจจุบันเป็นสวนที่ขาดการดูแลบำรุงรักษาและบางแห่งก็มีการปล่อยทิ้งรกร้าง สาเหตุที่ทำให้พื้นที่เกษตรขาดการบำรุงดูแลก็เนื่องจากอาชีพเกษตรกรรมกลายเป็นอาชีพรอง เพราะสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป รายได้จากภาคการเกษตรไม่เพียงพอในการยังชีพ ทำให้เกษตรกรเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นที่รายได้ดีกว่า ดังนั้นประชากรที่อาศัยในพื้นที่ส่วนหนึ่งต้องไปมีอาชีพรับจ้างทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียง เช่น เขตสำโรงใต้ ท่าเรือคลองเตย และเขตยานนาวา เป็นต้น

จากสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปที่ละน้อยของชุมชนบางกะเจ้า ที่เริ่มจากการทำการเกษตรมาเป็นการทำเกษตรกรรมที่ไม่เป็นล่ำเป็นสันขึ้นอยู่กับจังหวะของธรรมชาติบ้างและสภาพสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลงเพราะอิทธิพลของความเป็นเมืองของกรุงเทพฯ และพื้นที่ข้างเคียง ประกอบกับขนาดถือครองที่ดินเริ่มเล็กลงตามการเพิ่มขึ้นของขนาดครอบครัว ที่ดินแปลงเล็กแปลงน้อยจึงถูกพิจารณาเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ในกิจกรรมที่มีใช้กิจกรรมทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดของกฎหมาย ทำให้ต้องทำการเปลี่ยนแปลงอยู่ภายในกรอบของกฎหมาย คือการจัดสรรที่ดินเป็นแปลงเล็ก ๆ เพื่อให้เช่าอยู่อาศัยแก่แรงงานต่างถิ่น ที่อพยพเข้ามาในพื้นที่บางกะเจ้ามากขึ้น เนื่องจากราคาเช่าที่ดินของพื้นที่ต่ำกว่าพื้นที่โดยรอบ

รวมถึงการอพยพของแรงงานต่างถิ่นส่งผลต่อการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยที่มีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ดังอัตราการขยายตัวของชุมชนหลักในบางกะเจ้า 6 บริเวณ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2530-2535 พบว่ามีอัตราการขยายตัวดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 อัตราการขยายตัวของชุมชนหลักในบางกะเจ้า 6 บริเวณ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2530-2535

ชุมชน	ปี พ.ศ.2530 (ครัวเรือน)	ปี พ.ศ.2535 (ครัวเรือน)	อัตราการขยายตัว	
			(ครัวเรือน/ปี)	ร้อยละ
1. ชุมชนบึงเก่าบางกะเจ้า ต.บางกะเจ้า	55	70	3	27.0
2. ชุมชนบ้านใหม่บางกะเจ้า ต.บางกะเจ้า	50	73	2.6	26.0
3. ชุมชนทำนน้ำบางกอบัว ต.บางกอบัว	145	177	6.4	22.0
4. ชุมชนขอวัดบางกอบัว ต.บางกอบัว	74	110	7.2	48.6
5. ชุมชนวัดบางน้ำผึ้งนอก ต.บางน้ำผึ้ง	82	100	3.6	21.9
6. ชุมชนวัดป่าเกิดและบริเวณใกล้เคียง (ต.บางชอและต.บางกระสอบ)	206	310	20.8	50.5

ที่มา : บริษัท ทีม คอนซัลแตนท์ เอนจิเนียร์ จำกัด บริษัท ที เอ แอนด์ อี คอนซัลแตนท์ จำกัดและบริษัท ควอลิตี้ คอนซัลแตนท์ จำกัด, 2536.

ลักษณะทางประชากรของพื้นที่บางกะเจ้าปัจจุบัน (ปี พ.ศ.2540) มีขนาดประมาณ 40,848 คน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2540) ในขณะที่ข้อมูลในปี พ.ศ.2519 พื้นที่บางกะเจ้ามีประชากร 28,267 คน ซึ่งในช่วง 21 ปีนั้นมีการเพิ่มประชากรเพียง 12,581 คน คิดเป็นอัตราการเพิ่มประชากรประมาณร้อยละ 2.1 ต่อปี ขนาดครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ 3-4 คน (สุนันทา สุวรรโณคม, 2533: 12) ในขณะที่ข้อมูลในปี พ.ศ.2519 มีขนาดครัวเรือนเฉลี่ยประมาณ 6.3 คน (เพ็ญศรี ไวนิชกุล, 2520: 13) จะเห็นว่าลักษณะประชากรของพื้นที่ที่มีการเพิ่มไม่มากนักประมาณร้อยละ 2.1 ต่อปี เท่านั้น แต่ลักษณะที่สำคัญคือขนาดครัวเรือนเฉลี่ยมีปริมาณลดลง แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงด้านลักษณะครัวเรือนที่เป็นแบบครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย คือ มีลักษณะของชุมชนเมืองปรากฏในพื้นที่แล้ว นอกจากนี้ยังมีสัดส่วนประชากรวัยแรงงานค่อนข้างมากและกลุ่มวัยเด็กและทารกลดลง (สุนันทา สุวรรโณคม, 2531: 118)

แม้ว่าโดยทั่วไปจะเป็นพื้นที่เกษตร แต่ลักษณะอาชีพของประชากรในบางกะเจ้าส่วนใหญ่กลับไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มักเป็นการทำงานประเภทรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมทั้งในและนอกพื้นที่ (เพ็ญศรี ไวนิชกุล, 2520: 14) โดยมีปริมาณผู้ประกอบอาชีพเกษตรในปี พ.ศ.2519 ประมาณร้อยละ 20 ในขณะที่ในปี พ.ศ.2533 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 12 (สุนันทา สุวรรโณคม, 2533)

จะเห็นได้ว่าพื้นที่ที่มีลักษณะเคลื่อนไหวยุ่ตลอดเวลา โดยที่เกิดการย้ายถิ่นออกชั่วคราวของคนในพื้นที่เพื่อไปทำงานบริเวณรอบ ๆ พื้นที่ ได้แก่ บริเวณลำโรงใต้ อำเภอเมือง สมุทรปราการ และในเขตกรุงเทพมหานคร ในขณะที่ก็มีผู้ที่ย้ายถิ่นเข้ามาเพื่อทำงานในพื้นที่ด้วย เนื่องจากมีปัจจัยดึงดูด คือ ราคาเช่าที่ดินในพื้นที่ซึ่งมีราคาถูกกว่าพื้นที่โดยรอบมาก การที่นำข้อมูลการย้ายถิ่นมาพิจารณา ร่วมกับลักษณะการประกอบอาชีพของประชากร ทำให้เห็นว่าบางกะเจ้าเป็นชุมชนที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบของชุมชนอุตสาหกรรม คือ รูปแบบการดำเนินชีวิตของสังคมบางกะเจ้า ในส่วนที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจจัดอยู่ในการดำเนินชีวิตแบบคนเมือง แต่ลักษณะการประพุดิทางด้านธรรมเนียมประเพณีหรือวัฒนธรรมยังมีประเพณีที่ปฏิบัติยึดถือของชุมชนอยู่ โดยมีประเพณีที่ในแต่ละตำบลถือปฏิบัติร่วมกันมากกว่า 7 ประเภท ประชากรมีความสนใจเข้าร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนระดับสูง ลักษณะการดำเนินชีวิตเป็นแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท อาจเนื่องมาจากได้รับอิทธิพลของการแผ่ขยายของความเป็นสังคมเมืองจากกรุงเทพมหานคร แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดของลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาโอบล้อม รวมถึงกฎหมายและนโยบายที่ควบคุมพื้นที่ไว้ ทำให้การขยายตัวของเมืองเกิดได้ไม่อิสระเต็มที่

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพที่เปลี่ยนแปลงจากอาชีพเกษตรเป็นอาชีพอื่น ๆ มีปัจจัยเหตุหลายประการ ที่ทำให้เกิดขึ้นได้แก่ การลดลงของขนาดพื้นที่ถือครอง น้ำท่วม น้ำเสีย และน้ำเค็ม ทำให้ผลผลิตด้านการเกษตรไม่เกิดความคุ้มค่าในการลงทุน ดังนั้นการศึกษาเพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลง การเชื่อมโยงของปัญหา ทั้งลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจและปัจจัยประกอบอื่น ๆ จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาต่อไป

จะเห็นได้ว่า "กระแส" ของการพัฒนาเพื่อ "ความเป็นเมือง" นั้นเป็นอิทธิพลอย่างแข็งแกร่งที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่บางกะเจ้าอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ในขณะที่ลักษณะของชุมชนชนบท ได้แก่ ปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนและลักษณะการดำเนินชีวิต เป็นสิ่งที่อ่อนไหวและสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง นอกจากนั้น การจัดการพื้นที่ของภาครัฐโดยการประกาศเป็นพื้นที่สีเขียวก็เป็นปัจจัยที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ด้วย

4.4 กรอบการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่บางกะเจ้า

4.4.1 ลักษณะด้านการบริหารจัดการพื้นที่

4.4.1.1 ระดับนโยบาย

พื้นที่บางกะเจ้าเป็นพื้นที่สีเขียวขนาดใหญ่ที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานครมาก รวมถึงการที่กรุงเทพมหานครมีพื้นที่ที่พักผ่อนหย่อนใจหรือสวนสาธารณะในปริมาณที่ต่ำมาก คือไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานสวนสาธารณะที่กำหนดไว้ที่ 10 ไร่ต่อประชากร 1,000 คน ทำให้เกิดนโยบายในการที่จะรักษาพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้าไว้ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบในหลักการเกี่ยวกับนโยบายและหลักการใช้ที่ดินบริเวณบางกะเจ้าให้เป็นพื้นที่สีเขียวตามที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเสนอเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2520 ให้กำหนดการใช้ที่ดินบริเวณบางกะเจ้าให้เป็นพื้นที่สีเขียวทั้งหมดและให้สำนักผังเมืองกำหนดการใช้ที่ดินในผังนครหลวงให้สอดคล้องกับการเป็นพื้นที่สีเขียว โดยให้มีการเวนคืนที่ดินเพื่อสาธารณประโยชน์ รวมทั้งให้แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและพัฒนาสิ่งแวดล้อมบริเวณบางกะเจ้า โดยคณะกรรมการบริหารและพัฒนาสิ่งแวดล้อมบางกะเจ้านี้ มีหน้าที่หลักเกี่ยวกับการวางแผนประสานงานการใช้ที่ดิน มีอำนาจยับยั้งการกระทำหรือโครงการที่อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ

คณะกรรมการบริหารและพัฒนาสิ่งแวดล้อมบางกะเจ้าเป็นคณะกรรมการตามมติคณะรัฐมนตรี มีนายอดุล วิเชียรเจริญ เป็นประธานกรรมการและมีเลขาธิการคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นรองคณะกรรมการฯ รวมถึงคณะกรรมการจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนจังหวัดอีก 14 ท่าน ปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่ปี พ.ศ.2520-2533 ต่อมาในวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2534 ได้มีการปรับปรุงคณะกรรมการดูแลพื้นที่จากคณะกรรมการบริหารและพัฒนาสิ่งแวดล้อมบางกะเจ้าตามคำสั่งของคณะรัฐมนตรี มาเป็นคณะกรรมการโครงการสวนกลางมหานคร โดยมีรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี นายไพจิตร เอื้อทวิกุล เป็นประธาน ประกอบด้วยกรรมการจากหน่วยงานต่าง ๆ และผู้ทรงคุณวุฒิรวม 21 ท่านเป็นกรรมการ และมีสำนักสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเป็นฝ่ายเลขานุการ และมีการปรับปรุงอีกครั้งเป็นคณะอนุกรรมการสวนกลางมหานคร ภายใต้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และในปี พ.ศ.2539 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติมีมติในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2539 ให้ปรับปรุงองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่รับผิดชอบของคณะอนุกรรมการ

โครงการสวนกลางมหานครชุดใหม่ในปี พ.ศ.2539 โดยมีรองนายกรัฐมนตรีที่นายกรัฐมนตรีมอบหมายเป็นประธานอนุกรรมการ และมีตัวแทนจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนจังหวัด รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ ทั้งหมดอีกจำนวน 22 ท่าน รวมทั้งสิ้น 24 ท่านที่ทำหน้าที่บริหารจัดการพื้นที่ระดับนโยบายในปัจจุบัน

4.4.1.2 ระดับปฏิบัติ

การปฏิบัติงานบริเวณบางกะเจ้า ส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติงานตามแผนงานและโครงการต่าง ๆ ที่มาจากระดับนโยบาย โดยใช้บุคลากรจากส่วนท้องถิ่น โดยที่ในช่วงปี พ.ศ.2520-2537 การปกครองระดับหมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้านรับผิดชอบดูแล และมีคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นกลไกของการบริหารงาน

ระดับตำบล มีกำนันและสภาวัดกำนันรับผิดชอบดูแล มีสภาตำบลเป็นกลไกการบริหาร ต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 ขึ้น ทำให้พื้นที่บางกะเจ้าได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารระดับตำบลจากสภาตำบล มาเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 ดังนั้นปัจจุบันการบริหารจัดการพื้นที่จึงตกอยู่ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบล ในพื้นที่บางกะเจ้า ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลบางกะเจ้า องค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง องค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง องค์การบริหารส่วนตำบลบางกอบัว องค์การบริหารส่วนตำบลบางกระสอบ และองค์การบริหารส่วนตำบลบางชอ

4.4.2 นโยบาย โครงการ กฎหมายและระเบียบ ข้อบังคับของพื้นที่

4.4.2.1 นโยบาย

นโยบายระดับประเทศปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ได้แก่ นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ (พ.ศ.2540-2559) ในส่วนของสิ่งแวดล้อมชุมชนที่มีเป้าหมายให้ชุมชนทุกระดับมีการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่สีเขียว เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชากรที่เหมาะสมกับศักยภาพของระบบนิเวศธรรมชาติ ระบบเศรษฐกิจ สังคมมรดกทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยี

ส่วนนโยบายด้านการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวที่ได้ประกาศไปตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 นั้นก็ยังมีผลต่อเนื่องกับพื้นที่ โดยมีการแปลงนโยบายมาเป็นรูปธรรมในรูปของโครงการสวนกลางมหานคร ที่มีวัตถุประสงค์ที่สืบเนื่อง สอดคล้อง กับนโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2540-2559 คือ มีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย เพื่อการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวทั้งพื้นที่สีเขียวทั่วไปและพื้นที่สวนสาธารณะ รวมถึงการอนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมด้วย นอกจากนั้นยังมีการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชน ซึ่งเป็นชุมชนเดิมและพื้นที่โดยรอบ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชากรในพื้นที่ให้ดีขึ้น

4.4.2.2 โครงการของพื้นที่ที่ดำเนินการในปัจจุบัน

โครงการที่ดำเนินการในปัจจุบันของพื้นที่บางกะเจ้า ได้แก่ โครงการต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของโครงการสวนกลางมหานคร โครงการที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1) โครงการป้องกันน้ำท่วม จังหวัดสมุทรปราการ

ซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อมร่วมกับกรมโยธาธิการ กระทรวงมหาดไทย โดยพื้นที่บางกะเจ้าเป็นพื้นที่ย่อยส่วนหนึ่งของโครงการป้องกันน้ำท่วมของพื้นที่ฝั่งตะวันตก มีพื้นที่โครงการรวม 17.5 ตารางกิโลเมตร เป็นการสร้างระบบปิดล้อม (Polder System) มีคันกันน้ำ ได้แก่ ถนนเชื่อม คันดินถมปิดล้อมแต่ละพื้นที่ แนวคลองแต่ละพื้นที่มีสถานีสูบน้ำและประตูน้ำ เพื่อปิดกั้นและสูบน้ำออก เมื่อระดับน้ำภายนอกมีระดับสูง โดยระดับคันกันน้ำริมแม่น้ำเจ้าพระยาสูงมากกว่า 2.5 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง และสถานีสูบน้ำเพียงพอต่อการระบายน้ำฝนที่ตกหนักในรอบ 5 ปี

2) โครงการก่อสร้าง วางท่อระบายบริเวณสวนกลางมหานคร

โดยกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับการประสานครหลวง ทำการวางท่อระบายและท่อจ่ายน้ำให้กับชุมชนตามบริเวณถนนและซอยต่าง ๆ ในพื้นที่บางกะเจ้า ซึ่งได้ดำเนินการแล้วเสร็จตั้งแต่ปี พ.ศ.2537

3) โครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนบริเวณบางกะเจ้า

โดยกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับจังหวัดสมุทรปราการ ในการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชน ได้แก่ โครงการบริการขั้นพื้นฐาน คือ การสร้างถนนลาดยาง ทางเดินเท้าคอนกรีตเสริมเหล็กและถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก โครงการปรับปรุงสวนหย่อม-สนามเด็กเล่น โครงการจัดหาอุปกรณ์กีฬาเพื่อพัฒนาสุขภาพอนามัยของนักเรียน และโครงการปลูกไม้เศรษฐกิจเอนกประสงค์ เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนบางกะเจ้า

4.4.2.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่บางกะเจ้า

1) กฎกระทรวง ฉบับที่ 37 (พ.ศ.2535)

ซึ่งออกความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 เพื่อกำหนดเขตพื้นที่บางกะเจ้าเพื่อควบคุมชนิดและประเภทอาคารบางประเภท โดยมีการควบคุมพื้นที่ดังนี้

1.1) ห้ามก่อสร้างอาคารสูงเกิน 15 เมตร คลังสินค้า โรงงาน ขนาด 5 แร่งม้าหรือใช้คนงานตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ท่าจอดเรือ ห้องแถว ดึกแถวเพิ่มขึ้นจากเดิม และอาคารที่ประกอบการค้า ต้องห่างจากอาคารข้างเคียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ต่ำกว่า 4 เมตร หรือมีความสูงเกิน 15 เมตรหรือมีพื้นที่อาคารชั้นล่างเกิน 100 ตารางเมตร

1.2) อาคารที่พักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยวสูงไม่เกิน 12 เมตร แต่ละหลังห่างกันไม่ต่ำกว่า 4 เมตร และห่างจากเขตที่ดินแปลงอื่นไม่ต่ำกว่า 2 เมตร และห้ามสร้างเขื่อนฝายหรือท่อระบายน้ำ ร้ว กำแพง ประตู สะพานที่ลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยา

1.3) ห้ามก่อสร้างอาคารใด ๆ ในระยะทางต่ำกว่า 12 เมตร จากศูนย์กลางถนนเพชรหึง-บางกอบัว และระยะห่างจากศูนย์กลางถนนสาธารณะ เฉพาะในพื้นที่ตำบลบางกะเจ้า ตำบลบางกอบัว ตำบลบางซอ ตำบลบางน้ำผึ้ง และตำบลบางกระสอบ น้อยกว่า 8 เมตร ส่วนตำบลทรงคนองกำหนดไม่ต่ำกว่า 6 เมตร

1.4) ห้ามก่อสร้างอาคารในระยะห่างจากริมคู คลองหรือลำกระโดงสาธารณะต่ำกว่า 6 เมตร

1.5) เว้นที่ว่างโดยรอบอาคารไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 ของที่ดินแปลงนั้น

2) กฎกระทรวง ฉบับที่ 173 (2537)

ออกตามความในพระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ.2518 ซึ่งมีกำหนดห้าปี (พ.ศ.2537-2541) เพื่อจัดระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับและสอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชนในอนาคตและส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจ โครงข่ายบริการสาธารณะ โดยพื้นที่บางกะเจ้าจะแบ่งเป็น 2 บริเวณที่กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินดังนี้

บริเวณที่ 1 ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม ให้ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรกรรม สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่ ใช้เพื่อกิจกรรมอื่นได้ไม่เกินร้อยละ 10 โดยห้ามการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อกิจการดังนี้

- การจัดสรรที่ดินเพื่อประกอบการพาณิชย์หรือประกอบอุตสาหกรรม
- การอยู่อาศัยหรือประกอบพาณิชยกรรมประเภทห้องแถวหรือคึกแถว

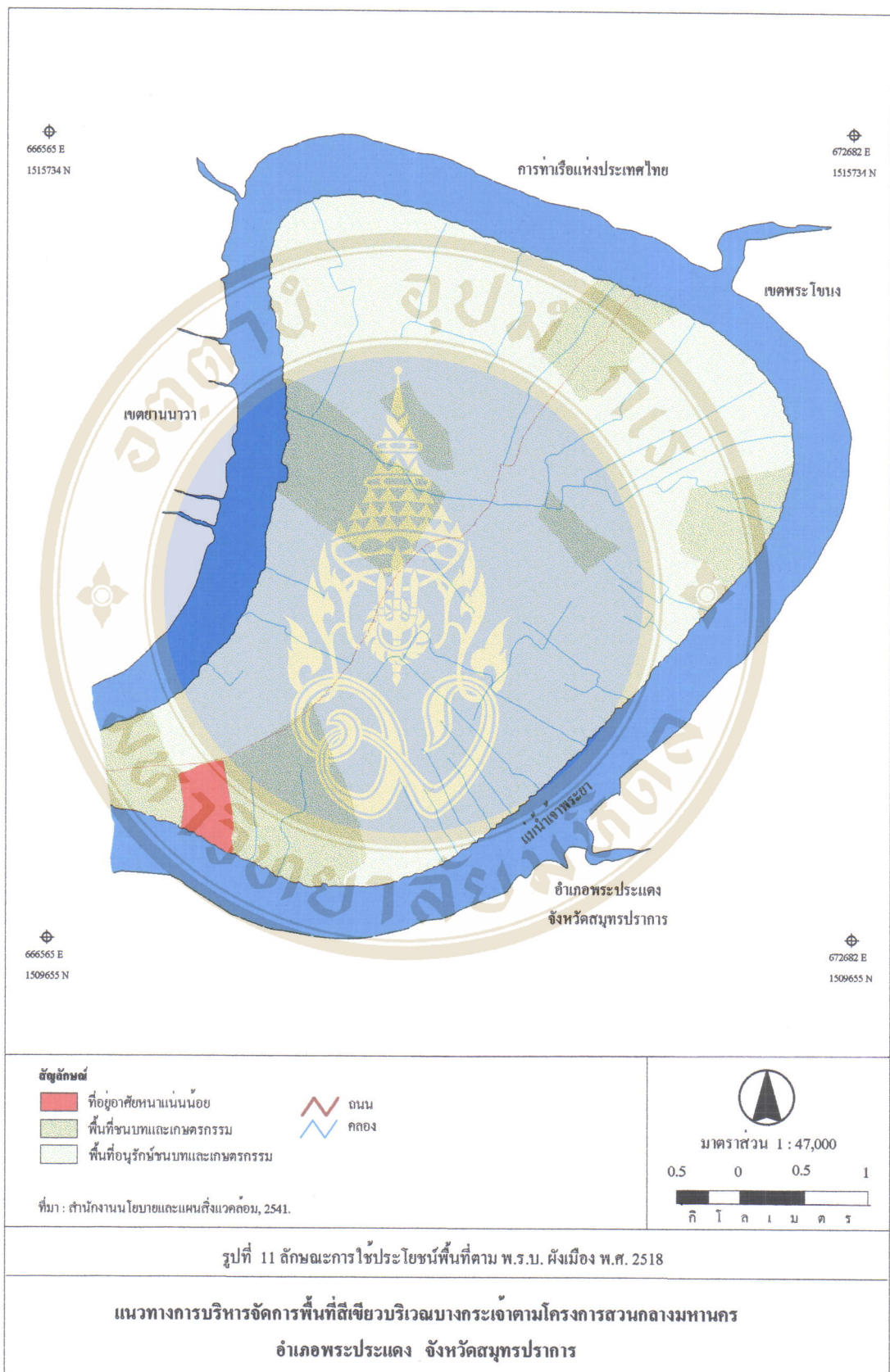
- โรงงานทุกประเภท เว้นแต่โรงงานที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับอุตสาหกรรมบริการ โรงงานที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับอุตสาหกรรม หัตถกรรม โรงงานที่ประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร และโรงงานที่ไม่ก่อเหตุรำคาญ

บริเวณที่ 2 การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม สำหรับการใช้พื้นที่เพื่อเกษตรกรรมหรือเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม การสาธารณูปโภค สาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่หรือเพื่อกิจการอื่นให้ใช้เพิ่มได้อีกไม่เกินร้อยละ 5 ของที่ดินประเภทนี้ แต่ห้ามการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการจัดสรรที่ดิน การอยู่อาศัยประเภทห้องแถวหรือตึกแถว การอยู่อาศัยประเภทห้องชุด อาคารชุดหรือหอพัก การอยู่อาศัยประเภทอาคารขนาดใหญ่ อาคารพาณิชย์ ทุกประเภทและโรงงานทุกประเภท

นอกจากนี้ยังมีร่างประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เรื่อง ประกาศเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อมบริเวณบางกะเจ้า ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ตรวจร่างฯเสร็จเรียบร้อยแล้ว และต้องนำเสนอ ครม.พิจารณาให้ความเห็นชอบแล้วรัฐมนตรีกระทรวงวิทยาศาสตร์ลงนามประกาศในราชกิจจานุเบกษา ต่อไป

4.5 สถานการณ์ และแนวโน้มการจัดการพื้นที่ในอนาคต

ในอดีต (ก่อนมีโครงการเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว) จะเห็นว่าพื้นที่ที่กระเพาะหมูนี้เป็นพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกที่จะเป็นตัวกำหนดลักษณะของปัจจัยภายใน โดยปัจจัยภายนอกนั้นได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา ที่จะได้รับอิทธิพลทั้งจากทะเล และจากน้ำท่าบริเวณต้นน้ำทางเหนือขึ้นไป ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายใน คือ ลักษณะของการเกิดน้ำท่วม น้ำเค็ม และน้ำเสียในพื้นที่ศึกษา ที่จะส่งผลกระทบต่อปริมาณพื้นที่เกษตรกรรมหรือพื้นที่สีเขียวโดยตรง ยกตัวอย่างเช่น ถ้าในช่วงที่น้ำมากในฤดูฝน คือ มีปริมาณน้ำจากน้ำฝนร่วมกับการไหลบ่าของน้ำจากต้นน้ำจากภาคเหนือ ผสมกับถ้าเกิดน้ำทะเลหนุนจะทำให้เกิดน้ำท่วมในพื้นที่ได้ แต่การท่วมังจะมีระยะเวลาสั้น เนื่องจากสามารถระบายได้อย่างรวดเร็ว

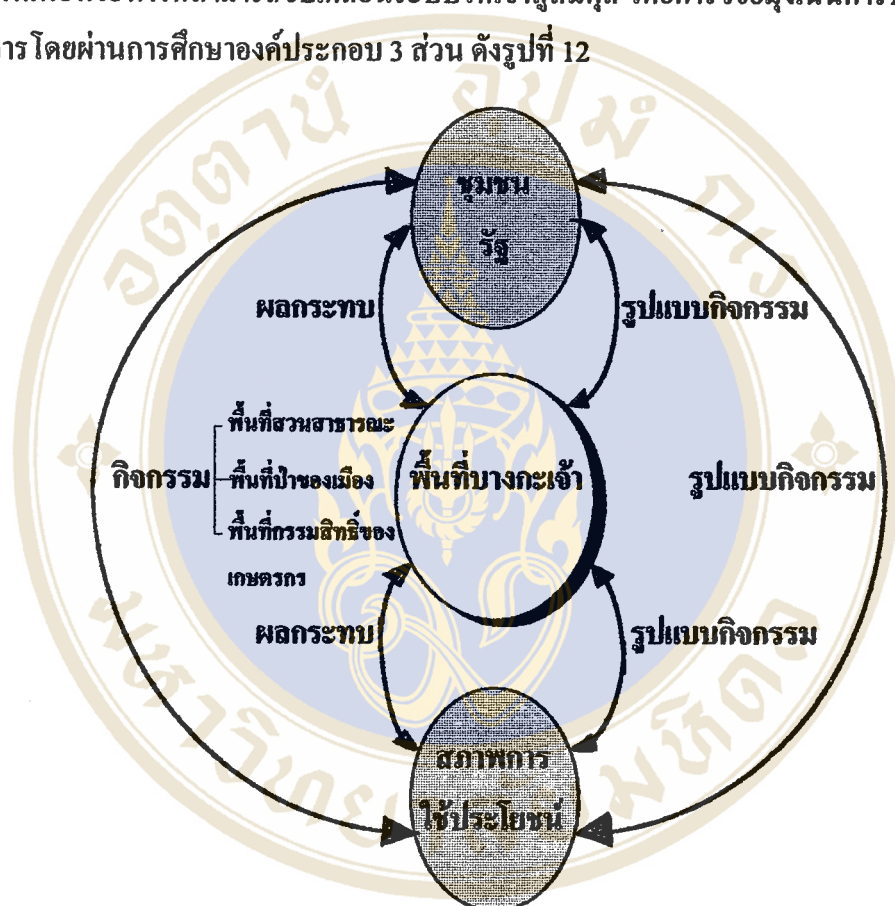
จากการสอบถามจากคนเก่าคนแก่ในพื้นที่ที่ได้ประสบทั้งเหตุการณ์ในอดีตและเห็นภาพในปัจจุบันด้วย มักจะให้ความเห็นว่า ในอดีตการท่วมขังจะแห้งได้เร็วกว่าในปัจจุบัน โดยที่ในอดีตมักเกิดน้ำท่วมช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม ท่วมเดือนละไม่เกิน 2 ช่วง คือช่วงขึ้น 12,13 ค่ำน้ำจะมากและมากสุดในช่วงขึ้น 14,15 ค่ำ พอถึง แรม 1,2 จะเริ่มลด อีกช่วงคือช่วงขึ้น 8,9 ค่ำ จะท่วมถึง ขึ้น 10 ค่ำจะลด แต่ในปัจจุบันพบว่ามักจะเกิดการท่วมขังได้นานกว่าในอดีตคือท่วมขังประมาณ 1 สัปดาห์ และในบางพื้นที่ที่เป็นที่ลุ่มมีน้ำเอ่อล้นจากคลองและไม่เกิดการไหลคืนกลับทำให้บางพื้นที่เกิดน้ำท่วมขังเป็นระยะเวลาหลายสัปดาห์ ทำให้การทำการเกษตรของพื้นที่ได้ผลผลิตไม่เต็มที่ จนถึงช่วง พ.ศ.2526 ที่เป็นช่วงวิกฤตเกิดน้ำท่วมใหญ่ขึ้นและท่วมขังเป็นระยะเวลานานเป็นเดือน ทำให้พืชพรรณของพื้นที่เน่าตายเสียหาย คนในพื้นที่จึงหันไปประกอบอาชีพอื่นเพื่อยังชีพ เนื่องจากการฟื้นฟูสภาพสวนขึ้นใหม่ต้องใช้ระยะเวลา หุน และแรงงานในปริมาณมาก

ส่วนช่วงที่เกิดปัญหาน้ำเค็ม เนื่องจากแต่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคมมีปริมาณน้ำในแม่น้ำน้อย ทำให้น้ำทะเลดันสูงขึ้น ซึ่งโดยปกติถ้าปริมาณน้ำที่เก็บกักไว้บริเวณต้นน้ำมีมากพอก็จะทำการปล่อยน้ำลงมาไล่น้ำเค็มบ้าง แต่ถ้าน้ำที่เก็บกักไว้มีปริมาณน้อยก็จะไม่ปล่อยลงมา ส่งผลให้เกิดน้ำเค็มขึ้นทั้งบริเวณแม่น้ำเจ้าพระยารอบพื้นที่และไหลเข้าสู่คลองภายในพื้นที่ด้วย พอถึงช่วงต้นฤดูฝนประมาณเดือนมิถุนายนน้ำจะเริ่มจืดลง ส่วนการที่เกิมน้ำเค็มในพื้นที่ที่มีสาเหตุมาจากทั้งการระบายน้ำได้ไม่ดีผนวกกับการขยายตัวของชุมชน ส่งผลให้คุณภาพน้ำภายในคลองมีคุณภาพต่ำลง

จากสาเหตุด้านน้ำหลายประการที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปัจจัยภายนอกที่เกี่ยวข้องกับปริมาณและคุณภาพน้ำภายในพื้นที่ศึกษาเป็นตัวผลักดันที่ทำให้เกษตรกรในพื้นที่ทอดทิ้งและไม่เกิดแรงผลักดันในการดูแลรักษาพื้นที่เกษตรกรรมหรือพื้นที่สีเขียวของตนไว้ เกิดการทิ้งร้างพื้นที่มากขึ้น เนื่องจากผลผลิตที่เกิดขึ้นไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ทำให้ทางภาครัฐมาดำเนินโครงการในการสร้างคันกันน้ำรอบพื้นที่กระเพาะหมู เพื่อแก้ไขปัญหาอิทธิพลภายนอกที่จะทำให้เกิดผลกระทบต่อกิจกรรมการเพาะปลูกภายในพื้นที่กระเพาะหมู อันจะเป็นแรงจูงใจกระตุ้นให้เกษตรกรในพื้นที่หันกลับมาฟื้นฟู ดูแลรักษาพื้นที่เกษตรของตนมากขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวได้อีกวิธีหนึ่ง

เมื่อมีการทำคันดินกันน้ำรอบพื้นที่เสร็จเรียบร้อยแล้ว จะเป็นการลดอิทธิพลของปัจจัยภายนอกลง แต่เมื่อจัดการลดอิทธิพลของปัจจัยภายนอกลงแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการรักษาสภาพหรือ

รักษาสมดุลของปัจจัยทั้งหมดภายในพื้นที่ ที่เปรียบเสมือนเส้นเลือดฝอยที่คอยหล่อเลี้ยงปอดแห่งนี้ไว้ โดยต้องอาศัยระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและต้องอาศัยการประสานการทำงานในระดับพื้นที่ เพราะการรักษาแบบไม่ใช้เพียงเฉพาะแค่การจัดการตามขอบเขตการปกครอง แต่ต้องจัดการรักษาระดับพื้นที่ทั้งกระเพาะหมู (6 ตำบล) โดยอาศัยการจัดการกับองค์ประกอบต่าง ๆ ภายในพื้นที่เพื่อที่จะทำให้สามารถขับเคลื่อนระบบให้เข้าสู่สมดุล โดยการวิจัยมุ่งเน้นการบริหารจัดการองค์การโดยผ่านการศึกษาองค์ประกอบ 3 ส่วน ดังรูปที่ 12

รูปที่ 12 องค์ประกอบย่อยภายในพื้นที่

องค์ประกอบทั้ง 3 ส่วนจะมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยที่สภาพการใช้ประโยชน์พื้นที่จะส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่บางกะเจ้ารวมถึงส่งผลต่อสภาพของชุมชนด้วย การศึกษาวิจัยมุ่งที่ในการจัดองค์การตามรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินและลักษณะสภาพและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน รวมถึงความต้องการของชุมชนและรัฐด้วย โดยอยู่ในพื้นฐานของการรักษาอัตราการเปลี่ยนแปลงให้คงที่หรือให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ในอัตราที่ต่ำที่สุด

บทที่ 5

ผลการศึกษาและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการ เพื่อการรักษาพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า ตามโครงการสวนกลางมหานคร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวในการวิจัยนี้ จำกัดเฉพาะด้านการจัดการ เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นการศึกษาโดยใช้หลักการวิเคราะห์ระบบ (System analysis) ทำให้ได้ออกแบบงานวิจัยในลักษณะการศึกษาระบบมหภาคของพื้นที่ คือศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงภายในระบบที่มีผลต่อระบบมหภาคของพื้นที่บางกะเจ้า คือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากอดีตถึงปัจจุบัน รวมถึงศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกระบบย่อยด้วย เพราะสภาพแวดล้อมภายนอกจะมีผลต่อระบบย่อย และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบย่อย ร่วมกับทฤษฎีองค์การตามสถานการณ์หรือองค์การตามความเหมาะสม (Contingency or situational models) เพื่อออกแบบองค์การให้ครอบคลุมและเหมาะสมกับระบบย่อยและสภาพแวดล้อมภายนอก โดยแบ่งการเสนอผลศึกษาเป็น 5 ส่วน ได้แก่

1. ระบบย่อยพื้นที่สวนสาธารณะ ศึกษาถึงลักษณะ รูปแบบ หน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการพื้นที่สวนสาธารณะ จากความคิดเห็นของคณะกรรมการโครงการสวนกลางมหานคร โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview)
2. ระบบย่อยพื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชน ศึกษาจากรูปแบบ (model) การจัดการป่าชุมชนของประเทศไทย จากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับผลการวัดระดับความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ที่มีต่อการจัดการโครงการป่าชุมชน ที่ได้จากแบบสอบถาม (Questionnaire)
3. ระบบย่อยพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร ศึกษาถึงสถานการณ์ของพื้นที่ สภาพปัญหา ความรุนแรงของปัญหา และการเชื่อมโยงของปัญหา ที่ได้จากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการแปลผลจากภาพถ่ายทางอากาศ รวมถึงความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนที่ได้จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ประชาชนในพื้นที่ศึกษา

4. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อย 3 ระบบย่อยดังกล่าวในข้อ 1-3 กับสภาพแวดล้อมภายนอก รวมถึงการจัดการขององค์การในพื้นที่ ศึกษาจากการจัดสนทนากลุ่ม (Group discussion) ของผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

5. การวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการสีเขียวบริเวณบางกะเจ้า ด้านการจัดองค์การบริหารงานระดับพื้นที่ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) จากผลการศึกษาที่ได้ทั้งหมด

5.1 ระบบย่อยพื้นที่สวนสาธารณะ

ศึกษาถึงลักษณะ รูปแบบหน่วยงาน ทำหน้าที่จัดการพื้นที่สวนสาธารณะ จากการศึกษาความคิดเห็นของคณะกรรมการโครงการสวนกลางมหานคร ซึ่งทำหน้าที่บริหารงานระดับนโยบายในพื้นที่บางกะเจ้า ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามคำสั่งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ที่ 13/2539 เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2539 จำนวน 24 ท่าน (รายชื่อแสดงดังภาคผนวก ก)

เนื่องจากข้อจำกัดของเวลา รวมถึงการที่คณะกรรมการฯ มาจากผู้แทนหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งมีภาระกิจหลักอยู่แล้ว เพื่อให้เกิดความสะดวกในการติดต่อ ทำให้การเก็บข้อมูลกระทำโดยการส่งแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างทางไปรษณีย์ ไปยังคณะกรรมการโครงการสวนกลางมหานครทั้งหมด จำนวน 24 ชุด แล้วใช้การโทรศัพท์เพื่อตรวจสอบการได้รับแบบสัมภาษณ์ แล้วรอการส่งกลับเป็นเวลา 3 เดือนนับแต่วันส่ง (ประมาณเดือนมิถุนายนถึงสิงหาคม) ปรากฏว่ามีผู้ตอบแบบสัมภาษณ์และส่งกลับคืนมา จำนวน 7 ชุด คิดเป็นประมาณร้อยละ 29 ของแบบสัมภาษณ์ที่ได้ส่งไปทั้งหมด ดังรายชื่อต่อไปนี้

1) นายวาทัญญู ณ ถลาง

2) นายพจน์ สุขมหา

ผู้อำนวยการกองแผนงาน กรมที่ดิน

ผู้แทนอธิบดีกรมที่ดิน

3) คุณสุกานดา เหล่าเพชร

นักวิชาการสิ่งแวดล้อม 4 กรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน

ผู้แทนกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน

4) นางดวงกมล นิธิอุทัย

รองเลขาธิการคณะกรรมการการกฤษฎีกา

สำนักงานคณะกรรมการการกฤษฎีกา

5) นายอรุณ เกตุสุริยงค์

ผู้อำนวยการกองพัฒนาอาสาสมัครและผู้นำท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน

ผู้แทนอธิบดีกรมพัฒนาชุมชน

6) นางคันสนีย์ ศรีสุกรี

ผู้อำนวยการส่วนผังเมืองที่ 1 สำนักผังเมือง

ผู้แทนอธิบดีกรมการผังเมือง

7) นางเครือพันธ์ ไบตระกูล

ผู้อำนวยการกองสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ

ซึ่งแม้ว่าจะมีผู้ส่งแบบสัมภาษณ์กลับคืนมาไม่ถึงร้อยละ 50 ของแบบสัมภาษณ์ทั้งหมด แต่เมื่อพิจารณาจากผลของข้อมูลและพิจารณาจากหน่วยงานที่ส่งคืน พบว่าผลที่ได้สามารถเป็นตัวแทนของคณะอนุกรรมการโครงการสวนกลางมหานครได้ เนื่องจากข้อมูลสามารถครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของงานวิจัย รวมถึงผู้ที่ตอบแบบสัมภาษณ์และหน่วยงานที่สังกัด ก็มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานในส่วนนี้ อาทิเช่น นายวชิรณัฐ ฅ กลาง ซึ่งปัจจุบันทำหน้าที่ประธานคณะทำงานพิจารณารูปแบบสวนกลางมหานครด้วย ซึ่งได้รับผิดชอบในการพิจารณารูปแบบสวนสาธารณะทั้ง 3 สวน (สวนที่ 1 พื้นที่ 76 ไร่ สวนที่ 2 พื้นที่ 72 ไร่ และสวนที่ 3 พื้นที่ 57 ไร่) ตั้งแต่ในขั้นตอนการก่อสร้าง นางเครือพันธ์ ไบตระกูล ผู้อำนวยการกองสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ ซึ่งหน้าที่โดยส่วนตัวทำหน้าที่ผู้ช่วยเลขานุการของคณะอนุกรรมการโครงการสวนกลางมหานคร รวมถึงหน่วยงานที่สังกัด ซึ่งก็คือกองสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ ก็เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบโครงการฯ และพื้นที่บางกะเจ้า รวมถึงกรมการพัฒนาชุมชน กรมการผังเมือง และกรมที่ดินก็เป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และทำหน้าที่หลักอยู่ในพื้นที่

ผลจากแบบสัมภาษณ์คณะอนุกรรมการสวนกลางมหานคร ถึงรูปแบบของหน่วยงานหลักในการดูแลพื้นที่สวนสาธารณะ แสดงผลการศึกษาได้ดังนี้

5.1.1 โครงสร้างองค์การ

ได้แก่ การจัดรูปแบบโครงสร้าง รูปแบบความสัมพันธ์ ความเป็นทางการและความชำนาญพิเศษ จากแบบสัมภาษณ์ พบว่า รูปแบบโครงสร้างที่ควรจัดมากที่สุด คือ โครงสร้างองค์การแบบคณะกรรมการ (Committee organization) เพื่อการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ภายในองค์การ รองลงมา คือ โครงสร้างองค์การแบบงานหลัก (Line organization) ที่มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมหรือรูปปิระมิด มีสายการบังคับบัญชาชัดเจนจากบนลงล่าง กำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบชัดเจน และโครงสร้างองค์การแบบแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ (Function organization) ที่จัดโครงสร้างโดยถือหน้าที่ในการทำงานต่าง ๆ เป็นหลักในการแบ่งงาน แยกหน่วยงานที่ปรึกษาและหน่วยงานหลักจากกัน โดยหน่วยงานหลักสามารถรับคำแนะนำทางวิชาการจากหน่วยงานที่ปรึกษาหลาย ๆ หน่วยงานได้ในเวลาเดียวกัน

ส่วนรูปแบบความสัมพันธ์ การประสานงาน หรือลักษณะการติดต่อและการมีปฏิริยาโต้ตอบที่เหมาะสมมากที่สุด คือ รูปแบบความสัมพันธ์แนวทแยง ที่มีทั้งรูปแบบสายการบังคับบัญชาตามแนวดิ่ง และการประสานงานในแนวราบระหว่างงานประกอบกัน

เมื่อพิจารณาความเป็นทางการขององค์การ โดยดูจากการกำหนดมาตรฐานในการทำงาน ระดับการกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร และระดับการปฏิบัติตามกฎหรือมาตรฐาน พบว่าคณะอนุกรรมการฯ ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการในระดับปานกลางถึงสูง คือค่อนข้างจะต้องการให้องค์การมีความเป็นทางการปานกลางถึงสูง

ส่วนลักษณะความชำนาญพิเศษ จะพิจารณาจากสาขาวิชาที่ศึกษาและระดับการศึกษา รวมถึงประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า งานในระดับบริหารควรจบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ส่วนระดับปฏิบัติการจะมีระดับการศึกษาแตกต่างกันไปตามลักษณะงาน เช่น งานด้านการเกษตรระดับปฏิบัติการจบระดับประถมศึกษาก็เพียงพอ ส่วนงานด้านอื่นควรจบระดับประกาศนียบัตรหรือมีความรู้เกี่ยวกับงานด้านนั้น ๆ

ด้านประสบการณ์ในการทำงาน ส่วนใหญ่จะจำเป็นสำหรับระดับบริหาร ซึ่งควรมีประสบการณ์งานอยู่ในช่วง 1-3 ปี แล้วยแต่ลักษณะงาน ส่วนระดับปฏิบัติการส่วนใหญ่คณะอนุกรรมการฯ ส่วนใหญ่เห็นว่าจะไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ในการทำงาน

5.1.2 อำนาจหน้าที่

จะประกอบไปด้วย การแบ่งลักษณะอำนาจหน้าที่ การรวมอำนาจ และการกระจายอำนาจ

5.1.2.1 การแบ่งลักษณะอำนาจหน้าที่ในแต่ละงาน

5.1.2.1.1 งานธุรการและประสานงานสื่อ

ทำหน้าที่เกี่ยวกับการสารบรรณและธุรการทั่วไป รวมถึงการบริหารงานบุคคลและการเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ การงบประมาณ การเงินการบัญชีและการพัสดุ การควบคุมดูแลอาคารสถานที่และยานพาหนะ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในการเป็นศูนย์กลางของงานต่าง ๆ ในการจัดพิมพ์เอกสาร หนังสือ เพื่อนำไปใช้ในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

5.1.2.1.2 กฎหมาย ร้องเรียน ร้องทุกข์ และประสานงาน

ทำหน้าที่เกี่ยวกับการรับและพิจารณาเรื่องร้องเรียน และร้องทุกข์เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อการรักษาพื้นที่สีเขียว เช่น การระบายน้ำ น้ำเสีย น้ำท่วมหรือน้ำเค็ม รวมถึงมลพิษอื่น ๆ นอกจากนั้นยังมีการเพิ่มเติมในส่วนของการตรวจสอบการร้องเรียน ทำหน้าที่ในการประสานงานกับองค์กรเอกชนหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

5.1.2.1.3 งานปลูกบำรุงรักษา

ทำหน้าที่เกี่ยวกับการปลูก ตกแต่ง บำรุงรักษาสนามหญ้า และต้นไม้ ส่วนที่มีการเพิ่มเติมคือ การเพาะชำกล้าไม้ พันธุ์ไม้ดอก ไม้ประดับ ขยายพันธุ์ไม้ และดูแลระบบนิเวศน์โดยรวม

5.1.2.1.4 งานวิจัย ส่งเสริมด้านวิชาการเกษตร

ทำหน้าที่เกี่ยวกับการทดลอง วิจัย วางแผนดำเนินการขยายพันธุ์ไม้ และเผยแพร่งานการเกษตรในหลายสาขา เช่น ดิน ปุ๋ยและพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมกับการปลูกในพื้นที่บางกะเจ้าและพื้นที่คล้ายคลึงกัน และส่งต่อข้อมูลให้กับงานปลูกและบำรุงรักษา ทำการวิจัยทั่วไปไม่เน้นเฉพาะพื้นที่บางกะเจ้า การวิจัยเกี่ยวกับโรคพืช ธาตุอาหารพืช โรคที่เกิดจากต้นไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับ และอาจทำธุรกิจการวิจัยร่วมด้วย

5.1.2.1.5 งานวิจัย ส่งเสริม ด้านธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเพาะเลี้ยง รวมถึงการขยายพันธุ์สัตว์น้ำ ฝึกสอน วิชาเกี่ยวกับแมลงที่ทำให้เกิดสมดุลต่อระบบนิเวศน์

5.1.2.1.6 งานวิจัย ส่งเสริม ด้านวัฒนธรรม

ทำหน้าที่ด้านการศึกษา วิชา พื้นฟูและบำรุงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนบางกะเจ้า รวมถึงชุมชนข้างเคียง

5.1.2.1.7 งานอาคาร โครงสร้างพื้นฐาน ควบคุมกิจกรรมสวนสาธารณะ และอุปกรณ์ประกอบ

มีหน้าที่เกี่ยวกับการดูแลควบคุมน้ำของ Aquarium ระบบรดน้ำต้นไม้ บำรุงรักษาอาคาร และส่วนประกอบของสวนสาธารณะ เช่น สะพาน อาคาร การรักษาความปลอดภัย และรักษาความสะอาด รวมถึงควบคุมการปิด-เปิดสวนสาธารณะ ไฟฟ้า น้ำประปา นอกจากนั้นยังมีหน้าที่ในการควบคุมการปิด-เปิดประตูระบายน้ำทั้งภายในสวนสาธารณะและพื้นที่รอบนอก กระเพาะหมู

5.1.2.1.8 งานติดตาม ประเมินผล และวางแผน

ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านน้ำ และอากาศของพื้นที่ตามเวลาที่กำหนดไว้ประจำแน่นอน และกรณีที่มีเหตุร้องเรียน การเพิ่มเติมในส่วนของการวัดปริมาณฝน ลมหรือสภาพอุตุนิยม การทรุดของแผ่นดิน การเพิ่มของน้ำทะเล การเปลี่ยนแปลงของน้ำทะเลและน้ำกร่อยที่เข้ามา ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพันธุ์พืชในพื้นที่ แล้วยนำผลที่ได้จากการติดตามและประเมินผลมาใช้ในการวางแผนการพัฒนาพื้นที่

5.1.2.1.9 งานแสดง ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

ทำหน้าที่จัดการแสดง การจัดนิทรรศการด้านธรรมชาติวิทยา และการจัดการแสดงอื่น ๆ ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนบางกะเจ้าและพื้นที่ข้างเคียง นอกจากนี้ยังอาจเผยแพร่ในรูปเอกสาร หนังสือ สื่ออื่น ๆ รวมถึงการทำเครือข่าย internet และการทำชุมชนสัมพันธ์

5.1.2.2 การรวมอำนาจและการกระจายอำนาจ

เน้นการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการงาน โดยมีการมอบอำนาจตัดสินใจให้กับผู้บริหารระดับรองพิจารณาตัดสินใจได้ ในกรณีที่ต้องมีการตัดสินใจเกี่ยวกับงานในหน้าที่ที่รับผิดชอบ หรือบางงานผู้ปฏิบัติสามารถตัดสินใจได้เอง โดยที่ต้งไม่มีผลเสียหาต่องาน

5.1.3 ความรับผิดชอบ

ในส่วนของความรับผิดชอบเป็นลักษณะการจัดกลุ่มงานเพื่อจัดกลุ่มความรับผิดชอบหรือการจัดหมวดหมู่ของงาน จากผลการศึกษาความคิดเห็นของคณะอนุกรรมการ โครงการสวนกลางมหานคร พบว่า ลักษณะการจัดกลุ่มงานตามวัตถุประสงค์ (Purpose) และการจัดกลุ่มงานตามหน้าที่ (Function) เป็นการจัดกลุ่มงานที่เหมาะสมเท่าเทียมกันทั้ง 2 วิธี

5.1.4 การแบ่งงาน

จากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เสนอการแบ่งงานเป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

- 1) งานธุรการ
- 2) งานร้องเรียนและร้องทุกข์
- 3) งานปลูกและบำรุงรักษา
- 4) งานวิจัย ส่งเสริมและเผยแพร่ด้านวิชาการเกษตร
- 5) งานวิจัย ส่งเสริมและเผยแพร่ด้านธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม
- 6) งานอาคารและโครงสร้างพื้นฐาน
- 7) งานควบคุมกิจกรรมสวนสาธารณะและอุปกรณ์ประกอบ
- 8) งานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 9) งานประสานและการวางแผน

แต่ผลการศึกษาจากความคิดเห็นของคณะอนุกรรมการพบว่าควรมีการปรับปรุงการแบ่งงานเป็นฝ่ายต่าง ๆ ดังนี้

- 1) งานธุรการและประสานงานสื่อ
- 2) งานกฎหมาย ร้องเรียน ร้องทุกข์ และประสานงาน
- 3) งานปลูกและบำรุงรักษา
- 4) งานวิจัย ส่งเสริมด้านวิชาการเกษตร

- 5) งานวิจัย ส่งเสริมด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 6) งานวิจัย ส่งเสริมด้านวัฒนธรรม
- 7) งานอาคาร โครงสร้างพื้นฐาน และควบคุมกิจกรรมสวนสาธารณะรวมถึงอุปกรณ์ประกอบ
- 8) งานติดตาม ประเมินผลและวางแผน
- 9) งานแสดง ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

นอกจากนี้ จากผลการศึกษาพบว่า คณะอนุกรรมการสวนกลางมหานครส่วนใหญ่ต้องการให้มีการจัดกลุ่มงานตามวัตถุประสงค์ (Purpose) หรือการจัดกลุ่มงานตามหน้าที่ (Function) ดังนั้น จึงได้เสนอกิจกรรมที่ได้จากงานต่าง ๆ ข้างต้นตามลักษณะหน้าที่ได้ 3 กลุ่มงาน ดังนี้

1) กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา ได้แก่

- 1.1) งานวิจัย ส่งเสริมด้านการเกษตร
- 1.2) งานวิจัย ส่งเสริมด้านธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
- 1.3) งานวิจัย ส่งเสริมด้านวัฒนธรรม

2) กลุ่มงานส่งเสริมและประสานงาน ได้แก่

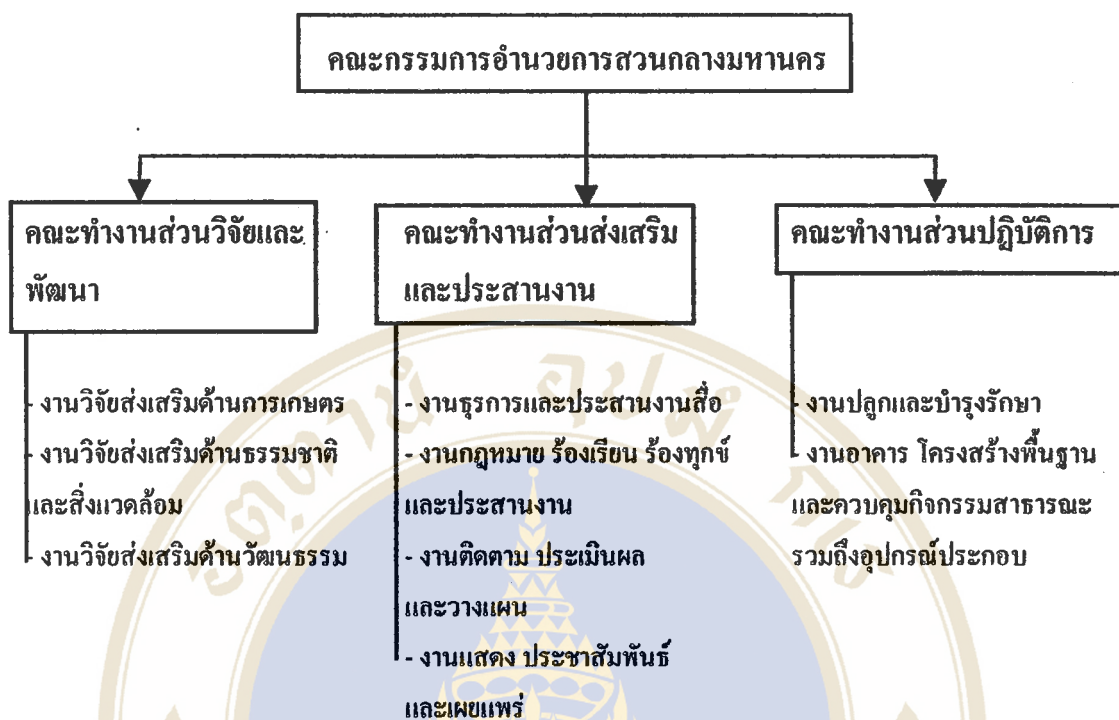
- 2.1) งานธุรการและประสานงานสื่อ
- 2.2) งานกฎหมาย ร้องเรียน ร้องทุกข์ และประสานงาน
- 2.3) งานติดตาม ประเมินผลและวางแผน
- 2.4) งานแสดง ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่

3) กลุ่มงานปฏิบัติการ ได้แก่

- 3.1) งานปลูกและบำรุงรักษา
- 3.2) งานอาคาร โครงสร้างพื้นฐานและควบคุมกิจกรรมสาธารณะรวมถึง

อุปกรณ์ประกอบ

เมื่อนำผลการศึกษาในส่วนของการแบ่งงานและการจัดกลุ่มงานมาใช้ในการจัดรูปแบบโครงสร้างองค์การของหน่วยงานจัดการพื้นที่สวนสาธารณะ ซึ่งคณะอนุกรรมการฯ ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการจัดรูปแบบโครงสร้างองค์การเป็นแบบคณะกรรมการ จะได้รูปแบบดังรูปที่ 13

รูปที่ 13 โครงสร้างองค์การบริหารจัดการพื้นที่สวนสาธารณะ

5.1.5 สายการบังคับบัญชาและขนาดการควบคุม

สายการบังคับบัญชาส่วนใหญ่จะกำหนดให้ระดับต่ำสุดคือ ระดับงาน ต่อมาคือระดับฝ่าย กองและกรมตามลำดับ มีผู้บริหารระดับสูงสุดขององค์การคือผู้อำนวยการจำนวน 1 คน รองลงมาคือรองผู้อำนวยการจำนวน 1-3 คน และผู้ช่วยผู้อำนวยการจำนวน 2-4 คน

ขนาดการควบคุมของแต่ละงานในระดับบริหารจะกำหนดให้มีบุคลากรจำนวนประมาณ 1-3 คน ส่วนในระดับปฏิบัติการกำหนดให้มีบุคลากรปริมาณแตกต่างกันไปตามความจำเป็นของลักษณะงาน เช่นงานด้านการเกษตรต้องมีบุคลากรมาก อยู่ในช่วง 5-100 คน ส่วนงานด้านอื่นจะอยู่ในช่วง 1-10 คน

5.1.6 การประสานงาน

รูปแบบการประสานงานจะเน้นให้มีการดำเนินการประสานงานในแนวทแยง คือมีทั้งรูปแบบของสายการบังคับบัญชาในแนวดิ่งและรูปแบบของการประสานงานฝ่ายต่าง ๆ ในแนวราบประกอบกัน โดยเน้นให้มีการปรึกษาหารือกันได้โดยตรง หลีกเลี่ยงการติดต่อโดยใช้หนังสือเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งและการปิดความรับผิดชอบ

5.1.7 ลักษณะการดำเนินการ

การดำเนินการหาประโยชน์มาใช้ในโครงการโดยหาประโยชน์ในรูปแบบการเก็บค่าผ่านประตูในราคาถูกและผลจากเงินกองทุน รวมถึงอาศัยการขอสนับสนุนจากเงินกองทุนสิ่งแวดล้อมจากการขายของที่ระลึก ผลผลิตจากสวนและการเกษตร โดยเพิ่มเติมการจัดทางเดินหรือทางจักรยานไปสู่ชุมชน ไปสการ์ด์และบัตร์อวยพร การทำงานวิจัยรวมถึงการเก็บภาษี การเก็บสัมปทานในการตั้งห้องน้ำ ร้านอาหาร

โดยมีทางเลือกในการดำเนินการต่าง ๆ ดังนี้

ทางเลือกที่ 1 ดำเนินการโดยระบบราชการหรือรัฐเพียงอย่างเดียว

ทางเลือกที่ 2 รัฐทำหน้าที่ในการกำหนดกรอบการดำเนินการ และให้เอกชนรับเหมาดำเนินการ

ทางเลือกที่ 3 รัฐทำหน้าที่ในการกำหนดกรอบการดำเนินการในภาพรวมเป็นแนวนโยบาย และในการดำเนินการจะต่างคนต่างดำเนินการ คือ รัฐจัดการในที่ดินของรัฐ ส่วนที่ดินของเอกชนก็ให้เอกชนดำเนินการเอง โดยอยู่ภายใต้กรอบที่กำหนดไว้

ทางเลือกที่ 4 รัฐทำหน้าที่ในการกำหนดกรอบการดำเนินการในภาพรวมเป็นแนวนโยบาย ส่วนการปฏิบัติจะดำเนินการภายใต้ระบบสหการหรือคณะกรรมการร่วมที่มาจากตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบล

ทางเลือกที่ 5 ตั้งองค์การดูแลพื้นที่ขึ้นใหม่ แต่ยังเป็นองค์การที่ยังต้องทำตามกรอบนโยบายของรัฐโดยอาศัยเงินอุดหนุนจากงบประมาณประจำปี

ทางเลือกที่ 6 ตั้งองค์การดูแลพื้นที่ขึ้นใหม่ โดยเป็นองค์การอิสระมีอำนาจหน้าที่เปิดเสรีในตัวเอง

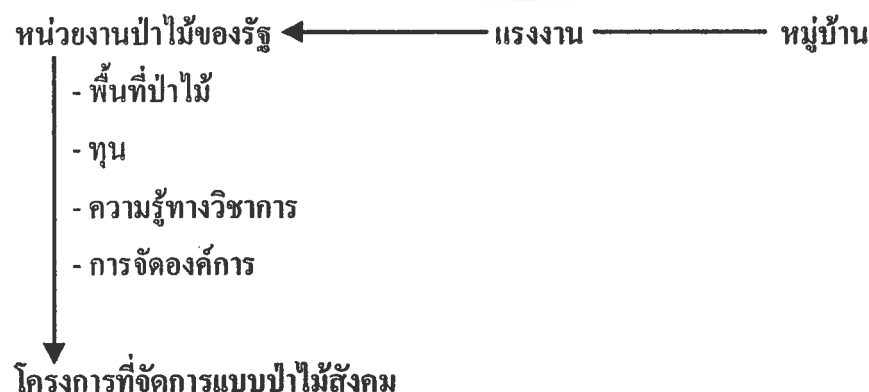
5.2 ระบบย่อยพื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชน

ศึกษาจากรูปแบบ (model) การจัดการป่าชุมชนของประเทศไทย จากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับผลการวัดระดับความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการจัดการป่าชุมชน ที่ได้จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ประชาชนในพื้นที่ศึกษา

5.2.1 การศึกษารูปแบบ (model) การจัดการป่าชุมชนของประเทศไทย

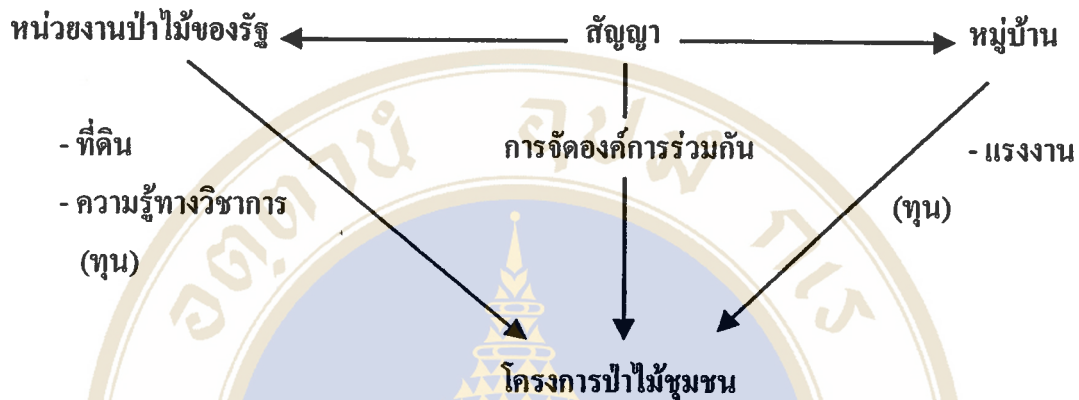
แบบจำลองจะแสดงความสัมพันธ์ร่วมกัน ระหว่าง หน่วยงานป่าไม้ของรัฐ องค์การประชาชน ร่วมกับปัจจัยพื้นฐาน คือ ที่ดิน แรงงาน ทูน และความรู้ทางเทคนิค โดยรูปแบบการจัดการป่าชุมชนในประเทศไทยมีทั้งหมด 8 แบบ แต่ในงานวิจัยนี้จะศึกษาการจัดการป่าชุมชนในที่ดินที่เป็นของรัฐ ดังนั้นจึงได้นำรูปแบบป่าไม้มา 3 แบบ ที่มีความแตกต่างของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

5.2.1.1 แบบที่ 1 ป่าที่ประชาชนมีส่วนร่วมบนพื้นที่ป่าไม้ของรัฐ หรือระบบหมู่บ้านป่าไม้ ระบบ Taungya (Participatory forestry on state forest lands) เป็นรูปแบบที่หน่วยงานป่าไม้ของรัฐเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด ทั้งที่ดิน ทูน ความรู้ทางด้านวิชาการ รวมทั้งการจัดองค์การ และเป็นเจ้าของโครงการ ประชาชนเป็นเพียงผู้รับจ้างแรงงานที่ได้รับค่าตอบแทนจากหน่วยงานป่าไม้ของรัฐ เป็นรูปแบบที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมต่ำ ในการจัดการโครงการ ดังรูป

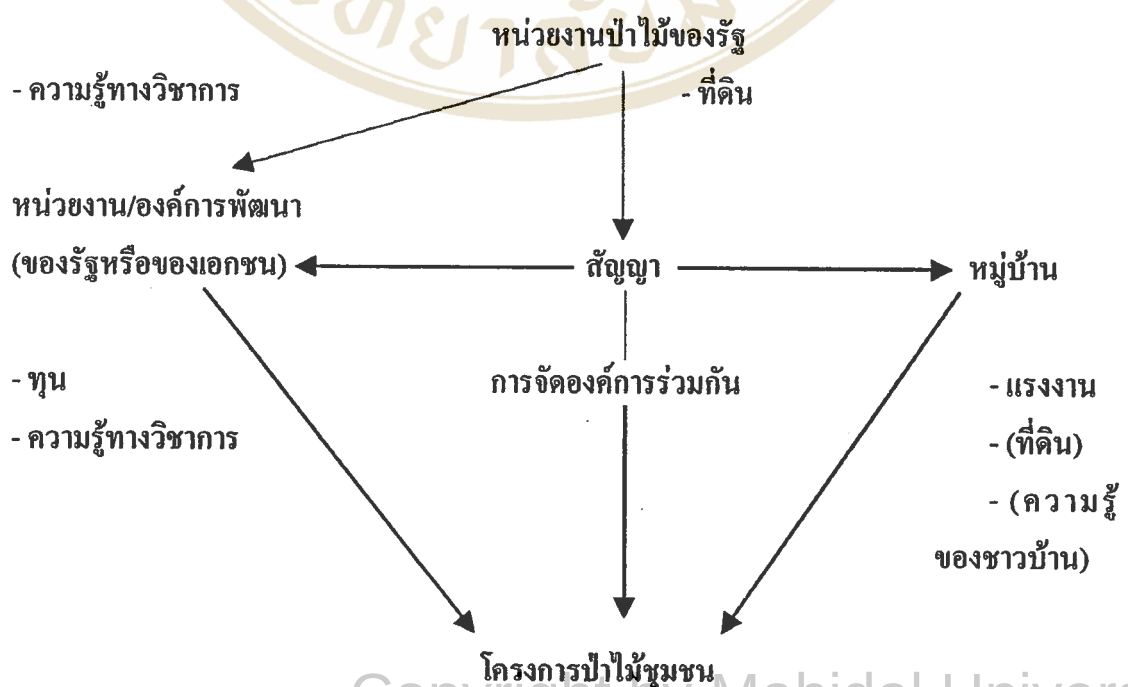

5.2.1.2 แบบที่ 2 รัฐจัดหาป่าของรัฐให้กับโครงการป่าไม้ชุมชน (Partnership model) เป็นรูปแบบการจัดโครงการป่าไม้ชุมชนร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานป่าไม้ของรัฐกับชาว

บ้านในลักษณะของหุ้นส่วน โดยมีข้อสัญญาผูกพันกัน โดยรูปแบบนี้ที่ดินจะเป็นที่ดินที่จัดหาหรือเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐ รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมปานกลางในการจัดการโครงการฯ

5.2.1.3 แบบที่ 3 โครงการพัฒนาชุมชนที่สนับสนุนโดยหน่วยงานป่าไม้ของรัฐ (Institutional development model) เป็นรูปแบบการจัดโครงการป่าไม้ชุมชนในรูปแบบของโครงการพัฒนาชุมชนที่สนับสนุนโดยหน่วยงานป่าไม้ของรัฐ ที่สนองความต้องการทุก ๆ ด้านของประชาชนมากกว่าความต้องการทรัพยากรด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมสูงในการจัดการโครงการฯ

5.2.2 การวัดระดับความต้องการของประชาชนจากแบบสอบถาม (Questionnaire) ในการจัดการโครงการป่าไม้ชุมชน โดยใช้ลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมของประชาชน (Ladder of Citizen Participation) ของ Arnstein ที่แบ่งการมีส่วนร่วมเป็น 3 ระดับ 8 ขั้น ดังนี้

1) ระดับที่มีความจริงจังกน้อยที่สุดหรือการไม่มีส่วนร่วม (Non-participation) มี 2 ขั้น

1.1) การชักนำ (Manipulation)

1.2) การฝึกอบรม (therapy)

2) ระดับที่มีสัญญาณบ่งบอกว่าเป็นการมีส่วนร่วม (Degree of tokenism) มี 3 ขั้น

2.1) การรับทราบข้อมูลข่าวสาร (Informing)

2.2) การปรึกษาหารือ (Consulting)

2.3) การให้การยอมรับ (Placation)

3) ระดับที่แสดงถึงการมีอำนาจของประชาชน (Degree of citizen power) มี 3 ขั้น

3.1) การเป็นหุ้นส่วน (Partnership)

3.2) การมอบหมายอำนาจการตัดสินใจ (Delegated power)

3.3) การควบคุมของประชาชน (Citizen control)

โดยผลการศึกษาจากกลุ่มครัวเรือนตัวอย่าง ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 9 ระดับคะแนนเฉลี่ยความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามขั้นต่าง ๆ 8 ขั้น

ขั้นการมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย
1. ขั้นการชักนำ(Manipulation)	2.3
2 การฝึกอบรม (therapy)	2.6
3. การรับทราบข้อมูลข่าวสาร (Informing)	3.0*
4. การปรึกษาหารือ (Consulting)	2.7
5. การให้การยอมรับ (Placation)	2.6
6. การเป็นหุ้นส่วน (Partnership)	1.8**
7.การมอบหมายอำนาจการตัดสินใจ (Delegated power)	2.1
8. การควบคุมของประชาชน (Citizen control)	1.8**

หมายเหตุ * ค่าเฉลี่ยที่มากที่สุด คือขั้นการรับทราบข้อมูลข่าวสาร

** ค่าเฉลี่ยที่น้อยที่สุด คือขั้นการเป็นหุ้นส่วนและขั้นการควบคุมของประชาชน

จากตารางที่ 9 เห็นได้ว่า ประชาชนในพื้นที่บางกะเจ้าต้องการมีส่วนร่วมในขั้นการรับทราบข้อมูลข่าวสาร (Informing) มากที่สุด ส่วนระดับที่มีความต้องการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ ขั้นการเป็นหุ้นส่วน (Partnership) และขั้นการควบคุมของประชาชน (Citizen control) สำหรับสาเหตุที่ประชาชนต้องการมีส่วนร่วมในขั้นการรับทราบข้อมูลข่าวสารมาก เนื่องจากปัจจุบันการดำเนินการของรัฐ ประชาชนในพื้นที่ยังไม่ได้รับข้อมูลอย่างครบถ้วน เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึง ทำให้ประชาชนยังไม่แน่ใจหรือยังไม่ชัดเจนในการดำเนินงานของภาครัฐ อันจะนำมาซึ่งความขัดแย้งและเป็นอุปสรรคต่อการรักษาพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้าอีกด้วย

ส่วนสาเหตุที่ประชาชนต้องการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการเป็นหุ้นส่วนและขั้นการควบคุมของประชาชนในระดับต่ำสืบเนื่องจากที่กล่าวแล้วข้างต้น คือยังไม่ชัดเจนในการดำเนินการของรัฐ รวมถึงการที่ยังมิได้มีการดำเนินกิจกรรมการจัดการป่าไม้โดยองค์กรประชาชนในพื้นที่มาก่อน ทำให้ยังไม่มีตัวอย่างของพัฒนาการ กระบวนการและผลผลิตที่เป็นรูปธรรมให้เห็น แต่จากการเข้าศึกษาในพื้นที่ พบว่าในพื้นที่เขตตำบลบางน้ำผึ้ง มีการเกิดขึ้นของการรวมกลุ่มคนเพื่อดำเนินกิจกรรมกลุ่มร่วมกันทำการเกษตรกรรม โดยการนำของผู้นำตำบลบางน้ำผึ้ง ได้ดำเนินโครงการเพื่อช่วยเหลือคนว่างงานจากวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ (ยุคฟองสบู่แตกในปี 2541) โดยการรวมกลุ่มคนว่างงานกลุ่มละประมาณ 10 คน มาร่วมกันดูแลพื้นที่เกษตรกรรมในที่ดินที่มีผู้บริจาคให้กับโครงการ เมื่อเกิดรายได้จากโครงการจะทำการจัดสรรให้กับผู้ที่ร่วมโครงการ แต่ขณะที่ผู้วิจัยเข้าดำเนินการสำรวจในพื้นที่ช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2541 พบว่าโครงการยังอยู่ในช่วงระยะแรก คือการปรับและเตรียมพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถเห็นถึงผลที่เกิดจากโครงการได้ แต่ในขั้นตอนกระบวนการเกิดของโครงการสามารถนำมาปรับใช้กับโครงการอื่น ๆ ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ หรือการที่เกิดโครงการนี้ขึ้นเป็นสัญญาณบ่งบอกว่าเริ่มมีการรวมกลุ่มของคนในพื้นที่ ซึ่งสามารถที่จะชักจูงการเกิดกระบวนการกลุ่มให้เหนียวแน่นขึ้นได้ในอนาคต

จากการศึกษาค่าคะแนนในแต่ละขั้นตอนการมีส่วนร่วมมาทำการถ่วงน้ำหนัก (Weighting) แล้วหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ปรากฏค่าคะแนนเท่ากับ 38.37 และ 24.57 ตามลำดับ เมื่อนำมาจัดระดับความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการโครงการป่าของเมืองหรือป่าชุมชน โดยคิดคะแนนดังนี้

Mean=38.37   SD=24.57

Mean+SD   = 62.94

Mean-SD   = 13.8

ระดับการมีส่วนร่วมสูง	ค่าคะแนนมากกว่า	62.94
ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง	ค่าคะแนนอยู่ในช่วง	13.8 - 62.94
ระดับการมีส่วนร่วมต่ำ	ค่าคะแนนน้อยกว่า	13.8

ตารางที่ 10 ระดับความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าของเมือง

ระดับการมีส่วนร่วม	ครัวเรือน	ร้อยละ
ระดับการมีส่วนร่วมสูง	19	15.8
ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง	73	60.9
ระดับการมีส่วนร่วมน้อย	28	23.3
รวมทั้งหมด	120	100

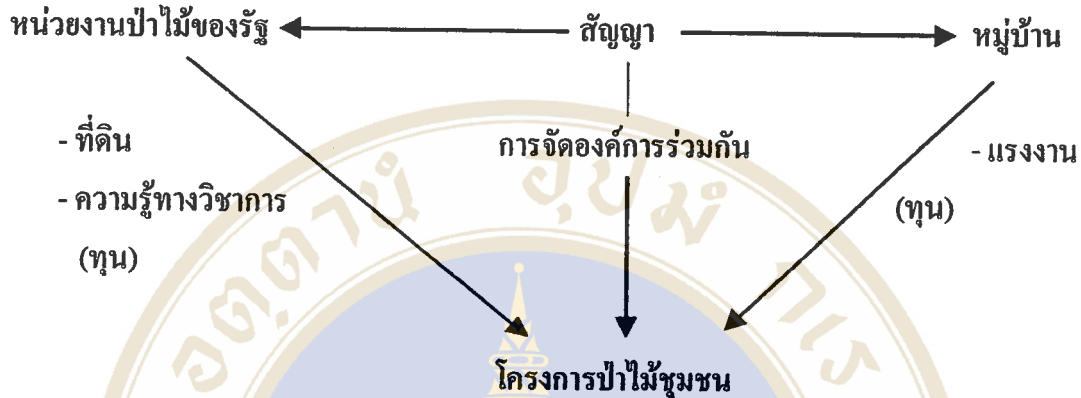
จากตารางที่ 10 ส่วนใหญ่ร้อยละ 61 ของครัวเรือนตัวอย่าง ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดการโครงการป่าไม้ของเมืองในระดับปานกลาง รองลงมาคือระดับต่ำ ร้อยละ 23.3 และต้องการมีส่วนร่วมในระดับสูงมีอยู่เพียงประมาณร้อยละ 16 เท่านั้น ส่วนสาเหตุที่มีความต้องการมีส่วนร่วมในระดับต่ำถึงปานกลาง สาเหตุหนึ่งที่สำคัญ คือ ประชาชนยังไม่แน่ใจหรือยังไม่ชัดเจนในการจัดการพื้นที่ป่าของเมืองโดยภาครัฐ ตัวอย่างเช่น

“ อ้อ มีส่วนร่วมจัดการที่ของหลวงนะหรือ ถ้าเขาให้เราเข้าไปทำ ไปดูแลก็ดีนะ ดีกว่าปล่อยให้รก ถ้าให้เข้าไปปลูกทำโครงการร่วมกันก็ต้องปลูกต้นไม้ที่กินได้ เก็บถูกขายได้สิ ถ้าให้ปลูกพวกต้นไม้ใหญ่ ๆ ที่ไม่มีผล เราจะทำอะไรกินล่ะ ” (หัวหน้าครัวเรือนหนึ่งใน ต. บางกะเจ้า)

“ ลุงว่าน่าจะให้คนที่อยู่แปลงติดกับที่หลวงนั่นแหละมีสิทธิ์ดูแลและเก็บลูกได้ ถ้าไม่ให้สิทธิ์เขาเก็บลูก ใครเขาจะดูแลให้ ถ้าเราดูแลให้แล้วไม่มีสิทธิ์ห้ามคนอื่นมาเก็บ คนอื่นก็มาเก็บลูกไปกินสบายไปนะสิ ” (หัวหน้าครัวเรือนหนึ่งใน ต. บางกะเจ้า)

เมื่อนำผลความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลางมาจัดเข้ากับตัวแบบ (model) ของป่าไม้สังคม พบว่าสามารถจัดเข้าอยู่ในรูปแบบที่ 2 คือรูปแบบที่รัฐจัดหาป่าของรัฐให้กับโครงการป่าไม้ชุมชน (Partnership model) คือ รัฐจัดหาที่ดินและความรู้ทางวิชา

การแก้โครงการ ส่วนชาวบ้านจะเป็นผู้สนับสนุนด้านแรงงาน หรือจัดการร่วมกันระหว่างหน่วยงานป่าไม้ของรัฐกับชาวบ้านในลักษณะหุ้นส่วน โดยมีข้อสัญญาผูกพันกัน ดังภาพ

5.3 ระบบย่อยพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร

ประกอบด้วยการศึกษาถึง สถานการณ์ของพื้นที่ สภาพปัญหา ความรุนแรงของปัญหา และการเชื่อมโยงของปัญหา ที่ได้จากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการแปลผลจากภาพถ่ายทางอากาศ รวมถึงความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนที่ได้จากแบบสอบถาม (Questionnaire) ประชาชนในพื้นที่ศึกษา โดยผลการศึกษาที่ได้ ดังนี้

5.3.1 การวิเคราะห์สถานการณ์ของพื้นที่ สภาพปัญหา ความรุนแรงของปัญหา และการเชื่อมโยงของปัญหาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สีเขียว

จากการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการแปลผลจากภาพถ่ายทางอากาศ โดยการรวบรวมข้อมูลที่ได้มีการศึกษาไว้แล้วจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจากงานวิจัยต่าง ๆ หรือที่เรียกว่าข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ในช่วงปี พ.ศ.2520-2540 เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของพื้นที่ รวมถึงการเชื่อมโยงหรือความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลง โดยใช้วิธีการทางสถิติในการวิเคราะห์ตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

5.3.1.1 ตัวแปรตาม คือ ปริมาณพื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่เกษตรกรรมในพื้นที่

5.3.1.2 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

- พื้นที่ชุมชน
- พื้นที่ถนนหรือเส้นทางคมนาคม
- พื้นที่โล่ง
- พื้นที่อุตสาหกรรม
- พื้นที่ถือครองเฉลี่ย
- ความหนาแน่นประชากร
- ระดับน้ำสูงสุด
- ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำ

ปรากฏผลการศึกษาในแต่ละตัวแปรดังนี้

ตารางที่ 11 ผลการเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายในระบบพื้นที่บางกะเจ้าจากข้อมูลทุติยภูมิ
ในช่วงปี พ.ศ.2520-2540

ตัวแปร ปี พ.ศ.	พื้นที่เกษตร กรรม (ไร่)	พื้นที่ชุมชน (ไร่)	พื้นที่ถือครองเฉลี่ย (ไร่/ครัวเรือน)	ความหนาแน่น ประชากร (คน/ไร่)	ระดับน้ำสูงสุด (เมตร.รทก.)	ปริมาณ ออกซิเจน ละลายน้ำ (mg/l)
2520	7,723.2 ^{3/}	675.8 ^{3/}	2.56 ^{2/}	3.20 ^{13/}	2.79 ^{14/}	-
2521	8455 ^{4/}	336 ^{4/}	-	3.26 ^{13/}	2.72 ^{14/}	1.82 ^{15/}
2522	-	-	-	-	2.74 ^{14/}	1.31 ^{15/}
2523	-	-	-	-	2.74 ^{14/}	1.48 ^{15/}
2524	-	-	-	-	2.75 ^{14/}	1.65 ^{15/}
2525	7,103.4 ^{1/}	791.25 ^{1/}	-	3.63 ^{13/}	2.76 ^{14/}	0.89 ^{15/}
2526	9,467.1 ^{5/}	816.33 ^{5/}	-	-	2.77 ^{14/}	1.49 ^{15/}
2527	9,638.32 ^{8/}	1,729.5 ^{8/}	-	3.71 ^{6/}	2.78 ^{14/}	1.06 ^{15/}
2528	-	-	-	-	2.77 ^{14/}	0.80 ^{15/}
2529	-	-	-	-	2.76 ^{14/}	0.97 ^{15/}
2530	-	-	-	3.54 ^{13/}	2.75 ^{14/}	1.36 ^{15/}
2531	7,650 ^{6/}	934.2 ^{6/}	5 ^{6/}	3.65 ^{13/}	2.75 ^{14/}	1.68 ^{15/}
2532	-	-	-	3.73 ^{13/}	2.75 ^{14/}	0.63 ^{15/}
2533	6,955 ^{12/}	-	-	3.71 ^{13/}	2.75 ^{14/}	0.8 ^{15/}
2534	7,560 ^{9/}	893 ^{9/}	-	3.79 ^{13/}	2.75 ^{14/}	1.13 ^{15/}
2535	6,457 ^{12/}	-	-	4.12 ^{13/}	2.75 ^{14/}	0.85 ^{15/}
2536	9,590 ^{12/}	-	-	4.22 ^{13/}	2.75 ^{14/}	1.25 ^{15/}
2537	4,774 ^{10/}	-	1.32 ^{10/}	4.26 ^{13/}	2.76 ^{14/}	1.18 ^{15/}
2538	7,016 ^{12/}	-	-	4.25 ^{13/}	2.76 ^{14/}	0.76 ^{15/}
2539	3,908 ^{10/}	-	-	4.38 ^{13/}	2.76 ^{14/}	2.48 ^{15/}
2540	4,994 ^{12/}	-	-	4.54 ^{13/}	2.76 ^{14/}	0.58 ^{15/}

หมายเหตุ - หมายถึง ไม่มีข้อมูล

ที่มา :

- ^{1/} สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. (2525).
- ^{2/} สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. (2540).
- ^{3/} จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม. (2520).
- ^{4/} จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม. (2521).
- ^{5/} มหาวิทยาลัยมหิดล. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. (2526).
- ^{6/} กนกพร แก้วกึ่งवाल. (2531).
- ^{7/} สุนันทา สุวรรณาคม. (2533).
- ^{8/} สุวัฒนา รัตนานิติ. (2533).
- ^{9/} บริษัททีม คอนซัลติ้ง เอนจิเนียริ์ จำกัด บริษัท ที เอ แอนด์ อี คอนซัลแตนท์ จำกัดและบริษัท ควอลิตี้ ทีม คอนซัลแตนท์ จำกัด. (2536).
- ^{10/} กรมการพัฒนาชุมชน. กระทรวงมหาดไทย. (2539).
- ^{11/} กรมพัฒนาที่ดิน. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (มปป).
- ^{12/} เกษตรอำเภอพระประแดง. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2541).
- ^{13/} กรมการปกครอง. กระทรวงมหาดไทย. (2540).
- ^{14/} การทำเรือแห่งประเทศไทย. (2541).
- ^{15/} กรมควบคุมมลพิษ. กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. (มปป).

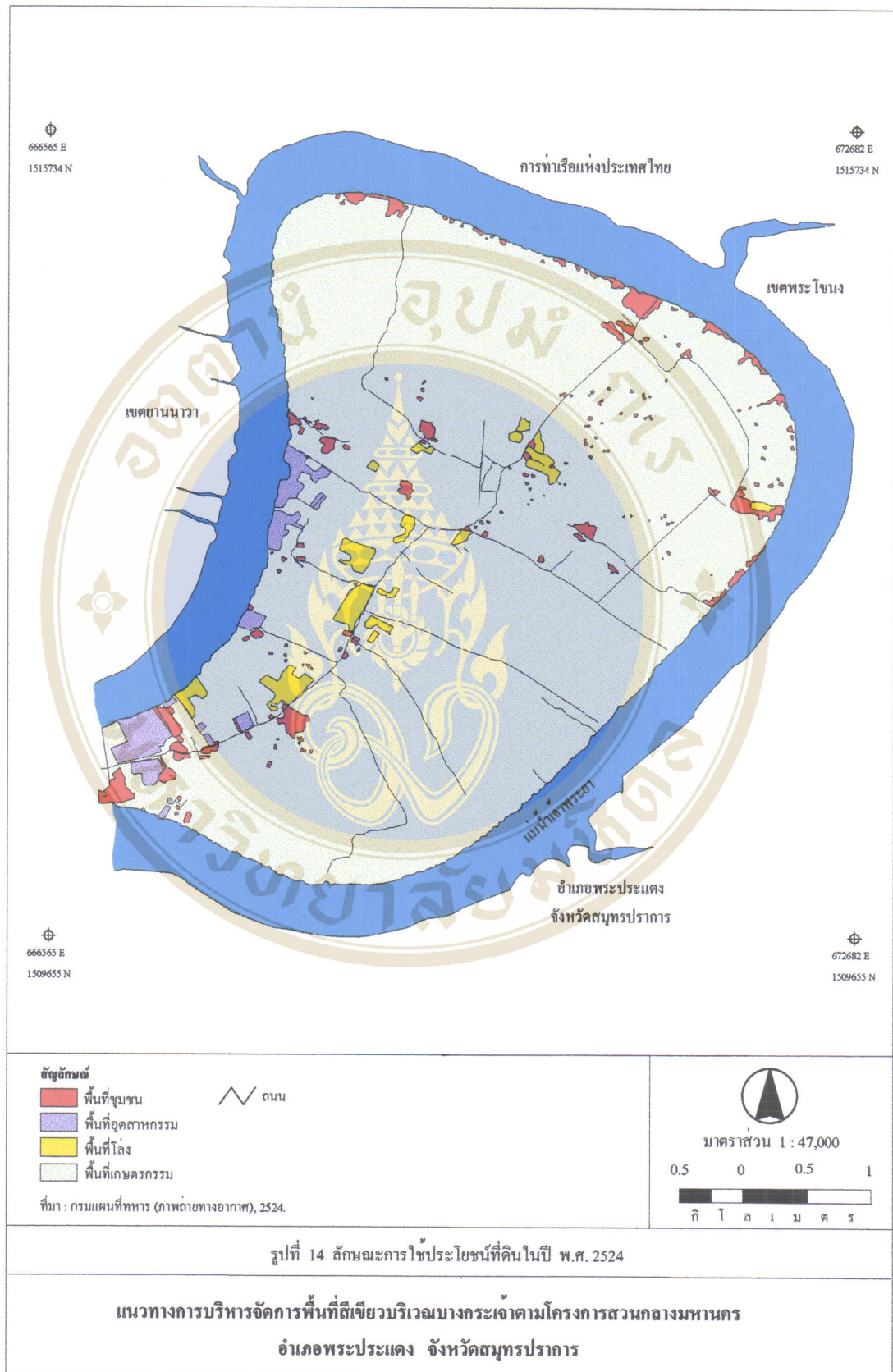
แต่จากข้อมูลที่รวบรวมได้จากหน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าวในตารางผลการศึกษา ปรากฏว่าข้อมูลในแต่ละตัวแปรไม่มีข้อมูลครบถ้วนทั้ง 20 ปี และในส่วนของ การหาปริมาณการใช้ประโยชน์พื้นที่ในแต่ละประเภทก็ไม่มีหน่วยงานใดที่ทำการศึกษาในพื้นที่บางกะเจ้าอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากปัจจุบันการหาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจะทำเป็นระบบพื้นที่ใหญ่ เช่นระบบลุ่มน้ำเป็นต้น ดังนั้นการหาพื้นที่ในแต่ละส่วนจะใช้วิธีการแปลจากภาพถ่ายทางอากาศมาตราส่วน 1:20,000 ในปี พ.ศ.2524 ปี พ.ศ.2530 ปี พ.ศ.2534 และ ปี พ.ศ.2539 และผลที่ได้จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศได้ดังตารางที่ 12

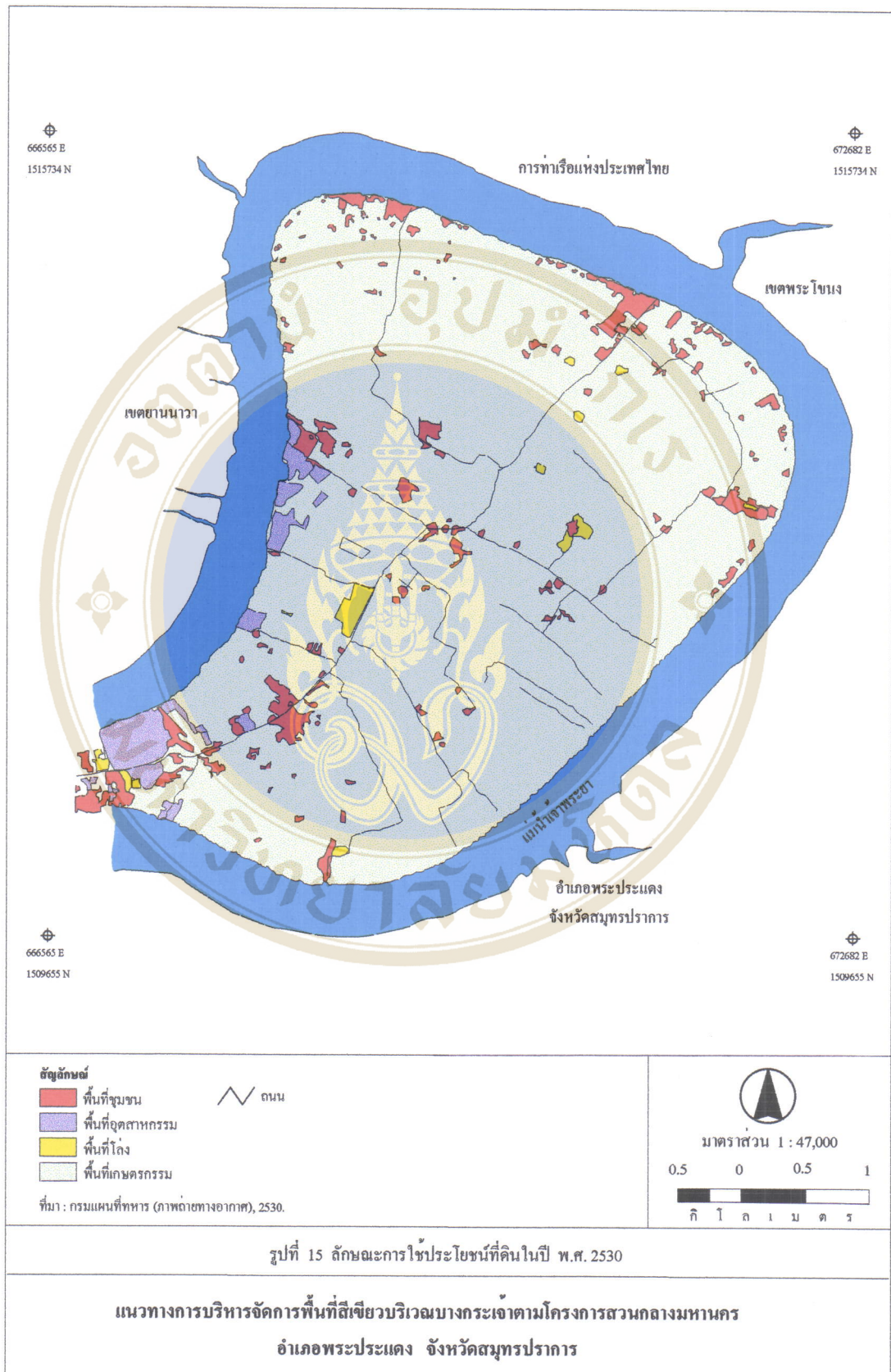
ตารางที่ 12 ปริมาณการใช้ประโยชน์พื้นที่แต่ละประเภท

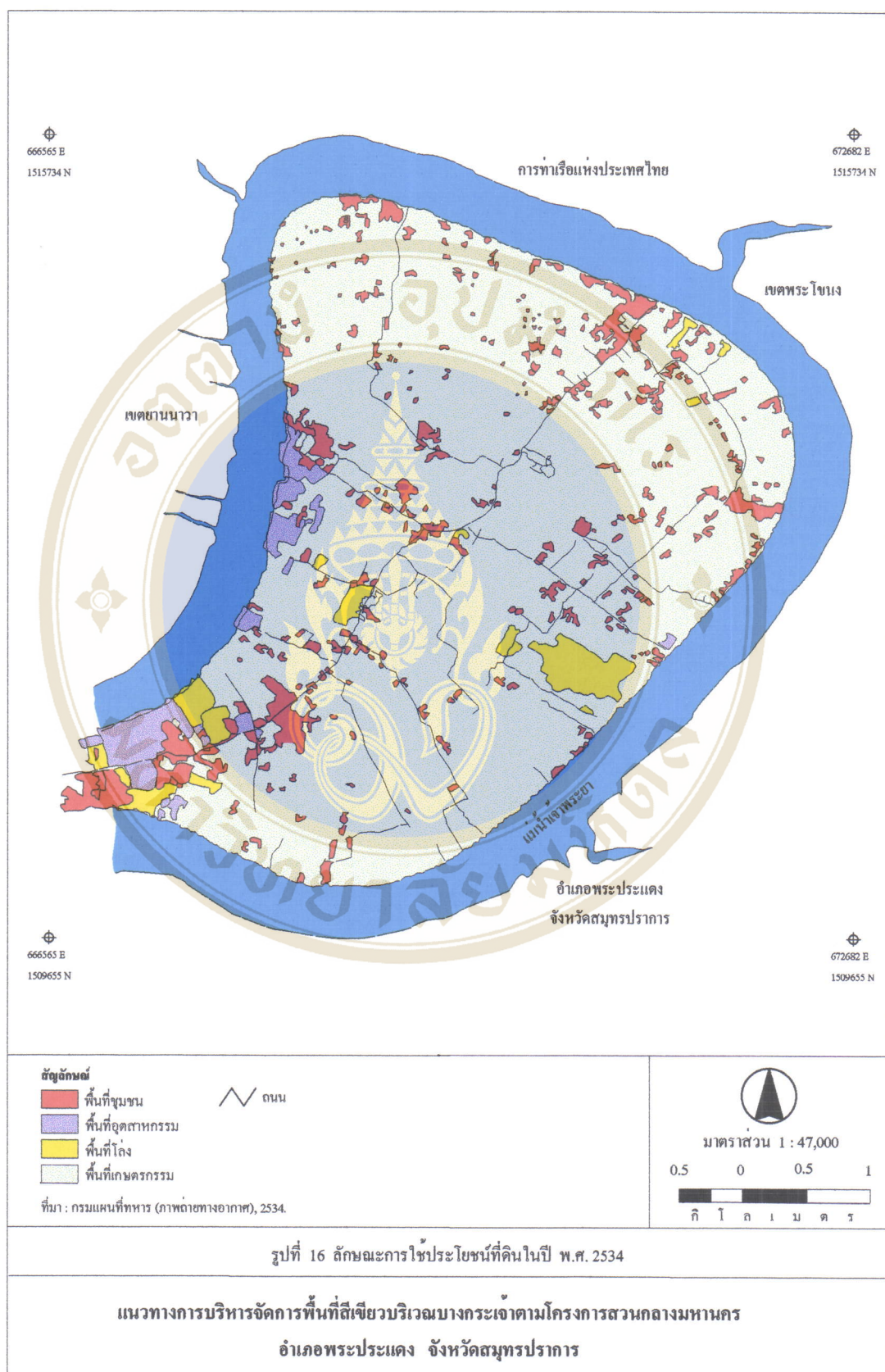
(หน่วย : ไร่)

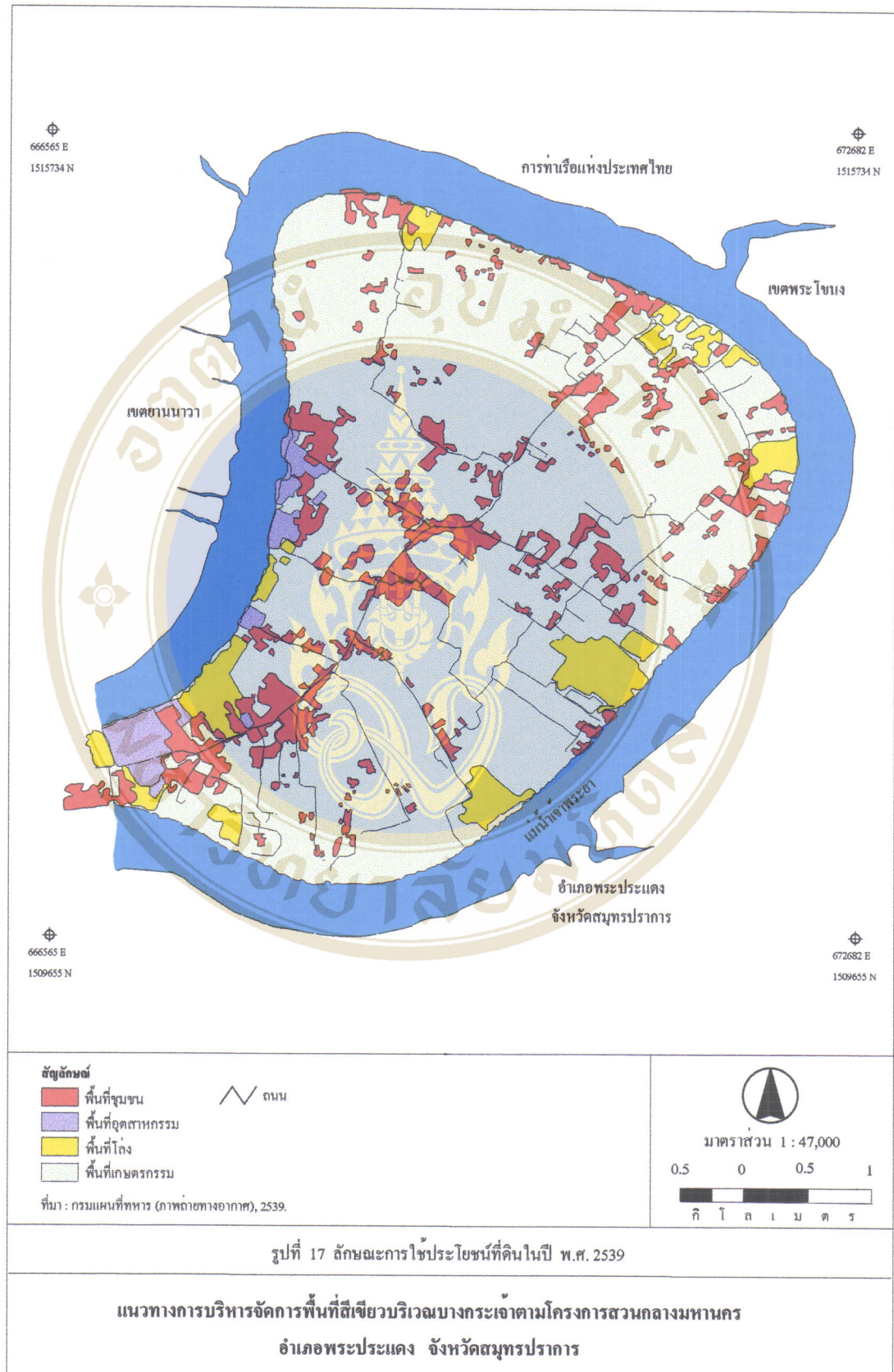
ประเภทการใช้ประโยชน์	พ.ศ.2524	พ.ศ.2530	พ.ศ.2534	พ.ศ.2539
พื้นที่เกษตรกรรม	8,798.3	8,713.5	8,667.7	8,433.8
พื้นที่ชุมชน	81.0	147.6	161.5	314.3
พื้นที่อุตสาหกรรม	46.0	64.0	64.0	59.0
พื้นที่โล่ง	47.0	42.3	71.0	149.8
พื้นที่ถนน	27.7	32.6	35.8	43.1

ที่มา : จากการแปลภาพถ่ายทางอากาศ

ส่วนข้อมูลจากตารางที่ 12 นำมาจัดรูปข้อมูลเป็นช่วงเวลาเดียวกับในส่วนของการใช้ประโยชน์ที่ดิน เนื่องจากทำให้สามารถวิเคราะห์ผลโดยใช้วิธีการทางสถิติได้ โดยการจัดรูปข้อมูล จะทำการหาค่าเฉลี่ยของค่าข้อมูลที่อยู่ภายในเวลาที่แบ่งออกเป็นช่วง ดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ผลการเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายในระบบพื้นที่บางกะเจ้าจากข้อมูลทุติยภูมิ ที่ได้มีการจัดรูปข้อมูลแล้ว

ตัวแปร	ปี พ.ศ. 2520-2524	ปี พ.ศ. 2525-2530	ปี พ.ศ. 2531-2534	ปี พ.ศ. 2535-2540
พื้นที่ถือครองเฉลี่ย (ไร่/ครัวเรือน)	2.56	-	5	1.32
ความหนาแน่นประชากร (คน/ไร่)	3.23	3.63	3.72	4.30
ระดับน้ำสูงสุด (ม.รทก.)	2.75	2.76	2.75	2.76
ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำ (DO mg/l)	1.57	1.10	1.06	1.18

หมายเหตุ: - หมายถึงไม่มีข้อมูล

หลังจากนั้นจะทำการนำตารางที่ 12 และ 13 มาจัดรูปใหม่อีกครั้งเพื่อที่จะสามารถนำมาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้วิธีการทางสถิติ โดยผลในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ผลการเปลี่ยนแปลงปัจจัยภายในระบบพื้นที่บางกะเจ้าจากข้อมูลทุติยภูมิ ร่วมกับการแปลจากภาพถ่ายทางอากาศตั้งแต่ปี พ.ศ.2520-2539

ปัจจัย	ปี พ.ศ. 2520-2524	ปี พ.ศ. 2525-2530	ปี พ.ศ. 2531-2534	ปี พ.ศ. 2535-2539
พื้นที่เกษตรกรรม (ไร่)	8,798.3	8,713.5	8,667.7	8,433.8
พื้นที่ชุมชน (ไร่)	81.0	147.6	161.5	314.3
พื้นที่อุตสาหกรรม (ไร่)	46.0	64.0	64.0	59.0
พื้นที่โล่ง (ไร่)	47.0	42.3	71.0	149.8
พื้นที่ถนน (ไร่)	27.7	32.6	35.8	43.1
พื้นที่ถือครองเฉลี่ย (ไร่/ครัวเรือน)	2.56	-	5	1.32
ความหนาแน่นประชากร (คน/ไร่)	3.23	3.63	3.72	4.30
ระดับน้ำสูงสุด (ม.รทก.)	2.75	2.76	2.75	2.76
ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำ (DO mg/l)	1.57	1.10	1.06	1.18

หมายเหตุ: - หมายถึงไม่มีข้อมูล

จากตารางที่ 14 ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายในแต่ละตัวแปรของพื้นที่ ดังนี้

1) พื้นที่เกษตรกรรมหรือพื้นที่สีเขียว

ในช่วงปี พ.ศ.2520-2524 เปรียบเทียบกับช่วงปี พ.ศ.2525-2530 พบว่าปริมาณพื้นที่เกษตรกรรมลดลงจำนวน 84.8 ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 6 ปี หรือลดลงเฉลี่ย 14.1 ไร่ต่อปี

ในช่วงปี พ.ศ.2524-2530 เปรียบเทียบกับช่วงปี พ.ศ.2531-2534 พบว่าปริมาณพื้นที่เกษตรกรรมลดลงจำนวน 45.8 ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 4 ปี หรือลดลงเฉลี่ย 11.45 ไร่ต่อปี

ในช่วงปี พ.ศ.2531-2534 เปรียบเทียบกับช่วงปี พ.ศ.2535-2539 พบว่าปริมาณพื้นที่เกษตรกรรมลดลงจำนวน 233.9 ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 6 ปี หรือลดลงเฉลี่ย 39 ไร่ต่อปี

จะเห็นได้ว่าในช่วง ปี พ.ศ.2535-2539 มีการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรมหรือพื้นที่สีเขียวในปริมาณมากที่สุดถึง 39 ไร่ต่อปี แสดงว่าในช่วง ปี พ.ศ.2535-2539 มีการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรมหรือพื้นที่สีเขียวในอัตราที่สูงที่สุดในช่วง 20 ปี

2) พื้นที่ชุมชน

ในช่วงปี พ.ศ.2520-2524 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2525-2530 พบว่าปริมาณพื้นที่ชุมชนเพิ่มขึ้นจำนวน 66.6 ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 6 ปี หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 11.1 ไร่ต่อปี

ในช่วงปี 2524-2530 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2531-2534 พบว่าปริมาณพื้นที่ชุมชนเพิ่มขึ้นจำนวน 13.9 ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 4 ปี หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 3.5 ไร่ต่อปี

ในช่วงปี 2531-2534 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2535-2539 พบว่าปริมาณพื้นที่ชุมชนเพิ่มขึ้นจำนวน 152.8 ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 6 ปี หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 25.5 ไร่ต่อปี

จะเห็นได้ว่าในช่วง ปี 2535-2539 มีการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ชุมชนในปริมาณมากที่สุดถึง 25.5 ไร่ต่อปี

3) พื้นที่อุตสาหกรรม

ในช่วงปี 2520-2524 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2525-2530 พบว่าปริมาณพื้นที่อุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นจำนวน 18 ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 6 ปี หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 3 ไร่ต่อปี

ในช่วงปี 2524-2530 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2531-2534 พบว่าปริมาณพื้นที่อุตสาหกรรมไม่มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงระยะเวลาประมาณ 4 ปี

ในช่วงปี 2531-2534 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2535-2539 พบว่าปริมาณพื้นที่อุตสาหกรรมลดลงจำนวน 6 ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 6 ปี หรือลดลงเฉลี่ย 0.8 ไร่ต่อปี

จะเห็นได้ว่าพื้นที่อุตสาหกรรมมีการเปลี่ยนแปลงทั้งการเพิ่มขึ้นและลดลงในปริมาณที่ไม่มากนัก อาจมีผลเนื่องมาจากการควบคุมพื้นที่ทั้งโดยพระราชบัญญัติควบคุมอาคารและพระราชบัญญัติผังเมือง ทำให้ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อุตสาหกรรม

4) พื้นที่โล่ง

ในช่วงปี 2520-2524 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2525-2530 พบว่าปริมาณพื้นที่โล่งเพิ่มขึ้นจำนวน 4.7 ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 6 ปี หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 0.8 ไร่ต่อปี

ในช่วงปี 2524-2530 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2531-2534 พบว่าปริมาณพื้นที่โล่งเพิ่มขึ้นจำนวน 28.7 ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 4 ปี หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 7.2 ไร่ต่อปี

ในช่วงปี 2531-2534 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2535-2539 พบว่าปริมาณพื้นที่โล่งเพิ่มขึ้นจำนวน 78.8 ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 6 ปี หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 13.1 ไร่ต่อปี

จะเห็นได้ว่าในช่วงปี 2535-2539 มีการเพิ่มขึ้นของพื้นที่โล่งในปริมาณมากที่สุดถึง 13.1 ไร่ต่อปี ซึ่งเพิ่มขึ้นจากช่วงปี 2531-2534 ถึงเกือบสองเท่า

5) พื้นที่ถนน เส้นทางคมนาคม

ในช่วงปี 2520-2524 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2525-2530 พบว่าปริมาณพื้นที่ถนนเพิ่มขึ้นจำนวน 4.9 ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 6 ปี หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 0.82 ไร่ต่อปี

ในช่วงปี 2524-2530 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2531-2534 พบว่าปริมาณพื้นที่ถนนเพิ่มขึ้นจำนวน 3.2 ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 4 ปี หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 0.8 ไร่ต่อปี

ในช่วงปี 2531-2534 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2535-2539 พบว่าปริมาณพื้นที่ถนนเพิ่มขึ้นจำนวน 7.3 ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 6 ปี หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 1.22 ไร่ต่อปี

จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ถนนจะเปลี่ยนแปลงในทิศทางเพิ่มขึ้นแต่การเพิ่มมีปริมาณไม่มากนัก

6) พื้นที่ถือครองเฉลี่ย

ข้อมูลพื้นที่ถือครองจะมีข้อมูลไม่ต่อเนื่อง ดังนั้นจึงสามารถเปรียบเทียบพื้นที่ถือครองเฉลี่ยในช่วงปี 2531-2534 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2535-2539 เท่านั้น พบว่าปริมาณพื้นที่ถือครองเฉลี่ยลดลงจำนวน 3.68 ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 6 ปี หรือลดลงเฉลี่ย 0.61 ไร่ต่อปี

การที่มีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ถือครองเฉลี่ยก็เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติอยู่แล้ว เนื่องจากลักษณะของสังคมไทยจะมีการจัดสรรที่ดินที่มีอยู่เดิมให้กับบุตรหลานเมื่อมีการแยกครอบครัวออกไปแล้ว ทำให้ขนาดพื้นที่ถือครองลดลงเรื่อย ๆ ตามสัดส่วนของจำนวนบุตร

7) ความหนาแน่นประชากร

ในช่วงปี 2520-2524 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2525-2530 พบว่าความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้น 0.4 คน/ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 6 ปี หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 0.06 คน/ไร่

ในช่วงปี 2524-2530 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2531-2534 พบว่าความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้น 0.09 คน/ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 4 ปี หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 0.023 คน/ไร่

ในช่วงปี 2531-2534 เปรียบเทียบกับช่วงปี 2535-2539 พบว่าความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้น 0.58 คน/ไร่ ในช่วงระยะเวลาประมาณ 6 ปี หรือเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 0.1 คน/ไร่

จะเห็นได้ว่าในช่วง ปี 2535-2539 มีการเพิ่มขึ้นของความหนาแน่นประชากรในปริมาณมากที่สุด 0.1 คน/ไร่

8) ระดับน้ำสูงสุด

ระดับน้ำสูงสุดในช่วงระยะเวลา 20 ปี มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก มีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงอยู่ในช่วง 2.75-2.76 ม.รทก.

9) ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำ

การเปลี่ยนแปลงของปริมาณออกซิเจนละลายน้ำของพื้นที่วัดที่แม่น้ำเจ้าพระยาจุดที่อยู่รอบ ๆ พื้นที่ ซึ่งผลการศึกษาของกรมควบคุมมลพิษพบว่า ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำจะอยู่ในช่วงของมาตรฐานคุณภาพน้ำผิวดินประเภทที่ 4 คือการใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคโดยการปรับปรุงคุณภาพเป็นพิเศษหรือเพื่อการอุตสาหกรรม (ตามมาตรฐานคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำผิวดินที่มีใช้ทะเล) มีค่า DO อยู่ในช่วง 1.06-1.57 mg/l

เมื่อนำผลจากตารางที่ 14 มาทำการคำนวณโดยใช้วิธีวิเคราะห์ทางสถิติ โดยการคำนวณหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัวแปร (Correlation) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เพื่อจัดระดับความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ละตัวแปร ว่าปัจจัยใดจะมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่เกษตรกรรมอยู่ในระดับใดและมีแนวโน้มของความสัมพันธ์เป็นแบบใด โดยแสดงค่าในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ระดับและแนวโน้มความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อพื้นที่สีเขียว

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) (ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%)
พื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่เกษตรกรรม	1. พื้นที่ชุมชน	-0.9977
	2. พื้นที่ถนน	-0.9822
	3. พื้นที่โล่ง	-0.9655
	4. พื้นที่อุตสาหกรรม	ไม่มีความสัมพันธ์
	5. พื้นที่ถือครองเฉลี่ย	ไม่มีความสัมพันธ์
	6. ความหนาแน่นประชากร	-0.9862
	7. ระดับน้ำสูงสุด	ไม่มีความสัมพันธ์
	8. ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำ	ไม่มีความสัมพันธ์

จากผลจากการศึกษาดังตารางที่ 15 สรุปได้ว่าปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลงจากการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 %) ได้แก่

1. พื้นที่ชุมชนเพิ่มมากขึ้น
2. พื้นที่ถนนเพิ่มมากขึ้น
3. พื้นที่โล่งเพิ่มมากขึ้น
4. ประชากรมีความหนาแน่นเพิ่มมากขึ้น

ส่วนการเปลี่ยนแปลงของ พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่ถือครองเฉลี่ย ปริมาณน้ำขึ้นสูงสุดและการเปลี่ยนแปลงของปริมาณออกซิเจนละลายน้ำ ไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สีเขียว เมื่อใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยวิธีทางสถิติ

ทิศทางและแนวโน้มของความสัมพันธ์ทั้ง 4 คู่ จะเป็นไปในแนวทางเดียวกันคือ มีทิศทางผกผันกัน คือถ้ามีการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ชุมชน พื้นที่ถนน พื้นที่โล่งและความหนาแน่นของประชากร จะส่งผลทำให้พื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่เกษตรกรรมลดลงหรือการที่จะทำให้พื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้นต้องมีการลดปริมาณพื้นที่ชุมชน พื้นที่ถนน พื้นที่โล่งและลดความหนาแน่นของประชากรลง

ส่วนระดับความสัมพันธ์แต่ละคู่ของปัจจัย จะพบว่ามีความสัมพันธ์ในระดับสูง (ค่า r อยู่ในช่วง 0.80-1.00) แสดงว่าปัจจัยแต่ละคู่จะมีผลต่อกันในระดับสูง

จากผลการศึกษาการเปลี่ยนแปลงพื้นที่สีเขียวและการเชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงพื้นที่สีเขียวกับการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยอื่น พบว่า การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สีเขียว มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ชุมชน การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ถนน การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โล่ง และการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นประชากร สามารถสรุปผลข้อมูลได้ว่า การลดลงของพื้นที่สีเขียว มีสาเหตุหลักมาจากการขยายตัวของชุมชน (พื้นที่ชุมชนที่เพิ่มขึ้น) การขยายตัวของความเจริญแบบเมือง (พื้นที่ถนนที่เพิ่มขึ้น) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัยอย่างเข้มข้น (ความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้น) และการขาดการดูแลรักษาสภาพหรือการทิ้งร้างพื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่เกษตรกรรม (พื้นที่โล่งหรือรกร้างเพิ่มมากขึ้น) ดังนั้นประเด็นของแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการรักษาพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า ควรมุ่ง (Focus) ไปที่การดำเนินการที่สอดคล้องกับการขยายตัวของเมือง ที่ทำให้มีผลต่อการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรมบริเวณนี้ คำนึงถึงระบบการบริหารเดิมในพื้นที่ รวมถึงความคิดเห็น ความต้องการของประชาชน ดังผลในหัวข้อถัดไป เพื่อให้การดำเนินการสามารถผสมผสานให้การจัดการทุกส่วนสอดคล้อง สัมพันธ์กัน ในอันที่จะรักษาพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้าไว้

5.3.2 ความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจากแบบสอบถาม (Questionnaire)

จากการสำรวจภาคสนาม โดยใช้แบบสอบถามหัวหน้าครัวเรือนตัวอย่าง จำนวน 120 ครัวเรือน จากครัวเรือนประชากรทั้งหมด 11,220 ครัวเรือน สามารถแสดงผลการศึกษาได้ดังนี้

5.3.2.1 ลักษณะส่วนบุคคล

ด้านการประกอบอาชีพหลักของครัวเรือน พบว่าครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 76.7 ไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยประกอบอาชีพรับจ้างทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ในขณะที่มีผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพียงร้อยละ 23.3 เท่านั้น ดังตารางที่ 16

ด้านการถือครองที่ดิน พบว่าผู้ที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือมีกรรมสิทธิ์ในรูปโฉนดนั้นมีร้อยละ 75.8 และไม่มีที่ดินทำกินของตนเองร้อยละ 22.5 (27 ครัวเรือน) โดยเช่าที่ดินของคนในพื้นที่ 24 ครัวเรือนและเช่าที่ดินของคนนอกพื้นที่ 3 ครัวเรือน ส่วนอีก 2 ครัวเรือน ไม่ได้ระบุว่ามีการมีที่ดินทำกินของตนเองหรือไม่ ดังตารางที่ 17

เมื่อได้ทำการจัดกลุ่มครัวเรือนตามอาชีพและการมีที่ดินของตนเองในตารางที่ 18 พบว่า กลุ่มผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองมี 28 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 23.3 กลุ่มผู้ประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เกษตรกรที่มีที่ดินเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นกลุ่มที่ใหญ่ที่สุดมีร้อยละ 53.3 ส่วนกลุ่มผู้ประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่ไม่มีที่ดินของตนเอง มีร้อยละ 23.3

เมื่อจัดกลุ่มของประชาชนในพื้นที่จะแบ่งได้ 3 กลุ่ม ดังผลการศึกษาในตารางที่ 18 จะเห็นว่ากลุ่มคนที่ประกอบอาชีพเกษตรและมีที่ดินของตนเองจะมีปริมาณเท่ากับกลุ่มคนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและไม่มีที่ดินของตนเอง โดยคิดเป็นร้อยละ 23.3 ส่วนกลุ่มที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีที่ดินของตนเอง มีร้อยละ 53.3

จะเห็นได้ว่าครัวเรือนส่วนใหญ่มีอาชีพหลักนอกภาคเกษตรกรรม เนื่องจากการทำเกษตรในพื้นที่ไม่ได้ผลผลิตคุ้มค่ากับการลงทุน อันเนื่องมาจากปัญหาด้านภัยธรรมชาติเป็นหลัก ปัญหาที่สำคัญได้แก่ น้ำท่วมและน้ำเค็ม

“ น้ำมันท่วม พอน้ำลด ฝนไม่ตก น้ำเค็มก็เข้า วนเวียนอยู่อย่างนี้ทุกปี อย่างนี้มันจะได้ผลอะไรล่ะ ” (หัวหน้าครัวเรือนหนึ่งใน ต.บางกะเจ้า)

“ น้ำเค็มมันเข้า เราปลูกมะพร้าว น้ำหอม มันดูคนน้ำเค็มได้นะ ตัดถูกมานะกลายเป็นมะพร้าว น้ำเค็มไปเลย ” (หัวหน้าครัวเรือนหนึ่งใน ต.บางกะเจ้า)

ขนาดการถือครองที่ดิน พบว่าขนาดการถือครองแตกต่างกันมาก คือต่ำสุด มีขนาด 10 ตารางวา จนถึงสูงสุด 14 ไร่ การใช้ประโยชน์ที่ดิน พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 94.2 จะใช้ประโยชน์พื้นที่ในการเป็นที่อยู่อาศัย มีขนาดตั้งแต่ 10 ตารางวาถึง 2 ไร่ หรือเฉลี่ยเท่ากับ 150 ตารางวา ส่วนการทำการเกษตรมีร้อยละ 44.2 มีขนาดพื้นที่ตั้งแต่ 20 ตารางวาถึง 13 ไร่ หรือเฉลี่ยเท่ากับ 3.8 ไร่ โดยแบ่งเป็นการทำการปลูกไม้ผล 48 รายในพื้นที่ 20 ตารางวาถึง 13 ไร่ หรือเฉลี่ยเท่ากับ 3.9 ไร่ ส่วนการปลูกไม้ประดับ 13 ราย ในขนาดพื้นที่เฉลี่ยประมาณ 1 ไร่ บางส่วนมีการใช้ประโยชน์ในการให้เช่าที่ดินพบ 1 ครัวเรือนและปล่อยทิ้งร้าง 6 ครัวเรือน ดังตารางที่ 19

การทำเกษตรกรรมมักเป็นการปลูกไม้ผลพวกมะพร้าว หนาม มะม่วงเป็นส่วนใหญ่ ส่วนไม้ประดับจะเป็นการปลูกพวกหมากแดง ซึ่งจะปลูกในที่ว่างรอบ ๆ บ้าน หนามผู้ หนามเมีย โกสลง จะปลูกในที่ว่าง หรือเป็นไม้พื้นล่างในสวนไม้ผล ทำให้แยกพื้นที่ของไม้ผล พื้นที่ปลูกไม้ประดับและพื้นที่อยู่อาศัยจากกันทำได้ยาก เพราะจะมีลักษณะของการใช้ประโยชน์แบบผสม คือ อาจเป็นที่อยู่อาศัยปนกับไม้ผล หรือปลูกไม้ผลร่วมกับไม้ประดับ

“ หมากแดง (ไม้ประดับชนิดหนึ่ง ลักษณะเหมือนต้นหมากแต่ลำต้นสีแดง) ที่ปลูกนี้ ก็ปลูก ๆ ไร่ ตามข้าง ๆ บ้าน ไม่รู้ขนาดพื้นที่ที่แน่นอนหรอก แต่ก็ประมาณให้ก็หักจากตัวบ้านไปสัก 20 ตารางวา ” (หัวหน้าครัวเรือนหนึ่งใน ต.บางกระสอบ)

ส่วนใหญ่ชาวบ้านใน ต.บางกระสอบ มักจะนิยมปลูกหมากแดงกันมาก เพราะการปลูกไม่ต้องใช้ที่ดินมากนักและราคาค่อนข้างสูง แต่ปัจจุบันมีการปลูกกันมาก ผลผลิตเกินกว่าความต้องการ ทำให้มีปัญหาด้านตลาดรับซื้อ ส่วนในตำบลอื่นมักนิยมปลูกหนามผู้ หนามเมีย มากกว่า เนื่องจากสามารถตัดใบขายได้ตลอดปี เพราะมีความต้องการสูง มีแหล่งรับซื้อแน่นอน ทำให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้น นอกเหนือจากรายได้จากสวน ทำให้มีแนวโน้มที่จะปลูกไม้ประดับกันมากขึ้น

“ หนาผู้หนาเมือ (ไม่ระดับชนิดหนึ่ง ดัดไปมาระดับพวงหรีด) ก็ปลูกแซม ๆ ไว้ตามร่องสวนที่ปลูกพวงหรีด มะพร้าวนี้แหละ ” (หัวหน้าครัวเรือนหนึ่งใน ต.บางกะสอบ)

“ พวกหนาผู้หนาเมือนี้ เขารับซื้อถึงที่ มาทำหรีด (พวงหรีดงานศพ) ขายได้ปีหนึ่งมากกว่าที่ได้จากสวนอีก ” (ครัวเรือนหนึ่งใน ต.บางกะเจ้า)

ตารางที่ 16 การจำแนกครัวเรือนตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
1. เกษตรกรรม	28	23.3
2. อื่น ๆ (รับจ้าง ราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย)	92	76.7
รวมทั้งหมด	120	100

ตารางที่ 17 การจำแนกครัวเรือนตามการถือครองที่ดิน

การถือครองที่ดิน	จำนวน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
1. มีที่ดินของตนเอง	91	75.8
2. ไม่มีที่ดินของตนเอง	27	22.5
3. ไม่ระบุ	2	1.7
รวมทั้งหมด	120	100

ตารางที่ 18 การจัดกลุ่มครัวเรือนตามอาชีพและการถือครองที่ดิน

กลุ่ม	จำนวน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
1. อาชีพเกษตรกรรมและมีที่ดินเป็นของตนเอง	28	23.3
2. อาชีพอื่น ๆ และมีที่ดินของตนเอง	64	53.3
3. อาชีพอื่น ๆ และไม่มีที่ดินของตนเอง	28	23.3
รวมทั้งหมด	120	100

ตารางที่ 19 ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินและขนาดการถือครองที่ดินของครัวเรือน

ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	จำนวน	ขนาดพื้นที่ (ตารางวา)		
		มากที่สุด	น้อยที่สุด	เฉลี่ย
1. ที่อยู่อาศัย	113	800	10	150.7
2. ไม้ผล (หมาก มะพร้าว มะม่วง ฯลฯ)	48	5,450	20	1,594.2
3. ไม้ประดับ (หมากแดง หมากผู้ หมากเมีย)	13	1,750	1	402.8
4. ให้เช่าที่ดิน	1	900	900	900
5. ปลอมทิ้งร้าง	6	1,900	200	816.7

5.3.2.2 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพเกษตรกรและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ด้านความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเดิมของกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากขนาดที่ดินเล็ก คือต่ำสุดประมาณ 10 ตารางวา หรือเฉลี่ยประมาณ 5 ไร่ ดังนั้นจึงใช้ประโยชน์เป็นที่อยู่อาศัย รวมถึงไม่มีแนวทางในการประกอบอาชีพอื่น ทำให้กลุ่มตัวอย่างจำนวนร้อยละ 95 ไม่ต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ส่วนอีก 1 ครัวเรือน ไม่ตอบคำถามดังตารางที่ 20 “ จะเปลี่ยน ไปทำอะไร ที่ดินก็มีอยู่แค่นี้ จะเปลี่ยนไปทำอะไรก็ได้ ” (ครัวเรือนหนึ่งใน ต.บางข)

ด้านความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพเกษตรกร พบว่าครัวเรือนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงอาชีพไปเป็นอาชีพอื่น โดยมีจำนวน 26 ครัวเรือนจากครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด 28 ครัวเรือน หรือร้อยละ 92.9 ส่วนผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงอาชีพเกษตรกรมีเพียง 2 ครัวเรือน หรือร้อยละ 7.1 เท่านั้น ดังตารางที่ 21 และเหตุที่ไม่คิดจะเปลี่ยนแปลงอาชีพเกษตรกรส่วนใหญ่คิดว่าพื้นที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปทำกิจกรรมอื่นได้และไม่มีแนวทางในการประกอบอาชีพอื่น “ ก็ไม่รู้จะเปลี่ยนไปทำอะไร ทำอะไรก็ได้ ” (ครัวเรือนหนึ่งใน ต.บางกะเจ้า) พบเพียง 1 ครัวเรือนที่คิดว่าไม่เปลี่ยนแปลงอาชีพเกษตรกรเพราะรักในอาชีพนี้ “ ชอบทำ ทำมาตั้งแต่เด็ก ไม่ชอบเป็นลูกจ้างใคร ” (ครัวเรือนหนึ่งใน ต.บางน้ำผึ้ง)

ตารางที่ 20 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน	จำนวน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
1. ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน	114	95.0
2. ต้องการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน	5	4.2
3. ไม่ตอบ	1	0.8
รวมทั้งหมด	120	100

ตารางที่ 21 ความคิดเห็นต่อการเปลี่ยนแปลงอาชีพเกษตรกร

ความคิดเห็นของครัวเรือนเกษตรกร	จำนวน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
1. ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงอาชีพเกษตรกร	26	92.9
2. ต้องการเปลี่ยนแปลงอาชีพเกษตรกร	2	7.1
3. ไม่ตอบ	0	0
รวมทั้งหมด	28	100

5.3.2.3 ความคิดเห็นต่อสภาพพื้นที่บางกะเจ้าและลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องการ

จากตารางที่ 22 ด้านความคิดเห็นของประชาชนต่อสภาพพื้นที่บางกะเจ้าพบว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 53.3 มองภาพพื้นที่บางกะเจ้าในปัจจุบันเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ที่เหลือร้อยละ 25.8 คิดว่าจะเป็นพื้นที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยและอีกร้อยละ 20 คิดว่าเป็นการใช้ประโยชน์พื้นที่แบบผสม คือเป็นที่อยู่อาศัยปนกับพื้นที่เกษตรกรรม

ด้านความต้องการของประชาชนเกี่ยวกับชนิดการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่เหมาะสม พบว่าหัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 63.3 ต้องการใช้ประโยชน์พื้นที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ร้อยละ 25.0 ต้องการให้เป็นพื้นที่อยู่อาศัย ส่วนอีกร้อยละ 10.8 ต้องการให้มีการใช้ประโยชน์พื้นที่แบบผสมระหว่างชุมชนกับพื้นที่เกษตรกรรม มีเพียง 1 ครัวเรือนเท่านั้นที่ต้องการให้เป็นพื้นที่

อุตสาหกรรม ดังตารางที่ 23 “อยากให้บ้านกับสวนมันปน ๆ กัน ถ้ามีแต่สวน คนจะไปอยู่ที่ไหนห
ละ ” (ครัวเรือนหนึ่งในตำบลทรงคนอง)

ตารางที่ 22 ภาพโดยรวมของการใช้ประโยชน์พื้นที่

ชนิดการใช้ประโยชน์พื้นที่โดยรวม	จำนวน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
พื้นที่เกษตรกรรม	64	53.3
พื้นที่อยู่อาศัย	31	25.8
พื้นที่อุตสาหกรรม	0	0
พื้นที่ผสม (เกษตรกรรมผสมกับที่อยู่อาศัย)	24	20.0
ไม่ตอบ	1	0.8
รวมทั้งหมด	120	100

ตารางที่ 23 ชนิดการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่ต้องการ

ชนิดการใช้ประโยชน์พื้นที่	จำนวน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
พื้นที่เกษตรกรรม	76	63.3
พื้นที่อยู่อาศัย	30	25.0
พื้นที่อุตสาหกรรม	1	0.8
พื้นที่ผสม (เกษตรกรรมและที่อยู่อาศัย)	13	10.8
ไม่ตอบ	0	0
รวมทั้งหมด	120	100

5.3.2.4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้เกิดการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาของพื้นที่ พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 88.3 ประสบ
กับปัญหาที่เกิดในพื้นที่ ส่วนอีกร้อยปัญหาน้ำเสีย ประสบปัญหาจำนวน ร้อยละ 11.7 คิดว่าไม่ได้
ประสบปัญหาอะไรในพื้นที่ โดยปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นอันดับที่ 1 ได้แก่ร้อยละ 62.5 รองลงไปได้แก่
ปัญหาน้ำเค็ม มีครัวเรือนประสบปัญหาร้อยละ 57.5 และปัญหาน้ำท่วมร้อยละ 45 ดังแสดงในตาราง
ที่ 24

ตารางที่ 24 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสาเหตุที่ทำให้เกิดการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม

ปัญหา	จำนวน	
	ครัวเรือน	ร้อยละ
1. น้ำท่วม	54	45
2. น้ำเสีย	75	62.5
3. ดินเค็ม	14	11.7
4. ดินขาดความอุดมสมบูรณ์	5	4.2
5. ไม่มีตลาดรองรับ	4	3.3
6. ไม่มีความรู้	4	3.3
7. ขาดแรงงาน	2	1.7
8. มลพิษทางอากาศ	7	5.8
9. น้ำเค็ม	69	57.5
10. น้ำระบายไม่ดี	46	38.3
11. อื่น ๆ	14	11.7

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

จากตารางที่ 25 ความคิดเห็นต่อสาเหตุการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรม บริเวณบางกะเจ้า สาเหตุอันดับที่ 1 พบว่าเกิดจากน้ำท่วมร้อยละ 32.5 อันดับที่ 2 เกิดจากน้ำเสียร้อยละ 25.0 อันดับที่ 3 การเปลี่ยนแปลงจากอาชีพเกษตรกรรมไปเป็นอาชีพอื่นร้อยละ 15.8 และอันดับที่ 4 เกิดจากการเพิ่มจำนวนที่อยู่อาศัยมากขึ้นและการแบ่งซอยพื้นที่

ตารางที่ 25 ความคิดเห็นเกี่ยวกับอันดับของสาเหตุ ปัญหาการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรมบริเวณ
บางกะเจ้า

สาเหตุการลดลง ของพื้นที่เกษตร กรรม	อันดับที่ 1 (ร้อยละ)	อันดับที่ 2 (ร้อยละ)	อันดับที่ 3 (ร้อยละ)	อันดับที่ 4 (ร้อยละ)	อันดับที่ 5 (ร้อยละ)	อันดับที่ 6 (ร้อยละ)	อันดับที่ 7 (ร้อยละ)
1. ที่อยู่อาศัยเพิ่ม ขึ้น	6.7	8.3	5.0	4.2	1.7	0.8	-
2. น้ำท่วม	32.5	15.8	2.5	1.7	0.8	0.8	0.8
3. น้ำเสีย	14.2	25.0	11.7	1.7	0.8	-	-
4. อากาศเสีย	0	0.8	5.0	2.5	0.8	-	-
5. ความหนาแน่น ประชากร	3.3	3.3	0.8	0.8	0.8	0.8	-
6. การเปลี่ยน แปลงอาชีพทาง เกษตรไปเป็น อาชีพอื่น	25.0	13.3	15.8	1.7	0.8	2.5	-
7. การแบ่งซอย พื้นที่	2.5	2.5	5.8	4.2	-	-	0.8

5.3.2.5 การรับรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวและโครงการ
สวนกลางมหานคร

จากตารางที่ 26 ด้านการรับรู้ต่อนโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว พบว่า
ครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 95 จะทราบว่ามีการประกาศนโยบายอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะ
เจ้า ส่วนการรับรู้ต่อการดำเนินโครงการสวนกลางมหานครพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ร้อยละ 92.5
ทราบว่าดำเนินการโครงการสวนกลางมหานคร โดยเพิ่มเติมว่า “ ใคร ๆ เขาก็รู้ทั้งนั้นแหละ ”

ด้านความคิดเห็นต่อนโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า
ส่วนใหญ่ร้อยละ 89.5 จะเห็นด้วยกับนโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว ไม่เห็นด้วยร้อยละ 7.5 ไม่แน่
ใจร้อยละ 2 และไม่ตอบร้อยละ 5 ส่วนความคิดเห็นต่อโครงการสวนกลางมหานคร พบว่าร้อยละ

81.7 เห็นด้วยกับโครงการ ร้อยละ 7.5 ไม่เห็นด้วยและไม่มีความคิดเห็นร้อยละ 4.2 ส่วนอีกร้อยละ 8 ไม่ตอบคำถาม ดังตารางที่ 27

สำหรับเหตุผลที่เห็นด้วยกับนโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวและโครงการสวนกลางมหานคร ชาวบ้านมักให้เหตุผลทำนองที่ว่า “ ก็เขาทำไปแล้ว ก็เขาสร้างไปแล้วจะทำอะไรได้ ”

ตารางที่ 26 การรับรู้ต่อนโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้าและต่อโครงการสวนกลางมหานคร

การรับรู้	นโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว		โครงการสวนกลางมหานคร	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
ทราบ	114	95.0	111	92.5
ไม่ทราบ	5	4.2	9	7.5
ไม่ตอบ	1	0.8	0	0
รวมทั้งหมด	120	100	120	100

ตารางที่ 27 ความคิดเห็นต่อนโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้าและต่อโครงการสวนกลางมหานคร

ความคิดเห็น	นโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว		โครงการสวนกลางมหานคร	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
เห็นด้วย	102	85.0	98	81.7
ไม่เห็นด้วย	9	7.5	9	7.5
ไม่แน่ใจ	3	2.5	5	4.2
ไม่แสดงความคิดเห็น	6	5.0	8	6.7
รวมทั้งหมด	120	100	120	100

สำหรับประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากโครงการสวนกลางมหานคร จะแบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือ ประโยชน์ส่วนพื้นที่สวนสาธารณะและประโยชน์ส่วนของป่าของเมือง โดยส่วนประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดจากพื้นที่สวนสาธารณะคือประโยชน์ด้านการพักผ่อนมีจำนวนมากที่

สรุปร้อยละ 57.5 รองลงมาคือ คิดว่าไม่มีประโยชน์จำนวนร้อยละ 22.5 ประโยชน์อื่น ๆ เช่นการขายผลผลิตจากสวนร้อยละ 19.2 และประโยชน์ด้านแหล่งงานร้อยละ 4.2

เมื่อพิจารณาประโยชน์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากพื้นที่ป่าของเมือง ส่วนใหญ่ร้อยละ 35 คิดว่าไม่ได้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าของเมือง รองลงมาคือความร่มรื่นร้อยละ 31.7 ขายผลผลิตจากสวนร้อยละ 23.3 ตามลำดับ ส่วนด้านแหล่งงานมีเพียงร้อยละ 11.7 ดังตารางที่ 28

ตารางที่ 28 ประโยชน์ที่ครัวเรือนคาดว่าจะได้รับจากพื้นที่สวนสาธารณะและพื้นที่ป่าของเมือง

ประโยชน์	พื้นที่สวนสาธารณะ		พื้นที่ป่าของเมือง	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
ไม่มีประโยชน์	27	22.5	42	35
การพักผ่อน	69	57.5	0	0
แหล่งงาน	5	4.2	14	11.7
ความร่มเย็น	0	0	38	31.7
อื่น ๆ (ขายผลผลิต)	23	19.2	28	23.3

5.3.2.6 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการพื้นที่ในปัจจุบันและรูปแบบการจัดการพื้นที่ที่ต้องการ

จากตารางที่ 29 การศึกษาด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการพื้นที่ในปัจจุบัน จะเป็นการแสดงภาพการจัดการพื้นที่ในปัจจุบัน โดยใช้การวัดจากครัวเรือนตัวอย่างพบว่าส่วนใหญ่ครัวเรือนร้อยละ 40 คิดว่าปัจจุบันการจัดการพื้นที่สีเขียวเป็นการจัดการโดยภาครัฐร่วมกับประชาชน รองลงมาคือการจัดการโดยประชาชนฝ่ายเดียวร้อยละ 30 การจัดการโดยรัฐฝ่ายเดียวร้อยละ 25.8

ส่วนความคิดเห็นของครัวเรือนเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการพื้นที่เพื่อการรักษาพื้นที่สีเขียวที่ต้องการ ก็พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 70 ต้องการให้มีการจัดการรักษาพื้นที่สีเขียวโดยภาครัฐร่วมกับประชาชน รองลงมาคือประชาชนฝ่ายเดียวร้อยละ 16 และภาครัฐฝ่ายเดียวร้อยละ 10.8

ตารางที่ 29 รูปแบบการจัดการพื้นที่และรูปแบบการจัดการที่ต้องการของประชาชน

รูปแบบการจัดการ	รูปแบบการจัดการในปัจจุบัน		รูปแบบการจัดการที่ต้องการ	
	ครัวเรือน	ร้อยละ	ครัวเรือน	ร้อยละ
ภาครัฐฝ่ายเดียว	31	25.8	13	10.8
ภาครัฐร่วมกับประชาชน	48	40.0	84	70.0
ประชาชนฝ่ายเดียว	36	30.0	19	15.8
ไม่มีความคิดเห็น, ไม่รู้	4	3.3	3	2.5
ไม่ตอบ	1	0.8	1	0.8
รวมทั้งหมด	120	100	120	100

5.4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยต่าง ๆ ภายในระบบพื้นที่ รวมถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่จะมีผลกับระบบ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยต่าง ๆ ภายในระบบพื้นที่ รวมถึงสภาพแวดล้อมภายนอกที่จะมีผลกับระบบ โดยการสนทนากลุ่มเพื่อการระดมความคิดเห็นของผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนี้

5.4.1 กลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ ประธานหรือรองประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล ของทั้ง 6 ตำบล รวมทั้งสิ้น 12 คน แต่ในการจัดประชุมกลุ่มนั้น ตัวอย่างเป้าหมายบางส่วนไม่สามารถมาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้ โดยมีผู้ที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม จำนวน 8 คน ดังนี้

1. นายมนัส รัศมิทัต

ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง

2. นายสุธีร์ แสงแจ่ม

ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบางกอบัว

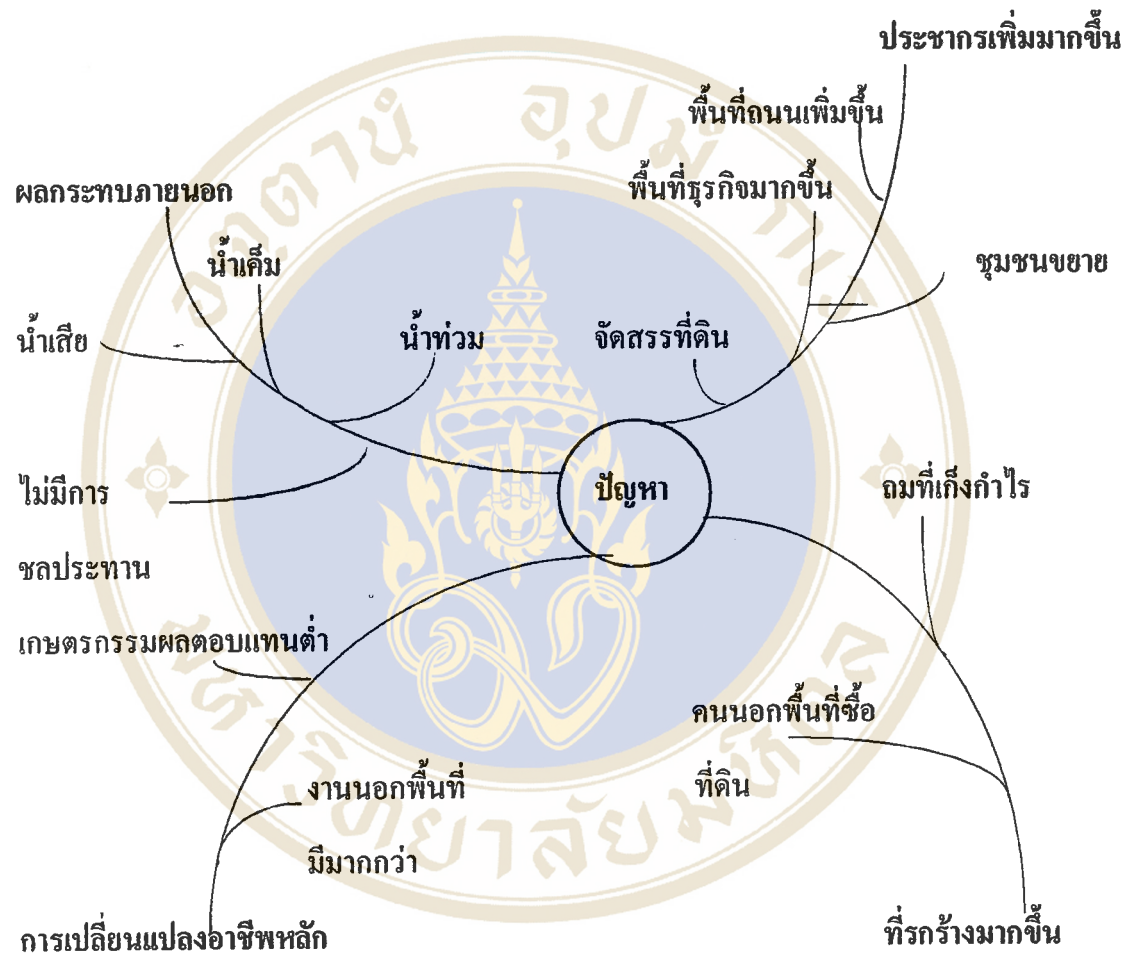
3. นายสุระชัย จันทร์สุข	ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบางขอ
4. ร.ต.เชาวลิต ช่วยศรีทรา	รองประธานองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง
5. นายฉัตรชัย ปานลิม	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางน้ำผึ้ง
6. นายมีศักดิ์ เต็มแก้ว	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางกอบัว
7. นายธีรพล พืชทองกลาง	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลบางขอ
8. นายสนธิ โบราณเขียว	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทรงคนอง

5.4.2 กลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ

การเลือกโดยใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant) ซึ่งในที่นี้คือพัฒนากรตำบลบางกระเจ้า ช่วยในการหาตัวอย่างของทั้ง 6 ตำบล ซึ่งได้เลือกจากผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (อช.) เนื่องจากการสังเกตของผู้วิจัยในการทำแบบสอบถามชาวบ้านในขั้นตอนแรก ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ค่อนข้างจะมีบทบาทในการที่จะชี้แนะ ชี้นำหรือมีความคิดเห็นไปในแนวทางเดียวกับคนในชุมชนที่ผู้นำ อช.อาศัยอยู่ ด้วยเหตุผลดังนี้จึงได้เลือกผู้นำ อช.มาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการสนทนากลุ่ม ดังรายชื่อผู้ที่สามารถเข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้ จำนวน 5 คน ดังนี้

1. นายอรุณ พวงมาลา	ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนตำบลบางกระเจ้า
2. นายชิต อ่อนแี่ยม	ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนตำบลทรงคนอง
3. นายสมศักดิ์ จันทนโสทธิ	ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนตำบลบางกอบัว
4. นายวรวิรุฬห์ พึ่งแจ้ง	ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนตำบลบางน้ำผึ้ง
5. นายวิสูตร แก้วนิม	ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนตำบลบางขอ

ประเด็นที่หนึ่ง สาเหตุปัญหา

1 กลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการ

รูปที่ 18 แผนที่ความคิดประเด็นสาเหตุปัญหาที่ทำให้พื้นที่สีเขียวลดลง ของกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ

การเรียงลำดับความสำคัญของสาเหตุปัญหา ซึ่งได้มาจากการให้คะแนนเรียงตามลำดับความสำคัญมากไปน้อยในความคิดของกลุ่มผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ ได้แก่ อันดับที่ 1 คือปัญหาประชากรเพิ่มมากขึ้น รองลงมาคือปัญหาผลกระทบภายนอกอื่น ๆ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงเป็นที่ดินรกร้าง และปัญหาการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ตามลำดับ

2. กลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ

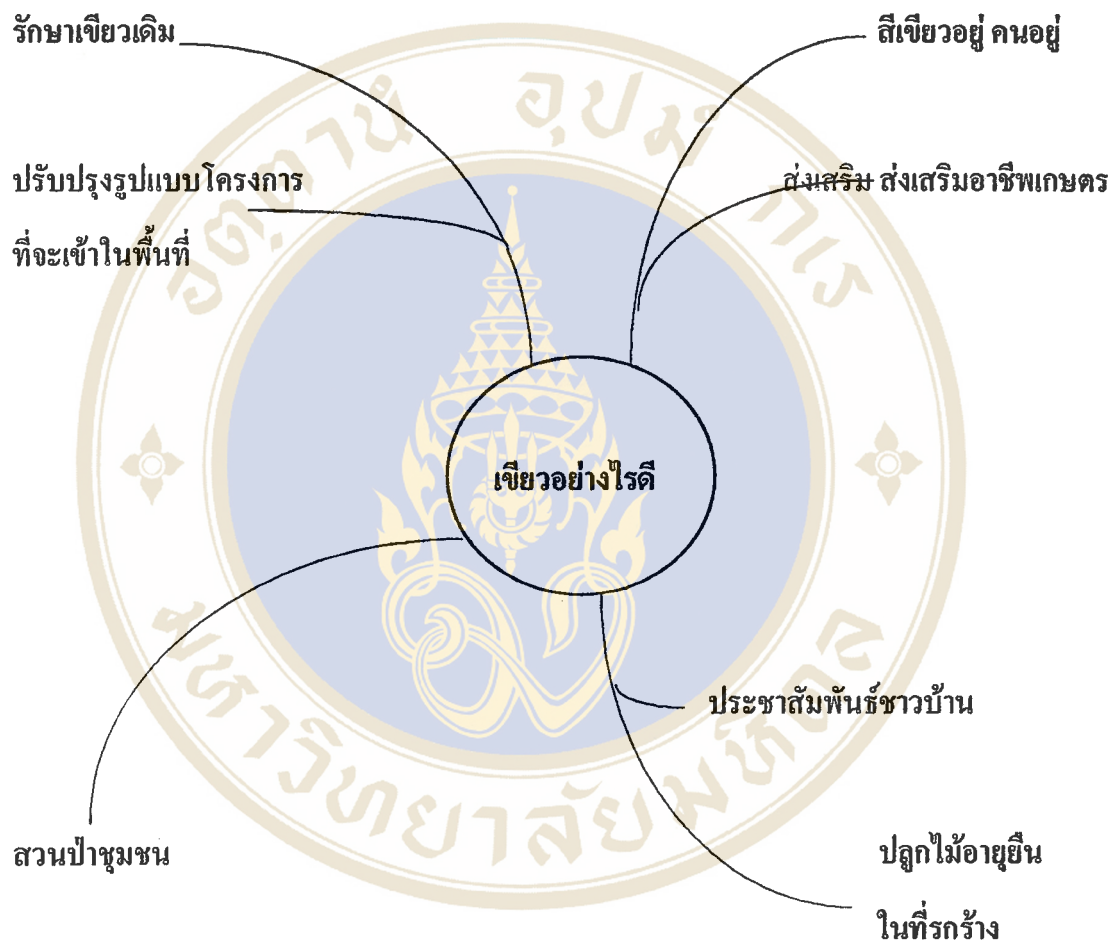
รูปที่ 19 แผนที่ความคิดประเด็นสาเหตุปัญหาที่ทำให้พื้นที่สีเขียวลดลง

ของกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ

การเรียงลำดับความสำคัญของสาเหตุปัญหา ซึ่งได้มาจากการให้คะแนนเรียงตามลำดับความสำคัญมากไปน้อยในความคิดของกลุ่มผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ อันดับที่ 1 คือปัญหาน้ำท่วม รองลงมาคือปัญหาชุมชนขยายตัว ปัญหาการเก็งกำไรที่ดิน และปัญหาอิทธิพลภายนอกตามลำดับ

ประเด็นที่สอง เชี่ยวอย่างไร

1. กลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการ

รูปที่ 20 แผนที่ความคิดประเด็นการจัดการพื้นที่สีเขียว ของกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ

จากประเด็นที่สอง พบว่าความคิดของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการ ต้องการให้รูปแบบของพื้นที่สีเขียวเป็นแบบพื้นที่สีเขียวของชุมชน คือการให้มีพื้นที่สีเขียวควบคู่กับพื้นที่ชุมชน โดยการใช้ฐานชุมชนหรือศักยภาพของชุมชนในการรักษา ปรับปรุงหรือชักจูงให้เกิดพื้นที่สีเขียว ชุมชนควบคู่กับการประชาสัมพันธ์เสริมสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชนร่วมด้วย

2. กลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ

พื้นที่เกษตร

ไร่นาสวนผสม

ที่ชาวบ้าน

สถานที่ท่องเที่ยว

สร้างถนนรอบเกาะ

ที่รกร้าง

แหล่งขายผลผลิต

เขียวอย่างไรดี

ศูนย์กีฬา

โรงพยาบาล

พื้นที่สาธารณะ

รูปที่ 21 แผนที่ความคิดประเด็นการจัดการพื้นที่สีเขียวของกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ

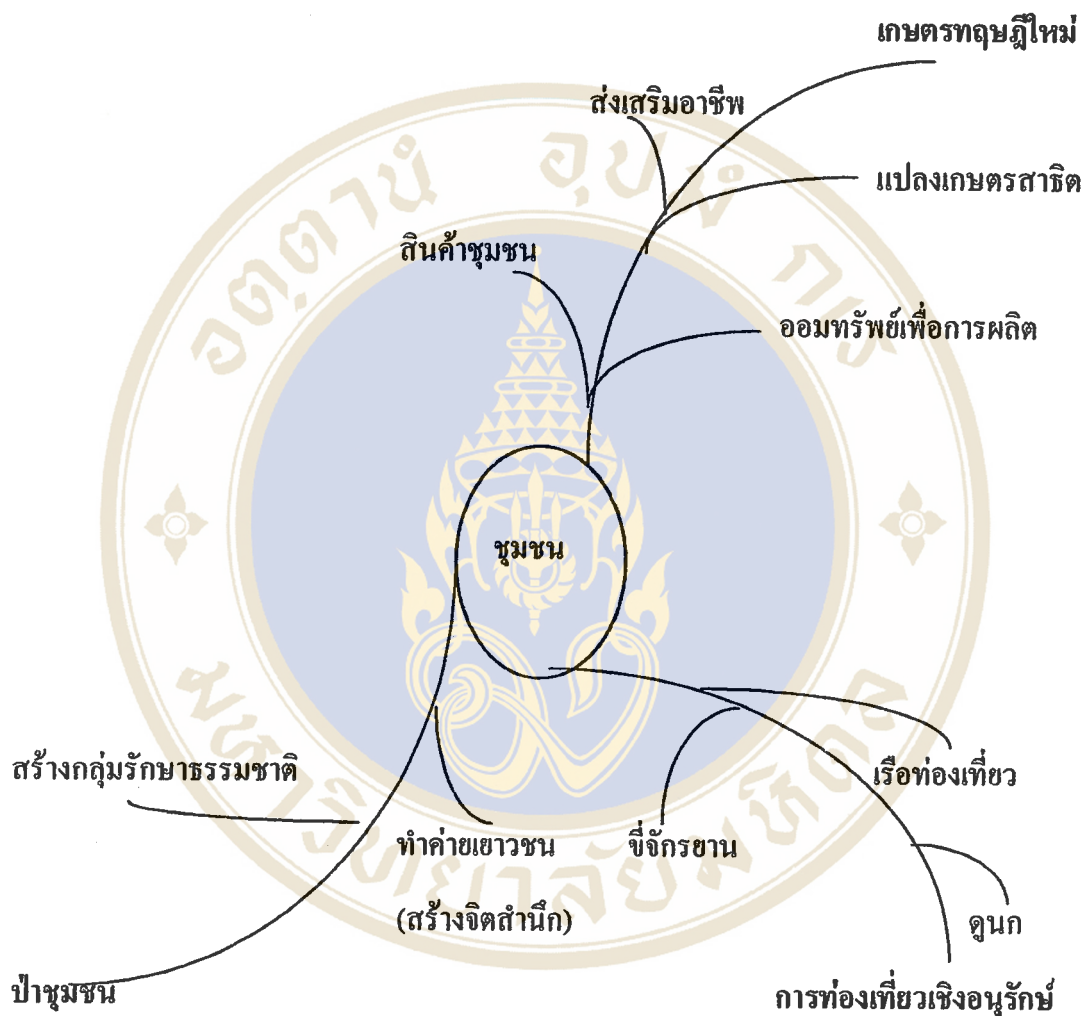
ส่วนความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ จะเน้นการรักษาพื้นที่สีเขียวแบบพื้นที่เขียวเกษตรร่วมกับการจัดเป็นพื้นที่สาธารณะ

ประเด็นที่สาม ทำอย่างไร

รูปที่ 22 แผนที่ความคิดประเด็นแนวทางการจัดการพื้นที่สีเขียวของกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ

ในส่วนนี้จะเป็นการนำเสนอมุมมองของท้องถิ่นที่มีต่อภาครัฐในการจัดการพื้นที่สีเขียว ส่วนมุมมองของชุมชนที่มีต่อการจัดการภายในชุมชนเองจะแสดงดังภาพ

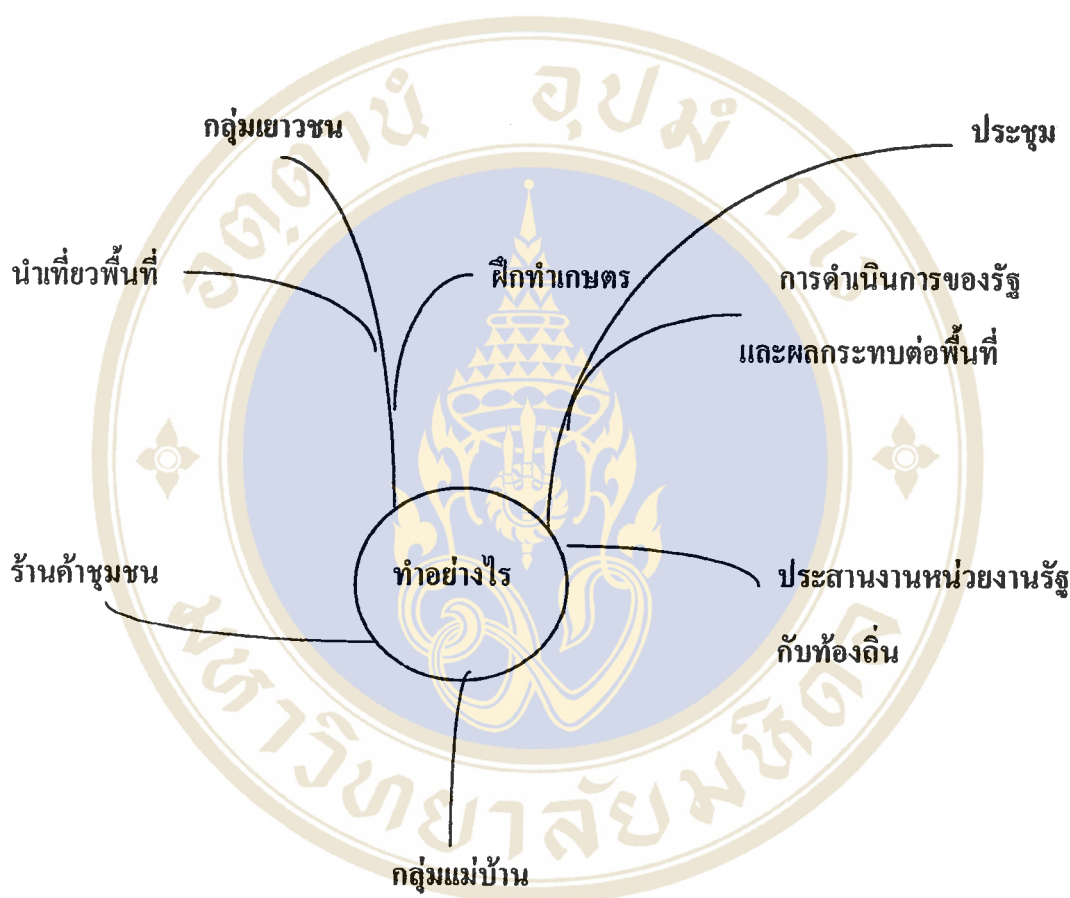

รูปที่ 22 แผนที่ความคิดประเด็นแนวทางการจัดการพื้นที่สีเขียว ของกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ (ต่อ)

ความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการในแนวทางการจัดการพื้นที่สีเขียวจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ มุมมองที่มีต่อโครงการรัฐที่เข้ามาในพื้นที่ จะเน้นโครงการรักษาพื้นที่สีเขียวเพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว โดยโครงการนั้น ๆ ต้องเกิดมาจากความคิดของชุมชนและความรอบอำนาจในการจัดการโครงการให้กับท้องถิ่น ส่วนมุมมองของชุมชนที่มีต่อการจัดการภายในชุมชน

เองจะเน้นการจัดการอนุรักษ์พื้นที่ในรูปแบบเกษตรทฤษฎีใหม่และการรวมกลุ่ม การรักษาป่าชุมชน เพื่อสร้างจิตสำนึกของเยาวชน รวมถึงการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2. กลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ

รูปที่ 23 แผนที่ความคิดประเด็นแนวทางการจัดการพื้นที่สีเขียว ของกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ

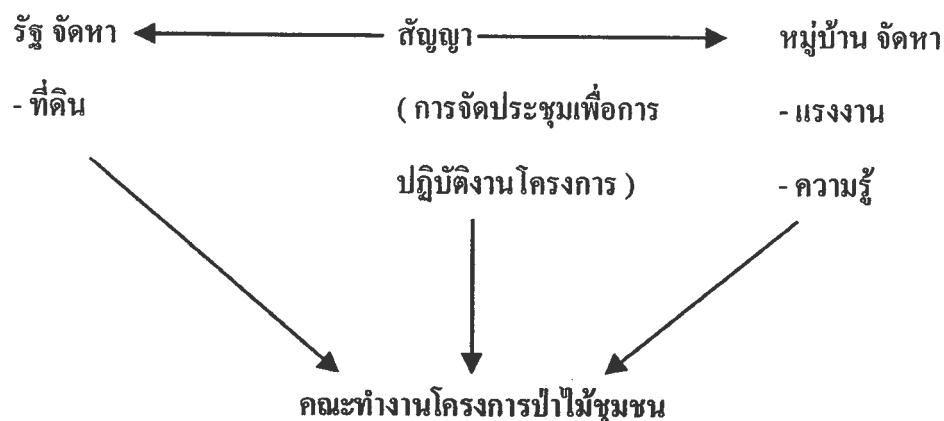
ความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ในประเด็นแนวทางการจัดการพื้นที่สีเขียว จะเน้นด้านการส่งเสริมการรวมกลุ่มภายในชุมชน โดยกลุ่มเยาวชนมีเป้าหมายหลักเพื่อการสืบทอดการทำเกษตรและการนำเที่ยวเพื่อประชาสัมพันธ์พื้นที่ กลุ่มร้านค้าชุมชนและกลุ่มแม่บ้านมีเป้าหมายเพื่อการแปรรูปผลผลิต การสร้างอำนาจการต่อรองและการขยายตลาดผลผลิตสู่ภายนอก นอกจากนี้ยังเน้นให้มีการประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐกับท้องถิ่นหรือประชาชน โดยการประชุมหารือระหว่างรัฐกับประชาชนในพื้นที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐและผลกระทบที่มีต่อชุมชน

ประเด็นที่สี่ การเสนอแนะผลการศึกษาค้นค้น

1) ความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ พบว่าในกลุ่มนี้ต้องการให้มีการดำเนินโครงการป่าไม้ชุมชนหรือป่าไม้ชุมชน โดยมีการเพิ่มเติมให้มีการเพิ่มบทบาทของภาคหมู่บ้านหรือชุมชนในการจัดการป่าไม้ชุมชนมากขึ้นนอกจากบทบาทในการเป็นแรงงานแล้ว ได้แก่ บทบาทในด้านความรู้เกี่ยวกับการเลือกชนิดต้นไม้ การปลูกดูแล บำรุงรักษาต้นไม้ รวมถึงบทบาทในการจัดการโครงการโดยชุมชนเอง ส่วนภาครัฐควรให้มีการลดบทบาทลง คือไม่จำเป็นต้องมีการสนับสนุนทางด้านความรู้แก่ชุมชน เนื่องจากมีความรู้หรือภูมิปัญญาเดิมในท้องถิ่นอยู่แล้ว แต่ให้มีการสนับสนุนในการจัดหาที่ดินให้กับโครงการฯ

ด้านการทำสัญญาในการดำเนินการ ใช้การจัดเวทีให้มีการประชุมซึ่งผู้เข้าร่วมจะต้องมาจากผู้ที่อยู่ในฐานะที่สามารถตัดสินใจในโครงการฯได้ ในส่วนที่มีการจัดองค์การนั้นเสนอให้มีการจัดโครงการ โดยมีผู้ที่จะใช้ในการจัดการโครงการป่าไม้ควรจะมีการจัดประชุมคณะกรรมการโครงการป่าไม้ชุมชน อันประกอบไปด้วย

- 1.1) ผู้นำชาวบ้านทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
  - 1.2) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รับหน้าที่ในการให้ความคิดเห็นต่อโครงการ
  - 1.3) พัฒนาการตำบลและผู้นำอื่น ๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้น เช่น ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนที่ได้รับการคัดเลือก
  - 1.4) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ เช่น กรมควบคุมมลพิษ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม
- ดังแสดงในภาพ

โดยที่ได้มีการเสนอรูปแบบป่าชุมชนไว้คือ ให้มีขนาดพื้นที่ประมาณ 10-40 ไร่ และให้ประชาชนที่อาศัยอยู่รอบแปลงที่ดินนั้นเข้าร่วมโครงการ กำหนดรูปแบบการเกษตรที่ได้ผลคือ ต้องมีการขร่อ้งเพื่อทำการเกษตร และดำเนินโครงการโดยผ่านมาตรการที่ได้มีการตกลงร่วมกัน แล้วของคณะทำงานโครงการป่าชุมชน

ส่วนความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการ เกี่ยวกับตัวแบบองค์การขึ้นต้นของผู้วิจัย พบว่ากลุ่มตัวอย่างนี้มีความเห็นว่าตัวแบบองค์การที่เสนอมานั้นมีความเป็นไปได้ในการจะนำไปใช้ แต่ให้มีการเพิ่มเติมโดยเน้นการเพิ่มศักยภาพการประสานงานของชุมชนกับภาครัฐให้มากขึ้น โดยผ่านการประชุมหรือเวทีที่ให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็น ซึ่งกันและกันของทั้งสองฝ่าย

ในส่วนของการดำเนินการควรให้มีการลดขั้นตอนทางราชการลง เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ยกตัวอย่างเช่น ถ้ามีการเหตุเดือดร้อนเกิดขึ้นต้องมีการเรียกประชุมเพื่อแก้ไขปัญหา โดยผู้เข้าร่วมจะเป็นผู้ที่ประสบปัญหาจริงและภาครัฐหน่วยงานโดยตรงที่สามารถแก้ไขปัญหาได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนกัน หลังจากได้มีการสรุปข้อมูลที่ได้แล้วจะให้หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจโดยตรงสั่งการเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่อไป

นอกจากนี้ยังให้มีการเพิ่มบทบาทของคณะกรรมการร่วมของ 6 ตำบล ให้มีหน้าที่ในการกำกับดูแล วางแผนนโยบายหรือโครงการของพื้นที่เอกชนและอาจเพิ่มเติมในการเสนอแนะการจัดที่ดินของรัฐด้วย และให้มีหน้าที่ในการฝึกอบรมให้ความรู้กับชาวบ้านอย่างสม่ำเสมอ

2. กลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ

ความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ ไม่เน้นในการจัดการโครงการป่าไม้ชุมชน แต่จะมีการเสนอแนะในภาพรวมของตัวแบบองค์การ เริ่มตั้งแต่ระดับนโยบาย ซึ่งปัจจุบันรับหน้าที่โดยคณะกรรมการโครงการสวนกลางมหานคร ความเห็นของกลุ่มเสนอแนะว่าควรให้มีคนในพื้นที่ที่มีความรู้ความสามารถเข้าร่วมในคณะกรรมการบ้าง เนื่องจากคนในพื้นที่จะสามารถที่จะมองภาพพื้นที่ได้ชัดเจนมากกว่าคนนอกพื้นที่

ส่วนคณะกรรมการร่วมดูแลพื้นที่ ควรจะมีผู้ที่เข้าร่วมดำเนินการในแต่ละระดับ ได้แก่ ระดับจังหวัดคือผู้ว่าราชการจังหวัด ต่อมาคือระดับอำเภอ ได้แก่ ปลัดอาวุโส ระดับตำบลได้แก่

กำนัน กรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเสนอแนะให้มีการทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ดูแล การดำเนินการของหน่วยงานหลักที่ดูแลพื้นที่สวนสาธารณะ นอกจากนี้ยังให้มีการเพิ่มบทบาท ของคณะกรรมการร่วมฯ ในการจัดสรรคนเข้าไปดูแลสวนสาธารณะ

สำหรับการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างหน่วยงานหลักและคณะกรรมการร่วมฯจะดำเนินการ ประชุมโดยผ่านเวทีชี้แจง ทั้งส่วนรัฐ ได้แก่ ข้อมูลรายละเอียดการดำเนินโครงการรัฐรวมถึงผลที่ จะเกิดกับชุมชน เป็นต้น และชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ ความคิด ความต้องการ ความรู้และภูมิปัญญาใน การจัดการพื้นที่ของปราชญ์ท้องถิ่น

5.5 แนวทางการบริหารจัดการ พื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า เฉพาะด้านการจัดองค์การบริหาร งานระดับพื้นที่ ตามโครงการสวนกลางมหานคร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

จากผลการศึกษาทั้ง 4 ส่วน เป็นข้อมูลที่ได้จากทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับครัวเรือน ระดับท้องถิ่น และระดับนโยบาย ซึ่งมีการเคลื่อนไหวอยู่ในกรอบของการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ สังคมและ เศรษฐกิจของพื้นที่ การศึกษาวิจัยมุ่งที่ในการจัดองค์การตามรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับสภาพ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ลักษณะสภาพและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน รวมถึงความต้องการของชุมชนและรัฐด้วย โดยอยู่ในพื้นฐานของการรักษาอัตราการเปลี่ยนแปลงให้คงที่หรือให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ในอัตราที่ต่ำที่สุด โดยที่การเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัด คือ การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของพื้นที่ ที่ทำให้พื้นที่ที่มีกิจกรรมแตกต่างกันออกไปเป็น 3 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่สวนสาธารณะ พื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชน และพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร ซึ่งผลจากการศึกษา สามารถ ประมวลออกมาเป็นลักษณะขององค์การบริหารงานระดับพื้นที่ ได้ดังนี้

5.5.1 พื้นที่สวนสาธารณะ

5.5.1.1 ลักษณะโครงสร้างองค์การ

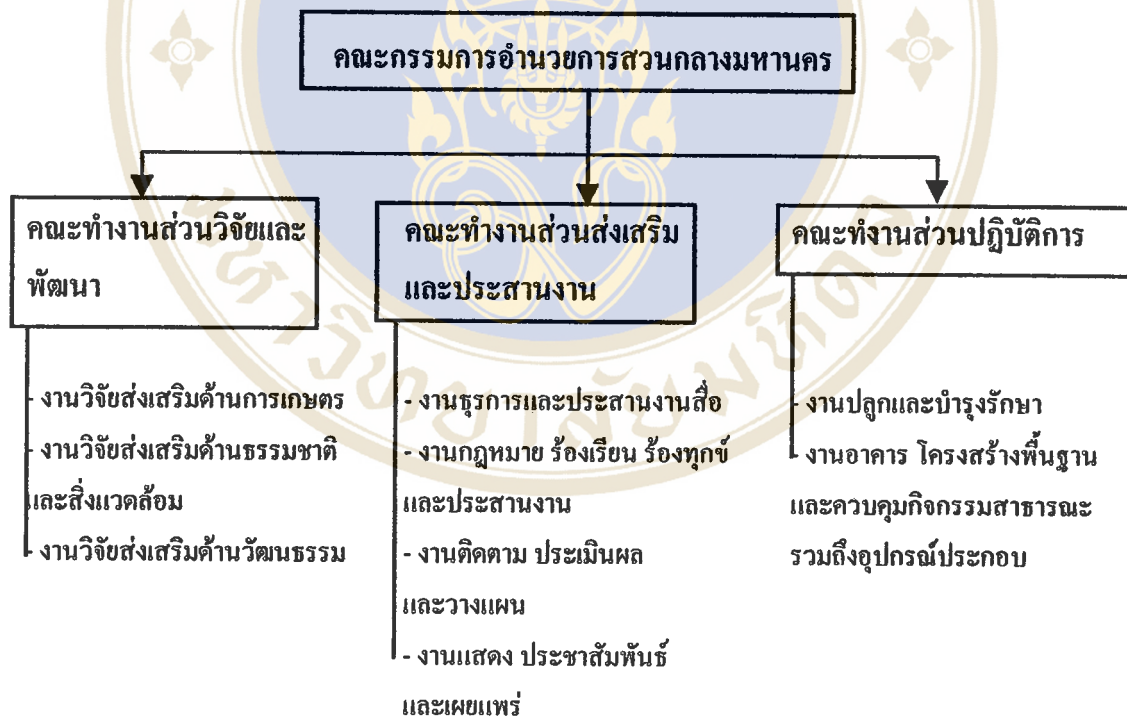
ลักษณะของโครงสร้างองค์การบริหารจัดการพื้นที่สวนสาธารณะ 3 ส่วน ในพื้นที่ 205 ไร่ จะอยู่ในชื่อ คณะกรรมการอำนวยการสวนกลางมหานคร ประกอบด้วยคณะทำงาน

3 ชุด ได้แก่คณะทำงานส่วนวิจัยและพัฒนา คณะทำงานส่วนส่งเสริมและประสานงาน และคณะทำงานส่วนปฏิบัติการ

โดยคณะทำงานส่วนวิจัยและพัฒนา จะประกอบไปด้วย 3 ส่วนงาน ได้แก่ งานวิจัย ส่งเสริมด้านการเกษตร งานวิจัย ส่งเสริมด้านธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และงานวิจัย ส่งเสริมด้านวัฒนธรรม

คณะทำงานส่วนส่งเสริมและประสานงาน ประกอบไปด้วย 4 ส่วนงาน ได้แก่ งานธุรการและประสานงานสื่อ งานกฎหมาย ร้องเรียน ร้องทุกข์และประสานงาน งานติดตาม ประเมินผลและวางแผน และงานแสดง ประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่

คณะทำงานส่วนปฏิบัติการ ประกอบไปด้วย 2 ส่วนงาน ได้แก่ งานปลูกและบำรุงรักษา และงานอาคาร โครงสร้างพื้นฐาน และควบคุมกิจกรรมสาธารณะรวมถึงอุปกรณ์ประกอบ ซึ่งแสดงรูปแบบโครงสร้าง ดังนี้

จากผลการศึกษา ปรากฏว่ามีแนวทางเลือกในการดำเนินการจัดตั้งทั้งหมด 6 ทางเลือก ซึ่งในแต่ละทางเลือก มีข้อดีและข้อด้อยแตกต่างกันออกไป สำหรับความคิดเห็นของผู้วิจัย จะมีอยู่ 2 ทางที่คิดว่าเหมาะสมที่สุด ได้แก่ ทางเลือกที่ 4 ที่ให้ภาครัฐทำหน้าที่กำหนดกรอบการดำเนินการในภาพรวมเป็นแนวนโยบาย ส่วนการปฏิบัติ จะดำเนินการภายใต้ระบบสหการ หรือคณะกรรมการร่วมที่มาจากตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง 6 ตำบล เนื่องจากมีข้อดีคือ

ทางเลือกนี้สามารถจะเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เพราะมีข้อกำหนดที่เอื้อในการจัดตั้งคือ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 มาตราที่ 73 ที่ให้องค์การบริหารส่วนตำบลทำกิจการนอกเขตองค์การบริหารส่วนตำบล หรือร่วมกับสภาตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือหน่วยงานบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และภาระกิจนั้นจะเป็นกิจกรรมที่จำเป็นต้องทำ และเป็นการเกี่ยวเนื่องกับกิจการที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของตน

ส่วนข้อดีก็คือ ข้อจำกัดด้านบุคลากร ทุนและความรู้ทางวิชาการ ที่จะนำมาใช้กับการดูแลพื้นที่สวนสาธารณะ ซึ่งต้องอาศัยทรัพยากรด้านบุคลากร ทุนและความรู้ขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 6 ตำบลในพื้นที่ ซึ่งมีงานประจำอยู่แล้วซึ่งอาจมีปัญหาการบริหารงานได้ ทำให้อาจต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น เช่น องค์การสวนพฤกษศาสตร์ หรือกองสวนสาธารณะของกรุงเทพมหานคร ในการให้ความช่วยเหลือทางด้านวิชาการร่วมด้วย และการระดมทุนในพื้นที่ก็ทำได้ยาก เนื่องจากการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่คิดว่า ได้ประโยชน์จากกิจกรรมสวนสาธารณะน้อย รวมถึงประชาชนคิดว่าการสร้างสวนสาธารณะเป็นการสร้างให้คนนอกพื้นที่ โดยเฉพาะคนกรุงเทพฯ เข้ามาพักผ่อนมากกว่า และคาดว่าจะมีคนนอกพื้นที่เข้ามาประโยชน์พื้นที่สวนสาธารณะน้อยเช่นกัน เนื่องจากความไม่สะดวกในการเข้าถึงพื้นที่สวนสาธารณะ

ส่วนทางเลือกที่ 6 การตั้งองค์การดูแลพื้นที่ขึ้นใหม่ เป็นองค์การอิสระ มีอำนาจหน้าที่เบ็ดเสร็จในตัวเองซึ่งมีข้อดีคือ ทำให้มีความคล่องตัวในการบริหารงาน สามารถดำเนินการตามภารกิจต่าง ๆ ได้สะดวก รวดเร็ว ส่วนข้อดีก็คือ ข้อจำกัดด้านงบประมาณเพื่อการจัดตั้งและบริหารงานตามโครงสร้างหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้ออกแบบไว้ รวมถึงต้องคำนึงถึงด้านกฎหมายที่ควบคุมพื้นที่ไว้ด้วย

5.5.1.2 แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่

ส่วนใหญ่จะเป็นการดำเนินกิจกรรมของสวนสาธารณะและการบริหารงานจัดการพื้นที่ด้านวิชาการเป็นส่วนใหญ่ รวมถึงเป็นศูนย์กลางในการประสานงานระหว่างภายในพื้นที่ และการประสานงานกับระดับนโยบาย ดังนี้

- 1) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการจัดการทรัพยากรภายในองค์การ
- 2) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการติดต่อประสานงานภายในพื้นที่ และภายนอกพื้นที่
- 3) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการปลูกและดูแลต้นไม้ รวมถึงระบบนิเวศน์โดยรวม

- 4) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการเกษตร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม
- 5) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการบำรุง รักษาอุปกรณ์ หรือระบบ สวนสาธารณะ
- 6) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการติดตาม ประเมินผลการเปลี่ยนแปลงคุณภาพสิ่งแวดล้อมของพื้นที่
- 7) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการแสดงผล เผยแพร่ข้อมูลและความรู้ของพื้นที่บางกะเจ้า
- 8) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการประชาสัมพันธ์พื้นที่ และโครงการสวนกลางมหานคร ทั้งแก่ประชาชนในพื้นที่บางกะเจ้าและบุคคลภายนอก เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมของพื้นที่ จากผลการศึกษาที่เน้นความเป็นพื้นที่สีเขียวเกษตรเพื่อการท่องเที่ยว
- 9) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการปรับปรุงการคมนาคมในการเข้าสู่พื้นที่และภายในพื้นที่ เช่นการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมทางบกในปัจจุบัน รวมถึงการปรับปรุงการคมนาคมทางน้ำ ได้แก่ ขยายเส้นทางเดินเรือเข้าสู่พื้นที่ ปรับปรุงท่าเรือภายในพื้นที่ และการขนส่งจากบริเวณท่าเรือไปสู่สวนสาธารณะ หรือแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ การทำเส้นทางเดินเท้า หรือทางจักรยานในการเข้าสู่สวนสาธารณะ พื้นที่สวนของชาวบ้าน หรือพื้นที่ขายสินค้าชุมชน
- 10) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการจัดตั้งศูนย์กลางการประสานงานการส่งต่อนักท่องเที่ยว เข้าสู่กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน
- 11) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการควบคุมจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของพื้นที่บางกะเจ้า โดยเฉพาะด้านคุณภาพน้ำ และระบบคั่นกั้นน้ำ รวมถึงการประสานข้อมูลเพื่อควบคุมคุณภาพน้ำและระบบคั่นกั้นน้ำ ไปยังคณะทำงานส่วนพื้นที่

5.5.2 พื้นที่ป่าของเมืองหรือพื้นที่ป่าชุมชน

5.5.2.1 ลักษณะโครงสร้างองค์การ

ลักษณะโครงสร้างองค์การการบริหารจัดการพื้นที่ป่าของเมืองหรือพื้นที่ป่าชุมชน ในพื้นที่ 1,067 ไร่ จะอยู่ในรูปแบบการประสานงานแบบคณะกรรมการ ในชื่อ คณะทำงานโครงการป่าไม้ชุมชน จะมาจากการคัดเลือกผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงผู้นำอื่น ๆ ที่มาจากการแต่งตั้ง เช่น พัฒนาการตำบล อาสาพัฒนาชุมชน มีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยผ่านเกษตรอำเภอหรือเกษตรจังหวัด ทำหน้าที่ในการให้ความคิดเห็นต่อโครงการ

มีหน่วยงานที่ปรึกษาเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ เช่น กรมควบคุมมลพิษ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม

5.5.2.2 แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่

1) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการจัดการโครงการป่าของเมืองหรือป่าชุมชน โดยให้ตัวแทนที่มาจากผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทำหน้าที่ในการคัดเลือกหรือจัดสรรแรงงานเข้าสู่โครงการ ด้านความรู้ในการเลือกชนิด การปลูก ดูแล บำรุงรักษาต้นไม้ ส่วนการจัดสรรผลประโยชน์หรือการทำสัญญาการดำเนินการ ใช้การจัดการประชุมระหว่างตัวแทนชุมชนและภาครัฐ ที่อยู่ในตำแหน่งที่สามารถตัดสินใจในโครงการได้

2) แนวทางการบริหารจัดการ ในพื้นที่ 1,067 ไร่ โดยการตกแต่งต้นไม้เดิมปลูกเพิ่มไม้ยืนต้น ประชาสัมพันธ์ดึงดูดใจให้ประชาชนปลูกไม้ยืนต้นในที่รกร้างหรือที่โล่งว่าง

3) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการจัดรูปแบบสวนป่าชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว โดยการจัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติ (trail) ที่แสดงพืชพันธุ์เฉพาะของพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland) หรือทำเส้นทางจักรยานภายในพื้นที่ รวมถึงจัดสถานที่ดูนก

4) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการประชาสัมพันธ์โครงการกับชุมชนให้มากขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาความไม่ชัดเจนของข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนด้วย

5.5.3 พื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกร

5.5.3.1 ลักษณะโครงสร้างองค์การ

ลักษณะโครงสร้างองค์การบริหารจัดการพื้นที่กรรมสิทธิ์ของเกษตรกรในพื้นที่ 7,528 ไร่ จะเป็นรูปแบบการประสานงานในชื่อ คณะทำงานส่วนพื้นที่ ประกอบด้วยตัวแทนจากการคัดเลือกจากกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนของทั้ง 6 ตำบลในพื้นที่

5.5.3.2 แนวทางการบริหารจัดการพื้นที่

1) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในพื้นที่ เช่น การดูแล บำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ ได้แก่ สะพาน ทางเดินเท้า ถนน ระบบประปา และคันกั้นน้ำ

2) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการประสานงานทั้งการรับและส่งต่อข้อมูล โดยเฉพาะด้านปริมาณและคุณภาพน้ำที่มีในพื้นที่กับคณะกรรมการอำนวยการสวนกลางมหานคร เพื่อนำผลของข้อมูลมาใช้ในการควบคุมระบบคันกันน้ำ

3) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน

4) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการเป็นที่ปรึกษาของคณะกรรมการอำนวยการสวนกลางมหานคร ในส่วนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่

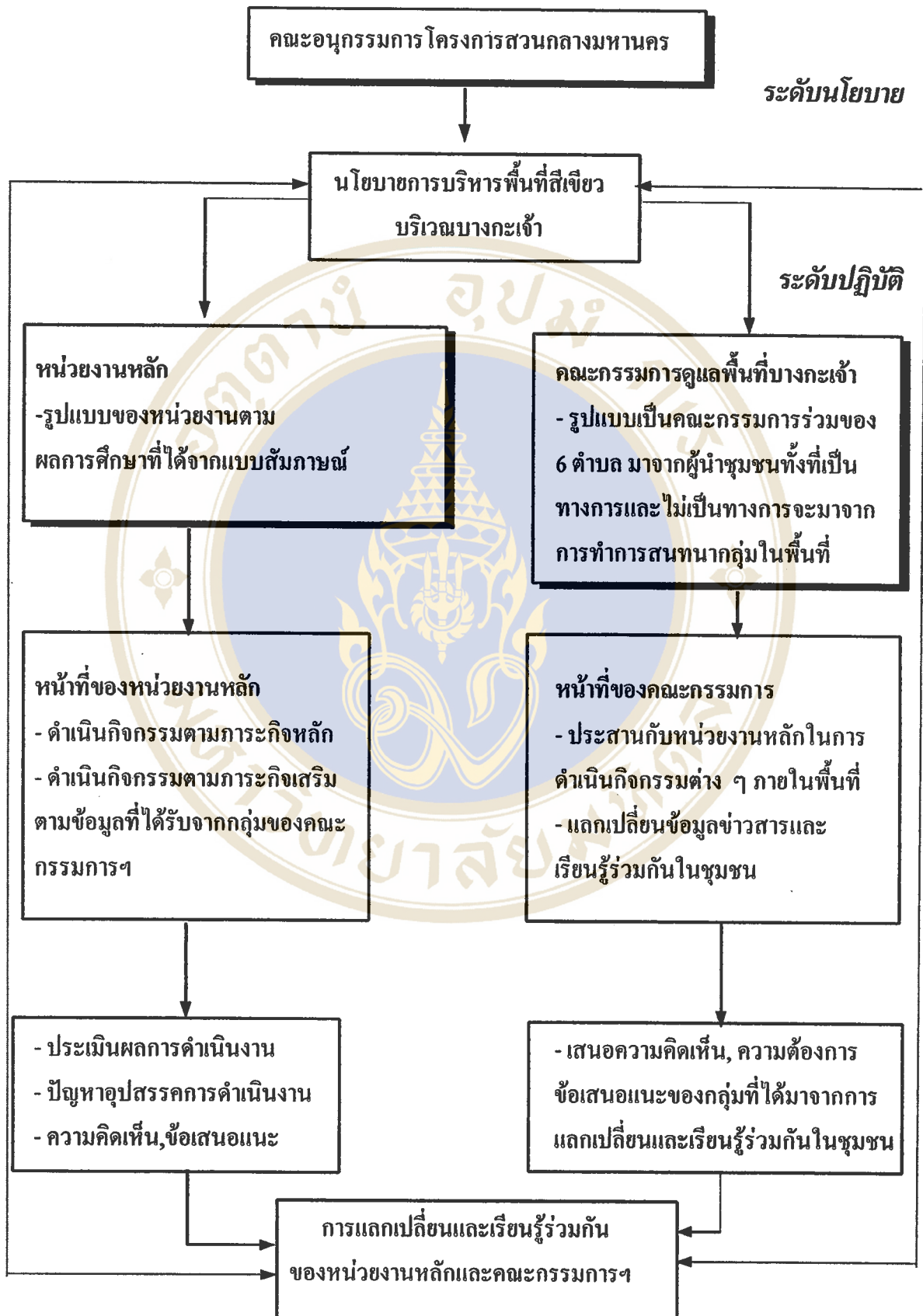
5) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านโครงการแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งการแปลงเกษตรสาธิต จัดกลุ่มเยาวชนฝึกทำเกษตร เพื่อเป็นการสืบทอดอาชีพเกษตรกรรม

6) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการรวมกลุ่มในพื้นที่ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มรักษารธรรมชาติ โดยกลุ่มเยาวชนมีเป้าหมายหลักเพื่อการสืบทอดอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มร้านค้าชุมชนและกลุ่มแม่บ้านมีเป้าหมายเพื่อการแปรรูปผลผลิต การสร้างอำนาจการต่อรอง และการขยายตลาดสู่ภายนอก และกลุ่มออมทรัพย์ เป็นการระดมทุนเพื่อใช้ในกิจกรรมของพื้นที่

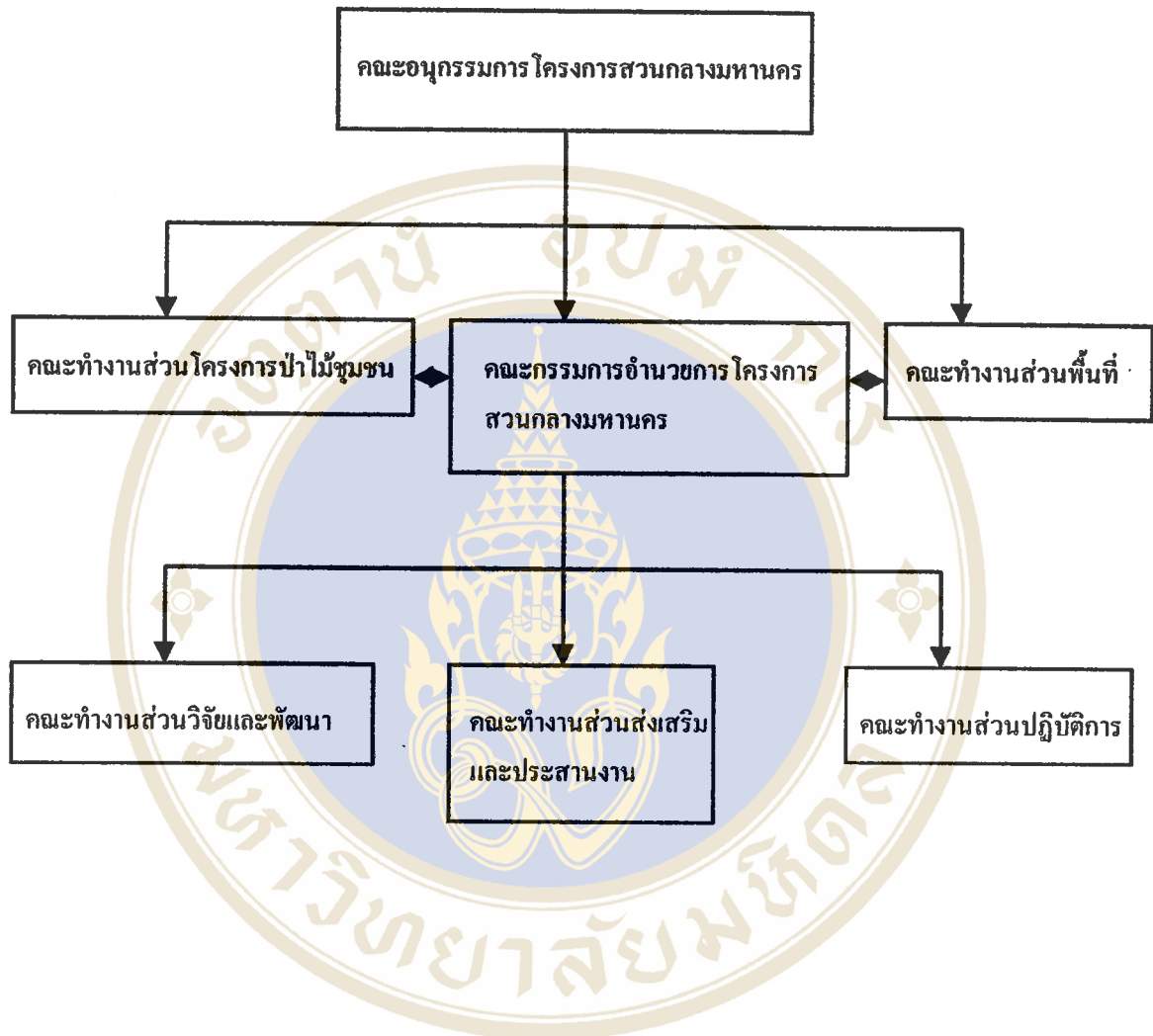
7) แนวทางการบริหารจัดการ ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ทั้งการท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น การศึกษาธรรมชาติพันธุ์ไม้ท้องถิ่น การดูนกทั้งการเดินเท้าและการขี่จักรยานท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวศึกษาวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การพายเรือ เรือท่องเที่ยวเข้าสู่แปลงเกษตร ร้านค้าชุมชน โดยมีการฝึกอบรมกลุ่มเยาวชน หรือกลุ่มรักษารธรรมชาติ เพื่อเป็นผู้นำเที่ยวพื้นที่

5.5.4 การจัดรูปแบบองค์การประสานงานระดับพื้นที่

รูปแบบองค์การระดับพื้นที่ ในภาพรวมที่ได้จากการปรับปรุง แก้ไข จากร่างตัวแบบองค์การเบื้องต้น (Conceptual model) ที่ผู้วิจัยได้เสนอภาพให้ผู้บริหารงานระดับนโยบาย คือ คณะอนุกรรมการโครงการสวนกลางมหานคร และผู้บริหารงานระดับท้องถิ่น ได้แก่ ผู้นำองค์การบริหารตำบล และผู้นำที่ไม่เป็นทางการพิจารณาแล้ว ดังรูปที่ 25 ร่วมกับประเมินจากความคิดเห็นของประชาชน ปรากฏผลรูปแบบองค์การที่มีความเหมาะสมในการทำหน้าที่ดำเนินงานและประสานงานระหว่างระบบย่อยต่าง ๆ ภายในองค์การ รวมทั้งสภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ เพื่อบรรลุเป้าหมายของการรักษาพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า ดังนี้

รูปที่ 25 ร่างตัวแบบแนวคิดเบื้องต้น (Conceptual model) ของผู้วิจัย

รูปที่ 26 รูปแบบโครงสร้างองค์กร เพื่อการจัดการพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า

บทที่ 6

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการ พื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า ตามโครงการสวนกลางมหานคร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์ในการเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการ โดยเน้นเฉพาะด้านการจัดองค์การการบริหารงานระดับพื้นที่ เพื่อการรักษาพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า โดยนำผลมาจากการศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อสภาพพื้นที่สีเขียวในช่วงระยะเวลา 20 ปี (พ.ศ.2520-2540) รวมถึงลักษณะการจัดการพื้นที่ทั้งนโยบายนของภาครัฐที่มีต่อพื้นที่และทั้งจากความต้องการของท้องถิ่น เพื่อนำผลมาเสนอถึงรูปแบบองค์การที่เหมาะสมกับลักษณะพื้นที่และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น มีผลการศึกษาโดยสรุปดังนี้

6.1 สถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่

การศึกษาถึงสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สีเขียว รวมถึงการใช้ประโยชน์ในรูปแบบอื่น เช่น พื้นที่ชุมชน พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่โล่ง พื้นที่เส้นทางคมนาคม เป็นต้น โดยใช้ผลจากการแปลภาพถ่ายทางอากาศภายในช่วงปี พ.ศ.2520-2540 โดยแบ่งช่วงการแปลผลข้อมูลเป็น 4 ช่วงคือ

ช่วงที่ 1 ปี พ.ศ.2520-2524

ช่วงที่ 2 ปี พ.ศ.2525-2530

ช่วงที่ 3 ปี พ.ศ.2531-2534

ช่วงที่ 4 ปี พ.ศ.2535-2540

ผลการศึกษาพบว่าในช่วงที่ 4 คือระหว่างปี พ.ศ.2535-2540 มีการลดลงของพื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุดถึงประมาณ 39 ไร่ต่อปี ในขณะที่เดียวกันก็เกิดการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ชุมชนมากถึง 25.5 ไร่ต่อปี รวมถึงทำให้เกิดพื้นที่โล่งรกร้าง ไม่มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ใดๆเพิ่มขึ้นถึง 13.1 ไร่ต่อปี ซึ่งมากกว่าช่วงที่ผ่านมา (ปี พ.ศ.2531-2534) ถึงเกือบ 2 เท่า ส่วนพื้นที่อุตสาหกรรมและพื้นที่เส้นทางคมนาคมไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก

การที่มีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่เกษตรกรรมมีแนวโน้มลดลง อาจเนื่องมาจากลักษณะพื้นที่ที่เป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดน้ำท่วมเป็นประจำ ดังจะเห็นได้จากระดับน้ำสูงสุดของพื้นที่ ซึ่งอยู่ในช่วง 2.75-2.76 เมตรจากระดับน้ำทะเล (พื้นที่มีระดับประมาณ 0.5-0.6 เมตรจากระดับน้ำทะเล) ทำให้เกษตรกรไม่มีแรงจูงใจในการทำการเกษตร ประกอบกับมีช่วงของน้ำท่วมใหญ่ในปี พ.ศ.2526 และ พ.ศ.2538 เป็นสาเหตุที่มีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรไปเป็นพื้นที่อื่นๆที่มีรายได้มากกว่า เช่นแบ่งเป็นเล็กร้างทำเป็นบ้านเช่า หรือให้เช่าที่ดิน เกิดการขยายตัวของพื้นที่ชุมชนขึ้น หรือถ้าไม่มีผู้เช่าพื้นที่และเกิดเป็นพื้นที่รกร้างหรือพื้นที่โล่งเพิ่มมากขึ้น ส่วนการที่พื้นที่อุตสาหกรรมและพื้นที่ถนน เส้นทางคมนาคมไม่สามารถเพิ่มขึ้นได้มากนัก ก็เนื่องมาจากข้อจำกัดของกฎหมายที่ใช้บังคับพื้นที่อยู่คือ กฎหมายควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และพระราชบัญญัติผังเมือง พ.ศ. 2518 ร่วมกับข้อจำกัดจากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ซึ่งพบว่ามีการใช้พื้นที่ริมถนนอย่างเข้มข้น ทำให้ไม่สามารถขยายพื้นที่เพื่อทำถนนหรือเส้นทางคมนาคมได้

6.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่เกษตรกรรม

การศึกษาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สีเขียว อันประกอบไปด้วย การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชุมชน การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ถนน การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โล่ง การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ถือครองเฉลี่ย การเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นของประชากร การเปลี่ยนแปลงของปริมาณน้ำขึ้นสูงสุดและการเปลี่ยนแปลงคุณภาพน้ำ

โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation coefficient; r) ของแต่ละปัจจัยมาวิเคราะห์ร่วมกับปริมาณพื้นที่สีเขียวที่ละคู่ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมมี 4 ปัจจัย คือ การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชุมชน การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ถนน การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โล่งและการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นของประชากร โดยแนวโน้มความสัมพันธ์จะเป็นแบบผกผันกัน คือ ถ้าพื้นที่สีเขียวมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเพิ่มขึ้นปัจจัยอีก 4 ปัจจัยดังกล่าวจะมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะลดลง และในทางตรงกันข้ามถ้าพื้นที่สีเขียวมีการเปลี่ยนแปลงลดลง อีก 4 ปัจจัยนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะเพิ่มขึ้น

ส่วนอีก 4 ปัจจัยที่เหลือ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่อุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ที่อยู่อาศัย การเปลี่ยนแปลงระดับน้ำ และการเปลี่ยนแปลงคุณภาพน้ำจะไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่เกษตรกรรม เมื่อใช้การวิเคราะห์ทางสถิติ เนื่องจากปัจจัย 4 ปัจจัยนี้ไม่มีลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในเชิงขึ้นหรือลงมากนัก จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ในช่วงแคบๆเท่านั้น ทำให้ไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สีเขียว แต่ผลจากแบบสอบถามและการสนทนากลุ่ม พบว่า ปัญหาคุณภาพน้ำและปัญหาน้ำท่วม เป็นปัญหาหลักของพื้นที่ เนื่องจากลักษณะของพื้นที่ ที่มีลักษณะของพื้นที่ชุ่มน้ำ คือ ได้รับอิทธิพลทั้งจากแม่น้ำเจ้าพระยาและทะเล ทำให้พื้นที่มีน้ำท่วมพื้นที่อยู่เสมอ แต่เนื่องจากผลของโครงการพัฒนาพื้นที่ มีการสร้างคันกันน้ำรอบพื้นที่ ส่งผลให้ลักษณะของน้ำที่ท่วมพื้นที่แตกต่างจากในอดีต ดังนั้นจึงควรมีการจัดการคันกันน้ำที่ดี เนื่องจากการจัดการระบบคันกันน้ำจะส่งผลทั้งต่อปริมาณน้ำที่ท่วมพื้นที่และคุณภาพน้ำภายในพื้นที่อีกด้วย

6.3 ลักษณะประชากรและความคิดเห็น ความต้องการของชุมชน

การศึกษาลักษณะประชากรโดยแบบสอบถาม พบว่าลักษณะประชากรในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมแล้วแต่ยังคงมีที่ดินเป็นของตนเองอยู่ แต่มีขนาดค่อนข้างเล็กอยู่ในช่วงประมาณ 10 ตารางวาถึง 14 ไร่ เนื่องจากขนาดพื้นที่ค่อนข้างเล็ก ทำให้มีลักษณะการใช้ประโยชน์พื้นที่เป็นแบบผสม คือเป็นที่อยู่อาศัยผสมกับการทำสวนผสมหรือสวนรอบบ้าน ที่มีความหลากหลายของพืชพรรณ จำพวกไม้ผล เช่น มะพร้าว ทุเรียน มะม่วงน้ำดอกไม้ ส่วนไม้พื้นล่างจะ

เป็นไม้ประดับ พวกหมากแดง หมากผู้ หมากเมีย โดยที่รายได้ส่วนใหญ่จากผลผลิตทางการเกษตร จะมาจากพวกไม้ประดับเป็นส่วนใหญ่ ส่วนไม้ผลมักจะไม่ได้ผลผลิตเต็มที่นัก พื้นที่ที่นิยมปลูกไม้ประดับพวกหมากแดงมาก คือในตำบลบางกระสอบ ส่วนตำบลอื่นๆนิยมปลูกพวกหมากผู้ หมากเมียมากกว่า

การศึกษาความคิดเห็น ความต้องการของชุมชนจะมาจากทั้งจากแบบสอบถามประชาชนและ มาจากการระดมความคิดเห็นของผู้นำชุมชนระดับท้องถิ่น ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ในด้านการเปลี่ยนแปลงอาชีพเกษตรกร ทั้งในภาพย่อยของประชาชนและภาพรวมของผู้นำ ชุมชน พบว่าคนในชุมชนยังต้องการที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรอยู่ ไม่มีความคิดที่จะเปลี่ยน แปลงอาชีพหรือการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากเกษตรกรรมไปเป็นกิจกรรมอื่นๆ แต่ เหตุผลในการยังคงรักษาพื้นที่เกษตร เนื่องจากคิดว่าจากลักษณะข้อจำกัดของพื้นที่ ทั้งทางกายภาพ และกฎหมาย รวมถึงนโยบายรักษาพื้นที่สีเขียว ทำให้ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่ ไปในกิจกรรมอื่นๆได้ หรือถ้าจะเปลี่ยนแปลงก็ต้องการให้เป็นที่อยู่อาศัยหรือชุมชนร่วมกับพื้นที่ เกษตรกรรมหรือพื้นที่สีเขียว

ด้านปัญหาและการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อพื้นที่ พบว่าลักษณะปัญหาและการเปลี่ยนแปลง ในอดีต (ก่อนมีคันกั้นน้ำ) กับปัจจุบัน (มีคันกั้นน้ำ) จะประสบปัญหาต่างกัน โดยที่ดังก่อนมีการ สร้างคันกั้นน้ำ ปัญหาที่สำคัญของพื้นที่คือปัญหาน้ำท่วม ถ้าหลังการสร้างคันกั้นน้ำในปัจจุบันพบ ว่ายังไม่เกิดปัญหาน้ำท่วมขึ้น แต่มีปัญหาแทนที่คือ การเกิดน้ำเสียและน้ำเค็มเป็นสำคัญ แต่ชาวบ้าน ยังคงไม่แน่ใจว่าการสร้างคันกั้นน้ำจะสามารถกั้นน้ำได้ถึง 100 % หรือไม่ เพราะยังไม่เกิดน้ำใหญ่ เข้ามา (น้ำไหลบ่าและน้ำทะเลหนุน)

แต่ผู้นำชุมชนและชาวบ้านบางคนที่มีประสบการณ์ในพื้นที่ แสดงทัศนะว่าคันกั้นน้ำจะ สามารถกั้นน้ำได้ประมาณร้อยละ 80 เนื่องจากการก่อสร้างคันกั้นน้ำบางพื้นที่ไม่มีการอัดดินข้าง ได้ก่อนการสร้างคันซีเมนต์ ดังนั้นพื้นที่นั้นๆอาจเกิดการไหลซึมของน้ำจากทางด้านล่างของคันกั้น น้ำ

6.4 การรับรู้และความคิดเห็นเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวและโครงการสวนกลางมหานคร รวมถึงการจัดการพื้นที่

การศึกษาในหัวข้อนี้ได้ นำมาจากการสรุปผลจากแบบสอบถามประชาชนและการสนทนากลุ่มของผู้นำท้องถิ่นทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ พบว่าชาวบ้านมีการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวและเกี่ยวกับโครงการสวนกลางมหานครบ้าง แต่เป็นการรับรู้บางเรื่องเฉพาะที่มีผลเกี่ยวเนื่องหรือคาดว่าจะมีผลเกี่ยวเนื่องกับตนเองเท่านั้น ไม่ได้รับข้อมูลในภาพรวมทั้งหมด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากความบกพร่องหรือการขาดช่วงของการประสานงานระหว่างระดับนโยบายและระดับพื้นที่ที่ไม่การติดต่อกันโดยตรง ยังมีการติดต่อโดยติดกับ "ระบบราชการ" ที่เน้นการส่งต่องานตามแบบราชการบังคับบัญชาหรือแบบบน (ระดับนโยบาย) ลงล่าง (ท้องถิ่นหรือชุมชน) ซึ่งในแต่ละช่วงการถ่ายทอดอาจเกิดการขาดหายหรือคลาดเคลื่อนของข้อมูลได้ และในทางกลับกันข้อมูลที่เป็นจริงหรือข้อมูลที่มีประโยชน์ที่ได้จากชุมชนหรือท้องถิ่นที่มีการส่งข้อมูลขึ้นไป ก็ใช้เวลานานกว่าที่จะขึ้นไปถึงระดับนโยบาย ซึ่งก็อาจจะล่าช้าไม่ทันต่อสถานการณ์ของพื้นที่ หรือข้อมูลขาดหายระหว่างการส่งต่อข้อมูล ทำให้ไม่เพียงพอที่จะทำให้การดำเนินการวางนโยบายสมบูรณ์

การจัดการพื้นที่ พบว่าประชาชนต้องการให้มีการจัดการพื้นที่สีเขียว โดยภาครัฐร่วมกับประชาชน ในขณะที่ความต้องการของกลุ่มผู้นำทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ต้องการให้มีการมอบอำนาจการจัดการพื้นที่ให้กับท้องถิ่นดำเนินโดยลำพัง โดยให้ทางภาครัฐเป็นผู้ควบคุมดูแลสนับสนุน หรือเป็นที่ปรึกษาให้กับท้องถิ่นเท่านั้น

6.5 รูปแบบขององค์การบริหารจัดการพื้นที่สีเขียว บริเวณบางกะเจ้า

จากการศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์เชิงระบบ (System approach) เพื่อศึกษาลักษณะภายในระบบได้แก่ ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทั้งทางกายภาพ สังคมและเศรษฐกิจที่มีผลต่อสภาพพื้นที่และลักษณะการจัดการพื้นที่ตั้งแต่เริ่มมีนโยบายเพื่อการอนุรักษ์พื้นที่เป็นพื้นที่สีเขียว (พ.ศ.2520) จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2540) รวมถึงสภาพแวดล้อมภายนอกระบบ ได้แก่ ความคิดเห็น/ความต้องการของ

ประชาชนในพื้นที่และความคิดเห็น/ความต้องการของผู้บริหารระดับนโยบายของรัฐที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการพื้นที่ พบว่ารูปแบบองค์การที่เหมาะสมจะอยู่ในรูปคณะกรรมการและคณะทำงานหลัก 4 ชุด โดยแบ่งเป็น 2 ระดับคือ

6.5.1 ระดับบริหาร

ในระดับบริหารจะยังคงให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการชุดเดิม คือคณะกรรมการโครงการสวนกลางมหานคร ตามคำสั่งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ที่ 13/2539 แต่งตั้งเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2539 โดยผลการศึกษาเสนอให้มีการแต่งตั้งบุคคลในพื้นที่ที่มีความรู้ความสามารถหรือปราชญ์ชาวบ้าน ที่ได้รับการคัดเลือกเพิ่มเข้าไปในคณะกรรมการชุดดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540: 143) ในส่วนของการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และติดตามประเมินผลในโครงการพัฒนาของรัฐที่จะมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.5.2 ระดับพื้นที่

เป็นการจัดรูปแบบโครงสร้างและหน้าที่ตามลักษณะกิจกรรม สภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ทั้ง 3 พื้นที่ โดยแบ่งได้ดังนี้

6.5.2.1 พื้นที่สวนสาธารณะ บริหารจัดการโดย คณะกรรมการอำนวยการสวนกลางมหานคร ทำหน้าที่หลักในส่วนงานสวนสาธารณะและการประสานงานกับคณะทำงานส่วนพื้นที่ และคณะทำงานส่วนโครงการป่าไม้ชุมชน ประกอบด้วย 3 หน่วยย่อยคือ

- คณะทำงานส่วนปฏิบัติการ ได้แก่ ในส่วนงานปลูกและบำรุงรักษาต้นไม้ งานอาคาร โครงสร้างพื้นฐานและควบคุมกิจกรรมสาธารณะ รวมถึงอุปกรณ์ประกอบสวนสาธารณะต่างๆ

- คณะทำงานส่วนวิจัยและพัฒนา ได้แก่ งานวิจัยและส่งเสริมการพัฒนาความรู้ ทั้งในด้านวิชาการเกษตร ด้านธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม

- คณะทำงานส่วนส่งเสริมและประสานงาน ได้แก่ งานสารบรรณ งานบริหารงานภายในหน่วยงาน และการประสานงานระหว่างหน่วยงานภายในพื้นที่ รวมถึงการติดตาม ประเมินผลการตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม

การจัดตั้งองค์การบริหารจัดการพื้นที่สวนสาธารณะ จะมีอยู่ 2 ทางที่คิดว่าเหมาะสมที่สุด ได้แก่ ทางเลือกที่ 4 ที่ให้ภาครัฐทำหน้าที่กำหนดกรอบการดำเนินการในภาพรวมเป็นแนวนโยบาย ส่วนการปฏิบัติ จะดำเนินการภายใต้ระบบสหการ หรือคณะกรรมการร่วมที่มาจากตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบล ทั้ง 6 ตำบล เนื่องจากมีข้อดีคือ ทางเลือกนี้สามารถจะเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เพราะมีข้อกฎหมายที่เอื้อในการจัดตั้งคือ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 มาตราที่ 73 ส่วนข้อด้อยก็คือ ข้อจำกัดด้านบุคลากร ทุนและความรู้ทางวิชาการ ที่จะนำมาใช้กับการดูแลพื้นที่สวนสาธารณะ ทำให้อาจต้องมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่น เช่น องค์การสวนพฤกษศาสตร์ หรือกองสวนสาธารณะของกรุงเทพมหานคร

ส่วนทางเลือกที่ 6 การตั้งองค์การดูแลพื้นที่ขึ้นใหม่ เป็นองค์การอิสระ มีอำนาจหน้าที่เปิดเสรีในตัวเอง ซึ่งมีข้อดีคือ ทำให้มีความคล่องตัวในการบริหารงาน สามารถดำเนินการตามภารกิจต่าง ๆ ได้สะดวก รวดเร็ว ส่วนข้อด้อยก็คือ ข้อจำกัดด้านงบประมาณเพื่อการจัดตั้งและบริหารงานตามโครงสร้างหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้ออกแบบไว้ รวมถึงต้องคำนึงถึงด้านกฎหมายที่ควบคุมพื้นที่ไว้ด้วย

6.5.2.2 พื้นที่ป่าของเมืองหรือป่าชุมชน บริหารจัดการโดย คณะทำงานส่วนโครงการป่าไม้ชุมชน ทำหน้าที่จัดหาแรงงานและข้อมูลในการวางแผนการปลูกและตกแต่งต้นไม้ในที่ดินของรัฐ ดำเนินการภายใต้สัญญาหรือข้อตกลงร่วมของคณะทำงาน ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงพัฒนากรตำบลร่วมมือกัน โดยมีที่ปรึกษาคือหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ เช่น กรมควบคุมมลพิษหรือสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม และให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยผ่านทางเกษตรอำเภอหรือเกษตรจังหวัด ทำหน้าที่ในการให้ความคิดเห็นต่อโครงการ

6.5.2.3 คณะทำงานส่วนพื้นที่ ทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานอื่นในการดำเนินกิจกรรมต่างๆภายในพื้นที่ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน รวมถึงเป็นที่ปรึกษาให้กับงานส่วนอื่นๆ ประกอบด้วย กำนันของ 6 ตำบล ผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน 6 ตำบล และการคัดเลือกจากคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลของ 6 ตำบล

6.6 ข้อจำกัดการวิจัย

1. เนื่องจากข้อจำกัดของการนัดหมายการสนทนากลุ่ม ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มที่มีภาระกิจหลักรวมถึงมักมีภาระกิจเร่งด่วนอยู่เสมอ ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้ครบทุกคน ดังนั้นจึงได้มีการจัดกลุ่มใหม่ตามความเหมาะสมของกลุ่มตัวอย่างที่สามารถเข้าร่วมการสนทนากลุ่มได้
2. เนื่องจากข้อจำกัดในการเข้าถึงตัวกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการที่กลุ่มเป้าหมายอยู่ในตำแหน่งระดับสูง มีภาระกิจมากและในเวลากการวิจัยที่จำกัด ผู้วิจัยจึงทำการส่งแบบสัมภาษณ์ทางไปรษณีย์เพื่อรอการส่งกลับ แต่ไม่สามารถควบคุมให้กลุ่มเป้าหมายส่งคืนได้ จึงทำให้มีการส่งคืนมาในระดับต่ำ ประมาณร้อยละ 29 เท่านั้น

6.7 อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษา พบว่า การบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า ตั้งแต่เริ่มมีนโยบายอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว ในปี พ.ศ. 2520 จนถึงปัจจุบัน คือ ปี พ.ศ. 2540 มีปัญหาที่ทำให้การบริหารจัดการพื้นที่ทำได้ยาก เนื่องจากมีปัญหทั้ง 2 ส่วน คือ ทั้งปัญหาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ รวมถึงปัญหาที่เกิดจากการจัดการของรัฐ โดยปัญหาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ จากเดิมในอดีตมีการใช้ประโยชน์ที่ดินส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ต่อมาครอบครัวเริ่มขยายตัว มีการแบ่งที่ดินเป็นแปลงเล็ก ๆ ไม่พอทำกินในครอบครัว ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงไปทำอาชีพอื่น ๆ หรือศึกษาต่อเพื่อขยายโอกาสในการเลือกอาชีพ รวมถึงสาเหตุจากปัญหาภัยธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม น้ำเสีย หรือน้ำเค็มที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นประจำ และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการทำการเกษตรกรรมไปเป็นอาชีพอื่น ๆ รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย เพื่อให้มีรายได้มากขึ้น โดยการแบ่งที่ดินให้เช่า และการประกาศให้อนุรักษ์เป็นพื้นที่สีเขียว ราคาที่ดินและราคาค่าเช่าที่ดินจึงต่ำกว่าพื้นที่โดยรอบ ส่งผลให้มีการขยายตัวของชุมชนเพิ่มขึ้น เกิดปัญหาด้านมลพิษตามมาอีก ที่สำคัญ

คือ ปัญหาน้ำเสียและปัญหาขยะ รวมถึงการกวนน้ำที่ดินไว้เก็งกำไร ทำให้เกิดปัญหาที่ดินร้าง ไม่มีการใช้ประโยชน์

รวมถึงยังต้องคำนึงถึง การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของโลกที่อาจจะมีผลกระทบต่อ สภาพพื้นที่ได้ เช่น การที่โลกมีอุณหภูมิสูงขึ้น ทำให้น้ำแข็งที่ขั้วโลกละลายมากขึ้น ส่งผลให้ระดับ น้ำทะเลเพิ่มสูงขึ้น ผนวกกับการที่พื้นแผ่นดินมีการทรุดตัวมากขึ้นจากการสูบน้ำใต้ดินมาใช้ ซึ่ง ปัจจัยภายนอกในระดับมหภาคนี้ ก็จะมีผลต่อพื้นที่ด้วย ดังนั้นจึงต้องมีแนวทางด้านการติดตาม สภาพแวดล้อมภายนอกและระบบนิเวศน์โดยรวมของพื้นที่ด้วย

ส่วนปัญหาของภาครัฐ ได้แก่ การดำเนินการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า จะ ดำเนินการโดยการประสานงานในระดับกระทรวงหรือระดับกรม แล้วให้ต้นสังกัดส่งการลงมาที่ หน่วยงานภายในพื้นที่อีกที ซึ่งทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดกับระดับพื้นที่ เนื่องจาก ทางพื้นที่สะท้อนความคิดว่าการดำเนินการที่มีในพื้นที่ ไม่ได้มาจากความคิดของพื้นที่หรือท้องถิ่น แต่มาจากความคิดของส่วนกลางหรือทางราชการแต่เพียงฝ่ายเดียว โดยเมื่อระดับพื้นที่เสนอแนะ ความคิดไป ก็ไม่สามารถขึ้นไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายได้ รวมถึงมีปัญหาคารหาช่อง ทางเพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมายของพื้นที่ ทำให้การอนุรักษ์พื้นที่ทำได้ยาก

โดยผลการศึกษาจะได้แนวทางการจัดตั้งองค์การของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่มีความเหมาะสม ในการทำหน้าที่ดำเนินการ และประสานงานระหว่างระบบย่อยต่าง ๆ ภายในองค์การ รวมทั้ง สภาพแวดล้อมภายนอกองค์การ รวมถึงมีการเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการ เพื่อการแก้ไข ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่และปัญหาของภาครัฐด้วย ซึ่งจากการศึกษา พบว่า ซึ่งการแก้ไข ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ มีแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่ของหน่วยงานต่างๆ เพื่อดำเนิน กิจกรรมหลักต่างๆดังนี้

- 1) ด้านการดำเนินกิจกรรมหลักของพื้นที่สวนสาธารณะและพื้นที่ป่าของเมือง
- 2) ส่วนพื้นที่ที่ยังเป็นกรรมสิทธิ์ของเกษตรกร เน้นการรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน เช่น การบำรุงรักษาสิงสารณูปโภค สารณูปการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการ เช่น สะพาน ถนน คัน กั้นน้ำ
- 3) การควบคุม ดูแล และเฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น คุณภาพน้ำ ระดับน้ำ ปัญหาขยะ และระบบนิเวศน์โดยรวมของพื้นที่และสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมภายนอก เพื่อการส่งเสริมการ รักษาพื้นที่เกษตรกรรมบริเวณบางกะเจ้า

4) การริเริ่มโครงการเพื่อให้ได้ประโยชน์หรือรายได้เสริมจากกิจกรรมของทั้ง 3 พื้นที่ รวมถึงเป็นการสนับสนุนแนวคิด พื้นที่สีเขียวเกษตร หรือการรักษาพื้นที่เกษตรของชุมชน เช่นการทำกิจกรรมท่องเที่ยว ทั้งในรูปแบบการท่องเที่ยวธรรมชาติหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

5) การดำเนินโครงการกลุ่มในพื้นที่ เช่น ด้านการรวมกลุ่มในพื้นที่ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มรักษารัฐธรรมนูญ โดยกลุ่มเยาวชนมีเป้าหมายหลักเพื่อการสืบทอดอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มร้านค้าชุมชนและกลุ่มแม่บ้านมีเป้าหมายเพื่อการแปรรูปผลผลิต การสร้างอำนาจต่อรอง และการขยายตลาดสู่ภายนอก และกลุ่มออมทรัพย์ เป็นการระดมทุนเพื่อใช้ในกิจกรรมของพื้นที่

6) การทำโครงการเพื่อการรักษาไว้ซึ่งอาชีพเกษตรกรรม เช่น โครงการแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ ทั้งการทำแปลงเกษตรสาธิต จัดกลุ่มเยาวชนฝึกทำเกษตร เพื่อเป็นการสืบทอดอาชีพเกษตรกรรม

7) การประชาสัมพันธ์ เพื่อลดปัญหาความไม่ชัดเจนของข้อมูล อันจะนำมาซึ่งความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชน รวมถึงมีการจัดการประชุมระหว่างภาครัฐกับชุมชนอย่างต่อเนื่องเมื่อมีการดำเนินการใด ๆ ในพื้นที่

6.8 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

6.8.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

นอกเหนือจากการที่มีการจัดตั้งองค์การบริหารจัดการพื้นที่แล้ว การที่จะทำให้เกิดการบริหารจัดการพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหา หรืออุปสรรคในการดำเนินการ สิ่งทั้งภาครัฐและภาคชุมชน ควรคำนึงถึงมีดังนี้

6.8.1.1 ภาครัฐ

การแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการของภาครัฐ มีหลักการบริหารจัดการ โดยเน้น

1. การวางแผนแบบมีส่วนร่วม

ใช้ยุทธศาสตร์ "การวางแผนแบบมีส่วนร่วม" โดยต้องมีการวางแผนบนพื้นฐานของชุมชน (Community Based Planning) โดยเทคนิคการวางแผนแบบมีส่วนร่วมบางแผนสามารถจะปรับมาใช้ได้ เช่น

1.1 วิธีการดั้งเดิม

1.1.1 การแสดงนิทรรศการ (Exhibition)

1.1.2 การประชาพิจารณ์ (Publics hearing)

1.1.3 การจัดทำเอกสารเผยแพร่ข่าวสาร (Information documentation)

1.1.4 การวิจัยสำรวจความคิดเห็น โดยใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ (Questionnaire Surveys and Interviews)

1.1.5 วิธีการรายงานโดยใช้สื่อมวลชน (Media Coverage)

1.2 วิธียุคใหม่

1.2.1 วิธีเดลฟี (Delphi method) หรือการสอบถาม เปรียบเทียบความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

1.2.2 วิธีแสดงความเห็นเป็นกลุ่มโดยไม่ระบุชื่อหรือ ออกตัว (Nominal group method)

1.2.3 เทคนิคระดมความคิด (Brainstorming) หรือ การระดมความคิดเห็นของคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผน

1.2.4 วิธีชาร์เรตต์ (Charette method) คล้ายกับแบบเดลฟี แต่เป็นการพัฒนาเพื่อให้เกิดความ สัมพันธ์ระหว่างประชาชนในชุมชนกับนักวางแผนภายนอก ที่ปรึกษา เจ้าหน้าที่รัฐบาล ตลอดจนนักการเมือง ในสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ (learning environment) (ชุมพร สังขปริษา, มปป.)

2. การแก้ไขระบบราชการ

โดยลดการรวมศูนย์เข้าสู่ส่วนกลาง ขจัดความซ้ำซ้อนของการบริหาร เน้น การออกกฎระเบียบดูแล เพื่อความเป็นธรรมในการแข่งขันและความเป็นธรรมในสังคม รวมถึงการ สร้างระบบงานใจที่มีประสิทธิภาพ

3. การประสานงาน

นำระบบการประสานงานระดับพื้นที่เข้ามาจัดการปัญหา (การประสาน งานแนวราบ) ร่วมกับการจัดประชุมหรือมีเวทีร่วมที่จะทำให้เกิดการประสานงานระหว่างระดับพื้นที่ กับระดับนโยบาย (การประสานงานแนวตั้ง)

4. การติดตาม ประเมินผล

นอกเหนือจากการริเริ่มในกิจกรรมต่างๆแล้ว การที่จะสามารถประเมินได้ว่ากิจกรรมนั้นๆเกิดประโยชน์หรือบรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมหรือไม่นั้น ต้องมีการ "ติดตามผล" ที่เกิดขึ้น เพื่อที่จะสามารถนำผลที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมนั้นๆหรือใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดกิจกรรมใหม่ขึ้น เพื่อให้ครอบคลุมปัญหา และเป็นการเสริมความเข้มแข็งให้เกิดแก่ชุมชนอีกด้วย

6.8.1.2 ภาคชุมชน

การแก้ไขปัญหาของภาคชุมชน ควรเน้น

1. การสร้างผู้นำและเครือข่ายผู้นำ

การดำเนินกิจกรรมของภาคชุมชน ต้องมีการริเริ่มจากผู้นำ และการสร้างเครือข่ายผู้นำ โดยรูปแบบความสัมพันธ์มี 3 ลักษณะ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้นำอื่น ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นการประสานงานระดับพื้นที่ควบคู่ไปกับการประสานระดับนโยบาย

2. การริเริ่มโครงการจากชุมชน

ความสามารถของชุมชนในการริเริ่มโครงการ นอกจากจะเป็นข้อได้เปรียบในการขออนุมัติงบประมาณสนับสนุนจากส่วนกลางแล้ว ยังเป็นการฝึกฝนการทำงานแก่คนในชุมชน โดยการที่คำนึงถึงความต้องการของกลุ่มและคนในชุมชน จะนำมาสู่การจัดรูปแบบการจัดการโครงการของรัฐที่สอดคล้อง สัมพันธ์กับความคิดของชุมชนด้วย

6.8.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

6.8.2.1 ควรศึกษาความพร้อมของชุมชนและรัฐถึงปัจจัยและเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการดำเนินการวางแผนแบบมีส่วนร่วม

6.8.2.2 ควรศึกษาแนวทางความร่วมมือของประชาชน ชุมชนและรัฐในการบริหารจัดการเพื่อการรักษาพื้นที่สีเขียว

6.8.2.3 ควรศึกษาถึงลักษณะระบบนิเวศน์ของพื้นที่ โดยเฉพาะเรื่องสิ่งมีชีวิตในน้ำ และการจัดการระบบนิเวศน์สิ่งมีชีวิตในน้ำ

บรรณานุกรม

- กนกพร แก้วกั้งวาล. (2531). แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่บางกะเจ้า อำเภอ
พระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมือง
มหาบัณฑิต, ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
กรมการปกครอง. ส่วนบริหารการทะเบียน. (2540). ข้อมูลประชากรรายตำบล. กรุงเทพมหานคร:
สำนักบริหารการทะเบียน, ส่วนการทะเบียนราษฎร, กรมการปกครอง, กระทรวงมหาดไทย.
เอกสาร ไม่ตีพิมพ์.
- กรมการพัฒนาชุมชน. กองวิชาการและแผนงาน. (2539). สรุปผลรวมข้อมูล กชช. 2ค ปี พ.ศ.
2537-2539. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กระทรวงมหาดไทย.
เอกสาร ไม่ตีพิมพ์.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2541). ข้อมูลคุณภาพน้ำแม่น้ำเจ้าพระยา. กรุงเทพมหานคร: กรมควบคุม
มลพิษ, กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. เอกสาร ไม่ตีพิมพ์.
- กรมพัฒนาที่ดิน. (มปป). รายงานสำรวจดินจังหวัดปทุมธานี นนทบุรี กรุงเทพมหานคร สมุทร
สาครและสมุทรปราการ. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
กรุงเทพมหานคร. (2542). แผนที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. กรุงเทพมหานคร: ศาลาว่าการ
กรุงเทพมหานคร. แผนที่.
- การทำเรือแห่งประเทศไทย. (2541). ข้อมูลระดับน้ำขึ้นสูงสุด พ.ศ.2502-2540. กรุงเทพมหานคร:
การทำเรือแห่งประเทศไทย. เอกสาร ไม่ตีพิมพ์.
- คณะที่ปรึกษาผังเมืองกรุงเทพมหานคร. (2540). เอกสารการประชุมคณะที่ปรึกษาผังเมือง
กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: มปท. เอกสาร ไม่ตีพิมพ์.
- ฉลองภพ สุตังกรกาญจน์และอภิชัย พันธเสน. (2539). ปฏิรูปภาคราชการเพื่ออนาคตของไทย
ภาคที่ 1 ภาคราชการกับอนาคตการพัฒนาประเทศ (เอกสารประกอบการสัมมนาประจำปี
2539). กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาและมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- ฉลาดชาย รมิดานนท์. (2528). ป่าไม้สังคมเพื่อการพัฒนาชนบท (พิมพ์ครั้งที่ 1).
กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). บ้านกับเมือง. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชุมพร สังขปริชา. (มปป). ทฤษฎีการบริหารตามสถานการณ์. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เอกสารไม่ตีพิมพ์.

_____. (มปป). การวางแผนแบบการมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. เอกสารไม่ตีพิมพ์.

ดวงจันทร์ อาภาวัชรุสม์ เจริญเมือง. (2539). การผังเมือง : กับการปกครองท้องถิ่น.

เชียงใหม่: โครงการการศึกษาการปกครองท้องถิ่น คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.

เทียนฉาย กิระนันท์. (2527). สังคมศาสตร์การวิจัย. กรุงเทพมหานคร: พิศารพิมพ์.

บริษัททีเอ็ม คอนซัลแตนท์ เอนจิเนียร์ จำกัด บริษัทที เอ แอนด์ อี คอนซัลแตนท์ จำกัด และบริษัท ควอลิตี้ คอนซัลแตนท์ จำกัด. (2536). แผนการศึกษาจัดทำรูปแบบการจัดสร้างสวนกลาง มหานครบริเวณบางกะเจ้า จ.สมุทรปราการ. เสนอต่อสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.

บริษัททีเอ็ม คอนซัลแตนท์ เอนจิเนียร์ จำกัดและบริษัทครีเอทีฟเทคโนโลยี จำกัด. (2537).

การสำรวจศึกษาความเหมาะสมระบบระบายน้ำและบำบัดน้ำเสียพื้นที่สมุทรปราการ ฝั่งตะวันตก จ.สมุทรปราการ. เสนอต่อกรมโยธาธิการ กระทรวงมหาดไทย.

บริษัท โมดัส คอนซัลแตนท์ จำกัด. (2538). แผนการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่สีเขียว ของภาคมหานคร (รายงานฉบับสมบูรณ์). เสนอต่อสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.

ธงชัย สันติวงศ์. (2530). องค์การและการบริหาร: ศึกษาการจัดการแผนใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 5).

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ธวัชชัย งามสันติวงศ์. (2540). หลักการและวิธีใช้คอมพิวเตอร์ ในงานสถิติเพื่อการวิจัย

SPSS/PC* SPSS FOR WINDOWS (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายคลังข้อสอบ

สำนักพัฒนาเทคนิคศึกษา สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ธนสวรรค์ เจริญเมือง. (2539). การปฏิรูปการเมืองกับการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น.

เชียงใหม่: โครงการการศึกษาการปกครองท้องถิ่น คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (16 ตุลาคม 2534). วิธีคิดที่ไม่มีคน. มติชน, หน้า 9.

นิพนธ์ ศศิธร. (2525). การจัดระเบียบองค์การ ปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพมหานคร: ประสานมิตร.

- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2535). เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สามเจริญพานิช.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2521). กรอบการมององค์การ. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 18(1), 1-24.
- _____. (2525). การออกแบบองค์การสมัยใหม่. วารสารสังคมศาสตร์, 19(2), 1-18.
- เพ็ญศรี ไววนิชกุลและคนอื่นๆ (บรรณาธิการ). (2520). โครงการบางกะเจ้า (Special report 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาฯ.
- ฟ้ารุ่ง มีอุคร. (2539). บทบาทประชาชนในท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษา ประชาชนในองค์กรชาวบ้านเพื่อพัฒนาภาคอีสาน จ.ขอนแก่น. วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปราน สุวรรณมงคล. (2532). รายงานการวิจัยในโครงการบริหารเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เรื่อง การบริหารงานของสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: ปิ่นเกล้าการพิมพ์.
- กรณี กิริติบุตร. (มปป). การประสานงานระหว่างองค์การ. นิตยสารท้องถิ่น. มปป.
- ภัทรวดี หุตะเหล็ก. (2533). การปรับปรุงโครงสร้างองค์การ กรณีศึกษา สำนักงานอธิการบดี สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริพรรณ ทวีสุข. (2533). ความต้องการพื้นที่สีเขียวเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของประชากรใน กรุงเทพฯ ใน: คุณภาพชีวิตของคนเมืองหลวง. การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยมหิดลและ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; ครั้งที่ 1. 19-21 มกราคม 2533; สถาบันพัฒนาการสาธารณสุข อาเซียนมหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา.
- ศรีสอาด เสาวรส. (2530). การศึกษากิจการของศูนย์คอมพิวเตอร์ต่างรับ ส่วนราชการไทย. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา บริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรันยา เทียนเสรี. (2541). ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบขององค์การที่เหมาะสมในการจัดการทรัพยากรน้ำ. วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังแวดล้อม บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2536). การสำรวจและออกแบบรายละเอียดเพื่อก่อสร้างระบบป้องกันน้ำท่วมและระบายน้ำพื้นที่บางกะเจ้า จ.สมุทรปราการฝั่ง

- ตะวันตก, เสนอต่อกรมโยธาธิการ กระทรวงมหาดไทย.
- สมพันธ์ เตชะอธิก ปรีชา อุตระกุลและชั้น ศรีสวัสดิ์. (2537). ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สมพันธ์ เตชะอธิกและคนอื่นๆ. (2540). การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์.
- สมยศ นาวิการ. (2523). การบริหารตามสถานการณ์ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: พูลสวัสดิ์การพิมพ์
- สมยศ นาวิการและพสุดี รุมาคม. (2520). องค์การ : ทฤษฎีและพฤติกรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.
- สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2538). รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาพัฒนาการขององค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: เสนอต่อกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธ์และคนอื่นๆ. (2523). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุนันทา สุวรรณโณคมและคนอื่นๆ. (2533). รายงานการวิจัย เรื่อง ข้อมูลพื้นฐานด้านประชากรเศรษฐกิจและสังคม โครงการการศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมบางกะเจ้า. กรุงเทพมหานคร: สถาบันประชากรและสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2535). รายงานการวิจัย เรื่อง โครงสร้างทางประชากรและสังคมกับความเป็นอุตสาหกรรมและความเป็นเกษตรกรรม ศึกษากรณีชุมชนบางกะเจ้า อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันประชากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณ ธานี. (2533). รายงานการวิจัย เรื่อง การจัดทำโครงการการวางแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมบางกะเจ้า. เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี. (2540). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ.2540-2544. กรุงเทพมหานคร: หจก.เม็ดทรายพรินติ้ง.
- สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. (2535). คุณภาพน้ำสายหลักของประเทศไทย ในทศวรรษที่ผ่านมา (พ.ศ.2524-2533). กรุงเทพมหานคร: ฝ่ายคุณภาพน้ำ กองมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อม สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ.

สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. (มปป). กองสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ.

โครงการสวนกลางมหานคร. กรุงเทพมหานคร: เอกสารไม่ตีพิมพ์.

_____. (2540). กองนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2540-2559. กรุงเทพมหานคร: อินทิเกรตเต็ด โปรโมชัน เทคโนโลยี จำกัด.

_____. (2541). กองสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ. แผนที่พื้นที่บางกะเจ้า. กรุงเทพมหานคร: กองสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. แผนที่.

สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร. (มปป). เอกสารกองสวนสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: ช.สัมพันธ์พาณิชย์.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2537). เอกสารการสอนหน่วยที่ 18: องค์การและการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 22). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.

อนวัช ขาวชัย. (2534). กฎหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรน้ำ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนุกรรมการเฉพาะกิจโครงการสำรวจและศึกษาการประสานงานด้านเด็กและเยาวชนระดับพื้นที่. (มปป). รายงานการวิจัยเรื่องการสำรวจและศึกษาการประสานงานด้านเด็กและเยาวชนระดับพื้นที่. มปป.

อภิชาติ วงศ์แก้วและคนอื่นๆ. (2521). รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพพื้นฐานบริเวณบางกะเจ้า อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาทิตย์ แสงบุญ. (2537). บทบาทหน้าที่ของผู้นำ ศักยภาพผู้นำทำอาชีพ ตำบลทำอาชีพ อ.หล่มสัก จ.เพชรบูรณ์. สารนิพนธ์หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง, บัณฑิตอาสาสมัครสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

เอี่ยมพร มัชฌิมวงศ์. (2539). การปรับปรุงโครงสร้างองค์การ ภูมิศึกษากรุงเทพมหานครในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Arnstein R Sherry. "A Ladder of Citizen Participation," **Journal of the American Institute of planner**, xxxv (July 1969): 217.

McFarland E Dalton. **Management:principles and practices**. (Fourth Edition).
London : Macmillan Publishing, 1974.

Skeffington Report, **People and Planning**. London : H.M.S.O., 1969.

ภาคผนวก ก

รายนามคณะอนุกรรมการโครงการสวนกลางมหานคร
ตามคำสั่งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ที่ 13/2539
แต่งตั้งเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2539

1) รองนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย	ประธานอนุกรรมการ
2) นายอดุล วิเชียรเจริญ	อนุกรรมการและที่ปรึกษา
3) ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ	อนุกรรมการ
4) ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ	อนุกรรมการ
5) อธิบดีกรมการผังเมือง	อนุกรรมการ
6) อธิบดีกรมที่ดิน	อนุกรรมการ
7) อธิบดีกรมโยธาธิการ	อนุกรรมการ
8) อธิบดีกรมเจ้าท่า	อนุกรรมการ
9) อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน	อนุกรรมการ
10) อธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตร	อนุกรรมการ
11) อธิบดีกรมธนารักษ์	อนุกรรมการ
12) อธิบดีกรมป่าไม้	อนุกรรมการ
13) อธิบดีกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน	อนุกรรมการ
14) อธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการ
15) อธิบดีกรมควบคุมมลพิษ	อนุกรรมการ
16) ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรปราการ	อนุกรรมการ
17) ผู้อำนวยการองค์การสวนพฤกษศาสตร์	อนุกรรมการ
18) นายไพจิตร เอื้อทวีกุล	อนุกรรมการ
19) นายวาทัญญู ณ ถลาง	อนุกรรมการ
20) นายโสภณ สุภาพงษ์	อนุกรรมการ
21) นางดวงกมล นิธิอุทัย	อนุกรรมการ
22) เลขาธิการสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการและเลขานุการ
23) ผู้อำนวยการกองสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
24) เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์อนุกรรมการ โครงการสวนกลางมหานคร

แบบสัมภาษณ์เลขที่.....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

สังกัดหน่วยงาน.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

*****

รายละเอียดสวนสาธารณะในโครงการสวนกลางมหานคร

1. สวนสาธารณะและสวนพฤกษชาติ ระยะที่ 1 จำนวน 76 ไร่

ออกแบบโดยเน้นด้านการอนุรักษ์ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่เกษตรกรรมและแบบฉบับวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น ประกอบด้วย 3 บริเวณหลักคือ

- 1) พื้นที่สวนสาธารณะและสวนพฤกษชาติ ได้แก่ สวนสาธารณะ สวนพฤกษชาติ สวนนก ทะเลสาบและพื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetland)
- 2) พื้นที่เพื่อการนันทนาการ ได้แก่ ทางเดิน ทางน้ำ ศาลาพักผ่อน สนามเด็กเล่น
- 3) พื้นที่ส่วนราชการ ได้แก่ ศูนย์ราชการ ศูนย์ประชาสัมพันธ

2. สวนสาธารณะและสวนพฤกษชาติ ระยะที่ 2 จำนวน 72 ไร่

สวนสาธารณะสวนที่ 2 ประกอบด้วยบริเวณดังนี้

- 1) สวนรุกขชาติ
- 2) สวนเกษตรสาธิต
- 3) พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ
- 4) ทางเดินเท้า-ทางน้ำบริเวณสวนสาธารณะ
- 5) ศาลาพักผ่อน

3. สวนสาธารณะระยะที่ 3 จำนวน 57 ไร่

ลักษณะของสวนสาธารณะระยะที่ 3 นี้จะออกแบบให้สอดคล้องและต่อเนื่องกับระยะที่ 1 และระยะที่ 2 แต่จะมีการเพิ่มสวนผีเสื้อเพื่อแสดงวงจรชีวิตและความสำคัญทางนิเวศวิทยาของผีเสื้อ นอกจากนี้ได้มีการออกแบบอาคารและลานโล่งเพื่อจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก

ลักษณะของพื้นที่ป่าของเมืองในโครงการสวนกลางมหานคร

การดำเนินโครงการในลักษณะของพื้นที่ป่าของเมืองจะดำเนินการในพื้นที่ที่ได้มีการจัดซื้อไว้แต่มีขนาดเล็กและกระจัดกระจายไปในทั้ง 6 ตำบล ไม่ติดต่อกันเป็นผืนใหญ่ โดยปัจจุบันมีจำนวนพื้นที่ประมาณ 1,062 ไร่ สำหรับชนิดของพันธุ์ไม้ที่ดำเนินการปลูกแล้วในขณะนี้ได้แก่ ไม้ยืนต้นพวก ทางนกยูง กระติง นนทรี จีเห็ดบ้าน สะเดา เป็นต้น โดยส่วนใหญ่จะอยู่ในส่วนของตำบลบางกระสอบและตำบลบางน้ำผึ้ง

ส่วนที่ 1 ส่วนของการแบ่งงาน

1. การจัดแบ่งงานดังต่อไปนี้เพียงพอต่อการควบคุม บริหารจัดการพื้นที่โครงการหรือไม่

( ) 1. งานธุรการ

ถ้าไม่ ต้องการให้เป็นงาน.....

( ) 2. งานร้องเรียนและร้องทุกข์

ถ้าไม่ ต้องการให้เป็นงาน.....

( ) 3 งานปลูกบำรุงรักษา

ถ้าไม่ ต้องการให้เป็นงาน.....

( ) 4. งานวิจัย ส่งเสริมและเผยแพร่ด้านวิชาการเกษตร

ถ้าไม่ ต้องการให้เป็นงาน.....

( ) 5. งานวิจัย ส่งเสริมและเผยแพร่ด้านธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

ถ้าไม่ ต้องการให้เป็นงาน.....

( ) 6. งานอาคารและโครงสร้างพื้นฐาน

ถ้าไม่ ต้องการให้เป็นงาน.....

( ) 7. งานควบคุมกิจกรรมสวนสาธารณะและอุปกรณ์ประกอบ

ถ้าไม่ ต้องการให้เป็นงาน.....

( ) 8. งานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ถ้าไม่ ต้องการให้เป็นงาน.....

( ) 9. งานอื่นๆที่ท่านคิดว่าจำเป็นต่อการจัดการพื้นที่โครงการ (โปรดระบุ)

1. ....

2. ....

3. ....

(ข้อมูลการจัดแบ่งงาน ดัดแปลงจากเอกสารของกองสวนสาธารณะ สำนักสวัสดิการสังคม กรุงเทพมหานคร)

ส่วนที่ 2 ส่วนของอำนาจหน้าที่ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งลักษณะอำนาจหน้าที่ การรวมอำนาจ และการกระจายอำนาจ

2. ท่านคิดว่าภายใต้ฝ่ายงานที่แบ่งไว้แล้วนั้น แต่ละงานควรมีภาระหน้าที่อย่างไร จึงจะทำให้การจัดการพื้นที่โครงการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าท่านต้องการปรับปรุงแก้ไขหรือเพิ่มเติม กรุณาใส่ข้อความในช่องว่าง

1. งานธุรการ

มีหน้าที่เกี่ยวกับการสารบรรณและธุรการทั่วไป การงบประมาณ การเงินการบัญชีและการพัสดุ การควบคุมดูแลสถานที่และยานพาหนะ

.....

.....

2. งานร้องเรียนและร้องทุกข์

มีหน้าที่เกี่ยวกับการรับ และพิจารณาเรื่องร้องเรียนและร้องทุกข์เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อการรักษาพื้นที่สีเขียว เช่นการระบายน้ำ น้ำเสีย น้ำท่วมหรือน้ำเค็ม รวมถึงมลพิษอื่นๆ เพื่อทำการตรวจสอบต่อไปให้งานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

.....

.....

3. งานปลูกบำรุงรักษา

มีหน้าที่เกี่ยวกับการปลูก ตกแต่ง บำรุงรักษาสนามหญ้าและต้นไม้ของทั้งสวนสาธารณะและป่าของเมือง

.....

.....

4. งานวิจัย ส่งเสริมและเผยแพร่ด้านวิชาการเกษตร

มีหน้าที่เกี่ยวกับการทดลอง วิจัย วางแผนดำเนินการขยายพันธุ์ไม้ และเผยแพร่งานการเกษตรในหลายสาขา เช่น ดิน ปุ๋ยและพันธุ์ไม้ที่เหมาะสมกับการปลูกในพื้นที่บางกะเจ้าและส่งต่อข้อมูลให้กับงานปลูกและบำรุงรักษา รวมถึงการจัดทำเอกสารและการประชาสัมพันธ์ให้ทั้งแก่ภายในองค์การและประชาชนในพื้นที่บางกะเจ้า

.....

.....

5. งานส่งเสริม วิจัยและเผยแพร่ด้านธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

มีหน้าที่เกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงรวมถึงการขยายพันธุ์สัตว์น้ำ ฝึเสือ รวมถึงส่วนของการจัดการแสดงการจัดนิทรรศการงานด้านธรรมชาติวิทยา และการจัดงานแสดงอื่นๆทางด้านศิลป วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชนบางกะเจ้าด้วย

.....

.....

6. งานอาคารและโครงสร้างพื้นฐาน

มีหน้าที่ดูแล บำรุงรักษาอาคารและส่วนประกอบของสวนสาธารณะ เช่น สะพาน น้ำพุ รวมถึงการดูแล บำรุงรักษาระบบโครงสร้างพื้นฐานของทั้งเกาะพะงัน ได้แก่ ระบบไฟฟ้า น้ำประปาและระบบระบายน้ำ

.....

.....

7. งานควบคุมกิจกรรมสวนสาธารณะและอุปกรณ์ประกอบ

ทำหน้าที่ควบคุมการปิด-เปิดสวนสาธารณะ ไฟฟ้า น้ำประปา นอกจากนั้นยังทำหน้าที่ในการควบคุมการปิดเปิดประตูระบายน้ำทั้งภายในสวนสาธารณะและรอบๆพื้นที่เกาะพะงัน

.....

.....

8. งานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ ตามเวลาที่กำหนดไว้ประจำแน่นอนและกรณีที่มีเหตุร้องเรียน

.....

.....

9. อื่นๆ (ระบุ)

1. งาน.....

.....

.....

2. งาน.....

.....

.....

3. อำนาจในการตัดสินใจในแต่ละงาน อยู่ที่ใคร (ตอบได้ 1 ข้อ)

( ) 1. การตัดสินใจทุกงานขึ้นอยู่กับผู้บังคับบัญชาในระดับสูงทุกเรื่อง

( ) 2. อำนาจการตัดสินใจขึ้นกับผู้บริหารระดับรองลงมาที่มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องหรืองานนั้นๆพิจารณา

ส่วนที่ 3 ส่วนของความรับผิดชอบ

4. ท่านคิดว่าการจัดกลุ่มงาน เพื่อจัดกลุ่มความรับผิดชอบควรมีการจัดกลุ่มงานเป็นแบบใด (ตอบได้ 1 ข้อ)

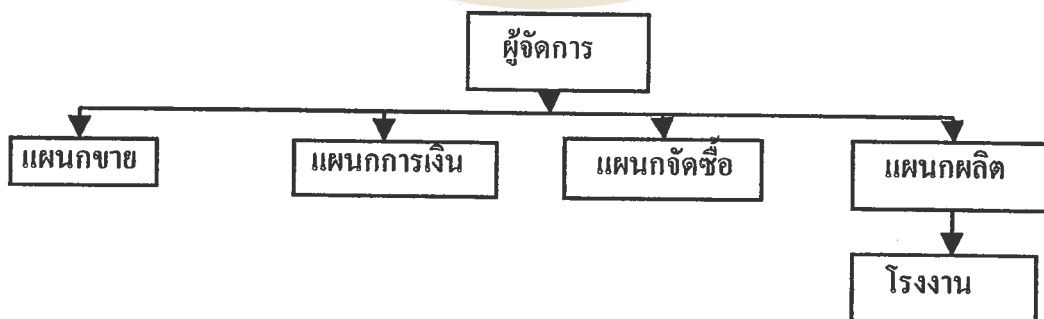
- ( ) 1. การจัดกลุ่มงานตามวัตถุประสงค์ (Purpose) เป็นการรวมงานต่างๆในข้อ 1 ที่มีวัตถุประสงค์เหมือนกันหรือคล้ายกันมาไว้รวมกัน แม้ว่าจะอยู่คนละกลุ่มงานกัน
- ( ) 2. การจัดกลุ่มงานตามหน้าที่ (Function) เป็นการจัดกลุ่มงานที่มีลักษณะภาระหน้าที่เหมือนกันหรือเกี่ยวข้องกันมาไว้ในกลุ่มเดียวกัน
- ( ) 3. การจัดกลุ่มงานตามเขตพื้นที่หรือขอบเขตการปกครอง (ในที่นี้จะใช้เขตตำบลในความหมายของเขตพื้นที่)
- ( ) 4. การจัดกลุ่มงานตามประเภทผู้ที่เข้ามาใช้ประโยชน์พื้นที่

ส่วนที่ 4 ส่วนของโครงสร้างองค์การ ได้แก่การจัดรูปแบบโครงสร้าง รูปแบบความสัมพันธ์ ความเป็นทางการและความชำนาญพิเศษ

5. ท่านมีความเห็นว่าควรจะมีการจัดโครงสร้างองค์การในรูปแบบใด (ตอบเพียง 1 ข้อ)

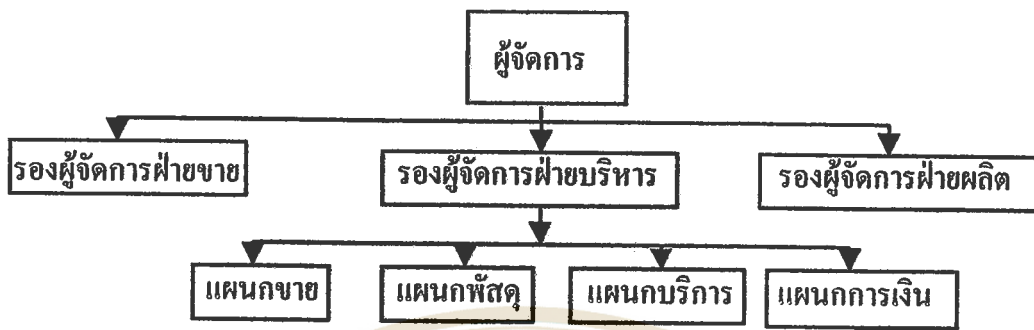
( ) 1. โครงสร้างแบบงานหลัก (Line organization)

(มีลักษณะเหมือนรูปสามเหลี่ยมหรือรูปปิรามิด ยอดแหลม ฐานกว้าง มีสายการบังคับบัญชาโดยตรงจากผู้บังคับบัญชาสูงสุดมายังผู้ใต้บังคับบัญชาระดับต่างๆ โดยผู้ใต้บังคับบัญชาแต่ละคนจะต้องรายงานหรือขึ้นตรงต่อผู้บังคับบัญชาคนเดียว มีสายการบังคับบัญชาชัดเจน กำหนดอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบชัดเจน) ยกตัวอย่างเช่น

( ) 2. โครงสร้างองค์การแบบหน่วยงานหลักและหน่วยงานที่ปรึกษา (Line and staff organization)

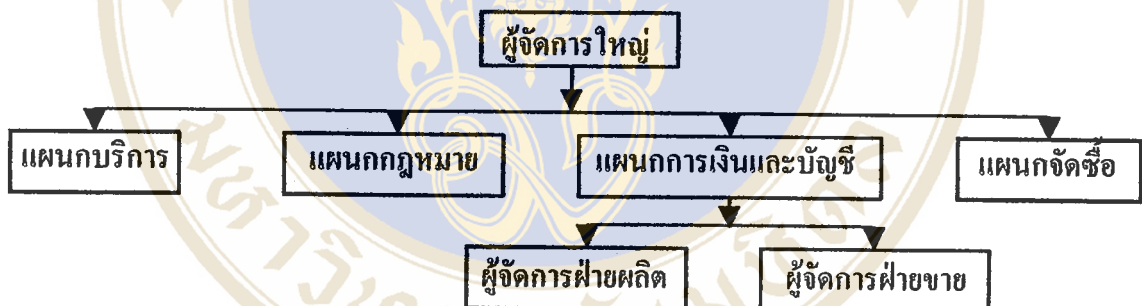
(เป็นโครงสร้างที่ประกอบด้วยหน่วยงานปฏิบัติงานหรือหน่วยงานหลักและหน่วยงานที่ทำหน้าที่ด้านวิชาการหรือที่ปรึกษาให้คำแนะนำหรือความช่วยเหลือทางวิชาการ) ยกตัวอย่างเช่น

( ) 3. โครงสร้างองค์การแบบแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ (Functional organization)

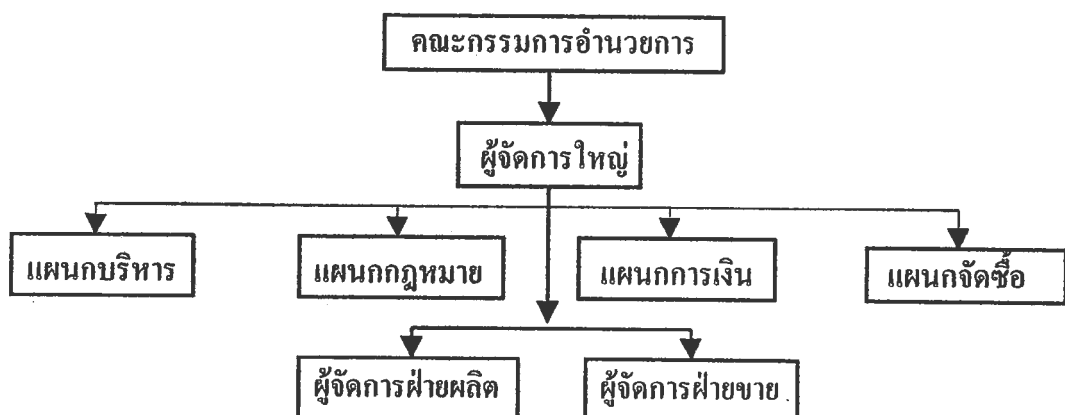
(จัดโครงสร้างโดยถือหน้าที่ในการทำงานต่างๆเป็นหลักในการแบ่งงาน ทำการแยกหน่วยงานที่ปรึกษาและหน่วยงานหลักแยกกัน โดยหน่วยงานหลักสามารถรับคำแนะนำทางวิชาการจากหน่วยงานที่ปรึกษาหลายๆหน่วยงานได้ในเวลาเดียวกัน)

ยกตัวอย่างเช่น

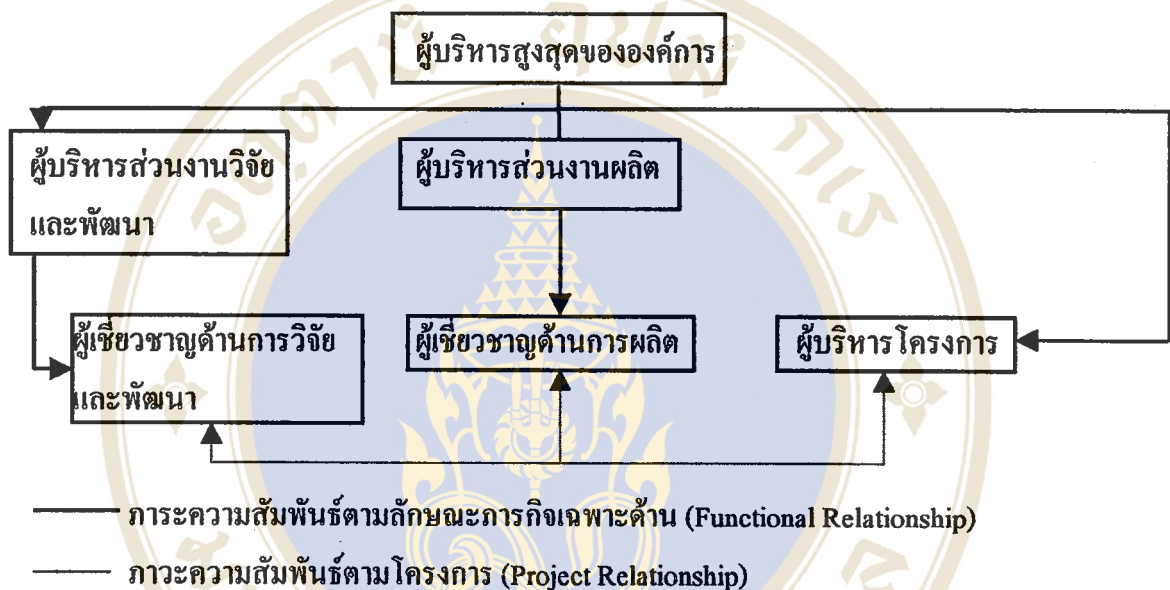
( ) 4. โครงสร้างองค์การแบบคณะกรรมการ (Committee organization)

(เป็นการจัดกลุ่มคณะกรรมการเพื่อการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆภายในองค์การ)

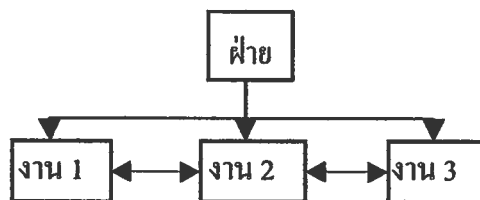
( ) 5. โครงสร้างองค์การแบบโครงการ (Project organization)

(มีสายการบังคับบัญชาในแนวดิ่ง แต่ความสำคัญของการบังคับบัญชาจะเน้นในลักษณะของแนวนอน เน้นความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ร่วมงาน ระหว่างผู้จัดการโครงการและผู้เชี่ยวชาญ การบริหารงานเป็นการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างหลายหน่วยงานภายในองค์การ โดยมีผู้จัดการโครงการทำการประสานการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของหลายๆหน่วยงาน โดยมีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน)

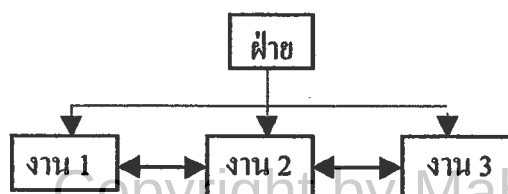

6. รูปแบบความสัมพันธ์และการประสานงานของแต่ละส่วนงาน ควรเป็นลักษณะใด (การติดต่อและการมีปฏิริยาโต้ตอบต่างๆ) (ตอบเพียง 1 ข้อ)

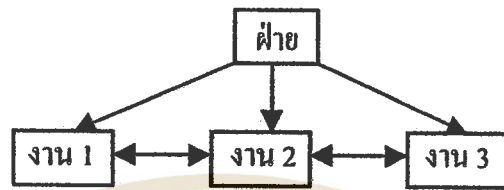
( ) 1. แนวดิ่ง เน้นอำนาจการบังคับบัญชา ดังภาพ

( ) 2. แนวราบ เน้นการประสานงาน ดังภาพ

( ) 3. แนวทแยง มีทั้งรูปแบบสายการบังคับบัญชาและการประสานงาน ดังภาพ

( ) 4. รูปแบบอื่น (ระบุ).....

(กรุณาเขียนผังของโครงสร้างองค์การ และสายการบังคับบัญชา เพื่อให้สามารถเห็นภาพชัดเจน)

7. องค์การต้องมีมาตรฐานการทำงาน กฎระเบียบ และวิธีการปฏิบัติงานระดับใด

- ( ) 1. มาก (เช่น ต้องมีการปฏิบัติตามกฎ ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะมีการลงโทษ)
- ( ) 2. ปานกลาง (เช่น มีการปฏิบัติตามกฎบ้าง ถ้าไม่ปฏิบัติ ไม่มีการลงโทษ)
- ( ) 3. น้อย (เช่น ไม่มีกฎ ข้อบังคับหรือมีบ้าง)

8. อำนาจหน้าที่ของหน่วยงาน ต้องกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรระดับใด

- ( ) 1. มาก (เช่น กำหนดเป็นกฎหมาย)
- ( ) 2. ปานกลาง (เช่น เป็นระเบียบ ข้อบังคับ กฎ)
- ( ) 3. น้อย (เช่น เป็นธรรมเนียมปฏิบัติหรือเป็นคำพูด)

9. การปฏิบัติตามกฎ มาตรฐานการทำงานที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรระดับใด

- ( ) 1. มาก
- ( ) 2. ปานกลาง
- ( ) 3. น้อย

10. วุฒิการศึกษาของบุคลากร ควรจบการศึกษาด้านใดและระดับใด

1. งานธุรการ

ระดับบริหาร ควรจบด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

ระดับปฏิบัติ ควรจบด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

2. งานร้องเรียนและร้องทุกข์

ระดับบริหาร ควรจบด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

ระดับปฏิบัติ ควรจบด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

3. งานปลูกบำรุงรักษา

ระดับบริหาร   ครอบงำด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

ระดับปฏิบัติ   ครอบงำด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

4. งานวิจัย ส่งเสริมและเผยแพร่ด้านวิชาการเกษตร

ระดับบริหาร   ครอบงำด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

ระดับปฏิบัติ   ครอบงำด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

5. งานวิจัย ส่งเสริมและเผยแพร่ด้านธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

ระดับบริหาร   ครอบงำด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

ระดับปฏิบัติ   ครอบงำด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

6. งานอาคารและโครงสร้างพื้นฐาน

ระดับบริหาร   ครอบงำด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

ระดับปฏิบัติ   ครอบงำด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

7. งานควบคุมกิจกรรมสวนสาธารณะและอุปกรณ์ประกอบ

ระดับบริหาร   ครอบงำด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

ระดับปฏิบัติ   ครอบงำด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

8. งานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระดับบริหาร   ครอบงำด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

ระดับปฏิบัติ   ครอบงำด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

9. อื่นๆ (ระบุ) 1. งาน.....

ระดับบริหาร   ควรจบด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

ระดับปฏิบัติ   ควรจบด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

10. อื่นๆ(ต่อ) 2. งาน.....

ระดับบริหาร   ควรจบด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

ระดับปฏิบัติ   ควรจบด้าน.....

ระดับการศึกษา.....

11. บุคลากรจำเป็นต้องมีประสบการณ์การทำงานหรือไม่ อย่างไร

1. งานธุรการ

ระดับบริหาร

( ) 1. จำเป็น ด้าน .....

ระยะเวลา.....ปี

( ) 2. ไม่จำเป็น

ระดับปฏิบัติ

( ) 1. จำเป็น ด้าน .....

ระยะเวลา.....ปี

( ) 2. ไม่จำเป็น

2. งานร้องเรียนและร้องทุกข์

ระดับบริหาร

( ) 1. จำเป็น ด้าน .....

ระยะเวลา.....ปี

( ) 2. ไม่จำเป็น

ระดับปฏิบัติ

( ) 1. จำเป็น ด้าน .....

ระยะเวลา.....ปี

( ) 2. ไม่จำเป็น

3.งานปลูกบำรุงรักษา

ระดับบริหาร

- ( ) 1. จำเป็น ด้าน .....
ระยะเวลา.....ปี

- ( ) 2. ไม่จำเป็น

ระดับปฏิบัติ

- ( ) 1. จำเป็น ด้าน .....
ระยะเวลา.....ปี

- ( ) 2. ไม่จำเป็น

4.งานวิจัย ส่งเสริมและเผยแพร่ด้านวิชาการเกษตร

ระดับบริหาร

- ( ) 1. จำเป็น ด้าน .....
ระยะเวลา.....ปี

- ( ) 2. ไม่จำเป็น

ระดับปฏิบัติ

- ( ) 1. จำเป็น ด้าน .....
ระยะเวลา.....ปี

- ( ) 2. ไม่จำเป็น

5.งานวิจัย ส่งเสริมและเผยแพร่ด้านธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

ระดับบริหาร

- ( ) 1. จำเป็น ด้าน .....
ระยะเวลา.....ปี

- ( ) 2. ไม่จำเป็น

ระดับปฏิบัติ

- ( ) 1. จำเป็น ด้าน .....
ระยะเวลา.....ปี

- ( ) 2. ไม่จำเป็น

6.งานอาคารและโครงสร้างพื้นฐาน

ระดับบริหาร

- ( ) 1. จำเป็น ด้าน .....

ระยะเวลา.....ปี

( ) 2. ไม่จำเป็น

ระดับปฏิบัติ

( ) 1. จำเป็น ด้าน .....

ระยะเวลา.....ปี

( ) 2. ไม่จำเป็น

7. งานควบคุมกิจกรรมสวนสาธารณะและอุปกรณ์ประกอบ

ระดับบริหาร

( ) 1. จำเป็น ด้าน .....

ระยะเวลา.....ปี

( ) 2. ไม่จำเป็น

ระดับปฏิบัติ

( ) 1. จำเป็น ด้าน .....

ระยะเวลา.....ปี

( ) 2. ไม่จำเป็น

8. งานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระดับบริหาร

( ) 1. จำเป็น ด้าน .....

ระยะเวลา.....ปี

( ) 2. ไม่จำเป็น

ระดับปฏิบัติ

( ) 1. จำเป็น ด้าน .....

ระยะเวลา.....ปี

( ) 2. ไม่จำเป็น

9. อื่นๆ งาน.....

ระดับบริหาร

( ) 1. จำเป็น ด้าน .....

ระยะเวลา.....ปี

( ) 2. ไม่จำเป็น

ระดับปฏิบัติ

( ) 1. จำเป็น ด้าน .....

ระยะเวลา.....ปี

( ) 2. ไม่จำเป็น

ส่วนที่ 5 ส่วนของสายการบังคับบัญชาและขนาดการควบคุม

12. จากประสบการณ์ของท่าน ท่านคิดว่าขนาดบุคลากรในแต่ละงาน (ขนาดการควบคุมของระดับบริหารและระดับปฏิบัติการ) ที่จะทำให้งานจัดการพื้นที่โครงการฯ มีประสิทธิภาพ

1. งานธุรการ

ระดับบริหาร จำนวนประมาณ.....คน

ระดับปฏิบัติการ จำนวนประมาณ.....คน

2. งานร้องเรียนและร้องทุกข์

ระดับบริหาร จำนวนประมาณ.....คน

ระดับปฏิบัติการ จำนวนประมาณ.....คน

3. งานปลูกบำรุงรักษา

ระดับบริหาร จำนวนประมาณ.....คน

ระดับปฏิบัติการ จำนวนประมาณ.....คน

4. งานวิจัย ส่งเสริมและเผยแพร่ด้านวิชาการเกษตร

ระดับบริหาร จำนวนประมาณ.....คน

ระดับปฏิบัติการ จำนวนประมาณ.....คน

5. งานวิจัย ส่งเสริมและเผยแพร่ด้านธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

ระดับบริหาร จำนวนประมาณ.....คน

ระดับปฏิบัติการ จำนวนประมาณ.....คน

6. งานอาคารและโครงสร้างพื้นฐาน

ระดับบริหาร จำนวนประมาณ.....คน

ระดับปฏิบัติการ จำนวนประมาณ.....คน

7. งานควบคุมกิจกรรมสวนสาธารณะและอุปกรณ์ประกอบ

ระดับบริหาร จำนวนประมาณ.....คน

ระดับปฏิบัติการ จำนวนประมาณ.....คน

8. งานธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระดับบริหาร จำนวนประมาณ.....คน

ระดับปฏิบัติการ จำนวนประมาณ.....คน

9. อื่นๆ งาน.....

ระดับบริหาร จำนวนประมาณ.....คน

ระดับปฏิบัติการ จำนวนประมาณ.....คน

10. ผู้บริหารระดับสูงกว่าระดับงาน (เรียงตามลำดับชั้น ถ้าสามารถเขียนผังได้กรุณาเขียน
ผังและเขียนคำอธิบายผังประกอบ)

ประกอบด้วย 1. .... จำนวนประมาณ.....คน

2. .... จำนวนประมาณ.....คน

3. .... จำนวนประมาณ.....คน

13. (ต่อเนื่องกับข้อ 12) ดังนั้นลำดับชั้นของสายการบังคับบัญชา (Chain of command)

ควรมีขนาดประมาณ.....ระดับ ประกอบด้วย (เรียงตามระดับจากต่ำสุดขึ้นมาสูงสุด)

ระดับที่ 1 .....(เช่น ระดับงาน)

ระดับที่ 2 .....(เช่น ระดับฝ่าย)

ระดับที่ 3 .....(เช่น ระดับกอง)

ระดับที่ 4 .....(เช่น ระดับกรม)

ระดับที่ ( ) ..... (ฯลฯ)

ส่วนที่ 6 ส่วนของการประสานงาน

14. รูปแบบและวิธีการประสานงานระหว่างงานต่างๆควรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 7 ความคิดรวบยอดในการบริหารจัดการ

15. ควรมีการดำเนินการเพื่อจัดหาผลประโยชน์มาใช้ในโครงการสวนกลางมหานครหรือไม่ และถ้าต้องดำเนินการหาผลประโยชน์ ควรดำเนินการในรูปแบบอย่างไร (อธิบาย)

[illegible]

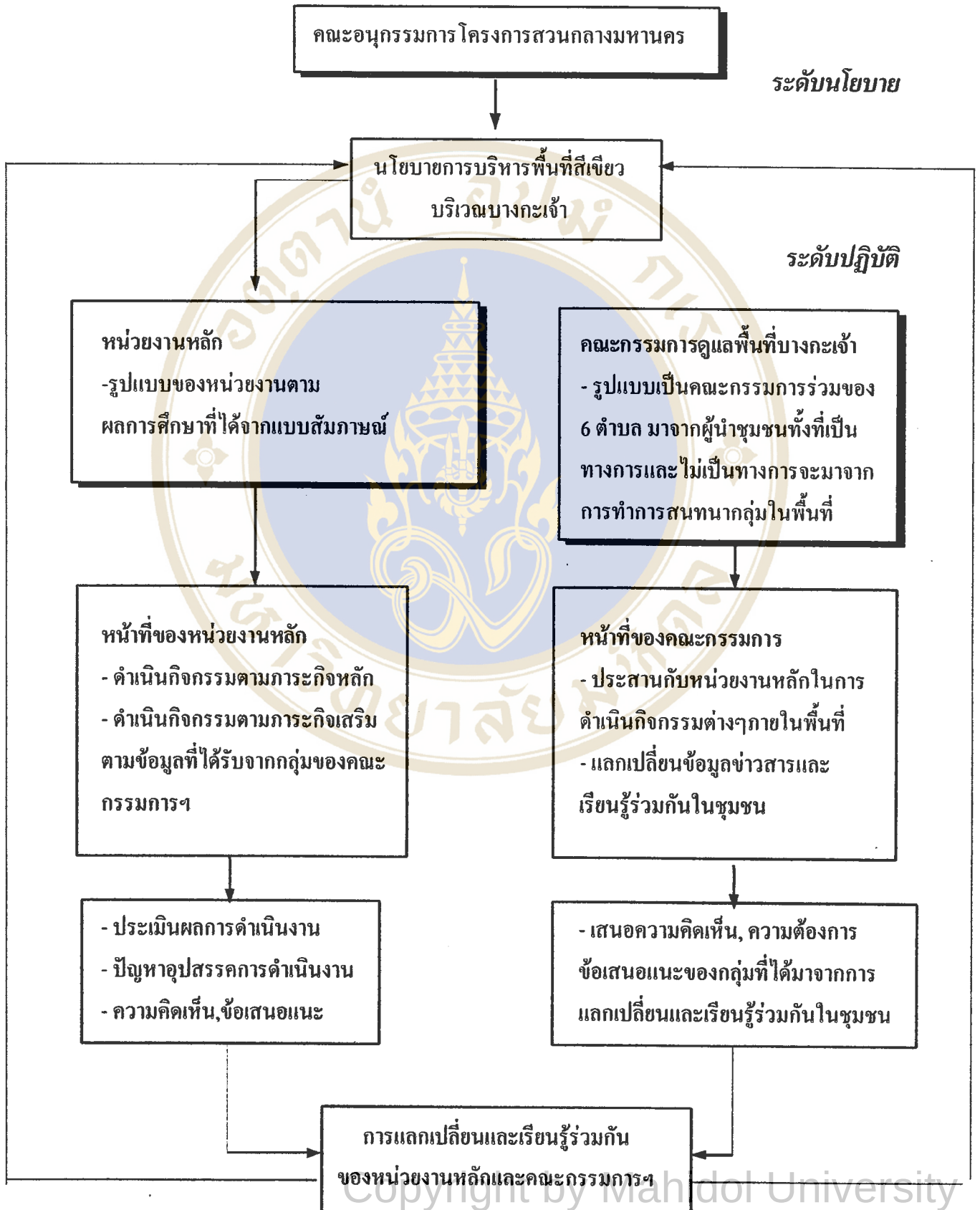
16. การดูแลรักษาพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า ควรอยู่ในความรับผิดชอบของใคร

- ( ) 1. ภาคราชการ
- ( ) 2. ภาคเอกชน เช่น ในรูปบริษัท
- ( ) 3. ประชาชน เช่น ในรูปบริษัทมหาชน
- ( ) 4. รัฐวิสาหกิจ
- ( ) 5. อื่นๆ ระบุ.....

17. โดยสรุป ท่านเห็นด้วยกับตัวแบบแนวคิดเบื้องต้น (Conceptual model) ของผู้วิจัยหรือไม่ ถ้าไม่ เห็นด้วยท่านคิดว่าจะเพิ่มเติม แก้ไขในส่วนใด กรุณาอธิบายหรือท่านมีแนวคิดอื่นในการจัดการพื้นที่ บางกะเจ้าเพื่อการรักษาพื้นที่สีเขียวหรือไม่ อย่างไร (ถ้ากรุณาเขียนภาพประกอบด้วย จะทำให้ การแสดงแนวคิดทำได้ชัดเจน)

[illegible]

แผนภูมิแสดงตัวแบบแนวคิดเบื้องต้น (Conceptual model) ของผู้วิจัยในการจัดตั้งองค์การดูแลพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า

ภาคผนวก ค
แบบสอบถามประชาชนในพื้นที่บางกะเจ้า

การสอบถามประชาชนในพื้นที่บางกะเจ้า เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการประกอบการศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการ เพื่อการรักษาพื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า ตามโครงการ สวทกลางมหานคร อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ (เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....

หมู่ที่.....

ตำบล.....

*****

ส่วนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล

1. อาชีพหลัก (รายได้ส่วนใหญ่เกิดจากอาชีพนั้น) ของครัวเรือน คืออะไร
  - ( ) 1. เกษตรกรรม
  - ( ) 2. อื่นๆ ระบุ.....
  - ( ) 3. ทั้ง 1 และ 2
2. ถ้าทำอาชีพเกษตรกรรมต้องการเปลี่ยนแปลงอาชีพหรือไม่
  - ( ) 1 ไม่ต้องการ   เนื่องจาก.....
  - ( ) 2 ต้องการ   เนื่องจาก.....
3. มีที่ดินเป็นของตนเองหรือไม่
  - ( ) 1. มี (ถ้ามีตอบข้อ 4)
  - ( ) 2. ไม่มี (ถ้าไม่มีตอบข้อ 6)
  - ( ) 3. มีทั้งส่วนของตนเองและไม่ใช่ของตนเอง (ตอบทั้งข้อ 4 และข้อ 6)
4. ถ้ามีที่ดินของตนเองขนาดพื้นที่ถือครองของครัวเรือนเท่ากับ.....ไร่

5. ลักษณะของกรรมสิทธิ์ที่ดินของครัวเรือนเป็นแบบใด

- ( ) 1. โฉนด _____ ไร่
- ( ) 2. นส.3 _____ ไร่
- ( ) 3. นส.3ก _____ ไร่
- ( ) 4. อื่นๆระบุ _____ จำนวน _____ ไร่

6. ถ้าไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง อาศัยอยู่ในพื้นที่ใด ในปริมาณพื้นที่เท่าใด

- ( ) 1. เข้าที่ดินของคนในพื้นที่..... ไร่
- ( ) 2. เข้าที่ดินของคนนอกพื้นที่..... ไร่
- ( ) 3. อาศัยอยู่กับญาติ..... ไร่
- ( ) 4. รับจ้างดูแลพื้นที่ให้ ( ) คนในพื้นที่ จำนวน..... ไร่
( ) คนนอกพื้นที่ จำนวน..... ไร่
- ( ) 5. อื่นๆ ระบุ _____ จำนวน..... ไร่

7. ปัจจุบันใช้ประโยชน์ที่ดินในแต่ละส่วนเป็นอะไร

1. เกษตรกรรม _____ ไร่ เข้า _____ ไร่ มีกรรมสิทธิ์ _____ ไร่
2. ที่อยู่อาศัย _____ ไร่ เข้า _____ ไร่ มีกรรมสิทธิ์ _____ ไร่
3. ให้เช่าที่ดิน _____ ไร่ เข้า _____ ไร่ มีกรรมสิทธิ์ _____ ไร่
4. อุตสาหกรรม _____ ไร่ เข้า _____ ไร่ มีกรรมสิทธิ์ _____ ไร่
5. ปลอ่ยทิ้งร้าง _____ ไร่ เข้า _____ ไร่ มีกรรมสิทธิ์ _____ ไร่
6. อื่นๆ ระบุ _____ ไร่ เข้า _____ ไร่ มีกรรมสิทธิ์ _____ ไร่

8. ถ้าทำการเกษตร พืชที่ปลูกคือ

- ( ) 1. ไม้ผล ระบุชนิด _____ จำนวน _____ ไร่
- ( ) 2. ไม้ประดับ ระบุชนิด _____ จำนวน _____ ไร่
- ( ) 3. ผัก ระบุชนิด _____ จำนวน _____ ไร่
- ( ) 4. ข้าว จำนวน _____ ไร่
- ( ) 5. อื่นๆ ระบุชนิด _____ จำนวน _____ ไร่

ส่วนที่ 2 การคิดเห็นของคนในชุมชน

9. ท่านต้องการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่หรือไม่

- ( ) 1. ไม่ต้องการ
- ( ) 2. ต้องการ เปลี่ยนแปลงไปเป็น _____

10. คิดว่าปัจจุบันสภาพของพื้นที่กระเพาะหมู (ทั้ง 6 ตำบล) เป็นแบบใด

- ( ) 1. เกษตรกรรม
- ( ) 2. อุตสาหกรรม
- ( ) 3. ที่อยู่อาศัย
- ( ) 4. อื่นๆ ระบุ _____

11. ต้องการให้การใช้ประโยชน์พื้นที่โดยรวม (มีจำนวนพื้นที่มากที่สุด) ของกระเพาะหมู เป็นอะไร

- ( ) 1. เกษตรกรรม
- ( ) 2. อุตสาหกรรม
- ( ) 3. ที่อยู่อาศัย
- ( ) 4. อื่นๆ ระบุ _____

12. ปัจจุบันมีปัญหาของพื้นที่หรือไม่

- ( ) 1. มี (ต่อข้อ 13)
- ( ) 2. ไม่มี (ต่อข้อ 14)

13. ปัญหาที่เกิดขึ้น ได้แก่

- ( ) 1. ปัญหาน้ำท่วม
- ( ) 2. ปัญหาน้ำเสีย
- ( ) 3. ปัญหาดินเค็ม
- ( ) 4. ดินไม่ดี
- ( ) 5. ไม่มีตลาดรองรับ
- ( ) 6. ขาดความรู้
- ( ) 7. ขาดแรงงาน
- ( ) 8. อากาศเสีย
- ( ) 9. น้ำเค็ม
- ( ) 10. น้ำระบายไม่ดี เกิดขุมมากขึ้น
- ( ) 11. อื่นๆ ระบุ _____

14. ท่านคิดว่าสาเหตุของปัญหาการลดลงของพื้นที่เกษตรกรรมหรือพื้นที่สีเขียวของกระเพาะหมู มีสาเหตุมาจากอะไร (เรียงตามลำดับ 1-7)

- ( ) 1. มีบ้านคนเพิ่มมากขึ้น
- ( ) 2. น้ำท่วม
- ( ) 3. น้ำเสีย
- ( ) 4. อากาศเสีย
- ( ) 5. คนเพิ่มขึ้น อยู่อย่างแออัดมากขึ้น
- ( ) 6. คนเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรไปเป็นอาชีพอื่นมากขึ้น
- ( ) 7. มีการแบ่งขายพื้นที่ลงเรื่อยๆ ทำให้ที่ดินแต่ละแปลงมีขนาดเล็กลง

เมื่อทำการเกษตรแล้วไม่คุ้มค่ากับการลงทุน

15. ทราบหรือไม่ว่ามีการอนุรักษ์พื้นที่ที่กระเพาะหมูเป็นพื้นที่สีเขียว

( ) 1. ทราบ (ตอบข้อ 16)

( ) 2. ไม่ทราบ (ตอบข้อ 17)

16. เห็นด้วยกับการที่มีการอนุรักษ์พื้นที่ที่กระเพาะหมู เป็นพื้นที่สีเขียวหรือไม่

( ) 1. เห็นด้วย เนื่องจาก _____

( ) 2. ไม่เห็นด้วย เนื่องจาก _____

17. ทราบหรือไม่ว่ามีโครงการสวนกลางมหานคร

( ) 1. ทราบ (ตอบข้อ 18)

( ) 2. ไม่ทราบ (ตอบข้อ 19)

18. เห็นด้วยกับโครงการสวนกลางมหานครหรือไม่

( ) 1. เห็นด้วย เนื่องจาก _____

( ) 2. ไม่เห็นด้วย เนื่องจาก _____

19. คิดว่าจะได้ประโยชน์อะไรมากที่สุดจากโครงการสวนกลางมหานคร

19.1 ส่วนของพื้นที่สวนสาธารณะ

( ) 1. ไม่ได้ประโยชน์

( ) 2. ด้านการพักผ่อน สันทนาการ

( ) 3. ด้านอาชีพ แหล่งจ้างงานใหม่

( ) 4. อื่นๆ ระบุ _____

19.2 พื้นที่ป่าของเมือง

( ) 1. ไม่ได้ประโยชน์

( ) 2. แหล่งจ้างงาน

( ) 3. ความร่มเย็น

( ) 4. อื่นๆ ระบุ _____

20. ท่านคิดว่าปัจจุบันการจัดการพื้นที่อยู่ในรูปแบบใด (เพื่อการรักษาพื้นที่สีเขียว)

( ) 1. รัฐดูแลเป็นหลัก

( ) 2. รัฐและประชาชนร่วมกันดูแล

( ) 3. ประชาชนดูแลกันเอง

21. ท่านต้องการให้การดูแลจัดการพื้นที่เป็นแบบใด

( ) 1. รัฐดูแลเป็นหลัก

( ) 2. รัฐและประชาชนร่วมกันดูแล

( ) 3. ประชาชนดูแลกันเอง

22. ท่านคิดว่าในอนาคต ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงอะไรในพื้นที่

1. ด้านลักษณะพื้นที่.....

.....

.....

2. ด้านการบริหารจัดการ.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 ระดับความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการรัฐ ในการจัดการป่าของเมือง (สวนป่า) ตามโครงการสวนกลางมหานคร

ความต้องการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	ไม่ต้องการ
1. ท่านต้องการให้มีการชักนำหรือชักชวนเข้าร่วมในการปลูกและดูแลรักษาสวนป่า						
2. ท่านต้องการให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกและดูแลรักษาสวนป่า						
3. ท่านต้องการทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการปลูกและดูแลรักษาสวนป่า						
4. ท่านต้องการให้สอบถามหรือหารือเกี่ยวกับความคิดเห็นของท่านต่อการปลูกและดูแลรักษาสวนป่า						
5. ท่านต้องการให้นำความคิดเห็นของท่านไปใช้ในการปลูกและดูแลรักษาสวนป่า						
6. ท่านต้องการเข้าร่วมเป็นหุ้นส่วน (มีส่วนได้-ส่วนเสีย) ในการปลูกและดูแลรักษาสวนป่า						
7. ท่านต้องการให้มีการมอบอำนาจในการตัดสินใจดำเนินการปลูกและดูแลรักษาสวนป่า						
8. ท่านต้องการเข้าดูแลควบคุมโครงการจัดการปลูกและดูแลรักษาสวนป่า						

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวนฤนาท สนลอย
วัน เดือน ปีเกิด 16 กรกฎาคม 2516
สถานที่เกิด จังหวัดราชบุรี
ประวัติการศึกษา วิทยาศาสตรบัณฑิต (วิทยาศาสตรสิ่งแวดล้อม)
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ.2534-2537
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เทคโนโลยีการบริหารสิ่งแวดล้อม)
มหาวิทยาลัยมหิดล, 2538-2541
ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน -